

KÂVYAMÂLÂ.

A Collection of old and rare Sanskrit Kāvya,
Nātakas, Champūs, Bhāṇas, Prahasanas,
Chhandas, Alankāras &c.

PART IX.

EDITED BY

MAHĀMAHOPĀDHYĀYA PAṆDIT SHIVADATTA

OF

JAIPUR

AND

VĀSUDHYA LAXMAN SĀSTRĪ PANASTKAR.

All rights reserved by the publisher.]

— — —
published by Tokaram Javaji, and Printed by Ramchandra Yesu St
"Kalyanagar," Pore, 23, Solbhat Lane, Bombay.

॥ श्रीः ॥

काव्यमाला ।

नाम

नानाविधप्राचीनकाव्यनाटकचम्पूमाणप्रहसन-
च्छन्दोलंकारादिमाहित्यग्रन्थानां
संग्रहः ।

नयमो गुच्छकः ।

जयपुरवातिमहामहोपाध्यायपण्डितशिवदत्तशर्मणा,
मुम्ब्यापुरवातिपणशीकरोपाहलक्ष्मणशर्मोत्तमज-
बामुद्देशशर्मणा च शोधोचितः ।

द्वितीयं संस्करणम् ।

स च

मुम्बय्यां

तुकाराम जायजी भेट्टिनिः

स्वीये निर्णयसागराख्यमुद्रणदन्तालये सायकाद्वैदिकदिना १९१६ ।

पृष्ठः १८१८, लिख्यन्द १९१६.

(अस्य काव्यस्य मुद्रणस्य दिनांकः १९१६) अर्द्धशताब्दमुद्रणदन्तालये १९१६
१९१६) ।

सुन्दरमेवोच्छ्रयः ।

अनुक्रमणिका ।

	पृष्ठानि ।
१ आनन्दवर्धनाचार्यकृतं देवीशतकम् (कव्यटकृत टीकया समेतम्) १	३१
२ अवतारकविप्रणीतमीश्वरशतकम् (सटीकम्)	६४
३ मधुसूदनकविप्रणीतमन्यापदेशशतकम्	८०
४ लक्ष्मणाचार्यप्रणीता चण्डीकुचपद्माशिका	९२
५ विद्यावागीशकविविरचितं कौन्तेयवृत्तम्	१००
६ उत्प्रेक्षावल्लभकविविरचितं सुन्दरीशतकम्	१०९
७ श्रीनारायणपण्डिताचार्यविरचिता शिवस्तुतिः (सटीका)....	११४
८ श्रीमच्छंकराचार्यभगवत्पादविरचितं त्रिपुरसुन्दरीमानसिकोप- चारपूजास्तोत्रम्	१३५
९ श्रीसुन्दराचार्यकविनिर्मितं गीतिशतकम्	१४०
१० श्रीसामराजदीक्षितविरचितं त्रिपुरसुन्दरीमानसपूजनस्तोत्रम्	१५१
११ श्रीशंकराचार्यविरचितं चतुःपद्युपचारमानसपूजास्तोत्रम्	

काव्यमाला ।

श्रीमदानन्दवर्धनाचार्यकृतं देवीशतकम् ।

श्रीकव्यटकृतया टीकया गद्दिनम् ।

ममोऽस्तु दागधीशाय ह्यर्घ्यावाप्त्य विष्णवे ।
कौमोदकीचक्रसाहकमलललितपाणवे ॥
प्रणम्य परमं धाम यत्प्रसादाद्भवन्त्यमी ।
महामोहमहिमार्ता रविताराधिपानलाः ॥
ऐचिक्लिप्सुरलं स्वपुष्टिरचितः पर्यायशब्दव्यथा-
हीका वाग्भदेव उत्तममनिरमृत्यु भवानीस्तुती ।
पर्यायैः कियदा तमे कविकृतान्पाटान्पटन्वप्यट-
धन्नादित्यतनूज ह्यप्यमकरोत्तरयैव नत्ता नवाम् ॥
आनन्दवर्धनकविप्रवरप्रणीतवाक्ये निम्नोपमनिना विद्यते सर्वदम् ।
किं वा पिपीलिकबुक्तानि न संश्रयन्ते मत्तेभदन्तपदपद्मिण्येदसाराम् ॥
विषयेऽत्र बाव्यमार्गे गुरुरे वा रगलति सामकी धिपणा ।
कालेय निवारणं (१) संग्राह्य राने. रानेरादपि यानि ॥

शर्वत्र बाव्यारम्भे संश्रयामिधेयप्रयोजनानि हातव्यानि । 'तिष्ठिः औदुम्बरीनां सव-
न्धवचनाद्यतः । तस्मात्सर्वेषु शास्त्रेषु संश्रयः पूर्वमुच्यते ॥ शर्वदेवैश्च हि वाक्त्रस्य वनेने

१. 'वन्ध्यानीवाद्यनेव प्रत्यक्षे' । श्रीमदानन्दवर्धनाचार्यः कर्तृत्वेण लिखितं दनवम-
हातवीर्यरभाग आसीदित्यसङ्कुण्डलम्. अयं देवीशतकटीकाकर्ता कव्यटोऽपि कविकृतप्रवर-
निराये तत्रैव ४००८ श्लोकेषु मत्तवचिधेषु (१०८ लिखाये) टोकां प्रत्यक्षवन्ध्या-
नीवात्मामासीदित्येवमिदम्. अयं कव्यटधन्नादित्यतनूजैश्चकारकपदपटु मप्यटान्पट-
इत्यस्मादिति. शरीरस्य देवैरालम्ब्य पुराकटुदमासात्तत्तत्तन्मि. तत्रैव पुन्यपलनम्.
शतवीर्यपुरावाक्यवर्धे श्रीपुन्यभावात्तत्तत्तत्तत्. कुर्यात् अतिशयोक्तिम्, तत्तत्तत्तत्तत्
अपि वरगीरगदशास्त्रार्थिः अतिविशुद्धार्थीदत्तात्मजः अस्ति. तत्तत्तत्तत्तत्
१. 'तद्वचः' ख. २. 'तत्तत्तत्' ख. ३. तत्तत्तत्तत् 'वन्ध्यानीवात्मामासीदित्येव' इत्यस्य
सर्वे सुविश्रुतम्.

[illegible]

५१. कर्मवृत्तः कर्मवृत्तः कर्मवृत्तः कर्मवृत्तः कर्मवृत्तः—

अनन्तमहिमयानरिभां वेधा न वेद मान् ।

मा च मागेव भजते धनमे माने दयात् ॥ ३ ॥

नृणां नृणां तिष्ठेत्तथा. सुखाग्निननापनी ।

न तावन्ती मनुष्याश्च नार्शितास्ती ॥ २ ॥

वक्रपद्मा विधेर्भाति मया सगन्धो दया ।

या साक्षात्ता च जगित्तत्त्वितिसर्गोदया ॥ ३ ॥

याधिता पापनयया यातनाच्छिर्नीचया ।

साचर्नाया भिया मायायामायामं मुताभिया ॥ ४ ॥

तमांसि ध्वंसमायान्ति यस्याः मुत्पादरेण यः ।

तस्याः सिद्धीं प्रियां मातुः कल्पन्तां पादरेणवः ॥ ५ ॥

(कुलकम्)

यां मातुः पादरेणयो यः निजं कल्पन्ताम् । तस्या वरनिष्पन्नसवरूपाया
 शाश्वतन्याः संवन्धिनः पादरेणवधारणयां तयो यो दुष्प्राक् तिष्ठेत् समीहितसं-
 रं चंपद्यन्ताम् । यां वेधा न वेद । यां देवीं वेधा प्रपन्ना न वेद न वेति न
 पिदाब्दोऽप्राप्योऽप्यगम्यते । वेधा अपि न वेति कोऽन्यो वराको हास्यतीति ।
 मातृतासीं क्षमते न धातुः । धातुः प्रजापतेरपि न क्षमते इत्यर्थः । किं-
 अनन्तमहिमव्याप्तविभाम् । अनन्तो भगवान्विष्णुस्तस्य महिमा माहात्म्यं
 रितं विश्वं प्रैलोक्यं यया ताम् । हरिमाहात्म्यवशेन हि भगवती जगदापूरय-
 अथवा अनन्तैर्बहुभिरप्रमेयैर्महिमभिर्म्याप्तं विश्वं यया ताम् । अथ च या
 जननीय प्रणते मानवे प्रहे भक्ते नरे दयां कृणां भजते पोषयति । यस्या अ-
 या अपि भक्तैर्भक्तिमुलभलमुक्तं भवति । यां वेधा अपि न वेद सा भक्त्या
 प्रोद्यते साफल्यम् ॥ १ ॥

यस्यास्तापनी तनुर्भानवी मूर्तिः न न तुल्या । सद्यैवेत्यर्थः । तपनस्येयं
 स्ताया देव्याः । नतापनीतद्वेद्यायाः । नतानां भक्तानामपनीता विनाशिताः हे-
 यया तादृश्याः । कीदृशी च ता । सु । देवशत्रुमर्दनी ।

सुरारिजनां सांपद्यतीति तच्छीलेति । देव्यप्येवंभूतवेति तयोस्तुल्यत्वम् । तथा अवीनतामौ-
जित्यमापयति प्रापयत्यसाववीनतापनी । उच्छ्रायप्रदा । इत्युभयोः समानम् ॥ २ ॥

यया देव्या बाधूपया विधेर्ब्रह्मणो वक्ष्यन्मा मुखनलिनानि भाङ्ति शोभन्ते । कीदृशाः
सर्गलयाः । ऋच एवालयाः [अमराः] ऋगलयाः वेदखण्डत्रयं सह तेन वर्तत इति । या
च. देवी साक्षाद्भा । दयामयीत्यर्थः । तथा या च देवी जनितस्थितिसर्गलयोदया जनिता
विहिताः स्थितिसर्गलयाः पालनोत्पत्तिविनाशा येनासां जनितस्थितिसर्गलयो भगवान्वि-
ष्णुस्तत उदयो दस्याः सा । भगवच्छक्तिरेव सा देवीति भावः । अथवा जनित उत्पादि-
तः स्थितिसर्गलयानामुदयः प्रभवो यया ॥ ३ ॥

अप्यदपि । या पावनतया पवित्रत्वेनाधिता सेविता । पवित्रेत्यर्थः । तथा च या देवी
यातनाछिन् । यातना प्राग्विहितदुष्टकर्मविपाकः । अन्यच्च अनीचया अनूनया धिया प्र-
ज्ञया मायाया आयामोऽविद्याप्रपञ्चस्तस्यायास उपपातो निवारणं तं याचनीया प्रार्थनीया ।
तथा धिया लक्ष्म्या मुक्ता ॥ ४ ॥

तथा यस्या देव्याः स्तुत्यादरेण स्मरणाभिनिर्वर्णेन तमानि मोहाबोधादधो ध्वंसं जिता-
रामायान्ति प्राप्नुवन्ति तस्या एतादृश्या धियां मानुषियणानां प्रवविभ्याः संवन्धिन्तः पा-
दरेणवधरणरजोति वः निर्म्यं कल्पन्तामिति ॥ ५ ॥

अग्नीणां सादयामास या तमांसि त्रयीमयी ।

पायाद्वः सा दयामाधिच्छिदं जगति बिभ्रती ॥ ६ ॥

सा देवी वो युष्मान्पायादक्षतात् । त्रयीमयी ऋग्यजुःसामहारा ऋषीणां मुनीनां
तमाम्यहानानि सादयामास नाशयामभूव । अग्न्यामुदितायाग्नीणां हि तमांसि नष्टानि ।
तथा दयां करणां बिभ्रती दधाना । किभूतां दशाम् । जगति विश्वस्मिन्माधिच्छिदं मन पी-
ठविनाशिनीम् ॥ ६ ॥

सरद्विषा या ययाचे यया चैयं विधेः त्रिधा ।

यां चाच्युतोऽपि तुष्टाव तुष्टा वः साम्नु पायेती ॥ ७ ॥

सा पायेती हिमवन्धन्या वो युष्मार्कं तुष्टा प्रगतास्तु भवन्तु । या देवी सरद्विषा वा
महातुष्टा ददाचे प्रार्थिता । यया देव्या हेतुभूतया विधेः प्रशापतेरियं प्रत्यक्षरस्या सृष्टि-
संश्लेषा त्रिधा निष्ठा । यां चाच्युतोऽपि तुष्टाव । हरिहरहरिष्यगर्भोदग्निः स्तुतेत्यर्थः ॥ ७ ॥

या दमावनयागेन साराधा नयसारया ।

हरिर्ब्रह्मवहास्याय सायामा विजिता यया ॥ ८ ॥

अग्निर्लोमातुलोमत एकाधं द्वितीयः त्रिषुः—

सायनाशिविगाया सा यस्या हा वन कैरिह ।

सा रसायनधारा सा न गेयानवना दया ॥ ९ ॥

तथा या देवी नयनयैनीत्युत्कर्षे रराज शुश्रुमे । किमूता । रणाजिरे राह्वमात्रने चर-
णापातनिहतकासरा पादाद्विन्वापादितमहिषामुरा । अन्यत्, अराजसजनानता । रजः-
प्रतिषेधादूर्तरे तमो निषिद्धम् । तत्सास्त्रिकजनप्रणतेत्यर्थः । यथा च 'अैरजस्काः परं
पदम्' ॥ १२ ॥

अपरं यस्या देव्या ना मनुष्यः प्रणतः ग्रहो न नाभितः समन्ताद्यशः कीर्तिं तनोति
विस्तारयति । अपि तु तनोत्येव । स च नाभ्यर्च्यनामा पूज्याभिधानः । देवी वाभ्यर्च्यो
नामो नमनं यस्या इति । अन्यच्च स पुमान्माननयशोभितः । माननयाभ्यामलंकृत इत्यर्थः ॥ १३

संयतं याचमानेन यस्याः प्रापि द्विषा वधः ।

संयतं या च मानेन युनक्ति प्रणतं जनम् ॥ १४ ॥

या दमानवमानन्दपदमाननमानदा ।

दानमानमाक्षमानित्यधनमानवमानिता ॥ १५ ॥

(मुरजपन्थः)

सा रक्षतादपारा ते रसकृद्दौरवाधिका ।

सारक्षतादपारातेरसकृद्दौरवाधिका ॥ १६ ॥

(समुद्रवक्त्रम्) (इदमपि विशेषकम्)

सा देवी ते रक्षतादवतान् । यस्या द्विषा राजुणा संयतं राह्वामं याचमानेन प्रार्थयमानेन
वधः प्रापि मरणमलम्भि । या च देवी प्रणतं ग्रहं संयते जने समनिदमवन्तं लोकं मानेन
युनक्ति पूजया संवभ्राति ॥ १४ ॥

या देवी दमानवमानन्दपदम् । दमानेन्द्रियजयेनानवमः धेपो य आनन्दपद आनन्द-
स्थानम् । विषया हि सामुखलभः । हि च, आननमानदा । आननस्य मुखस्य मानं
पूजां स्थापारणां ददाति प्रयच्छति । निरपभ्रंसापदभाषणान्मुखं पूज्यं भवति । एवं च पद-
द्वयेन प्रकाशक्यं वाग्यं च देव्या आगमोक्तं प्रकाशितं भवति । तथा दानमानक्षमानित्य-
धनमानवमानिता । दानं सत्पात्रे धनसमर्पणम् । मानं हनम् । क्षमा रोषोपशमः । स
एव नित्यमस्मिन्धरं धनं विभं देवी मानवानो पुंसां तैर्माग्निना पूजिता । दानार्द्रभिरेव
देव्यर्चना यथा भवति न तथा पुण्यदिभिरित्यर्थः । एव मुरजपन्थः ॥ १५ ॥

सा अपारा अपर्यन्ता गौरवम् अवाधिका अविपत्तिनी रक्षतान् । सारक्षतादुपवर्धते ।
अराह्मण्युनपुनः । रसकृन् रसे रागं करोति विनक्ति च सा रसकृन् । अस्मिन्मते मितेहं वा
वस्तु रक्षतान् । कीदृशस्य ते । अपारातेर्निराशोः । हि च, रौरवाधिका रौरवेण पूजयति-
वोक्तम् । सार्वदा सुरित्यर्थः । एव समुद्रवक्त्रम् ॥ १६ ॥

अनुत्तमोहराशयो भवन्ति यामनाश्रिताः ।

अनुत्तमो हराशयो यया चिरं च रजितः ॥ १७ ॥

अनन्तरागतापायास्तारयित्री भवापदः ।

अनन्तरागतापायाः सा वो गौरी हियात्क्रियाः ॥ १८ ॥

(संदानितकम्)

सा गौरी वो युष्माकमनन्तरागतापायाः अनन्तरमविद्यमानान्तरं कृत्वा आगताः प्राप्ता अपाया विप्रो यासां ताः । अनिष्पन्ना एवोत्पन्नविनाशा याः क्रियाधेया हियादप-
हरतु । दुष्टक्रिया विनाशयत्वित्यर्थः । यां देवीमनाश्रिताः दारणं न प्राप्ता नरा अनुत्तमोह-
राशयोऽप्रेरिताज्ञाननिबद्धा अविनाशिततमसो भवन्ति संपद्यन्ते । यया गौर्या अनुत्तमो-
ऽविद्यमानप्रधानो हराशयो महादेवचित्तं चिरं बहुकालं रजित आकर्जितः । तथा या देवी
भवापदः संसारदुःखात् । भव एवापत् भवस्येति वा । कीदृश्या भवापदः । अनन्तोऽपर्य-
न्तो रागतापः स्मरतिदाहो यस्यास्तत्तारयित्री जैद्धर्मी । भवापद इति कृद्योगे कर्मणि
पठ्यते । अथवा अनन्ता ये रागजनितास्वापास्तानायस्यति क्षिपतीति देवीविशेषणम् ॥ १७ ॥ १८

यामायासजिदासक्तशोकजालस्य पातिनी ।

या माता सर्वदा भक्तलोकजालस्य पालनी ॥ १९ ॥

(गोमूत्रिकावन्धः)

सामरागमनायासं त्यक्त्वा सार्धं सुरारिभिः ।

सामरा गमनायासलुब्धता युधि यद्वणाः ॥ २० ॥

सामोदयाजया शतैः शस्त्रैः शत्रौ हते यया ।

सामोदया जयाशा तैर्गर्वाजैर्गर्वतो जहे ॥ २१ ॥

ययायायाय्यया यूयं यो योऽयं येययैय याम् ।

ययुयायिययेयाय यैयेऽयायाय याययुक् ॥ २२ ॥

साव्याद्गौरी सदा युष्मान्सदायुष्मान्समृद्ध्यति ।

शरणं यां नरोगच्छन्न रोगच्छन्दमेति च ॥ २३ ॥

(पञ्चमिः कुलकम्)

सा गौरी गिरितनया युष्मान्भवतः सदा सततमव्यात्पायात् । या भक्तलोकजालस्य

१. 'विधाता' क. २. 'अनिष्पन्नविनाशा याः' क. ३. 'विद्याप्रधानो' क. ४. 'उ-
द्वरन्ती' ख. ५. 'जा' ख. ६. 'ये ये' क. ७. 'जातस्य' क.

प्रणतजनसमूहस्य यानायासजिन् । याममन्तककृतमायासमुपतार्षं जयत्यभिभवति । या
मार्ता करुणापरा शरीरं सर्वदा सर्वकालं च भक्तानामेवासक्तशोकजालस्य पातिनी । आस-
क्तानि संलम्बानि शोकजानि खेदोद्भवानि यान्यालस्यानि तानि पातयति निहन्त्यवश्य-
मिति । भक्तलोकस्य जालं समूहस्तस्य पालनी गोप्त्री च । गोमूत्रिकावन्धः ॥ १९ ॥

तथा यदूणा यस्याः संबन्धिनः पार्थकिंकराः सुरारिभिः सार्धं दैर्घ्यः सह युधि सद्गामे
गमनायोद्यताः प्रवेष्टुं साहंकाराः सामराः सदेवाः सन्त आसन्नभूवन् । किं कृत्वा । साम-
रार्ण सान्त्वयसक्तिं त्यक्त्वा परित्यज्य । किंभूतम् । अनायासमद्वेगम् ॥ २० ॥

यया याजया जन्मरहितया सामोदया सहपेया दात्री विपक्षे शक्तिः शस्त्रस्तीक्ष्णरायु-
र्धरक्षे निपानिते सति तैर्गोविन्दैर्देवैः सामोदया जयाया सान्त्वोद्भूता विजयाक्रान्ता गर्वतो-
भिमानाबहे त्यक्त्वा । सात्र उदयो यस्या इति सामोदया ॥ २१ ॥

[यया आयाय अयि अया यूयं यः यः ड्यं येयया एय याम् ।

ययुयायियया इयाय यये अयायाय या आययुक् ॥ २२ ॥ इति पदानि ।]

अयि जनाः, यया देव्या हेतुभूतया यूयं भवन्तः आयायाविर्भूय अया रिप्पुदारणा
भवन् । अं भगवन्तं वामुदेवं यान्त्ययाः संपद्यन्तम् । प्रभवस्य हि हेतुर्देवीति भावः ।
यथा च—‘गोविन्दभगिनी देवी तदन्ते सद्गतिप्रदा । भगवती’ इत्यागमः । य यः अयं लोकः
यामेय या देवी प्राप्य ययुयायियया इयाय । ययुभिरर्धर्षानि गच्छति तच्छीले ययुयायी
सूर्यः तं ययुयायिने यातीति ययुयायियः । रविमण्डलमेवी । मुक्क इत्यर्थः । तस्य या गतिः ।
ज्ञानं या । ‘अन्यथापि ददयते’ इति क्रि. । तथा ययुयायियया सूर्यमण्डलमेदिगता ।
‘विद्यन्तो धातुत्वं न जहाति’ इति परिभाषावचनान् ‘आनो धानो’ इत्याकारलोपे कृते
रूपमेतत् । इयाय जगाम । किंभूतया गत्वा । येयया अवश्यप्राप्यया को को जनस्तः
देवी शरणमेति स सा सूर्यमण्डलमेदिगता गच्छति । मुच्यते इति तात्पर्यार्थः । अन्यच्च या
देवी अयायाय यये । अथो ज्ञानं दैवमनुकूलं वा कथ्यते तस्यायः अयाय । अयनमन्तः
प्राप्तिः । तदर्थमयायाय ज्ञानप्राप्तये दये सिद्धये । यस्मादेवी अययुह । आदेन जनेन
धनागमनेन वा पुनरपि शेषप्राप्तिः । अयनमायः । अदे यम् । एय इति ईह कर्-
पूर्वम् एत्ति ॥ २२ ॥

तथा या देवी शरणं गच्छन्नरः प्रपद्यमानः पुनान् । सादापुष्पान् शोभनविरजंती सन्
रागजति रागदि गोपति प्रपद्यते । रोगच्छन्दं च नैति व्याधेरनुवर्तनं च न प्रपद्यते ।
व्याधिबहार्दपपपादी न जायु भवति । को देवी शरणमेति सा अदुर्गोदरदेवदेव तज्ज
इति वाच्यार्थः ॥ २३ ॥

कृतारपदा यया संपद्यन्ति सुरदैरिषु ।

इति या दाम्पदी दुरादयानि सुरदैरिषुः ॥ २४ ॥

। जितानया या नताजितारसातनसारता ।

न साधना नायसानयातनारिरिना तया ॥ २५ ॥

(सर्वतोभद्रः)

मनोभयारातिमनोभिरामया जरामयापाकरणैकदशया ।

मदक्षयाभिर्मलतां ददानया सदा नयास्या क्रियतां तवार्यया ॥ २६ ॥

(विशेषकम्)

तय भयतरुया आशेषा मीमांसा मयस्याया नीत्तरस्थितिः सदा संप्रकाशं क्रियतां
विधीयताम् । यया देव्या शुरुषैषु देशगुणु इगारदा लक्ष्यप्रतिष्ठा संप्रकाशदिरणानि
जग्रे हता । या य वात्सर्ग्य परावदन्यतीमभ्यमर्षसरीहसा अपानि पागानि व्यसनानि वा
हन्ति हिमलि । वेन । शुरुषैः साधुशब्दैः । ता य इतरननास्तुतिवेषु ॥ २४ ॥

या जितानया अधिपमानो नयो नीतिर्येषां स जितायया । तथा या देवी नताजिता-
रसातनसारता । नतानां भक्तानां आजितः सद्गामात् दसारसारणं विजयस्तत्र या
सातता सधिरारा । आततनमातत इति । सारता दृष्टता । बहुतरं दार्ज्य या देवील्लयः ।
न साधना न । साहायनेन रक्षणेन वर्तते इति साधना न न साधना किं तु साधनम् ।
भक्तानां रक्षणम् । किं च अयसानयातनारिः । अयसाने अन्तर्काले या यातना दुष्कृति-
विपाकास्त्रासामरिः शत्रुः विनाशिनी । इना स्वामिनी । सर्वतोभद्र एषः । बन्धस्तु
प्रतिद्व एव ॥ २५ ॥

तया देव्या मनोभयारातिमनोभिरामया चित्तजन्मशत्रुचेतोनुकूलया त्रिनयनचित्तहा-
रिण्या । तथा जरामयापाकरणैकदशया जरा पठिते आमया व्याधयस्तेषामपाकरणं
निरस्कारः विनाशनं तत्र दक्षया चतुरया । अन्यथ मदक्षयादहंकारविपातादेतोर्निर्मलतां
विरजस्कर्यं ददानया चित्तरन्ध्रा प्रयच्छन्त्या ॥ विशेषकमिदम् ॥ २६ ॥

समाययाविन्द्रहिताय यां रणे समायया या न जितारिसेनया ।

स मा ययाचे हरमाश्रितः स्फुटं समा यया मुग्धतया मनोज्ञताः ॥ २७ ॥

सा भावक्षालवर्या नुतविभवितनुर्या बलक्षवभासा

जानानस्याशयप्रा नवनलिनवनप्रायशस्थाननाजा ।

सातं वर्माननस्था रहसि रसिहरस्थाननर्मावतंसा

पायादक्ता रणत्रा मतनमनतमत्राणरक्ता दयापा ॥ २८ ॥

(प्रतिपादं प्रतिलोमानुलोमः) (संदानितकम्)

सा देवी अक्ता व्यक्ता पायादव्यात् । येन्द्रहि

सेनया शत्रुघ्नतया न जिता नामिभूता । अपि च मुग्धतया कृततया युक्तः ॥ माध-
न्द्रो हरं महादेवमाधितः संश्लिष्टः सन् स्फुटं नूनं यया देव्या समा तुल्या मनोऽज्ञता
रामणीयकानि ययाचे प्रार्थयामास । तत्समलक्षण्येच्छन्धन्द्रः स्फुटं हरं याचते ॥ २७ ॥
[या ॥ देवी] सा भावक्षालवर्षा । क्षालनं क्षालः भावस्य चेतसः क्षालो नैर्मल्यं तत्र
च या वर्षा धेष्टा । तथा नुतविभवितातनुः । नुता विभविनी महाप्रभावा तनुर्मूर्तिर्यस्याः ।
बलक्षालभासा । बलक्षः शुद्धोऽवभासः प्रभा यस्याः । शुद्धप्रकाशरूपेत्यर्थः । किं च
जानानस्य ज्ञानिनः आशयप्रा अभिलाषपूरणी । तथा नवनलिनवनप्रायशस्यानना । प्र-
त्यप्रकमलखण्डनुत्पन्नुत्पन्नी । तथा अजा जन्मरहिता । किं चाननस्था मुखगता सती
सातं वर्म धेष्टः कवचः । सदैव सती वाग्रूपेण परमं संनहनं खेलार्थः । तथा रहसि विजने
रही रतिको योऽमौ हरः शंभुस्य यानि स्थाने नमामि अवसरे परिहृतिस्तानि तानि
अवतंगः कर्णाभरणं यस्याः सा । रणप्रा सद्गमप्रायिणी । अपरं मतनमनतमप्राणरक्षा ।
अनिशयेन मतमभिप्रेतं नमनं देवीप्रणामो येषां तेषां प्राणे रक्षा सत्त्व । यतो दयाया ।
दयां वरुणां पाति रक्षति आप्नोति वा । प्रणतानां दयापरेति भावः ॥ २८ ॥

उपासते कृष्टिकृतोदयां यां जना सदाप्राधनमीहमानाः ।

शंभोः प्रसिद्धा तनुतां वहन्ती गौरी हितं सा भवतां विधेयात् ॥ २९ ॥

(अर्धत्रयवाची)

सा गौरी मृदानी भवतां पुष्पाकं हितमनुकूलं विधेयात्कुर्वान् । यां जना लोका उपा-
सते मेवन्ते । यतः कृष्टिकृतोदयाम् । कृष्टीनां सूरिणां कृतो विहित उदय आधिभांवी
दया लाम् । कीदृशा जनाः । सदा सतत सच्छोभनं वाराधनं शंभुजीवरणं मेवामीहमानाः
काहन्तः । किंभूता देवी । शंभोः धार्वस्य तनुतां कायत्वं वहन्ती विभ्राणा । प्रविद्धा प्र-
थिता ॥ अथ च सा गौरीणी ईदृशमभिमनं विधेयात् । वीरसी । कृष्टिभिः सूरिभिः कृत
उदयो विभागो यस्याः । शंभोर्मदघ्न अतनुतामकृततां वहन्ती प्रविद्धा ॥ तन्मिन्त्रीरूपे-
णापि सुव्यक्त स्थिता वागिनि भावः । “शंभू मद्देशरी सेवी” । यां जना उपासते ।
वीरगाः । सतां साधूनामाराधनं वित्तप्रदणमीहमाना अभिलषन्तः ॥ अन्यच्च सा गौर्भुः
वः ईदृशं विधेयात् । यां जना उपासते अधितिष्ठन्ति । वीरगाः । सदा सत्त्वप्राः ।
धनं वित्तमीहमानाः प्रार्थयमानाः । वीरसी क्षाम् । कृष्टिभिः कर्षणैर्हलविडेलैः
कृत उदयः कृत्यागमः । देवी च वाह्यसी (मही) मूर्तिर्यापि वाच्यार्थः ॥ २९ ॥

यां सद्य एव त्रिदशैः पुमांसः समा नमस्यन्ति सदानभोगाः ।

अपानि यस्याः प्रणता विपक्षैः समानमस्यन्ति सदा नभोगाः ॥ ३० ॥

यस्याः प्रभावो गुप्तदां विपक्षसेना वधानन्दयिताहरस्य ।

ोग्नुजस्वादतु धियै वः सेनावधानं दयिता हरस्य ॥ ३१ ॥

(सदानितकम्)

सा इना ईश्वरी हरस्य गिरीशस्य दयिता बह्वधा यो भवतां ध्रिये लक्ष्म्यर्थमवधानं
प्रयत्नमावहतु विदधातु । या पुमांसो नराः सद्य एव प्रणतेः समनन्तरमेव त्रिदशैर्देवैः
समास्तुत्या नमस्यन्ति प्रणमन्ति । किं च सदानभोगाः । सह दानेन त्यागेन भोगैर्विप-
यानुभवैश्च वर्तन्ते ये ते । तथा यस्या देव्याः प्रणताः प्रह्लाः नभोगा नभसि गता इति
विपक्षैः शत्रुभिः समानं सहायानि पापानि सदा सर्वकालमस्यन्ति क्षिपन्ति ॥ ३० ॥

तथा यस्या देव्याः प्रभावो माहात्म्यं युसदां सुराणां विपक्षसेना वधानन्दयिता अरि-
घस्यिनीवधेन हननेनानन्दयिता परितोषयिता । किं चास्य मनोम्बुजस्य चेतःकमलस्य
अहरिवाहः । विकासकलात् । एतदेव्याः प्रभावस्य वा विशेषणम् ॥ ३१ ॥

सुरा जिता भावितदेवराजद्विपक्षमा यात रणादभीतम् ।

स्वापं न यो धाम हितं न नाम सदैवसेना भवतोहितानाम् ॥ ३२ ॥

सुराजिता भावितदेवराजद्विपक्षमाया तरणादभीतम् ।

स्वापन्नबोधामहितं ननाम सदैव सेना भवतो हितानाम् ॥ ३३ ॥

(महायमकम्)

सुरानिति द्वेपिजनैरभिद्रुतानुदाहरद्या स्वयमाहवोद्यता ।

शिवोऽद्य तापप्रशमस्तथा तव प्रशस्तया तत्त्वदृशा विधीयताम् ॥ ३४ ॥

(विशेषकमिदम्)

तथा देव्या प्रशस्तया मङ्गलभूतया तव भवतः अद्यस्त्रिग्रहनि तत्त्वदृशा सारज्ञानेन
शिवः श्रेयाननुकूलः... मसुख इति यावत् । तापप्रशम आध्यात्मिकाधिदैविकाधि-
भौतिकादोपश्रयस्य प्रशमो विनाशो विधीयतां क्रियताम् । या देवी सुरान्देशान्द्वेपिजनैः
शत्रुजनैरभिद्रुतान्पलायितान्स्वयमाहवोद्यता सङ्ग्रामसंनद्धा सती इति वक्ष्यमाणप्रकारेणो-
दाहरदवोचत् । कथमित्याह—हे जिता अभिभूताः सुरा देवाः, रणात्मङ्गमादभीतं
निर्भयं कृत्वा यात मच्छत । मा भूद्भवतां सङ्ग्राममयमित्यर्थः । भाविता देवराजद्विपक्ष
ऐरावणस्य क्षमा अशक्तता यैस्ते । अपरं यो भवतां हितं धाम अनुकूलं स्थानं न न
नाम स्वापम् । सुप्रापमेवेत्यर्थः । अन्यच्च या देवसेना सह देवेन इनेन प्रभुणा च सुरा-
जिताः सुपुं आजिता ऊहितानां तर्कितानां चित्तविषयाणां शत्रूणां मध्ये भवतः
संपत्...समस्तलोक्यमनान्महायमकमिदम् ॥ ३२ ॥ ३३ ॥ ३४ ॥

वक्त्रं विभ्रत्युपहितचन्द्रायासं या संमोहप्रशमनसूर्याकारा ।

कारानीतामरमरिमाचिक्षेप क्षेपत्यक्ता रणमुवि सा वः पायात् ॥ ३५ ॥

(काञ्चीयमकम्)

सा देवी यो युष्मान्पायात् । या उपहितचन्द्रायासं वक्त्रं विभ्रती स्वकान्तनिशयेनो-
पहितो दत्तचन्द्रस्य शशाङ्कस्यादासो यदानीयेन तादृशं वक्त्रं मयं विभ्रती धारयन्ती । तथा

संमोहो हार्दं तमस्तत्प्रशमने विनाशने सूर्याकारा भानुनुत्या । सूर्यो यथा तमोविनाशने
दशस्तद्वद्वादंतमोनिवृत्तये देवीत्वभिप्रायः । तथा या देवी क्षेपत्वक्का भर्तृनरहिता अनिन्या
रणमुवि आहवभूमी कारानीतामरं बन्धनस्थापितदेवं अरिं शत्रुं आविक्षेपाजुहाव । समरार्थ-
माहृतवतीत्यर्थः । काशीवन्मेखलावत्सम्भनात्काशीयमकम् । जलधरमाला नाम वृत्तम् ॥ १५

हितेहितेऽस्तु ते स्तुते जिताजितामितामिता ।

जयाजया जनोऽजनो यया ययावलं बलम् ॥ ३६ ॥

(आवलिनार्म यमकमिदम्)

जयाख्या देवी ते सब हितेहितेऽस्तु कृते चेष्टितेऽस्तु भवतु । हितं च तदीहितमिति ।
त्वद्विदकार्ये वर्ततामित्यर्थः । कीदृशे । हितेहिते स्तुते प्रशस्ते । कीदृशी देवी । जिताजिता
छत्पञ्चयसमरतामिता गता । तथा अमिता अपरिच्छन्नस्वरूपा । अन्यत्, यया हेतुभूतया ।
जनो लोकः अलमर्थं बलं ययौ जगाम लेभे । कीदृया यया । अजया जन्मरहितया ।
कीदृशो जनः । अजनः जन्मरहितः सन् । जननं जन इति कृत्वा नञ्समासः । प्राप्ततत्त्व-
ज्ञान इत्यर्थः । मुमुक्षुर्जनस्तत्प्रमादान्मोक्षावाप्तिमामर्थं लभत इत्युक्तं भवति ॥ ३६ ॥

सक्तिं वः सृष्टतार्जने विदधती सत्रा यतां त्रायतां

दुर्गा दुर्महद्वपितोद्धतधियामायासदा या सदा ।

साधूत्साहविधानसक्तमनसां मुख्या ततां ख्याततां

संस्मृत्यैव.....[मत्सरभरस्त्रीतापदां तापदाम्] ॥ ३७ ॥

.....आयामदा द्वेष्टदायिनी । तथा साधूत्साहविधाने सत्जनानामुत्साह-
करणे सक्तमनसामभिनिविष्टचेतसां लोकपालानां मुख्या प्रधानम् । अन्यच्च संरक्षणैव
स्मरणैव ततां विलीणां दयानतां..... । मत्सर (अ)रो द्वेषबाहुल्यं न एव रक्षानो
विप्रदाय (?) आपर्माग्यं येषां तेषां तापदां खेदप्रदाम् ॥ ३७ ॥

या मूर्ति किमपि स्मरारिषुषु धत्ते समायोजितां

यां हृद्वैव विनाशमाप सहसा शुम्भः समायोऽजिताम् ।

या नम्रः सुरसिद्धर्षिनरनरैः खेदं विना शस्यते

सा हेतुर्भवतां त्रिलोचनवधूरक्षीविनाशम्य ते ॥ ३८ ॥

त्रिलोचनवधूरक्षीयिनी ते अक्षयः अर्थाविनाशस्यारक्ष्यप्रतिपातस्य हेतुर्निमित्तं भवता-
म्लेपदगाम । या स्मरारिषुषु मदनरिपुसारीण गम्भीरजिनां निजितां मूर्तिं तनुं किमपि
वेनापि हेतुना धत्ते धारयति । यां आजिनामपरिभूतां दुग्धमाधो दैत्यः समर्थः गगनरथो
ऽपि गन्तुं बाधलोकात् सहासा हाटित्येव विनाशं मग्धमग्धं ग्रस्य लेभे । तथा सुरसिद्धर्षि-
नरनरैर्देवविद्वग्धर्षिपुत्रैः खेदं विना आलस्यं विना दस्यते हृदये ॥ ३८ ॥

सायासायाश्रिलोभयाः शरणमकरुणशुष्णदैत्यपवीरा

स्वरे स्वरंशसर्गर्गहनतममहामोहहृदि हरन्ती ।

शस्याशस्यादधाना सकलमभिहितं भक्तिमाजः स्मृतैव

सादसादभद्रोपा द्विपदुपशमनी सर्वतः पार्वती यः ॥ ३९ ॥

पार्वती यो गुप्ताकं सर्वतः गमन्नादिदेशकाद्विपदुपशमनी शत्रुमार्दिनी साद्रवताम् ।
अस्याः शिष्या विनाशिता अदभ्रा महान्तो दोषा मूर्तामूर्तं.....तथा सायासायाः मोष-
तायायाश्रिलोभया भुभुवःफलक्षणायाः शरणमभयपदस्थानम् । अन्यथाकरणं निर्दयं
कृता शुष्णा विनाशिता दैत्यप्रवीरा अनुरप्रधाना यया सा । अपि च स्वनैर्जरेणसर्गैर्व-
यप्रादुर्भावाः स्वरं शनैः शनैः कृता गहनतमो दुर्भेदो योऽसौ महान्हादौ हृदयभवो मो-
होऽपियेकसं हरन्ती निवारयन्ती । अन्यथ भक्तिमाजः सेवासक्तपुंसः शस्याशस्य सम्य-
पस्तुलाभिलापस्य सतः स्मृतैव ध्यातमाश्रय सकलमशेषमभितमादधाना पोषयन्ती ३९

सुरसुरचितचितनयनयमवभवनानादरादरायेये ।

लयलयचरणौ चरणौ न न मामि नतेन नमामि न ते ॥ ४० ॥

(निरन्तरावलियमकम्)

हे देवि, सुरदैवैः सुरचितेन शोभनरचनया चिता दृष्टा नवा अनन्यकृता नवाः
स्त्रवा यस्याः सा सुरसुरचितचितनयनया । तथा भवभवाः संसारसंभूता ये नानादरा
बहुप्रकारभयानि तमिदृत्त्यर्थमादरेणौत्सुक्येन या आयेया आगन्तव्या । या भवभव-
नानादरादरायेया मातव्या । प्रथमार्धश्लोकेन (त्रु) संधानम् । ते तव चरणौ पादौ लघौ
लीला विलासस्तस्य लयधरणं गमनं ययोस्तौ चरणौ नतेन नमनेन नमामि न मामि
न पर्याप्तो भवामि । तृप्तिं न गच्छामीत्यर्थः ॥ ४० ॥

या विसमं स्मरभिदा चक्रेऽङ्कुरोपिता नवं नारीणाम् ।

विदधे यच्चापस्य न च कैंकारोऽपि तानवं नारीणाम् ॥ ४१ ॥

या हन्तां च प्रयाता विहायसा कंसमाह तारातिबलेन ।

कृष्णस्तव परमाया विहाय साकं समाहतारातिबलेन ॥ ४२ ॥

तां नमत या च समरेष्वनेकशो माति मद्रकाली नतया ।

ख्याति यया जनतोज्ज्वलविवेकशोभातिमद्रकालीनतया ॥ ४३ ॥

(कलापकम्)

तां देवीं नमत नमस्कुरुत या स्मरभिदा मदनहृत्त्रा भर्त्रा हरेणाङ्कुरोपिता उत्ता-
ङ्गमारोहिता सती नारीणां स्त्रीणां नवमपूर्वं विसममाध्वर्यं चक्रे । तथा यच्चापस्य य-

दीपधनुषश्च सेवन्धी कैकारोऽपि ध्वनिरप्यरीणामरातीनां तानवं क्षयं न न विदधे अपि
 चक्रे । अपरं या तारा प्रकाशरूपिणी विहायसा अवाक्षेन प्रयाता गता सती
 कृष्णो भगवान्बामुदेवस्तव भवतः हन्तां हिंसतु इत्यनेन प्रकारेण कंसाख्यं दैत्यमाहावो-
 चरम् । कथमित्याह—परमाया विहाय द्विषत्कुसृतीः परित्यज्य अतिबलेन बाहुना
 समा हतारानिना निहतशत्रुणा बलेन भगवता संकर्षणाख्येन भ्रात्रा साकं सह । तथा
 या च भद्रवादी कालायनी समरेषु युद्धेष्वनेकशो बहुधा भाति शोभते । यया च देव्या
 नतया प्रणतया जनता जनसमूह उज्ज्वलविषेकशोभा प्रकृष्टज्ञानप्रभा सती अतिभद्रका-
 लीनयया अत्यर्थमद्भुतसंपृक्ततया हेतुभूतया प्रशस्तया देवी भातीत्यर्थः । द्यमाति प्रका-
 शने व्यर्चीभवतः (१) नमत इति संबन्धः ॥ ४१ ॥ ४२ ॥ ४३ ॥

तां स्मरत या स्मृतैव हि मानवतामरसमानता राति बलात् ।

यत्प्रणतं श्रीः श्रयते मानवतामरसमानताराति बलात् ॥ ४४ ॥

तां देवी स्मरत चिन्तयत । हि यस्माया मानवता ज्ञानिना स्मृतैव ध्यातैव सती
 अमरममानता देवतुल्यत्वानि अमृततारुणी राति ददाति । तथा यत्प्रणतं यस्याः प्रहं
 मानवतामरसं नरनलिनं आनतारातिबलात् आसमन्ताघृतं बन्धुरकंधरं यदरातिबलं तत्प-
 रित्यज्य इति त्यज्योपे कर्मणि पद्यमी तस्मादेव श्रीः (बलात्) धयते सेवते ॥ ४४ ॥

अनवरागसमुद्रवदेहतामुपगता ददशे गिरिशेन या ।

अनवरागसमुद्रवदेह तामवनतोऽस्मि जगत्प्रियतां सतीम् ॥ ४५ ॥

तां सतीं सतीसंज्ञां साध्वीं वा अवनतोऽस्मि अहं प्रणतः । कीदृशीम् । या अनवरः
 सर्वोत्कृष्टो योऽगाधः पर्वतस्तत्समुद्रवदेहतां तस्मात्सतीरत्नमुपगता जगत्प्रियतां वा
 प्राप्ता सती गिरिशेन महादेवेन ददामिजगति अनवरागसमुत् अनवेन चिरंतनेन रागेण
 प्रेम्णा समुत् सहासां ददशे दद्या । तथा च कालिदासः—‘सती सतीयोगविगृहदेहा’
 इति तथा भवदा अर्थं संगारं सति खण्डयति ॥ ४५ ॥

मेने नृलमनेन माननमुमानाज्ञा नु मेनोन्मना

नुमेनोन्मने निमानममुना नो नाम नानानुमे ।

मौनेनामममाननिममननाज्ञानामिनानूनिमे

मुन्मिज्ञाननमा नगी मुनिमनोमानाननोज्ञामिनि ॥ ४६ ॥

(व्यक्षरः)

हे नुमेनोन्मने देवि, नुबं प्रेरितं यदेनः पापं तदेव नमनं प्रणयिर्यस्याः । पापपा-
 र्तिनी यस्याः सेवेत्यर्थः । तामाहूय मुन्यमित्यर्थादभ्युपदे तेन हे देवि, मुन्यं नमः ।
 यदे त्वां प्रणमाम इति भावः । तथा हे देवि, मेना हिमवन्महिता उन्मना सोन्मष्टा
 शर्मा अनेन तावदेव तस्मान्प्रा एमेति संज्ञा मूलं निधिर्न माननं पूजनं मेने अदे नु-

हे देवि, विराजते विगतरजोविहारे हृदि हृदये त्वं भासि शोभते । किं कृता । सम्मग्नविषयगतत्वं चेतोगुणमुन्मील्य प्रकटीकृत्य । तथा द्विषां शत्रूणां संबन्धिनीं वाहिनीं चमूयरीणां सारवतीं मेनां सेभसां समुदकम्पयः कम्पयांचकार कम्पितवती । भासि विराजते, द्विषामरीणाम्, सेनां वाहिनीम्, उदकं पयः, इति पुनरुक्तभासनात्पुनरुक्तवदाभागोऽयं न तु पुनरुक्तः ॥ ५५ ॥

दूरागतरसा धन्यः सेवते यस्तव स्तुतीः ।

दूरागत रसाधन्यः कल्पन्ते तस्य सिद्धयः ॥ ५६ ॥

हे देवि, यो धन्यः पुरयः पुष्पयांस्तव भवत्याः स्तुतीः प्रशंसाः सेवते विदधाति तस्य पुंसः सिद्धयो मनोरया अभिमाया वा कल्पन्ते संपद्यन्ते । किंभूताः सिद्धयः । दूरागतरसा दूरगतत्वर्थमागतो रसः सकिर्यागु साः । अभिलषणीया इति यावत् । तथा दूरागो बुद्धासक्तिरुत्तर उत्तरणं साधयन्ति संपादयन्ति तच्छ्रीलास्ताः ॥ ५६ ॥

मोहं हत्वास्पदं यासि सात्वमम्ब रवासिना ।

या न संस्तूयसे केन सा त्वम्बरवासिना ॥ ५७ ॥

हे अम्ब मातः, सा त्वं मध्यमाणस्वरूपा केनाम्बरवासिना सुसदा देवेन न स्तूयते । सर्वैरपि देवैः स्तूयस इति भावः । सा त्वं का । या भवती रवासिना अनाहतछत्रेण मोहमहानं हत्वा विनाश्य प्रकाशात्मकसत्त्वगुणमयमास्पदं स्वकीयं प्रकाशस्थानं यासीत्यर्थः । तथा चोक्तम्—‘अनाहते पात्रकर्णे भग्नशब्दे सविहृते (१) । शब्दब्रह्मणि निष्ठातः परं ब्रह्माधिगच्छति’ ॥ ५७ ॥

प्रकाश्य गृह्यपुंसस्यखेदच्छेदाम्बुदावली ।

प्रज्ञात्मनेनयिमला स्थिता दृश्यसि विद्वताम् ॥ ५८ ॥

(अपशब्दाभासः)

हे देवि, असि त्वम् । विद्वताम् वेदनं विद् ज्ञानं विद्यते येषां तेषां संबन्धिन्यां दृशि बुद्धौ प्रज्ञात्मना ज्ञानरूपेण विवेकात्मना प्रकाश्य प्रकटीकृत्वा इत्यमला आदित्वरूपा तिष्ठसीत्यर्थः । कीदृशी त्वम् । गृह्यास्त्वत्सेवोद्यता ये पुमांसस्त एव सत्त्वं शालिस्तस्य खेद आयासस्तस्य च्छेदे विनाशोऽम्बुदावलीत्यर्थः । गृह्य, प्रज्ञात्मनेन, दृश्यसि, विद्वताम्, इत्यपशब्दवदाभासनादपशब्दाभासः ॥ ५८ ॥

भवानि ये निरन्तरं तव प्रणामलालसाः ।

मनस्तमोमलालसा भवन्ति नैव तु कचित् ॥ ५९ ॥

हे भवानि सर्वभार्ये, ये जना निरन्तरमविरतं कृत्वा तव भवत्याः प्रणामलाटसाः प्रणतिपरास्ते मनस्तमोमलालसा चित्तमोहकलङ्घनिःशोभा न कचिन्न कुत्रचिद्भवन्ति संपद्यन्ते ॥ ५९ ॥

विभावनाकुला त्वयि क्रमेण देवि भावना ।

वपुष्पतिस्थिरेतरे नितान्तमेव पुष्पति ॥ ६० ॥

हे देवि, त्वयि विभावना व्यापिन्यां त्वद्विषये क्रमेण यथोक्तविधिना अनाकुला स्थिरा नि-
श्चला भावना भक्तिः अतिस्थिरेतरे अनिशयेन स्थिरादितरे विनश्वरे वपुषि शरीरे नितान्त-
मेवात्ययं पुष्पति पुष्टा । प्रकृष्टेत्यर्थः । अस्थिरेऽस्मिन्संसारे लङ्काकिरेव सारमित्यर्थः ६० ॥

महोऽदयानामवधी रणेन महोदयानामवधीरणेन ।

महोदयानामवधीरणेन महोदयानामवधीरणेन ॥ ६१ ॥

(पादाभ्यासयमकम् ।)

न ह्यन्ते रक्षन्तीत्यदया हिंसास्तेषामदयानां महस्तेजः रणेन संप्राप्तेन या लमहो
आश्चर्यं दयानामवधीरणेन तिरस्कारेणावधीः निहतवती । निर्दयतया हिंसात्वं समरं
महोदयानामुन्तर्गततीक्ष्णामवधीरणेनावधिक्षपणेन निरवधिसुखोत्पादनेन महोदया म-
हान्तो बृहन्त ये उदया अथो ज्ञानं दैवमनुकूलं वा । उद्गतधासावय उदयः । महान्त
उदया येषां येषां धीरणेन धीरयतीति धीरणं धैर्यकर्तारमिननीश्वरं प्रभुमव रक्षस्व ।
महाज्ञानानां धैर्यकर्तारं प्रभुं पालयेति यावत् ॥ ६१ ॥

न मज्जनेन तीर्थानां तदिह प्राप्यते शुभम् ।

नमज्जनेन तीर्थानां सेवया यत्तवाम्बिके ॥ ६२ ॥

हे अम्बिके मातः, तव भवत्याः संबन्धिनो तीर्थानामागमानां सेवया समाश्रयणेन
नमज्जनेन प्रणतजनेन यच्छुभं फलं भेषः प्राप्यते छन्द्यते तत्तीर्थानामृषिसेवितजलानां
मज्जनेन न प्राप्यते ॥ ६२ ॥

प्रयाति मोहे निःसारभारतीव्रतमेत्ययम् ।

त्वत्प्रसादाज्जनः सारभारतीव्रतमेत्ययम् ॥ ६३ ॥

हे देवि, अयं जनो लोकस्त्वन्प्रसादात्तवकीयेन कारणेन सारभारतीव्रतं सारा प्रधाना
चार्या भारती वाङ्मयं तत्परतामेति प्राप्नोति । पश्यन्तीत्यर्थं सभन इत्यर्थः । वा
विप्रतये हि प्रधाना पश्यन्ती । तथा चोक्तम्—'अविभागा तु पश्यन्ती सर्वतः संहनकमा ।
स्वरूपज्योतिरेषान्तः शुभा वागनपाथिनी ॥' अस्मिन्समये । मोहेऽज्ञानेऽज्ञयं विनाशं
प्रयाति गच्छति सति । कीदृशे मोहे । निःसारभारतीव्रतमे निःसारस्य दुर्बलस्य यथा
भार आयागहेतुस्तद्वन्मोहनमेव इत्यर्थः ॥ ६३ ॥

शास्त्रप्रभावहसिताः सतां या निर्मला गिरः ।

शास्त्रप्रभावहसितास्त्वमम्ब तिमिरच्छिदः ॥ ६४ ॥

हे अम्ब जननि, याः गन्तो साधूनां सूरिणां संबन्धिन्यः शास्त्रप्रभावेन पदवाक्यप्रमा-

धानां माहात्म्येन हसिता गिरो वाचो निर्मला अकलङ्का निरपशब्दास्त्रास्त्रं शास्त्रप्रभा
आयुधदीधितयस्त्रिमिरच्छिदोऽन्धकारघ्नो बहसि विमर्षि धारयति । निरपशब्दा वाचो
मोहहृत्स्ववायुधमित्यर्थः ॥ ६४ ॥

शमीह ते समानतो विभावितोऽत्र सन्न यः ।

विभावितोऽत्र सन्नयः शमीहते स मानतः ॥ ६५ ॥

हे देवि, ते तव समानतः सम्यक्प्रणतो य इह संसारेऽत्र सन्नयिभ्यन्सन् न विभौ
भगवति वासुदेवाख्ये ब्रह्मणि इतः न गतः । मोक्षं न प्राप्त इति भावः । शमी जिते-
न्द्रियः सन् समयो विद्यमाननीतिः । अत्र संसारे विभावितो लक्षितो मानतो हानादेतो
संश्रयत इहते चेष्टते यः । संसारसक्ततया भगवन्तं विष्णुं न धितः सोऽपि त्वां प्रणत-
क्षेत्तद्विद्यमाननीतिः शमी च प्राप्तज्ञानो विश्वं प्राप्नोतीति भावः ॥ ६५ ॥

मातरं त्वा पदं सद्य आश्रितास्ते कथं जनाः ।

मा तरन्त्वापदं सद्य आर्यं श्रेयः समाश्रिताः ॥ ६६ ॥

हे देवि, त्वां मातरमम्बिकां ये जना लोका आश्रितास्ते कथं केन प्रकारेण सद्यस्त-
रक्षणमेव आपदं दुर्गतिं मा तरन्तु मा लङ्घयन्तु । दुःखमुत्तीर्य वर्तन्त इति भावः । त्वां
कीदृशीम् । सत्यं शोभनस्थानम् । जनाः कीदृशाः । आद्यमग्निं श्रेयः शिवं समा-
श्रिता अधितिष्ठन्तः ॥ ६६ ॥

भाति त्वत्तनुसंश्लेषे सत्यम्य वपुरनुत्तरम् ।

संसाराब्धौ सदाहुस्ते सत्यं वपुरनुत्तरम् ॥ ६७ ॥

हे अम्य मातः, त्वत्तनुसंश्लेषे सत्कायसङ्गे सति पुरनुभिपुरासतिः शोभतीति शोभते ।
ते तव संश्लेषे च सत्सत्यं ध्रुवं वपुः पश्यन्तीवामूर्धं शरीरं संसाराब्धौ जगज्जलधौ स-
त्तरं शोभनं एवं अतुल्यमविद्यमानापरमाहुर्बुधते । तरवविद् एवं गायन्तीत्यर्थः । अवि-
धातोर्म्माशब्दलिङ्गः कथं केवलैष्टयतया मकारः परमवर्णः (?) दन्त्योष्ठयोर्द्वयोरीति
यमकस्याभावाः ॥ ६७ ॥

यच्छ मे नित्यसंसङ्गि यच्छमे तदिदं मनः ।

स्वच्छलो भक्तियोगस्ते स्वच्छलो कविवेकसूः ॥ ६८ ॥

यच्छ मे, यच्छमे विषयाणामसङ्गे मनश्चेतो नित्यसंसङ्गि सततानुरक्तं तदिदं तदावि-
तं यच्छ देहि । यतस्ते तव संबन्धी यो भक्तियोगः सेवासङ्गः स स्वच्छलः
यच्छ मे, यच्छमे विच्छिन्नः सन् स्वच्छं निर्मलं लोकानां जनानां लोकयोर्वा इहामुत्र
यच्छ मे, यच्छमे सुते जनयति । अत एव इहात्र परत्र च स्वच्छता ॥ ६८ ॥

यच्छ मे, यच्छमे त्वत्तनुस्त्वत्प्रणता भवे ।

यच्छ मे, यच्छमे आसते विम

॥ ६९ ॥

हे देवि, तत्प्रणनास्तत्प्रह्ला जना वितन्वन्तकृतः वितनोरनद्गस्मान्तकृतो विनाशकारिणो भवे संसारे के बलन्ते के छाविर्भवन्ति । तत्प्रणता जितकामा विमुच्यन्त इति भावः । ते केवलमनन्यव्यापाराः सन्तो निर्मलाममोहां धियं बुद्धिं वितन्वन्तो विसारयन्त जासते तिष्ठन्ति । यावत्संगारस्त्रावद्भिमोहः । भूयश्च तत्प्रणता भवे न निवर्तन्ते ॥ ६९ ॥

देवि निर्दग्धकामस्य त्वं निरावरेणात्मनः ।

‘दरस्य शुधसंतानं तेनासौ भ्राजते तथा ॥ ७० ॥

हे देवि, त्वं हरस्य निरिवरतनयाध्वस्य शिवस्य निदग्धकामस्य भग्नीभावितमीनके-
तनस्य तथा निरावरणात्मनः निर्गन्तमावरणं परिधानमात्मनो यस्य आशाम्बरस्य दिग्वा-
रागः द्रुमखेतानं पुष्पप्रदानं श्रेयोविस्तारस्तेन वारणेनार्गा हरस्तथा माहात्म्ययुक्तो आ-
जते शोभते । अत्र च क्रियां प्रत्यावाहूँव नास्ति । विगृह्यमानघ्राणं नान्वयः (?) एवं
क्रियाया अभावान् द्रुमखेतानमिति द्वितीयानुरूपतेस्त्वमिति प्रथमाया अगमानापिकर-
ण्याच्च एताप्रतीयमानार्थसंबन्धिनी क्रिया गोपिता भवति । अत्रैव च व्याख्यानादभ्यते ।
तदा चान्वयो भवति—यथा देवि, निदग्धकामस्य निरभिलाषस्य तथा निरावरणात्मनः
प्रक्षीणहृद्दजालध्वभावस्य यत्तरत्नमद्रुमखेतानमावरणखेतनि हरणि निवारयन्ति तेनाद्रुम-
खेतानहरणेनार्गा तथा आजते दीप्यते ॥ ७० ॥

द्विषद्विषा सपदि विमुष्यते यतस्तवानतो जननि जयाशया न फः ।

स्त्वानतो जननिजया प्रायानकः करोति ते शुधि मधुगूदनम्वनः ॥ ७१ ॥

हे मधुमधनभगिनि बाह्यायनि जननि मातः, अतोऽस्माद्विदमणदेतो व पुमान्
मुधि संप्राप्ते जयादायारिपरिवर्तमानेन हवास्तुतीं करोति न विदधाति । सर्वतोऽपि
त्रिगोपुत्रश्च स्तुतीर्विरचयतीत्यर्थः । यतो यस्मात्कारणान्न भवति धाननं प्रदः जननि
जया लोकाययया द्विपद्विद्या दानुभ्रात्या वत्सा दायानवोऽपि विरच्यमानोऽपि नरदि
सर्वजनेभ्यः प्रणामान्तरमेव विमुच्यते त्यज्यते ततो हेनोरिति सङ्गः ॥ ७१ ॥

ज्यायोनिष्टारिवर्याधिनियमनवर्गैरदसायताशा

स्वाराधत्वासमध्यानियजनजननि क्षेयमुम्भ्रावभासा ।

नानापुण्यागमम्या जननमनमयज्ञानन-या दग धी-

र्योता नध्या विभुत्वं नुतसरत्नमनन्ताममन्यावहाग्ये ॥ ७२ ॥

प्रहलीमानुलोमनदान एवायं क्षिप्रदेभ्यः—

म्येहाव म्या समस्तानमलम्भतनु त्वं भुवि ध्यानतर्या

धीग यन्था न न श दमनमननजन्ममगन्दा एनन्दा ।

चमागधसूरसेनापप्रशान्तिकाः पडपि भाषा अत्र समाविष्टा यदा तदा भाषापटुस्त-
मावेतोऽयम् । पण्णामपि भाषाणां साधारणा (?) न भिद्यन्त इति भावयार्थः ॥ ७४ ॥

दुर्गापि मातः सुलभासि भवत्या भवानुकूलापि भवं क्षिणोपि ।

अध्येयतां यासि सदैव देवि-ध्येयासि चित्रं चरितं तवैतत् ॥ ७५ ॥

हे देवि । तव भवत्याः संवन्धि चरितमाचारविग्रमाश्रयप्रदम् । यतः हे मातर्जननि,
दुर्गापि कालायन्यपि अविदितपरमार्थापि भक्त्या सेवया सुलभासि । तथा भवानुकूलापि
हरानुरक्षापि भवं क्षिणोपि संसारं निहंसि । अपि च ध्येयापि चिन्तनीयापि सती अध्ये-
यतां पठनीयत्वं सदैव सर्वकालं यासि गच्छसि । अपिरिह संभावनायाम् । या दुर्गा दु-
र्गमा सा सुलभा, या भवानुकूला सा भवानी, या ध्येया सा अध्येयतां यातीत्यपिश-
ब्देन विद्वद्भवदाभासनाद्विरोधाभासोऽयम् ॥ ७५ ॥

महदेसुरसंधम्मे तमवसमासङ्गमागमाहरणे ।

हरयदुसरणं तं चित्तमोहमवसर उमे सहसा ॥ ७६ ॥

(संस्कृतमहाराष्ट्रभाषाश्लेषः ।)

प्रकृतत्वात्संस्कृतशब्दार्थस्यावत्—हे देवि, महदे उत्सवदायिनि मे मम सुरसंधं हुरा
देवाः संधिरवयिर्यस्य तम् आगमाहरणे शास्त्रार्जने समासङ्गं सन्त्यगासक्तिभ्रदामव रक्ष ।
शास्त्रासक्तिर्देवैरपि न परित्यजेति भावः । यदुक्तम्—‘तस्माच्छास्त्रं प्रमाणं ते कार्याका-
र्यव्यवस्थितौ’ इति । तथा हे उमे हे अगजे, हसनं हसः सह हसेन वर्तत इति सहसा
सामोदा सती अवसरे प्रसङ्गे बहुसरणमत्यन्तव्यापारं तं चित्तमोहं चेतोनाशकं हर यि-
नाशय । कथंचिच्चिरचित्तमहाराष्ट्रभाषाशब्दाधोऽधुना—हे हरयदु शिवबधु, धम्मे धर्मे
पुण्ये रसे रागे देसु देहि ददस्व विधास्व । तथा जे नः अस्माकं गमागमा संसारान्
तमवसं तमोवशां अविद्याप्रपञ्चायतां आयं आशां हर छिन्धि विनाशय । मोक्षं देही-
त्यर्थः । मह मम तं त्वं सरणं दारणं परायणम् । सहसा क्षणित्येव चित्तमोहं मानसम-
हानं चित्तमोहं वा चित्रं नानाविधं मोहं मोक्षं विफलमर्थोत्सारे अवसरत अवसरतु
प्रयातु इति क्रियाश्रित्येन द्वितीयभाषाशब्दार्थः ॥ ७६ ॥

यन्धा प्रभातसंध्येव सूर्यालोकप्रवर्तिनी ।

निवर्तयसि देवि त्वं महामोहमयीं निशाम् ॥ ७७ ॥

हे देवि, त्वं यन्धा प्रणम्या । सूर्याणां विदुषामालोकप्रवर्तिनी प्रकाशदायिनी हानदा
रानी महामोहमयीमानववर्णा भित्ताभिर्या निवर्तयसि शब्दवति । अत एव प्रभात-
संध्येव उपःप्रत्युपयोगेभ्यो यथा । सा हि संध्या सर्वेषां यन्धा भवति तथा सूर्यालोक-
प्रवर्तिनी महान्धकारां निशां निवर्तयति ॥ ७७ ॥

संवादिसारसंपत्तीसदागोरिजयेमुदे ।

तवसत्तीरदे सन्तु संसारे सुसमानदे ॥ ७८ ॥

(संस्कृतसूरसेनभाषाश्लेषः ।)

तत्र संस्कृतशब्दार्थस्तावत्—हे देवि, अमुदे प्राणदायिनि, तव संबन्धिन्यौ द्वे सते । भाषावित्पर्यः । तत्रैका विद्यमानता अपरा उज्ज्वलता चे सते साद्विद्यमानमागोऽपराधो देशां तेषां सागतां सापराधानामरीणां शत्रूणां जयेऽभिभवे पराभवमिषये संवादिसारसंपत्ती संवादिनी शायमाना सारस यत्तस्य संपत्तिः समृद्धियंरोस्ते सते । सापराधा अरयो यथा जनेन जीयन्ते तथा तव संनिधानमौष्पत्यं च लक्ष्यत इत्यर्थः । तथा ते सते द्वे भयसागरे सत्तीरदे शोभनपारप्रदे । सयि गत्वा सारप्रभावेण वा संसारसागरादुत्तीर्यत इति भावः । तथा सुसमानमपभ्रंशमानं ददतः । अथवा सुगमं ब्रह्मादिसाम्बपर्यन्तं चतुर्दशविधे भूतसर्गे निन्दोदित-तथा समत्येन साधारणत्वेनावस्थितं शब्दं शब्दब्रह्म ददतः । तत्र संसारसागरसमुत्तरगठनम् । राधा च बाह्वृणी भुक्तिः—‘ऋचो अक्षरे परमे व्योमन्यसिन्देवा अधिविधे निषेदुः । यस्तं न वेद किमृचा करिष्यति य एतद्विदुस्त इमे समासते ॥’ इति । सूरसेनभाषायौऽष्टुना—हे गोरि हे गौरि, जयेयु जगत्सु त्रैलोक्यं दे ते तवराप्ती तपःप्रभावः सदा सर्वकालं संवादिसारसंपत्ती शम्वातिसारसंप्राप्तिः शम्बवद्वज्रवदतिगारातिहृदा संप्राप्तिलाभो यस्याः सा शम्वाति-कोटिः स्वरुः शम्बो दम्भोलिरक्षनिर्द्वयोः ॥’ इति । अनपायिनी खलपःशक्तिरित्यर्थः । कीदृशि गौरि । सती रदे सत्ये रते चेतोविकारजयासके । कीदृशे सत्ये । संसारे ध्रैयःप्रधाने । तथा हे गौरि, सुसमानदे सुसमानते सुशमैः सुदुषितोद्रेकजयिभिरानते प्रणते सुसुक्ष्मस्त्वां प्रणमन्तीति भावः । यतश्चित्तजय एव मोक्षः । यदुक्तम्—‘वित्तमेव हि संसारं रागादिभेदादपितम् । तदेव तद्विनिर्मुक्तं मोक्ष इत्यभिधीयते ॥’ इति ॥ ७८ ॥

आगममणिमुदमहिमसमसमदकृदपरजस्तु ।

किर सविभयवदितो समय उज्जलभावसहस्तु ॥ ७९ ॥

संस्कृतापभ्रंशश्लेषः ।

द्विषयकाह्यं कृतम् । इहापि संस्कृतशब्दार्थस्तावत्प्रकृतत्वात्—हे देवि, अपरज-अपगतजस्तेषु गलितमोहेषु नृषु इतोऽस्मात्संसारदसमयेऽनवसरे आगममणिमुदम-नसमसमदकृत् आगमाः शास्त्राणि त एव प्रकाशकत्वान्मणय इव मणयः तथा शो-यो दमश्चित्तोपशमः स एव निर्वापकत्वादिसं तत्संबन्धो योऽसी समोऽनाकुलः सं-हर्षस्तं कृन्तति छिनत्ति यत्तत्किर उत्क्षिप । अज्ञानं विनाशयेति वाक्यार्थः । कय-सविभयवत् सवो यज्ञोऽस्यास्तीति सवी यायजूकस्तेषां भयवद्गीतिवत् । यज्वनां-तददज्ञानं नाशयेत्यर्थः । तथा कीदृशेषु नृषु । उज्जलभावसहस्तु ।

योऽमी जलभावो जडभावो जाह्नवं तत्र सहो बलं येषां तेषु । लङ्घयेकरूपावित्या-
श्रयः । अथ प्राकृतापभ्रंशभाषार्थः ।—जस्सु पर यस्य परं केवलं आगम मणि आगमाः
शास्त्राणि मणि मनसि तथा सुदमहिमं श्रुतमहिमा शास्त्रावबोधः, तथा राम दामः विप्र-
यनिग्रहः एते च सर्वे संमद साम्यदाः साम्यमनाकुलत्वं ददानाः किर स वि किल
सोऽपि भयवदितोत्तमय उज्जलभावमहस्सु भगवतीतोपमयमुज्ज्वलभावसहस्रम् । सहस्र-
दासो बाहुत्वार्ये । तदपि किल देवीपरितोपागतं निर्मलपदार्थसहस्रमिलयः । देवीप्रता-
द्विलमितं तत्तस्येति वाक्यार्थः ॥ ७९ ॥

अथ शकम्—

त्वं वादे शास्त्रसङ्ग्रिह्यां भासि वाचि दिवौकसः ।

तवादेशास्त्रसंस्काराज्जयन्ति वरदे द्विपः ॥ ८० ॥

(अप्रत्यभिज्ञायमकमिदम् ।)

हे देवि वरदेऽमिलयित्वायिनि, वादे स्वपक्षपरपक्षपरिग्रहे शास्त्रसङ्ग्रिह्यां शास्त्रग-
णायां वाचि भारत्यां त्वं भवती भासि क्षोभने । तथा दिवौकसो लेखा देवास्तव भ-
वताः संबन्धिन आदेशास्त्रसंस्कारान् आदेश आह तदेवास्त्रं विनाशायामितिमितं द्रष्टुं
तत्संस्कारात्तद्भावनाबलादेतोर्द्विपः शत्रून् जयन्त्यभिभवन्ति । वादे शास्त्रगमिनि पमा-
शरयमनेऽप्यप्रत्यभिज्ञानादप्रत्यभिज्ञायमवमेतन् ॥ ८० ॥

सदाध्याजवशिष्याताः सदात्तजपशिक्षिताः ।

ददास्यजसं शिष्यताः सदात्ताजदिशि स्थिताः ॥ ८१ ॥

(गोमूत्रिकाबन्धद्वयेन जालाकारबन्धसंबन्धादयं जालबन्धः ।)

हे देवि, अजयमनवरतं शिष्यताः भेयस्त्वानि ददामि प्रयच्छामि । कीरती. शिष्यताः ।
सदा सदाकालमग्राजर्जनिर्द्वैतवैदित्तिसिद्धिर्द्वैतार्थाधिभिन्नाः । तथा शच्छेभनं कृत्वा
आलम्ब्यर्पणमग्रावर्तने. शिक्षिता अन्यन्ताः । अन्यच्च सदात्ताजदिशि स्थिता मनु-
उदात्ता उक्तिता प्रधाना वा अजरिक् विष्णुध्यानं वरं ब्रह्म तत्र स्थिता । परब्रह्म
आगता इति भावः । अनन्तरप्रधानताप्रत्यभिज्ञायमवमेतन् सहायुता गोमूत्रिकाबन्धेन
सह जालबन्धोऽयम् । वैदित्त्यनेन (वैदित्त्येन) गोमूत्रिकाबन्धेन वैदित्त्येन अज्ञान-
विनिश्चयित तत्र यथागुण्ये मुक्त्यायुक्त्यिचारे जालस्य प्रयोगान्तरविदित्त्यिचारे अज्ञान-
शालाः बन्धः प्रमाणम् ॥ ८१ ॥

हरेः स्वसारं देवि त्वा जनताश्चित्त्य तत्त्वतः ।

येति स्वसारं देवित्वा योगेन क्षतिनामुभा ॥ ८२ ॥

हे देवि, जनता जनसागररता ह्यो भवन्ति हरेः स्वसारं योगेन क्षतिनामुभा ॥ ८२ ॥
योगेन तत्त्वतः स्वसारं निजमुत्कर्षं देवि जनताः । यद्यपि योगेन योगेन तत्त्वतः

रोधेन देवित्वा व्यवहृत्य क्षपिताशुभा विनाशितकिल्बिषा । तथा च मनुः—‘प्राणायामै-
र्हरेदोयान्प्रत्याहारेण संगतिम् । ध्यानेनानीश्वरान्भावान्धारणाभिश्च किल्बिषम् ॥ समस्ते-
न्द्रियवृत्तिर्हि प्राणो वायुः प्रकीर्तितः । तज्जयादिन्द्रियाभ्याशु विजितानि भवन्ति हि ॥
प्राणस्यैव जयो योगः प्राणस्यैव जयस्तपः । प्राणस्यैव जयात्सर्वं प्राप्यते नात्र संशयः ॥’
इति । तथा च छान्दोग्योपनिषदि—‘यथा शकुनिः सूत्रे बद्धो दिशं दिशं पतितान्यत्रा-
यतनमलब्ध्वा बन्धनमेवोपाश्रयते एवमेव खलु सोम्य तन्मनो दिशं दिशं पतितान्य-
त्रायतनमलब्ध्वा प्राणमेवोपाश्रयते । प्राणनिवबन्धनं हि सोम्य मनः ।’ तथा च वा-
ल्मीकी धृतिः—‘सप्त युजते रथमेकचक्रमेकोऽधो वहति सप्तनामा । त्रिनाभिचक्रमजरम-
नवधं यन्नेत्रा विश्वा भुवनाधितस्थुः ॥’ इति ॥ ८२ ॥

सदाप्नोति यतिर्ज्योतिस्तादृशं त्वत्प्रभावतः ।

प्रभावतः समो येन कल्पते मोहनुत्तितः ॥ ८३ ॥

हे देवि, स्वतःप्रभावतस्त्वन्माहात्म्यात् यतिश्चतुर्याश्रमी संयमी वा तादृशं तथाविधं
सच्छोभनं ज्योतिःप्रकाशमान्तरं तेज आप्नोति लभते येन ज्योतिषा करणभूतेन हेतुना
वा मोहनुत्तितो मोहविनाशादेतोः प्रभा दीप्तिर्विद्यते यस्येति तस्य प्रभावतः सूर्यस्य सम-
स्तुल्यः कल्पते समर्थो भवति । संपद्यत इत्यर्थः । एवं देव्या असङ्क्रमादरूपिणीत्वं प्रति-
पाद्यानेन श्लोकेन बिन्दुरूपता प्रदर्शिता । परं ज्योतिर्हि बिन्दुशब्देनोच्यते । यदुक्तम्—
‘यदादित्यगतं तेजो जगद्भासयतेऽखिलम् । यच्चन्द्रमसि यच्चामौ तत्तेजो विद्धि माम-
कम् ॥’ तथा चोपनिषत्सु ज्योतिःस्थानमसङ्ख्यागमेषु चोक्तम्—‘नेत्रयोरभयोर्मध्ये
नासावशस्य मूलतः । हृदयं तद्विज्ञानीयाद्विश्वस्यायतनं महत् ॥’ इति ॥ ८३ ॥

त्वं सद्गतिः सितापारा परा विद्योत्तितीर्षतः ।

संसारादत्र चाम्ब त्वं सत्त्वं पाप्म विपत्तितः ॥ ८४ ॥

(अयं गूढचतुर्थः ।)

हे अम्ब हे मातः, संसारादुत्तितीर्षनं उत्तर्तुमिच्छोः पुंसस्त्वं सद्गतिः शोभनं परा-
ङ्गं शरणम् । कीदृशी । सिता निर्मला । अपारा अपर्यन्ता । परा उत्कृष्टा विद्या तत्त्व-
ज्ञानार्थदा । अत्र संसारे सत्त्वं प्राणिनं विपत्तितं आपद् आर्तत्वं पाप्म रक्षति । चतु-
र्थोऽयं पादोऽन एव पादत्रयादभ्यत इत्यस्य गूढचतुर्थता ॥ ८४ ॥

परमा या तपोवृत्तिरार्यायाम्नां स्मृतिं जनाः ।

परमायात पोषाय धियां शरणमादृताः ॥ ८५ ॥

हे जनाः पुमांसः परमत्त्वमहाताः सादराः सन्न आर्याया देव्याः संबन्धिनीं तां
स्मृतिं तत्स्मरणं शरणमायात अत्रायं श्रयश्चम् । स्मृतिं किमिष्टाम् । परमा प्रष्टव्या तपो-
वृत्तिर्नियमव्रतवर्तनम् । देव्याः स्मरणमेव परमं तव इत्यर्थः । किमर्थं धियां पुद्गीनां पो-

पाय दृश्ये । अष्टप्रकारा बुद्धिरिति बहुवचननिर्देशः । यदुक्तम्—‘धुञ्जुपा धवणं चैव
प्रहृणं धारणं तथा । ज्ञानं विज्ञानमूहधापोहो बुद्धिः स्मृताष्टधा ॥’ इति ॥ ८५ ॥

प्रवादितमेतेषु दृश्यस्ते महिमाश्रयः ।

भान्ति त्वन्निश्चितस्येव शिखानामसमाश्रयः ॥ ८६ ॥

हे देवि, प्रवादितानां वाग्भिन्नानां मतमेतेषु बुद्धिनानात्वेषु ते तव दृश आलोका भागित शो-
भन्ते यान्येव प्रवादितानां विग्रहानि ज्ञानानि तास्त्वदीया एव दृश्य इति तात्पर्यार्थः । कि-
न्भूता दृशः । महिमाश्रयो माहात्म्यस्थानम् । त्वन्निश्चितस्येव भवन्निश्चितस्य यथा शिखानां
बीटीनामसमा विपमास्तीक्ष्णा आश्रयो धारा भ्राजन्त एवम् । एतादृशा इत्यर्थः ॥ ८६ ॥

यच्चेष्टया तत्रे स्फीतमुद्गारवसु धामतः ।

यच्चेतो यात्यवहितमुदा रवमुधामतः ॥ ८७ ॥

(गोमूत्रिकाबन्धः । संदष्टयमकम्)

हे देवि, तव भवत्ताचेष्टया व्यापारेण धवणचिन्तनाध्ययनलक्षणेन इन्द्रियारिनियमेन
वा । यत एवैव धाणीतायाचेष्टया । यत उक्तम्—‘मनस्युपरतं कुर्यादक्षप्रामं बहिः स्थि-
तम् । चित्तं बुद्धं विनिक्षिप्य सा बुद्धिर्नगोचरे ॥ ज्ञानभावनया कर्म कुर्याद्वा पारमा-
र्थिकम् ।’ इति । अत एव तथा चेष्टया स्फीतं विकसितं यच्चेतः अवहितं वा तावधानं
संयतं मनः अत एवोद्गारवसु परमनन्दं धनं तच्चेतो मुदा हर्षेणोपलक्षितं सत् धामतो
ज्योतिःस्थानान्मोक्षलक्षणात्स्थानात् रवमुधा सन्दागृतं यावि प्राप्नोति । सन्दागृतोदयं
रभत इत्यर्थः । यदुक्तम्—‘ओम्निदेवाक्षरं ब्रह्म ।’ तथा चोपनिषत्सु—‘एनदेवाक्षरं
ब्रह्म एनदेवाक्षरं परम् । एनदेवाक्षरं ज्ञात्वा सो यदिच्छति तस्य सत् ॥’ गोमूत्रिका-
बन्धोदयं यमकम् । प्रसाररत्येकदा दर्शितः ॥ ८७ ॥

शुरदेवस्य ते कीर्ति मण्डनस्य नमन्ति यैः ।

सरदे शस्यते धीर्भवती भुवि देवता ॥ ८८ ॥

(अर्धगोमूत्रिकाबन्धयमकम्)

हे देवि शरदे, अभिमतदायिनि, यैर्धर्मरविभूतचित्तभक्तैः त्वं भुवि भूतं सन्तरे
देवता शरणं शस्यते स्तुयते ते धुमांसः कीर्ति प्रथा शुरदेवस्य देवसदनस्य मण्डनस्य
भुषणस्य समन्ति प्रापदन्ति ॥ ८८ ॥

तत्त्वं पीतापततनुत्तत्त्वं ततवती ततः ।

चित्तं चित्तव चित्तत्वं पीतापीतवती सन ॥ ८९ ॥ (अष्टरः)

हे देवि, चित् चित्ते, सत् आध्यात्मिकीयवती सारदात्मन् । चित्तस्य अर्धदेवता वा
शीतदात्मन् । अथानुपपत्त्यङ्गाववेदकादेव हेतवः ते चित्तन्ते देवम् । ततो हेतुस्तव अ-
वाप्ता चित्तत्वं धनम् चित्तं ज्ञानम् । सत् इत्यर्थः । ते हि ज्ञानदेव मोक्षदावहे । स-

स्नात् तत् त्वं तत्त्वं तत्तवती तद्भवती तत्त्वं परमार्थं परब्रह्मस्वरूपं तत्तवती विस्तार-
यन्ती । कीदृक्त्वम् । वीतावततुत् वीता विगता अवतता विस्तीर्णास्तुतो व्यया यत्र
तत् । सांख्यानं त्वमेव सर्वप्रधानमिति तात्पर्यार्थः ॥ ८९ ॥

तारे शरणमुद्यन्ती सुरेशरणमुद्यमैः ।

त्वं दोषापासिनोदग्रस्वदोषा पासि नोदने ॥ ९० ॥

(पादगोमूत्रिकाबन्धद्वयेन तूणबन्धः)

हे तारे ताराभिख्ये विमले, त्वं भवती शरणमुद्यन्ती आश्रितत्राणायोत्तिष्ठन्ती उदग्र-
स्वदोषा उत्कटनिजबाहुना दोषापासिना दुरितविनाशकेन उद्यमैर्व्यापारैर्नोदने प्रेरणे काले
सुरेशरणं शक्तसंप्राप्तं पासि रक्षति । पाळिता देवा भवती शरणमेत्य पुनः संप्रमासक्ताः
संपद्यन्त इति वाक्यार्थः । प्राक्तेन 'सुरदेशस्य ते कीर्ति' इत्यनेनार्थेन गोमूत्रिकाप-
न्धेन सहासुना पादेनाश्रुतिगोमूत्रिकाबन्धेन तूणबन्धोऽयम् ॥ न्यासः ॥ तत्र प्रकारप-
द्यकमत्र व्याख्यायते ॥ ९० ॥

सुमातरक्षयालोक रक्षयात्तमहामनाः ।

त्वं धैर्यजननी पासि जननीतिगुणस्थितीः ॥ ९१ ॥

हे सुमातरः, शोभनजननि, जनानां लोकानां नीतेर्नयस्य गुणानां सञ्चरितानां स्थितीः
स्थैर्याणि पासि आयसे । विद्याप्रसादादि जनानां नीती गुणेषु च स्थैर्यमुत्पद्यते । शास्त्र-
मार्गानुष्ठानं व्यापारो नीतिः । गुणाः क्षमादयः । कीदृशी त्वम् । अक्षयालोकरक्षया
वाश्वतज्योतिष्माणेतानां एहीतं महद्दुर्दारं ननयेतो यया । अविनाशप्रकाशरूपिणीत्यर्थः ।
तथा च धैर्यजनकी धैर्यस्यानाकुलताया उत्पत्तिः ॥ ९१ ॥

स्यातिकल्पनदक्षैका त्वं सामर्ग्यजुषामितः ।

सदा सरक्षसामुख्यदानवानामसुस्थितिः ॥ ९२ ॥

(रेफविवर्तितकोऽयम्)

हे देवि, त्वं भवती इतोऽस्मिन्नगति अनवानामकृतानां सामर्ग्यजुषां त्रयाणां वेदा-
नामसुस्थितिः प्राणरूपा सती । वेदानां हि वागीशी प्राणरूपा जनानां च । तथा च वा-
ह्वची श्रुतिः—'वत्तारि गृह्णा त्रयो अस्य पादा द्वे धीर्यं सप्त हस्तास्तो अस्य । त्रिधाषदो
वृषभो रोरवीति महो देवो मर्त्यानाविवेच ॥' इति । अतः सदा सततं सरक्षसामुख्यदा
निरपन्नं शाभिमुख्यदायिनी । स्यातेः समृद्धेः कल्पने रचने दक्षा चतुरा । एका नापरा ।
वेदानां विषयेशोपरक्षिणी तमेवेति भावः । रेफविवर्तनेनायमरोऽर्थः—सरक्षसां रक्षोभिः
सहितानां मुख्यदानवानां सामर्ग्यजुषां सामर्ग्यं समग्रं ज्ञानं सेवन्ते ये तेषाम् । ग-
नप्रानामित्यर्थः । सदा स्यादिकल्पनदक्षा त्रयाष्टेनचतुरा भवतीत्यर्थः । रक्षोदानवयोरत्र

भेदः । अथवा दासानि भृत्यानि अग्रधानानि यानि रक्षांसि तानि दासरक्षांसि । सह तैर्वर्तन्ते ये ते सदासरक्षसः तेषां सदासरक्षसाम् । सपरिवाराणामित्यर्थः । अथवा सह दामैः रक्षोभिश्च वर्तन्ते ये तेषामिति । अत्र श्लोके ग्यैवर्णस्यरेफस्य विपर्ययात् इय इति जायते तेन रेफविवर्तकोऽयम् ॥ ९२ ॥

सिता संसत्सु सत्तास्ते स्तुतेस्ते सततं सतः ।

ततास्तिर्तेति तस्मेति सूतिः सूतिस्ततोऽसि सा ॥ ९३ ॥ (व्यक्षरः)

हे देवि, सा अस्ति सा त्वं ततो हेतोः मूनिः शोभना कृतिः रक्षा । अवर्तेः क्षिप्र-
पातनाद्वायम् । यस्मात्ते भवत्ताः संवन्धिन्याः स्तुतेः जुतेः हेतोः सतः साधोः सततं सदा
मनसु शमानु गता प्रशम्यता निर्मला आस्ते निष्ठति । तथा तस्य सनस्यता अस्तिता
गुणि विरतीनां विद्यमानता आयाति । दीर्घमायुरारोग्यमैश्वर्यं च लभते आविर्भवतीति
भावः । कीदृशी अस्तिता । तस्तेनिसुनिः तस्या क्षपिता ईनीनां व्याधीनां सूतिः प्रमवो
यस्याम् ॥ ९३ ॥

त्वदाज्ञया जगत्सर्वं भासितं मलनुद्यतः ।

सदा त्वया सगन्धर्वं समिद्धमरिनुत्तितः ॥ ९४ ॥

(गोमृत्रिकाबन्धोऽयम्)

हे देवि, मलमुन् आवर्णनिवारिणि, त्वदाज्ञया भवच्छागनेन जगत्सर्वं त्रैलोक्यं म-
मर्षं (भ्रान्तिवशं) ज्ञानाच्छेदिच्छासक्त्यात्मकं भवतीति भावः । यतो यस्मात्कारणादितु-
ल्यः क्षान्तिप्रेणाद्विपक्षमादादेनोः त्वया भवत्ता तस्मिन् संलब्धज्ञानं सगन्धर्वं गदेवदु-
शीलवर्गेण जगद्भासितं प्रकाशितम् । मलं हि भागो विपक्षं तं च त्वं मुदति । प्रमार्शोऽयम्
प्रवक्तु ॥ ९४ ॥

यतो यानि ततोऽत्येति यया तां तायतां यतः ।

मातामिनोऽममता समोर्तातां मतिं मम ॥ ९५ ॥

(श्लोकार्थं व्यक्षरम्)

हे देवि, मतिं बुद्धिं मम मायतां ये विस्तार्यताम् । कीदृशीम् । समोर्तातां विपक्ष-
मवताम् । यया यया यतो यानि यतो निवर्तते यतोऽत्येति ततो विनश्यत इति भावः ।
कीदृशी मतिः । माता जननी । तथा अस्मिन् अपरिच्छिन्ना । लज्जामना प्रहृष्टा
प्रमदती । एते श्रेष्ठलोकाश्च श्रेष्ठपाताः । एत एव च पुनस्तुतेनोऽति-
अन्वे श्रेष्ठता एवं द्वावितादराः ॥ ९५ ॥

महतां एवं भिता दासजनं मोहच्छिदा दस ।

यस्युद्भवं गमः साधमन्यस्य प्रसभं लय ॥ ९६ ॥

(इति श्री देवीशतकम् । इति श्रीवृन्दावतारम् । अष्टमः स्कन्धः । अथ मोहच्छिदा दस-

नम्रिंरां चाक्षरमादाय यथा लिखितदर्शनानुसारमङ्घ्रिहानि वीक्ष्य वर्णद्वार्द्रिशतः श्लो-
कोऽयमुत्पद्यते—

देव्या स्वप्नोद्गमादिष्टदेवीशतकसंज्ञया ।

देशितानुपमामाधादतो नोणसुतो नृतिम् ॥ १०१ ॥

इत्यङ्गश्लोकोऽयमुत्पद्यते । अयंऽस्यायम्—एतामेवमुक्तप्रकारं नृतिं स्तुतिं नोणसुतो
नोणाख्यस्य कस्यचित्पुत्र आनन्दवर्धननामा आधाद्विहितवानकार्यान् । कीदृशीम् । देव्या
वागीश्वर्या स्वप्नोद्गमे निद्राविर्भावे आदिष्टा निरूपिता देवीशतकमिति संज्ञा तथा देशिता-
नुपमाम् । तद्वक्षणो देशो निदेश आज्ञा विद्यते यस्याः सा देशिनी तस्या भावो देशिता
स्थानविशेषः तथा देशितया अविद्यमानान्यग्रसंसामनुत्तमाम् । देवीस्तोत्रतया सर्वाति-
शायिनीमिति भावः ॥ १०१ ॥

हार्दध्वान्तनियन्तृभास्वरवपुः स्वर्वासिनां सयेतो

दुर्वारारिपरिक्षयं विदधती घ्यातैव निर्वाणसूः ।

देहार्थे निहिता भवेन सुवनत्राणैकतानात्मना

देवि त्वं त्वमिवापरा जगति का सत्केसरीन्द्रस्थितिः ॥ १०२ ॥

(महेलिकेयम्)

हे देवि, त्वमिष जगति आपरा भवतीत्युत्था त्रिभुवने कान्या विद्यते । तस्याहरी प्रे-
क्षोपयेऽपि नान्या विद्यत इत्यर्थः । हार्दध्वान्तं स्वप्नोद्गमाख्य नियन्तृ प्रमादि भास्वरं
दीप्तिमद्रूपः शरीरं यस्याः सा तथाविधा । तथा स्वर्वासिनां दिर्वाङ्गां गवतः समन्तान्
दुर्वारारिपरिक्षयमजेषत्तनुदामनं विदधती दुर्वाणा । तथा घ्यातैव निर्वाणसूः चिन्तितैव
निर्वाणं मोक्षं मृते प्रयच्छति । अपरं देहार्थे निहिता भवेन (देवेन द्योतनदीप्तेन) भवेन
शियेन शरीरार्थे नियोजिता स्वशरीरवामभागे स्थापिता । हरेण प्रभुणा कीदृशेन । भुव-
नत्राणैकतानात्मना भुवनानां त्रयाणां लोकानां प्राणे रक्षायामेकतान एकरसः सर्वदा प्र-
द्युत (प्रद्युत) आत्मा प्रवृत्तिः स्वभावो यस्य तेन । त्वं च कीदृशी । सत्केसरीन्द्रस्थिति
शोभनमिहगजे स्थितिर्यस्यानं यस्याः सा । अथ च त्वमिवापरा जगति का इति प्रश्ने
इते सत्केसरीन्द्रस्थितिरित्युत्तरम् । तनुत्था का इति पृच्छायां भगवत्पुत्रिहृत्प्रियुत्तर-
दानप्रहेतिः केतीयमुच्यते । व्याख्या तु समाना सर्वत्र । केवलं देहार्थे निहिता भवेत्त-
न्त्राणप्रप्रेषो व्याख्यायते । तथा अभवेनाविद्यमानसंसारोपाजेन भगवन्ना शिष्टा दे-
हार्थे शरीरोपरिभागे स्थितेत्येवाकान्तुतिविशेषः । प्रहेतिवेयम् ॥ १०२ ॥

ऋदोन्माथवरी सतां भवहरानन्दकरेणो गुरु-

माता त्वं जगतां भवन्ति विधदाः सर्वे तवानुग्रहान् ।

ननांशिनि देवि, त्वं भवती महतां श्रिता माहात्म्यमास्थिता सती यः शुद्धत्वं दासजनो
गतः नैर्मल्यं प्राप्तः तमावस अयित्तिष्ठ । अन्यस्य सपापस्य पापं कल्मषं प्रसभं वला-
जय निवर्तय ॥ ९६ ॥

त्वं साक्षात् जगन्मातः स्पष्टं ज्ञाता सुवर्त्मसु ।

प्रज्ञा मुख्या समुद्रासि तत्पृथुत्वं प्रदर्शय ॥ ९७ ॥

हे मातृलोकव्यजननि, सुवर्त्मसु सन्मार्गविषयास्त्राज्ञासु निरूपणासु त्वं भवती मुख्या
प्रधाना प्रज्ञा बुद्धिः स्पष्टं ज्ञाता सुव्यक्तं विदिता तदा तत्पृथुत्वं प्रज्ञापृथुत्वं बुद्धिविस्तारं
समुद्रासि समुद्रासते यत् तत्प्रदर्शय प्रकटीकुरु ॥ ९७ ॥

अस्मादेव श्लोकादक्षराण्युचित्येयमार्था भवति—

आज्ञासु जगन्मातः स्पष्टं ज्ञाता सुवर्त्मसु प्रज्ञा ।

भासि त्वं सा मुख्या समुत्पृथुत्वं प्रदर्शय तत् ॥ ९८ ॥

अर्थोऽस्याः—हे देवि, जगन्मातृलोकजननि, शोभनं वर्त्म मार्गो येषां पुंसां तद्वि-
षया या आज्ञास्त्रासु त्वं सा ज्ञाता विदिता मुख्या प्रज्ञा भासि । स्पष्टं समुत् प्रकटमा-
नन्दरूपं सत्पृथुत्वं महिमानं प्रदर्शय ॥ ९८ ॥

हृदयो रूपः क्षमा एता सदक्षोभास्तमुन्नतः ।

सतेहितः सेवते ताः सततं यः स ते हितः ॥ ९९ ॥

हे देवि, क्षमा एतास्त्वं एताः प्रसिद्धा याः क्षान्तयो दर्पनिहतयस्ता भवती इति
भावः । कीदृशाः क्षमाः । रूपो हृदयः क्रोधविनाशिन्यः । तथा सदक्षोभाः सत्याब्धाक्षोभाश्च ।
श्रेष्ठा अधिकाधेय्यर्थः । ताः क्षमाः सततमजस्रं च वन्नतः प्रधानपुरुषः सता ईहितः शो-
भनेन मार्गेण व्यापारितः सन्सेवते आध्रयते स ते भक्त्या हितोऽशुक्लः ॥ ९९ ॥

करोपि तास्त्वमुत्खातमोहस्थाने स्थिरा मतीः ।

पदं यतिः सुतपसा लभतेऽतः सशुक्लिम ॥ १०० ॥

हे देवि, उत्खातमोहस्थाने, उत्खातान्युन्मुलितानि मोहस्थानानि मदादयो यया तस्या
आहूतिः । यतस्त्वं स्थिरा मतीः मैत्र्यादिका विषणा अवलाः करोपि संपादयसि । अतो
हेतोः यतिर्मुमुक्षुः सुतपसा शोमनेन निर्दम्भेन प्रतादिना सशुक्लिम शुक्लिमा शुरुगुणत्वं
तेन शुक्लिमा सह वर्तते यत्तत्सशुक्लिम सत्त्वगुणसहितं रजस्तमोरहितं पदं स्थानं लभते
प्राप्नोति । चत्वार एते नेमिच्छोकाः । अन्यथ प्रथमं (प्रथममक्षरं) त्रीणि त्रीण्यक्षराणि लि-
खित्वा चतुर्थमक्षरं श्लोकप्रान्ते च भवतीति नेमोर्द्वितीयमर्थं मीळितं भवति । एवमेव चा-
न्तर्लिखित्वा मध्यामाभिमीलनं भवति । एवं चक्रप्रसारः ॥ १०० ॥

अत एव द्वार्थिगतो नेमिस्थानाप्राप्तितो वा अर्थं दत्त्वा तृतीयं तृतीयमेवोपनिशमेको-

मत्रिणं चाक्षरमादाय यथा लिखितदर्शनानुसारमहचिह्नानि वीक्ष्य वर्णद्वारत्रिततः श्लो-
कोऽयमुत्पद्यते—

देव्या स्वप्नोद्गमादिष्टदेवीशतकसंज्ञया ।

देशितानुपमामाधादतो नोणमुतो नुतिम् ॥ १०१ ॥

इत्यहश्चोऽयमुत्पद्यते । अर्थोऽस्यायम्—एतामेवमुक्तप्रकारां नुतिं नुतिं नोणमुतो
नोणान्यस्य कस्यचित्पुत्र आनन्दवर्धननामा आधाद्विहिनवानकार्पात् । कीदृशीम् । देव्या
बागीभयां स्वप्नोद्गमे निद्राविभांवे आदिष्टा निरूपिता देवीशतकमिति संज्ञा तथा देशिता-
नुपमाम् । नान्यत्रो देवो निदेश आज्ञा विद्यते यस्याः सा देशिनी तस्या भावो देशिता
स्थानविशेषः तथा देशितया अविद्यमानान्यप्रशंसामनुत्तमाम् । देवीशोऽत्रतया सर्वानि-
द्यादिर्नामिति भावः ॥ १०१ ॥

हार्दध्वान्तनियन्तृभाम्बरवपुः सर्वासिनां मयंतो

दुर्वारारिपरिक्षयं विदधती ध्यातैव निर्वाणम् ।

देहार्थे निहित्वा भवेन मुबनन्नाणैकतानात्मना

देवि त्वं त्वमिवापरा जगति का मत्केसरीन्द्रस्थितिः ॥ १०२ ॥

(महेतिषेयम्)

हे देवि, त्वमिव जगति कापरा भवतीतुल्या त्रिभुवने काम्या विद्यते । ताराहरीं प्रे-
क्षोव्येऽपि मान्या विद्यत इत्यर्थः । हार्दध्वान्तं स्वहृन्मोहस्तस्य नियन्तु प्रमापि भवति
हृन्मिमङ्गुः सर्गरे यस्या गा तथाविधा । तथा स्वर्वांगिनां दिवाङ्गा मवेत समन्त-
दुर्वारारिपरिक्षयमजेषानुत्तमं विदधती दुर्वाणा । तथा ध्यातैव निर्वाणम् निर्वाण-
निर्वाणं मोक्षं कृते प्रयच्छति । अपरं देहार्थे निहित्वा भवेन (देवेन चोत्तमार्थेन) भवेन
विद्यते सर्गरेऽपि नियोजिता स्वसारीरवामभागे स्थापिता । हरेण प्रभुणा वन्द्येन । मुब-
नन्नाणैकतानात्मना भुवनानां त्रयाणां लोकानां प्राणे रक्षायामेकतान एवरा सर्वत्र प्र-
थम (प्रथम) आत्मा प्रकृति स्वभावा यस्या तेन । त्वं च वन्द्ये । मत्केसरीन्द्रस्थितिः
क्षोभनतिहरात्रे स्थितिर्वैस्थानं यस्या गा । अथ च त्वमिवापरा जगति का हृन्मिमङ्गुः
कृते सर्वमतीन्द्राधिपतिगुणम् । हस्तुस्या च हृन्मिमङ्गुः आगच्छति हृन्मिमङ्गु-
हृन्मिमङ्गुः भवतीत्युच्यते । व्यापना ॥ तानां सर्वत्र । वेदते देहार्थे निर्वाणं भवेन
प्रकारप्रवेधो व्यापनादते । तथा अभवेन विद्यमानशरीरेणैव भवन् विद्यते दे-
हार्थे सर्वांगिभागे निहिते येनवाम्भुविदिशे । महेतिषेयम् । १०२ ।

हे शोभायुक्ता सप्त भवहरानन्दहेतो मु-

र्गाता त्वं जगतां भवन्ति विधया सर्वे त्वानुदहन् ।

दुर्गे न कचिदेव सीदति जनस्त्वद्भक्तिपूताशयः
स्तुत्या भर्तुरभिन्नयेति विबुधैस्त्वं स्तूयसे श्रीरिय ॥ १०३ (चतुरश्रः)

इतिशब्दः पूर्वोक्तप्रकारपेक्षायां वर्तते । भर्तुरभिन्नया पत्युः सदस्या सुत्या त्वं भवती विबुधैर्देवमनीषिभिर्वा श्रीरिव लक्ष्मीरिव स्तूयसे नृपसे । अर्धवशाद्विभवा चनलितविपरिणाम इति लक्ष्मीर्यथा भर्तुरभिन्नया सुत्या स्तूयते तथा त्वं स्तूयसे एवममूनि स्तुतिपदानि चतुर्णां भवभवानीकमलाकान्तकमलानां योज्यन्ते । तत्र नयोः कमलाकान्तकमलयोस्तावत्स्तुतिप्रकारा व्याख्यायन्ते । हे श्रीः, भवहर हेतोः संसार(निवर्तक)स्य भगवतो विष्णोरानन्दं चित्तादादने एकहेतो एकनिर्वाहं त्वं भवती सतां साधूनां क्लेशोन्माधकरी अविद्याविनाशिनी करीति आनुलोम टीप् । तथा त्वं जगतां त्रयाणां लोकानां गुरुः प्रधानम् । माता जननी । तय सर्वे समृद्धिगुणाः सकलास्तवानुग्रहाद्भवत्प्रसादाद्भवन्ति संपद्यन्ते । अन्यत्, ताशयो जनः भवत्तेवापवित्रीकृतमना लोकः दुर्गे दुर्गतौ न कचिदेव न कुत्र दति मज्जति ।

भर्तुरभिन्नया स्तुत्येति तद्भर्तुः पक्षे योजना—हे भवहर संसारनिवर्तक आनन्दकहेतो, त्वं सतां क्लेशोन्माधे अविद्याविनाशने करी हस्ती । आनन्दोक्षप्रद इत्यर्थः । तथा त्वं जगतां गुरुः माता मापकथ । त्रिभिः क्रमैर्भवन्ति विभवाः सायुज्यादयः सर्वे तवानुग्रहात् । दुर्गे संसारबन्धने न दति जनस्त्वद्भक्तिपूताशयः ।

उपमेययोरधुना संबन्धः । तत्र भवान्यास्तावत्—सतां क्लेशोन्माधकरी मयुरौकवचनमेतत् । हे दुर्गे विन्ध्यवासिनि, हरस्यानन्दैकहेतो । शिष्टं श्री एतद्भक्तुर्गिरिशस्याधुना—हे भव हे हर हे आनन्दैकहेतो, त्वं जगत्प्रसादिहिता । त्रैलोक्यसंहर्ता रुद्र इत्याम्नायः । मीनातोः कृतावस्य तृचि तवानुग्रहात्सर्वे विभवा अणिमाद्या ऋद्धयो भवन्ति । शिष्टं श्रीपतिस्त एवमर्थचतुष्टयवानी ॥ १०३ ॥

येनानन्दकथायां त्रिदशानन्दे च लालिता या तेन सुदुष्करमेतत्स्रोत्रं देव्याः कृतं भक्त्या । अस्याप्ययमर्थः—तेन कविना नोतनयेनानन्दवर्धनेन एत नवनं भक्त्या सेवया आरितापिपया कृतं हृद्यं रचितम् । कीदृश शोभना दुष्कराद्यकथन्यादयो यत्र सुषु वा दुष्करं नान्येन केन केन कविनेत्याह—येनानन्दकथायां विषमबाणलीलायां त्रिदशान नित्या विनोदिता । विषमबाणलीलायुं चरितविरचयि

यद्भवेदायनितधन्नादित्वाद्वाप्य जन्मेमाम् ।
 कथ्यन्तनामारचयद्विहृतिं देवीशतस्तोत्रे ॥
 एवं वागीश्वर्याः स्वरूपमाख्याय यन्मयावाप्तम् ।
 पुण्यं तेन जपदस्यात्प्रतिजन्मावाप्तपरबोधम् ॥
 यमुमुनिगयनोदधि(४०७८)ममकाले याते कलेन्मया लोके ।
 द्वापद्यासे कर्षे रचितेत्यं भीमपुत्रवृषे ॥
 पर्येस्थानोदिता गाहिमवरमश्वद्विचक्रान्तरस्थ-
 क्षेत्रोद्दोषनाय प्रलयरविक्रामामतेजोविरामा ।
 दिव्यं मन्दादिघोषा कचटतपयमालापिनी मध्यवाहा
 बालाप्राम्मुदमरूपा प्रिभुवनजननी पानु वागीश्वरी वः ॥
 एवायनम्यायुतनुस्त्वमूर्तेराचार्यनारायणगर्तनाम्नः ।
 शिष्येण इत्येयमनन्तसाक्षवेत्तुः गरक्षेण च कथ्यतेन ॥
 इति नोणात्मजश्रीमदाचार्यान्न्दबर्धनविरचितं कथ्यटप्रणीतया टीकया
 गमेतं देवीशतकम् ।

फाण्मीरिफश्रीमदद्यतारकविप्रणीतं

ईश्वरज्ञानकम् ।

गटीकम् ।

ग वः पायाद्येन निग्ये वायुविर्निजहारताम् ।

तपोपायात्तनुं कोपाद्यः सारम्य जहार ताम् ॥ १ ॥

ग वः पायादित्तादिमन्वाग्मे शिषिधिविप्रोपपातार्थं कथिता जगत्तारककदम्बद्वि

१. गटीकमेवमन्वाग्मे शिषिधिविप्रोपपातार्थं कथिता जगत्तारककदम्बद्वि
 निधाय, विनु कृतिवृत्तमात्रादिटीकाकर्तुं शङ्कानकरलकटस्य पिङ्गमहोदधकम्बद्वि-
 गीतिवि 'रावणविपक्षिद्वयं प्रकटितवृत्तमात्र' । अथनागोद्भूति तस्मात्पिङ्गमहोदध-
 तम् इव ॥ इति कृतिवृत्तमात्रादिटीकाकर्तामिश्रायां प्रणीतत्वे, रत्नकटं च कृ-
 तिवृत्तमात्रादिटीका १०३८ मिते विक्रमवदे प्रणीतेति तस्मै ह स्पष्टम् अन्तेऽत्रमहोदधि
 १६६९ मितेतिस्मृत्तमन्वाग्मे अन्तेऽत्र, इति ग एव गटीकमस्य इत्यस्य निमित्त-
 द्वापद्यासे इत्यन्ता निर्वृत एव तस्मात्तस्मात्, गटीकमस्य इत्यस्य पुनश्चकट-
 कटोपायात्तनुं तस्मै भीमपुत्रवृषद्विहृतिं पुनश्चकटकटोपायात्तनुं तस्मात्तनुं
 तस्मात् प्रणीतम्, अथ च गटीकमस्य गटीकमस्य गटीकमस्य गटीकमस्य गटीकमस्य
 पुनश्चकटोपायात्तनुं तस्मात् तस्मात्, इति च गटीकमस्य गटीकमस्य गटीकमस्य गटीकमस्य
 गटीकमस्य गटीकमस्य गटीकमस्य गटीकमस्य गटीकमस्य गटीकमस्य गटीकमस्य

सूचितम् । येन भगवता स्वतन्त्रेण धराधराणयोग्यो वामुक्तिर्हारात् नीतः । एतेन विश्वाधारत्वं ध्वनितम् । तथा तपोपायात्संयमविग्रविधायित्वात् न त्वीप्सया कोपात्तां विश्वस्य प्रसिद्धां स्मरस्य तनुं जहार दिदाहेति प्रतीयते । तामिलानुभवगोचराम् । अत एव यच्छब्दोपादानं न कृतम् । यदाहुः—‘प्रशान्तप्रसिद्धानुभूतविषयस्तच्छब्दो यच्छब्दोपादानं नापेक्षते’ । तत्र नमस्कारः स्वातन्त्र्यकर्तृत्वाद्भगवतः सर्वातिशायित्वादर्थोद्देशितः ॥ १ ॥

रक्षावतारं गम्भीरं भवमुग्रं हरेश्वर ।

नय नीतिगुणं तं तु ममताप्रियतामिमाम् ॥ २ ॥

हे ईश्वर परमात्मन्, तदुक्तम्—‘द्वैतकर्मविपाकाशयैरपरामृष्टः पुरुषविशेष ईश्वरः’ । तत्संशोधनम् । भवं संसारं गम्भीरं त्वं हर निवारय । कथंभूतं भवम् । उग्रं कठिनम् । त्वं भक्तानामवतारमवतारणं भवात्पुनःपुनरागमनं रक्ष । कविना च अवतारमवतारनामानं मां पाहीति स्वनाम ध्वनितम् । तु पक्षान्तरे । इमां प्रत्यक्षां सर्वेषां ममताप्रियतामहंकृतिहेवाकितां तं प्रसिद्धं लोकोत्तरं नीतिगुणं नय प्रापय । अत्र च रक्ष अत्र, तारं गम्भीरं, भवं उग्रं, हर ईश्वर, नय नीति, गुणं तन्तुं, अमृत अप्रिय, इति द्वयोर्द्वयोः शब्दयोरर्थस्य पौनरुक्त्यमिवावभासते । मिश्रायत्वात् पुनरुक्तवदाभासः । ‘आमुखावभासनं तु पुनरुक्तवदाभासम्’ इति ॥ २ ॥

वदामि ते स्वं रमयन्नमोऽहं वहामि संसारमयं न मोहम् ।

तनुमुदायोगवता स्मितेन मुक्तः स्फुरद्योग वतास्मि तेन ॥ ३ ॥

अहं ते तुभ्यं नमो वदामि नमस्कारं करोमि । अनेन कायवाचित्तानां प्रह्वीभावः सूचितः । अत एव स्वमात्मानं रमयन्नानन्दयन्संसारमयं मोहमज्ञानरूपं न वहामि । यदुक्तम्—‘आनन्दं ब्रह्मणो विद्वात्र विभेति कुतश्चन’ इति । हे भगवन्स्फुरद्योग, वत आश्रये । अहं तनुस्तुच्छोऽपि मानुपादज्ञानान् मुदां हर्षाणां निरतिशयप्रीतिरूपाणाम् आसमन्तात् योग आयोगः तद्वता मुदानोगवता स्वानुभवैकगोचरेण स्मितेन अस्मितप्राप्त्या हसितेनोपलक्षितः सन्मुक्तोऽस्मि । यमकम् ॥ ३ ॥

सृष्टिस्थिती प्राग्भजता कृतापवर्गोद्यमेनाथ भवान्धकारे ।

धृतं त्वया विश्वमतो हतारिवर्गोऽद्य मे नाथ भवान्धकारे ॥ ४ ॥

हे नाथ हे अन्धकारे अन्धकासुररिपो, प्राक् सृष्टिस्थिती भजता कुर्वता त्वया अथानन्तरं भवान्धकारे संसाररूपान्धकारे कृतापवर्गोद्यमेन कृतो भक्तानामपवर्गार्थमुद्यमो येन तयाविधेन । त्रिविधकृत्यकारिणा त्वयैव विश्वं धृतम् । अतो ममापि अद्य हतारिवर्गो भव । इता अरयो मुक्त्याः कामादयो येन तादृशः । पादयमकम् ॥ ४ ॥

सज्जातसज्जाततलोचनाग्ने संघ्यात संघ्यातपसा सुराग्नेः ।

माधीनमाधीनपरिमहेण कालेन कालेन हतं कृया माम् ॥ ५ ॥

सन् अकृत्रिमं जातं जन्म यस्य ॥ सञ्जातः सुखः संनद्ध आततो विस्तीर्णो विश्व-
व्यापित्वाहोचनामिर्यस्य तदामन्त्रणं सञ्जातसञ्जाततलेचनामे । तथा सुरैर्षिर्ब्रह्मविष्णुप्र-
भृतिभिर्देवसमूहैः संख्यातपसा त्रिसंध्यं समाधानेन संख्यात सम्मग्न्यातः । कालेन अ-
स्तितवेणेन । भयंकरेणेति यावत् । तथा आधीनपरिग्रहेण आधीनां मनःपीडनां ये हनाः
स्वामिनो ज्वरादयो रोगास्तेषां परिग्रहः परिवारो यस्य स तादृशेन कालेन मृत्युना हतं
सन्तं मां मायीने कृथाः संपादय । (यद्वा) मायाः क्षोभाया आधीनमायसं माधीनम् ।
श्वेतराजर्षिवदित्यर्थः । आदियमकम् ॥ ५ ॥

भयोत्सुकानामसमाधिभिन्नः कश्चिन्मदन्यो न समाधिभिन्नः ।

ये त्वां प्रशंसन्ति सदा सभार्यास्त एव जीवन्ति सदासभार्याः ॥ ६ ॥

त्वं नोऽस्माकमुत्सुकानां सोत्कण्ठानामसमाधिभिन् असमा धिन्नो ये भयो म-
नोरुज्ज्वलान्भिनतीति तादृक् भव संपद्यस्व । यतो मत्सकाशात् अन्यो जनः समाधिभि-
न्मधिसैकाग्र्यबहिर्कृतो नास्ति । ये त्वां सदा सर्वकालं सभासु भर्ष्ये अर्चयन्ति निपात्राः
प्रशंसन्ति स्तुवन्ति स एव सदासभार्याः सह दासैर्भायया च वर्तन्ते येन सपरिवारा
इत्यर्थः । जीवन्ति । पुनः संसारावृत्ति न लभन्ते । अनश्वरपदप्राप्तेः । अन्ये तु संसा-
रिणो नानाजन्मोपलब्ध्या जीवन्तोऽपि मृता एव । 'ब्रह्माण्डोदुम्बरान्तर्महाकवदपरे ज-
न्तवो जातनष्टाः' इति यावत् । आदियमकम् ॥ ६ ॥

दैत्यद्विपां त्वच्छरणावलीनामिवाम्बुजे भ्रमरणावलीनाम् ।

स्तुवन्त्यतो निःशरणा बलीनां त्वन्मूर्तिमीतेः सरणावलीनाम् ॥ ७ ॥

दैत्यद्विपां देवानां त्वच्छरणां अलीनां भ्रमरणांमिवाम्बुजे पद्मे भवतः विधान्तिस्थानं
मनोमिलितप्राप्तेः स इत्यर्थः । बभूवुनां दैत्यद्विपाम्, भ्रमाः पराजिता रणाबलयः
समाप्तसमूहा यस्यपाषाणानाम् । अतो हेतोः निःशरणा माहता अपि ईतेः संसारोपद्र-
वस्य शरणां मार्गे अलीनामभिष्टी त्वन्मूर्तिं स्तुवन्ति । बभूवुनाम् । बबदोरैकपाद्वि-
नामिनां स्वामिनीम् । तदभिष्टानुत्वात् । सर्वपादान्तमवकम् ॥ ७ ॥

भवेतिभिन्नः कुलपामराणां भवेऽतिभिन्नः कुलपामराणाम् ।

सदासकान्ताय न मोहराय सदा सकान्ताय नमो हराय ॥ ८ ॥

हे भ्रमराणां देवानां कुलप, त्वं नोऽस्माकं कुलमध्ये पामराणांमहोरयत्वाद्दृष्टिग-
मोभिन्नं दुर्गतिरिहन्ता भव । अगस्त्यमेव भवे संसारैऽतिभिन्न उन्नीतः । सह दानवै-
र्नते बान्धवः यः । शर्वाभिलाषदायित्वम् । सदासकान्तः । तर्ज्ये । तदा मोहं रति
ददाति मोहः अज्ञानदायी । न मोहरः तर्ज्ये न मोहराय । सदा सर्वकालं सकान्त्याय
निग्रहविपरिहृताय हराय नमः ।

राजते विष्टपाकारा राकापाहिकणावरा ।

रायणाराधिताक्षारा राक्षाताम्राक्षि तेऽजरा ॥ ९ ॥

पद्मबन्धः ॥

तनुरद्रिमुताकान्त कान्तलावण्यवाहिनी ।

वाहिनीवामृतमयी मयीह विमलातनुः ॥ १० ॥

शृङ्खलायमकम् ॥ (युग्मम्)

हे अद्रिमुताकान्त पार्वतीश, तव संबन्धिनी तनुमूर्तिः राजते । कथंभूता । विष्टपा-
कारा विष्टपं जगत् तदाकारा । तथा राकापः पूर्णचन्द्रः तथा अहिकणाः तामिर्वरा उ-
त्कृष्टा । तथा रावणेनाराधिता सेविता । अक्षारा न क्षारा । (मधुरा) सौम्यस्वभावेत्यर्थः ।
तथा राक्षा लाक्षा तद्वत्ताम्रमक्षि यत्रेति क्रियाविशेषणम् । राक्षाताम्राक्षि राजते इत्यर्थः ।
तथा अजरा जन्मादिरहितत्वात् । कान्तलावण्यवाहिनी अमृतमयी वाहिनी नदीव । अ-
तनुर्यह्ला । युगलकम् । आद्यः श्लोकः पद्मबन्धः । द्वितीयः शृङ्खलायमकम् ॥ ९ ॥ १० ॥

दरवति वरदय भटमयदपणक्षणपथरथपर पुरशरसमरे ।

मदमयरणरथ जय जय खमत क्षतमखसुरवरसुखद शिव ॥ ११ ॥

महादेवबन्धः । जागेश्वरबन्ध इत्यर्थः ।

हे शिव, त्वं जय जय । किमिध । दरवति सभये माहो वरदय वरा उत्कृष्टा दया
यस्य । अन्धकादीनां विश्वकण्टकानामपि पुनर्दयया ग्राणपल्यप्रतिपादकत्वात् । तथा भ-
टानां भयदः पणो व्यवहारो यस्य तादृशः । तथा क्षणं पन्था यस्य तादृग्यो रथस्तत्र पर
उद्योगवान् तदामन्त्रणं भटभयदपणक्षणपथरथपर । तथा पुराणां त्रिपुराणां शरसमरे
याण्युद्धे मदमयः सार्हकारो रणरथः संप्रामवेगो यस्य तदामन्त्रणम् । तथा खमत खा-
नामिन्द्रियाणां मतामिप्रेत । तदधिष्ठातृत्वात्सर्वेन्द्रियाणाम् । तथा क्षतो मज्जो दक्षा-
ध्वरो येन । तथा सुरवराणां सुखं ददातीति तत्संबोधनम् ॥ ११ ॥

कूरा नराणां भवता शोधनीयाविभागतिः ।

चराचराणां भवता बोधनीया शुभा मतिः ॥ १२ ॥

कूरा दुःसहा संसारे रता नराणां भक्तानां भवता स्वामिना अविभागतिस्यामसी
मतिः शोधनीया । चराचराणां जन्ममस्यावराणां शुभा मतिर्भवतैव बोधनीया । अयं
गोमूत्रिकाबन्धः ॥ १२ ॥

नरकं फालमालमरणा हि तरसा श्रिताः ।

नरकं फालमालमरणाहितरसाश्रिताः ॥ १३ ॥

काशीगोमूत्रिकाबन्धौ समुद्रयमकम् ॥

ततेतितति ततैता मम मा मामिमाममाः ।
ललल्लोलालिलीलैरुरोरारैररम् ॥ १४ ॥

पादैकाक्षरः ॥

यमवाराङ्गनाः कान्तैरवसादरतापदैः ।
समं ग्रस्ता भवभक्तिरवसादरतापदैः ॥ १५ ॥

त्रिभिः श्लोकैर्वाक्यार्थतिलकम् ॥

हे तात पूज्य, ता यमवाराङ्गना मृत्युस्त्रियो भवभक्तिरवसादरतापदैः भवति विषये
यानि भक्तिरवाणो सादरता तस्याः पदानि वाक्यानि तैः ग्रस्ता भीताः कान्तैर्भक्तुभिः
समं सह । कथंभूतैर्भक्तुभिः । अवसादरतापदैः अवसादं विनाशं रान्ति ददति तापं च
ददति तादृशैर्भक्तुभिः साकं ग्रस्ता भीताः । भवदीयभक्तजनश्रुतिवाक्यं श्रुत्वा ग्रस्ता
इत्यर्थः । इमां मम संवन्धिनीं मां लक्ष्मीं मा एता न ग्रस्ताः माशब्दो निषेधार्थः । अमा
अधीकाः । पुनः कथंभूताः । तरसा बलेन हि निषेधेन नरकं पिताः । तता विस्तीर्णा
या इतिततय ईदीनां विघ्नानां ततयः समूहा यत्र तपाविधं कृत्वा कालमालाभरणा का-
लस्य मा लक्ष्मीस्तद्भाषार्थं रणो वासां तपाविधाः । पुनः कथम् । नरककालमालाभर-
णाहितरसाग्नि । नराणां कङ्कालमालाभिर्यान्त्याभरणानि तैराहितः रसाग्निः रसपर्यन्तो यत्र
तथा । पुनः कथंभूतैर्भक्तुभिः । ललल्लोलालिलीलैः सलन्त उल्लसन्तो लोलाध सेऽलय-
स्तल्लीलां लान्ति कृष्णत्वात् ये तैः । उदरोरारैः उद बहुलं च तद् रोरे दारिद्र्यं उदरोरं
तथा अरीणां समूह आरं उदरोरं च आरं च तत् उदरोरारं तं रान्ति ददति तपाविधैः ।
अरमलपर्यम् । अत्र वाक्यार्थतिलकेन प्रथमः समुद्रकथनकं काशीगोमूत्रिकावन्धौ च ।
द्वितीयः पादैकाक्षरः । तृतीयः पादयमकम् ॥ १३ ॥ १४ ॥ १५ ॥

प्रलापिनं मा रसेनाभयप्रदं यमाकुलम् ।

आगत्य स्वरितं तीव्रप्रभावोचितविग्रह ॥ १६ ॥

हे तीव्रप्रभ, तथा उचितविग्रह, अभयप्रद, त्वं मा कर्मभूतं भव रक्ष । केन । रसे-
नादरेण । मा कीदृशम् । यमाकुलं यमादाकुलम् । तथा प्रलपति तच्छीलः प्रलापी तं
प्रलापिनम् । स्वरितमगल । गूढकर्मक्रियोऽयं श्लोकः ॥ १६ ॥

चिरार्तिचिन्तेतिचितैरिताराचराचराचारचरित्रचार ।

रैचारता चित्रतराचिरार्चीरीति रतारैरुरुरोरैः ॥ १७ ॥

अ्यक्षरः ॥

हे भगवन् चराचराचारचरित्रचार, चराचराणां चरित्रमस्याचराणां यदाचारचरित्रं तत्र
चारधरणं यस्य तत्संबोधनम् । रैचारतायां चनानां चारता ऐश्वर्यं चित्रतरा साध्यां क्ष-

निकृष्टादधिराजिंशो निमुनो रीतिमिता प्राप्ता । कः हेतुभूतः । उरवो बहला ये चारासया
रोरानि दारिद्र्यानि (तः) उदरारोरेः । कः । रतारः रतस्य चित्तविभ्रान्तेरारानि आर-
सगूरा इय तः । पुनः कथंभूतः । विरं या आर्तिस्त्रया चित्तेतिथितवाधा च तथा चि-
तैर्म्यासिधिरार्तिचित्तेतिचितः । आरादूरतः । श्वक्षरोऽयं श्लोकः ॥ १४ ॥

मुदात्तसारा सुसभासमाना सभासमानाङ्गमुदात्तसारा ।

विभावमुस्यान भव प्रभा ते भवप्रभाते रविभावमुस्या ॥ १८ ॥

व्यावृत्तयमकम् ॥

हे भगवन् भव, विभावसोर्नेत्राधयस्य बद्धेः स्थान आपद्य, भवप्रभाते संसारोदये
सति ते तय संबन्धिनी प्रभा रविभाववत्मुस्या सामस्थ(स्वास्थ्य ?)वती । यतः मुदा
इपेणात्तं सारे यस्याः मुदात्तसारा । सुसभायां देवसदसि समाना सह मानेन पूजया
पतते या । सभासमानानि श्विराप्यङ्गानि यत्र तथाविधं कृत्वा उदात्तमुद्गदं बलं यस्याः ॥
व्यावृत्तयमकम् ॥ १८ ॥

देहान्तकाले स्वरसेन पाहि यमात्प्रभो भास्वरलोचनाज ।

शमैकसर्वस्व सभूरिकामां मां यच्छ देवेश जहीहि मां मा ॥ १९ ॥

वज्रबन्धः ॥

हे भास्वरलोचन धामत्रयनेत्र, अज अनदे, शमैकसर्वस्व उपशमैकसाधन, त्वं मां
देहान्तकाले मरणसमये स्वरसेन कृपया यमान्मृत्योः पाहि । तथा भूरयो बहलाः कामा
मनोरथानि यस्यां सा तादृशीं सर्वाभीष्टप्रदां मां लक्ष्मीं यच्छ वितर । मां च मा ज-
हीहि । मा परित्यज ॥ वज्रबन्धः ॥ १९ ॥

तनुस्त्वदीया भगवन्सरारे रसासुखं मुक्तिमुखं सुसार ।

शुभावहा भक्तिपरायणानां सादान्तताकृतकृतान्तदासा ॥ २० ॥

हे भगवन् सुसार शोभनबल, सरारे, तव संबन्धिनी तनुमूर्तां रसायां सुखं लक्षणया
भूतलस्थानां जनानां सुखदायिनी । तथा मुक्तिमुखम् । भोगमोक्षप्रदेत्यर्थः । अत एव भ-
क्तिपरायणानां शुभावहा । तथा सादस्यावसादस्यान्तताविच्छेदस्त्वेन हेतुना कृत्तारिष्ठनाः
कृतान्तदासा यमभटा यया । लङ्कचेभ्यस्ते निरास्ताः पलायन्ते नन्दिन्द्रवद ॥ २० ॥

सिरासुरापक्षपरा सुरासिमाळावरासजसराबलाया ।

वादे हिता मग्नमताहिदेवातिभाविता नुत्यनुता विभाति ॥ २१ ॥

प्रतिलोमानुलोमपादः । युगलकम् ॥

स्वदीया तनुरेवनेन पूर्वश्लोकस्थेनान्वयः स्वदीया तनुर्विभाति । कीदृशी । सिरा
शिरा अन्धकादयस्तेषामपक्षपरा प्रतिपक्षभूता । मुराणां मन्त्रादीनां वासिमाळादिभि-

धैरा उत्कृष्टा । तथा आसन्ना निकटा सरावा नादयुक्ता लामा उत्कृष्टरूपा देवता यस्यां
सा आसन्नसरावलामा । तथा वादे चतुर्दशविद्यास्थानविधारद (विचार)विषये हिता ।
भक्तविद्वज्जनेभ्य इति शेषः । तथा भर्त्रैर्मननघ्राणधर्मादिभिर्देवतोच्चारकरूपदेर्मता भाविता ।
यदाहुः—‘मन्त्रमूर्तिस्तु देवता’ इति । तथा अहिभिर्नागैर्देवैश्चातिभाविता अतिष्याता ।
तथा नुत्या स्तुत्या ये ब्रह्मादयस्तैरपि नुता नुत्यनुता । एवंविधा त्वदीया तनुर्विभाति ।
‘अमघ्नमता’ [इति पाठे] अमघ्नेभ्यः पात्रेभ्यो मता अहयः सर्वा यस्यां तादृशी देवा-
तिभाविता च । [इत्यर्थः] । युगलकम् । आद्यो युक्पादप्रतिलोमः । द्वितीयः प्रतिलो-
मानुलोमपादः ॥ २१ ॥

तनोति ते सात नुतौ नितान्तं नूनं नतानां तनुतां न नीतिः ।

नेनेन नो नूतनतां तु नीता तेनोन्नतानन्ततनो सतेतिः ॥ २२ ॥

व्यक्षरः ॥

हे भगवन्, तात पूज्य, उन्नतानन्ततनो, उन्नता अनन्ताः पृथ्यादयस्तनवो मूर्तयो
यस्य तत्संबोधनम् । ते तव संबन्धिनी नीतिः नतानां भक्तानां नुतां स्तुतां सत्यां नूनं
निधितं तनुतां लघुतां न तनोति । दार्यमेव पोषयति । तु पक्षान्तरे । तेन हेतुना इ-
नेनार्थाद्भवता स्वामिना नोऽस्माकं तता विस्तीर्णा इतिः संसारबाधा नूतनतां नवरवं न
नीता । भवप्रतिमात्रेण वयं मुक्ता इति सूचितम् । श्लोकोऽयं व्यक्षरः ॥ २१ ॥

हर प्रभो परं वन्द्य रक्षोभागेऽस्मिरो भव ।

प्रभावितदमो रोरं भोगातत्त्व सदस्त्रिप ॥ २३ ॥

अर्धभ्रमः ॥

हे प्रभो भव, एवं रोरं दारिद्र्यं हर निवारय । परमत्वर्थं वन्द्य वन्दनीय । कथंभूतस्त्वम् ।
रक्षता हिंसापराणामपि भागे संविभागेऽस्मिरव्यचलः । दानादावपि सर्वलो(प)कहित-
हेतुना कीलितः । पुनः कथंभूतः । प्रभावितः सर्वजनोपलक्षितो दम इन्द्रियजयो यस्य ।
नया प्रभो कथंभूत । भोगातत्त्व भोगा अतत्त्व यस्य । आभातमानत्वात् । पुनः कथंभूत
प्रभो, सदस्त्रिप सन्ति शोभनान्यस्तीनि भूषणतया पाति रक्षतीति तादृग ॥ अर्धभ्रमः ॥ २३ ॥

काष्ण्येन भगवन्नास्ति तव कण्ठच्छवेः समा ।

कालिकाकालिकाशलीलीलाका परवीरप ॥ २४ ॥

त्रिशूलवन्धः ॥

परा उत्कृष्टा ये वीरास्तान्यः पाति तादृता परवीरप । ‘वीररागमद्वेषो रहितः सर्व-
शेतायः । सर्वभूतानुबन्धी च वीर इत्युच्यते पुनः ॥’ इति । तव संबन्धिभ्याः कण्ठच्छवेः
कान्द्या समा भस्त्रि । कीदृशी । कालयः तथा कालानामालयः पश्यः तथा कालाना-
माली च तादात्मिक सीता विनिष्ठतिर्देव्यास्तादृसी कृष्णवन्दन ॥ २४ ॥

‘यो नामान्तरं रामयौ भवति । अपि तु न कश्चिद् । कुले गृहे । शरीर इत्यर्थः । कुले शरीरे लोके शब्द्विरे गति यतः कठिकाले याः कलामामिदं दलीकं तदेव केचिः नेलनं यस्य । तथा कलकलनानात्रिषोडशिकाभिरागुते धुभिने । तथा काले मृत्या आम्रली-
त्यर्थः । तथा अलमो भ्रमगम्या कोकिलाग्र तदन्काले तामते ॥ २९ ॥

आभातिभाति भवतन्मव कालमार्कि

संचिन्तय स्मरहरोम्रतनुं कृशाद्रम् ।

मां मास्य मुद्य भव भीममलं कलङ्कं

हन्तातिकष्टममराधिप देव तेन ॥ ३० ॥

पुनरुक्तवदामासः सर्वपदाश्रयः ॥

हे स्मरहर, हे देव, हे अमराधिप, हे भव, एतान्यामन्त्रणानि भीतोतया य पुनरु-
क्तानि तदाभा शोभा अतिभाति अतिशयेन भाति । आर्कि उम्रतनुं रीश्वरीरं संचिन्तय ।
कथंभूतमार्किम्, कालमतिमलीमसम् । तथा भवतो जन्महेतोः मां कृशाद्रमतिमीत्या क्षा-
मतनुं संचिन्तय । अतिदयालुतयेति शेषः । तेन हेतुना हन्ता बधकः तादृशानामुम्रशरीरा-
णामपीत्यर्थः । त्वमस्य कालस्य भीमं मयदायकमनिकष्टं कलङ्कं मा मुद्य । कलङ्कं सर्वपा
अर्हीत्यर्थः । अथ य आभाति भाति, भवतः तव, कालं आर्कि, संचिन्तय स्मर, हर उम्र,
तनुं कृशाद्रं, मां मा, मास्य मुद्य, भव भीम, मलं कलङ्कं, हन्त अतिकष्टं, अमराधिप देव-
तेन, इति सर्वपदाश्रयत्वं पुनरुक्तवदामासस्य । देवतानामिनो देवतेनस्वदामन्त्रणम् ॥ ३०

यजने धर धीसाररसामानससारस ।

सरसासनमासाररसाधीरवने जय ॥ ३१ ॥

दक्ष दासवरासारनद मत्तकृतारव ।

धरताकृत्तमदन रसाराव सदाशद ॥ ३२ ॥ युग्मम् ॥

हे भगवन्, एवं जय । किंभूत । यजने यज्ञे वर उत्कृष्ट । तथा धीसारणा योगिनी या
रसा भूमिः सैव मानसं तत्र सारस इंस । तथा दक्ष निपुण । तथा दासानो निजमक्तानां
वरा एव आसारस्तत्र नद सरोविशेषः । तथा मत्तेषु कामाद्युन्मादयुक्तेषु कृत आरावक्षा-
णवाप्त्यो येन । तथा वरतया उत्कृष्टतया कृत्तो भदनो येन तादृशः । तथा रसो रस-
युक्तः । अर्थादित्यादन् । आरावः संजत्यो यस्य तदामन्त्रणम् । तथा सदा सर्वदा अ-
क्षान्भवपाशरूपान् घृतपाशकान् यति हन्तीति तादृश सदाशद । कस्मिन् । सरसासन-
मासार रसाधीरवने । सरसमासनं स्थितियेषां वे माया लक्ष्म्याः साराः रसायां भूमौ
ये धीरास्त्वदेकताना मावुकास्तेषां वनं समूहस्तत्र । युगलकम् ॥ ३१ ॥ ३२ ॥

तवैव भूर्तिः शिव धर्मराजमुहृत्समानाममुहृत्समाना ।

शुभावहा तत्त्वजुषां निरस्तधनादराणां निधनादराणाम् ॥ ३३ ॥

हे भगवन् शिव, तवैव मूर्तिः असुहृत् प्राणहृत् भवति । केयाम् । धर्मराजसुहृत्स-
मानो यमसुहृत्सदृशानां तत्प्रियलोकानां तत्किंकराणां वा । कथंभूता समाना सह मानेन
पूजया वर्तते या सा । पुनः किंविधा । निरस्तधनादराणां दूरीकृतधनाभिलाषाणां तत्त्व-
जुषां तदेकतानानां जनानां अराणामश्रिसमूहानां भवषाशरूपाणां निधनात्कतेनाच्छु-
भावहा शुभदा । युक्पादाद्यन्तयमकोऽयं श्लोकः ॥ ३३ ॥

भूयाद्भक्तिस्त्वय्युमाकान्त तीव्रासारा दक्षामोक्षादरा सा ।

नो चेन्नैषा जीयते कालसेना या कालिम्ना नित्यनिम्नालिकाया ॥ ३४ ॥

युक्पादप्रतिलोमः ॥

हे भगवन् उमाकान्त, त्वयि सा भक्तिर्मम तीव्रासारा अविच्छिन्ना भूयात् । पुनः
किंभूतः । दक्षा निपुणा । पुनः किंभूता । अमोघः सफलः मोक्षे आदरो यस्याम् । नो
चेद्भक्तिस्तव स्यात् तन्नैषा कालसेना मृत्युचमूर्जन्ममरणादिरूपा न जीयते । केनापी-
त्यर्थः । एषा कालसेना वा । या कालिम्ना मलीमसत्वेन नित्यनिम्नोऽतिनीचोऽलिकाया
भ्रमरकाया यस्याः सा । भ्रमरकायादप्यत्यन्तमलित्वेनैत्यर्थः ॥ ३४ ॥

न नानानानि नूनं नो न ना नीनानना न नः ।

नानु नानेन नुन्नैना ननु नेनाननेन नौः ॥ ३५ ॥ एकाक्षरः ॥

दृष्टेन लभ्या भवता नयनानलसाधुना ।

मुक्तिरूपा भवाब्ध्यन्ता नयनानलसाधुना ॥ ३६ ॥

पादयमकम् ॥ युग्मम् ॥

नूनं निधये नोऽस्माकं नानानानि नानाविधानि अपानि न भवन्ति । दत्तः नीनाः नि-
र्गत इतः स्वामी येषां ते नीनाः स्वामिरहिताः । अननाः अविद्यमाना अनाः प्राणा येषां
ते अननाः । निष्प्राणा एवेत्यर्थः । नानुना इत्यादि । अनेन हेतुना अनु अरिद्यमाना
नीयंस्तिन्ममिति तत् । अनु न भवति काका भवत्येवेत्यर्थः । ना नरः स्वामी न भवति
केयाम् । नः । ननु निधये । इनाननेन इनस्याननं मुग्धं यस्य ॥ इताननो लक्ष्मीवान् नेनाननो
द्रिदस्तेन नेनाननेन दरिद्रेणापि मुक्तिरूपा नैल्लभ्या । कदा । अपुना । केन हेतुना । भ-
वता । कथंभूतेन दृष्टेन । पुनः कथंभूतेन । नयनानलसाधुना नयनानलेन साधुः प्रशम्नाः (१)
तेन । मुक्तिरूपा नौः कथंरूपा । भवाब्ध्यन्ता भवाब्धेरन्तो यस्याः सा । पुनः कथंभूताः ।
नयनानलसाधुना नयने प्रापणे अर्थोद्भवोत्तारणे अनलसाधुना सा सा इति । मुक्तिरूपा नौः पुनः कथं-
भूता । नुन्नैनाः नुपं नोत्तिमेनः पापं यया (युग्मम्) इति मण्डनं प्रति । आत्योक्तिः । (अ-
पुना इदानीम्) आय एकाक्षरः द्वितीयं पादयमकम् । इह शब्दधीनरक्तपद्मानिर्भिप्र-
तिवृत्ताप्र प्राप्ता । सप्तकाव्यद्विगतार्जुनीयादिष्वप्येव बहुष्वपि पदार्थानां पीनरूपं
दृष्टेन लब्धं पूर्वावायैः समर्थितम् । कदा—‘दमकश्चेद्विप्राणां नातिररशोदः कार्यः’ इति ।
अस्य कवेः इतिर्लोकदक्षकलादिबलमन्तः (१) । विप्रकाव्यस्य दुष्करत्वात् ॥ ३५ ॥ ३६ ॥

सुमुररससभाभा स्वस्वदादाववक-

क्रममनुनुततत्त्वा त्वाततप्रप्रजाजा ।

ननव वधधनानाञ्चञ्चला लाभमव्य-

व्यस सततममन्दान्दाससङ्गते ते ॥ ३७ ॥ आवलिः ॥

मयि तनुमुचितां तां दर्शयस्येदृशीं या

रविजजविरणत्रा त्राणरक्तातिभाति ।

जय जय जगतस्त्वं तत्त्वतज्ज्ञोऽसि भासि-

नसिक सदसदासस्ते भवे भर्ग भव्यः ॥ ३८ ॥

एतस्य श्लोकस्य प्रथमार्धेन त्रिशूलबन्धः, द्वितीयार्धेन गदाबन्धः । मा-
लिनीवृत्ताभ्यां युगलकम् ॥

हे भगवन् भर्ग, न [भव] नव्य आदि [भूत] लाभमव्यव्यस्य लाभेन हेतुनोक्तो
व्यसो विशेषेणासनं स्वजनं यस्य हेतोः । पदार्थानामनन्तफलदत्त्वात् । तथाविध । हे भा-
सिन् भासनशीलरक्तिक भक्तजनप्रिय, ईदृशीं तनुं मयि ते तव दाससङ्गं गते आशु स्वरितं
दर्शयस्व । या तव तनुरेवंभूतातिभाति सातिशया शोभते । कथंभूता । सुमुररससभाभा
सुष्टु सुराणां रसा यस्यां तथाविधाया सभायामाभा यस्याः । आदावादावेव स्वस्वदा मह-
तादिभ्यो भवेभ्यः स्वमात्मीयं स्वं धनं ददातीति तथा । अवककर्म कृत्वा अकौटिल्येन
अनु पद्माश्रुतं तत्त्वं यस्याः सा । तु पक्षान्तरे आतता विस्तीर्णा प्रकृष्टा प्रजा प्रप्रजा
सप्तप्रभृतिसकलनिर्माणं यस्यास्तथाविधा । स्वयं पुनरजा जन्मरहिता । तथा वधध-
नानां हिंसाशीदनानामसुरादीनां चञ्चलास्थिरा । सततं सर्वकालममन्दो निरयोयुक्ताम् ।
तां तनुमिति संबन्धः । तथा या च ते तनुः रविजस्य यमस्य ये जविनो वेगवन्तः ।
अर्षाद्गदाः । तैः सह यो रणसतश्चायते तथाविधा । अत एव सर्वे यो त्राणरक्ता । अत
एव स्वं जगतां तत्त्वविषये तज्ज्ञोऽसि विचारनिपुणः । जय जय । सदसतोर्निष्ठानि-
हयोर्य आस आस्थापयस्ते तव भवे संसारे भव्य उत्कृष्टः । सतः सत्त्वेन स्थितिर्भ-
वता वलिपता,

त्वेन । यदाहुः—'कलु भवतस्ता-

प्रत्यक्षवत्प्रमाणमध्यपति-

युगलके एक आवलिः ।

३७ ॥ ३८ ॥

अतो गिरीशो महादेवः, गिरीशार्माशो मेघः, गिरि वाधि ईशो बृहस्पतिश्चेति प्र-
उक्ताः । तत्राद्येऽर्थे—गिरीशो महादेवो जयति । गु शोभनानि घानि ददातीति मुखादः
तथा अनवमत्वेनोत्कृष्टत्वेन गु शोभनानां वर्णानां मादृशानां नामशराणां वा आ सम-
न्तात्कृतिः सृष्टिर्यस्मात्स सुवर्णाकृतिसादृशो विग्रहः शरीरसंनिवेशो यस्य । नागराज-
दीनां प्रथया प्रतिज्ञा लक्ष्मो विरहितः सर्वाङ्गभूषणत्वात् । तस्मादितः । एकोऽर्थः ॥ मे-
शरपि—गु शोभनाः सदा गह्वरानि यस्य स मुखादः । नवोत्कृष्टा मा लक्ष्मीर्यस्य तद्भा-
र्येनोपलक्षितः । सुवर्णमयी आकृतिर्यस्य । विविधानां वस्तूनां ग्रहो ग्रहणं यस्य च । न
अगराजप्रपात्यक्तः पर्यंतराज एव । द्वितीयोऽर्थः ॥ बृहस्पतिः—नवमत्वेन मुखादः
'जोवः ससनवद्विषयमगतः' इति । तथा सुवर्णां शोभनवर्णाकृतियस्य तथाविधो विग्रहः
संनिवेशो यस्य । भासमानाकृतित्वात् । 'बृहस्पतिर्भ्रांजख' इति श्रुतिः । विशिष्टो ग्रहो
या विग्रहः । नागराजस्य दन्तिनः प्रथया लक्षः । गजवाहनत्वात् । प्रथया अति अक्षो
या सर्वाङ्गर्षेण वर्तनात् । इति तृतीयोऽर्थः ॥ ३९ ॥

भवभव्य भवातीति तत्त्वतज्ज्ञ तमोहर ।

रणे रक्त रसेनैहि हिताहिसहितार्थद ॥ ४० ॥

दयादक्ष दहाघानि निन्द्यानि त्वं विरामय ।

यमायत्तं यतित्वाव वर वन्द्य वरेण्य माम् ॥ ४१ ॥

द्वाभ्यां गदाबन्धः ॥ युगलकम् ॥

हे भवभव्य सर्वाङ्कृष्ट । भवं संसारमतीत निर्मुक्त । तत्त्वेन परमार्थेन तज्ज्ञ तस्य-
वपरमार्थं तद्गम्य जानातीति तज्ज्ञ । तमोहर सर्वजनानामज्ञानावन्तम् । रणे विश्व-
कण्ठकोद्वरणार्थं रक्त हेवाकिन् । भैरवत्वात् । रसेन कृपाविशारद आदरेण एहि । हित-
सर्वजनेभ्यः, अहिभ्यः शोपादिभ्यः, सहितमहतादिभ्यो भक्तेभ्योऽर्थद । दयायां दक्ष
कुशल अघानि पापानि दह शान्तिं नय । निन्द्यानि पापानि विरामय अधःकृतोरग ।
यमस्यायत्तं मा मरणधर्मितान्मर्त्यानां यतित्वा प्रयत्नपूर्वं अव रक्ष । वर वन्द्य वरेण्य
इत्यामन्त्रणपदानि ॥ ४० ॥ ॥ ४१ ॥

न तनुतां दधती तततोदिता बुदति नीतिनिधे निधने तनुम् ।

निधिदनाय तत् ननु नूतनं नुतिधनं तदिदं निददानि ते ॥ ४२ ॥

तवर्गवन्धः ॥

हे निधिदनाय कुबेरस्य स्वामिन्, हे नीतिनिधे, तततोदिता तोदा रोगाः । तततो-
दिता बहुलरोगिता निधनेऽन्तस्समये तनुं देहं बुदति व्यथयति । यतस्तनुतां न दधती ।
बहुलेत्यर्थः । ततोऽस्मादेतोरहं ते नुभ्यं नूतनमिदं नुतिधनं ह्युतिरेव वित्तं निददानि ।
नीतेर्विश्वस्थितिर्ह्यस्या निधे आस्पद । तत् विल्लीर्णम् । ननु संमुखीकरणे । इतविल-

सा राजते तनुरलं वरदा परासा-

सारापदारहित सन्महहासदासा ।

सादासहाहतभवोत्करकाविलासा

सालाविकारपृथु साक्षततेऽजरासा ॥ ४३ ॥

अष्टदलपद्मबन्धः ॥

हे भगवन्, असारयोग्या चासावापत्तया रहित असारपदारहित, तथा सह अक्ष-
सत्त्वाक्षमालया पालिगया सह वर्नेते यः न तदामन्त्रणं साक्षतते, ते तव संबन्धिनी
मा तनुः राजते । वरान्ददातीति वरदा । परानम्यतीति परासा । परेषां क्षत्रूणामासः
कोपो वा यस्याः सत्काशान् । सन्मह उत्तुष्टोत्तवो हासः प्रमोदो देवां तथाविधा हासाः
सेवका यस्याः सा सन्महहासदासा । तथा साक्षं न गृह्णते इति साक्षमहा मृदवस्ते-
यामा समन्ताद्गतो भव एवोर्ध्वः करकाणां कर्षोपलानां विलासो बाहुभ्यां यया सा गादा-
सहाहतभवोत्करकाविलासा । कथम् । गालवदविकारपृथु निर्विकारप्राप्तु कृत्वा । तथा अ-
जराया न विद्यते जराया आत्मा आस्था यस्याः ॥ पद्मबन्धोऽयं वसन्तकृतेन ॥ ४३ ॥

धरा सारवरासारपराभवपरा भव ।

समुद्रृप्ता समुद्रृप्तातनुन्मव तनुन्मव ॥ ४४ ॥

यमपायनी ॥

हे भगवन् भव, समुद्रृप्तातनुन्मव सम्पद्य उर्ध्वंशूलानि छन्दानि अनुष्टुप्प्रवृत्तानि द्वेयु
तथाविध । अतनवो बहलाः स्तब्धाः श्लोकाणि यस्य तादृश, तव संबन्धिनी तनुर्धरो-
रुष्टा । तथा शारा मुन्या ये वराग्नेषामामारो बहलवर्षणं तत्र परांशुना सारवरासा-
रपरा । तथा अभवं मोक्षं पिपति पोषयति अभवपरा । तथा समन्तादुद्गता भिरवला-
नुन्मवा ॥ ४४ ॥

साध्या मूर्तिर्गुणैर्या ते भावितत्वमतारमा ।

भारतावाधितविभा रविजस्य सदैव मा ॥ ४५ ॥

क्षुरिकाबन्ध ॥

सा तव मूर्तिर्देवनिधमार्तिर्गुणैः साधारण्यदा । सा वा । सा भावितत्वेन सत्ता विदा
भावितात्वमता । तथा अस्या दीनारमा । तथा सारतदोक्तत्वेन कर्षिनेपरत्वेन
विभा यदा । कस्य । रविजस्य शब्दोः । सदा सदैव ॥ इति क्षुरिकाबन्धः ॥ ४५ ॥

क्षुरये चाते साव यमारेऽम मुकुमार सदानव देव ।

अनयदयाचित भव मदनारेऽचन ममुक्तिदने मदि देव ॥ ४६ ॥

सम्पन्नकन्दर्पद्वन्द्वश्लोकः ॥

हे भय, कौ भूमौ रवे सूर्यवत्प्रकाशद कुरवे, मदनस्यारे मदनारे, काले समये हे साव
 सहायेन रक्षणेन वर्तते यस्तत्संयोजनम् । अहं स्मरामि मद्भक्तं नयामि परमां गति-
 मिति यावत् । यमस्यारे यमारे । अरस संसारवासनोज्झित । सदा नित्यं नव तदन ।
 देय दियु मीढाव्यवहारादिघातार्थवाचक । अनवदयया कृपया चित व्याप्त । अवल
 स्थिर । उक्तिषु यत्ते उद्युक्ते चक्तिषुक्ते मयि विषये । अत एव मामव । इति पुराणपु-
 र्यसंस्कृतभाषार्थः ॥ कुरवे काले कादमीरभाषया सर्वे मारिताः । रसमुकुमाराः सदा
 नवा देवाः । अनवद भाषया निरवधीत्वर्थः । याचितभव प्रार्थितसंसार इति मदनारे
 इति मदवहिना मुक्ताः । तादृशा अपि । इति कदमीरभाषार्थः ॥ एवं संस्कृतकादमी-
 रापभ्रंशभाषाश्लेषः ॥ ४६ ॥

सा रसावर सारम्भ तरसावरसारता ।

तारसाररसा भक्तिस्थिर सावरसामया ॥ ४७ ॥

उल्लसद्विजरानन्द शिव सद्विजराज यत् ।

मूर्तिराभाति ते भव्या सा स्थिरामातितेजसः ॥ ४८ ॥

अयं तूणबन्धः ॥ युगम् ॥

हे शिव, सद्विजराज चन्द्रभूषण, रसार्था भुवि वरो मुख्यः सहारम्भेण वर्तते विश्व-
 कर्मणा वर्तते यस्तदामन्त्रणम् । तथा भक्तिस्थिर । तथा उल्लसन् विजरो जरारहित-
 स्तरुण आनन्दो निरतिशयप्रीतिलक्षणो मोक्षपर्यायो यस्य स तथाविध । तब संबन्धिनी
 सा मूर्तिर्भव्योत्कृष्टा आभाति । अतितेजसः परमानन्दस्याभा स्फुरता । यदाहुः—‘देवः
 स कोऽपि जगतीप्रकाशः’ इति, ‘तदलं स्वात्मावबोधं पुष्पाति तेजोमयोऽमृतमयः पुद्-
 घोऽयमेव सः’ इत्यादि, ‘न तत्र सूर्यो भाति न चन्द्रतारकं नेमा विद्युतो भाति कुतो-
 ऽयमग्निः । तमेव भान्तमनुभाति सर्वं तस्य भासा सर्वस्मिदं विभाति ॥’ इति रीत्या
 ‘सूर्यनिर्मलपरमेष्ठिनिः’ इत्यादिभिः संवादैः सर्वदर्शनेषु परमात्मनः सर्वतेजांस्यतिशय
 सर्वेश्वरत्वं विश्वकर्तृत्वमिति सुसिद्धम् । इह काव्यमात्रप्रस्तावेन किञ्चिदुक्तम् । अत्र
 विस्तरभयात्प्रकृतानुपयोगाच्च न वितत्य प्रपञ्चितम् । दीप्तिः तरसा अथ रसेष्ववगत-
 र्सेषु बालिशप्रायेषु धरतासक्ता । तारे संसारोत्तारणे सारः समर्थो रसो भव्याः सा तथा-
 विधा । वरेषु सामया अगम्यदायिनी । एवंप्रका तवैवेति ॥ द्वितीयस्तूणबन्धः ॥ ४७ ॥ ४८ ॥

चर्चाशिक्षितमन्त्रतत्त्वविमबोदारप्रतीतिर्भृशं

सर्ता बन्धमवप्रदोऽसि विदितस्त्वं कृतवैरिन्भुवि ।

विश्वस्तुत्य हिताय ते दिवि नमो घृतार्थजेयध्वने

• • नेत्रामौ च हुतसराय विमवे शर्वाय विद्यात्मने ॥ ४९ ॥

कविनामगर्भश्चकवन्धः ॥

‘शिवस्तुतिरियमवतारकृता’ इति श्लोकाभिर्गच्छति ॥ चर्चया पुनः पुनः पर्यालोचनया अन्यैः स्वतः सास्त्र इति नीत्या पारम्पर्यक्रमेण यः शिक्षितो मन्त्राणां तत्त्वस्य परमार्थस्य विभवः स्फाररूपो महिमा तेनोदारा प्रतीतिर्यस्य तथाविधोऽस्ति । विश्वगुरोर्गुरोः कविना-
मगभेद्यकवन्धः ‘शिवस्तुतिरियमवतारकृता’ इति श्लोकाभिर्गच्छति ‘स त्वं मानवि-
शिष्ट-’ इति मापचक्रपन्धवद्वह्निस्तृतीयावर्ते ‘शिवस्तुतिः-’ इत्यादि द्वादशाक्षरी निर्ग-
च्छति । भवान्स्वविमर्शो गुरुः । अतश्चर्चया, न तु शिक्षया । शृशं स्मरति शृशं स्मर्ता ।
भक्तजनानां धन्यं ज्ञानयुक्तं भवं जन्ममुक्तिमुक्तिसाधकं ददाति यः ॥ तथाविधः । म-
नुष्यजन्मना हि युद्धिष्यते सर्वं साध्यते । अत एव भुवि सर्वजनानां विदितः सम्य-
ग्ज्ञातः । हे कृतचरित्र, कृता वैरिणः कामादय आन्तराः, बाह्याधान्धकामुरादयः । हे
विश्वस्तुत्य विश्वस्मिन्तावोत्कृष्टत्वास्तुत्य तुभ्यं शर्वाय विभवे विश्वात्मने नमः । दिवि देव-
भूमौ अथांत् स्थितेभ्यो हिताय । सुराः सत्त्वप्रधानास्तदुपरि भगवतः सकृपलमुचितम् ।
धूता आकम्पिता अरयो येन स धूतारिः । तथा अजेयो दुरवगातो ध्वनिर्नादरूपो यस्य
स तथाविधः । तथा नेत्राग्नौ हुतः स्मरो येनैवंविधाय सर्वोत्कर्षवते । विद्या सम्पन्नज्ञान-
हाराविद्यातिरस्कारिणी भगवतो रूपम् । ‘विद्ययामृतमधुते’ । सर्वांगमेषु च ‘महाविद्या
ज्ञानयोगः’ इति चतुर्थं विद्या आत्मस्वरूपं यस्य तादृशाय ते नमः’ ॥ ४५ ॥

मारासुघ्राविपक्षादरवरधरदक्षापविम्ना सुरामा

सामासक्ता रणत्रा रिपुरसुरपुरि त्राणरक्तासमा सा ।

क्षापाकृष्टाभृदुक्ता भत सरस तव स्नादुमृष्टा कृपासा

नामा सत्या कृतज्ञा तनुरजरनुतज्ञातकृत्या समाना ॥ ५० ॥

प्रतिलोमानुलोमपादः ॥

हे भगवन्, सरस नित्यानन्दमय
तनुः मारस्य कामस्य
नि

रण, भत आश्वर्यं तव संवन्धिनी
पक्षा प्रतिपक्षवर्जिता । तथा अदर
कुशला । अपविम्ना निर्विम्ना । सु
भासका संनिहिता । रणात्रायते इति
अत एव प्राप्ते शक्यतरक्षणे रणानुरागवती ।
अमृष्टा कृता-
या आसः स्थि-
अविद्यमाना मा
उचयान्तरा । अज-
अत एव सह मानेन वर्तते

हे सदाशिव, तमेव तु सदा सर्वकालं क्षपितासुराणां मारितदैत्यानां मुराणां विमु-
प्रवृत्तीनां संवन्धिनो विभवस्यैश्वर्यस्य पिता निर्माता भवसि । नूनं निश्चितम् । अनूनं
कृत्वा खे आकाशे राजितानाम् । तथा मुखरैर्निन्दापरैर्वाचालैः प्रतिपक्षैरजितानां तमेव
शिवत्वं शिवस्य भावः शिवत्वं कस्याणभावः ॥ सर्वपादाद्यन्तयमकम् ॥ ५१ ॥

अहीनभोगाम रणादराय सदानयज्ञान्त कविग्रहाय ।

सुभूति चेतो हरवीरकाय वराय ते सज्ज नमोऽक्षदाय ॥ ५२ ॥

अहीनभोगाभरणादराय सदानयज्ञान्तकविग्रहाय ।

सुभूतिचेतोहरवीरकाय वराय ते सज्जनमोक्षदाय ॥ ५३ ॥

महायमकम् ॥ सुग्मम् ॥

हे हरवीरकाय, तथा वर उत्कृष्ट, अहीनभोगादिषु, राज्यादिषु आभा यस्या-
स्तोऽहीनभोगाभस्तदामश्रणम् । तथाविध । सर्वत्र भवहीतिरेव स्फुरणात् । तदु-
क्तम्—‘न सा जीवकला काचित्संतानद्वयवर्तिनी । व्याप्री विश्वकला यस्यामपिष्ठाप्री
न विद्यते ॥’ इति । तुभ्यं नमः । अक्षानीन्द्रियाणि दयते पलायते । मनःप्रवृत्तीनां
सर्वेन्द्रियाणां शास्त्रपदार्थानां च तदधिष्ठानमन्तरेण ग्राहकत्वप्राप्तत्वादिदेः । यदाहुः—
‘आत्मा मनसा युज्यते, मन इन्द्रियेण, इन्द्रियमर्थेन’ इति । रणादराय रणार्हस्यैव
माददरो निर्भयस्तस्मै रणादराय सदात्पन्नयत्वात् । सदानः सदक्षिणः यज्ञान्तः यस्य
हेतोः । सर्वयज्ञसंपादनयेलायां दक्षिणेत्यर्थमेव दक्षिणादि यजमाना पितरन्ति । तामप्य
यज्ञस्य पूर्णता न भवति । ‘भृतो यज्ञस्त्वदक्षिणः’ इति नीत्या यजमानमूर्तेः । कं जलं
भूर्तिर्विमहो यस्य तथाविधाय, अष्टमूर्तित्वात् । शोभना भूतिरर्थं यत्र तत् सुभूति ऐ-
श्वर्येण भोगः समोद्य ईश्वरेच्छया प्राप्यते तथाविधं कृत्वा । यः समुपये । इतो लोकात् ।
चेतः, इति पदष्टोदः । आरयते मुक्तिमार्गे यज्ज मन्त्रजनदित्यारेण संनद्ध, ते नमः ।
अक्षदाय । एकोऽर्थः ॥ अर्चान्तरे तथा—वराय वरार्थं गन्धनानां मोक्षदाय तुभ्यं
अहीनामिना नागरात्राग्नेषां ये भोगाः घर्षारसंनिधेयान्नादाभरणं आदरो यस्य । यदा
सर्वकालं त्रयं संग्राह्यमिति जानाति यस्तत्संशोधनम् । अन्तर्कं प्रति विमहो विरोधो यस्य
नः । तथा सुभूतिः सम्प्राप्त्यर्थेन चेतोहरो वीरको नाम गन्धो यस्य न तथाविधाय ॥
इति महायमकम् ॥ सुग्मम् ॥ ५३ ॥ ५३ ॥

साध्यं सुहृतिभिर्यत्नैर्मनुमज्जसा ।

साहसानां निधिं गन्धं न दुर्गासदनेजसा ॥ ५४ ॥

साध्यार्चितं स्तुवे येन धरेयं भूषिता रसा ।

साधुवृत्तं साररूपं त्रिनेत्रमतिसादरम् ॥ ५५ ॥

द्वाभ्यां स्वह्रबन्धः ॥ युगलकम् ॥

मुक्तिमिः सत्कर्मभिः साध्यं यन्मैर्ध्यानधारणातपोभिः अमरैर्ब्रह्मादिभिर्भुतं स्तुतम-
ज्जला स्पष्टं साध्यैर्देवविशेषैरर्चितं पूजितम् । येन भगवता इयं रसा भूषिता । तथा
साधु वृत्तं यस्य स तादृशम् । तथा सारं रूपं यस्य तथाविधं त्रिनेत्ररूपं व्यक्तं भक्तज-
नेषु सादरे सादृशानां त्रिपुरदाहादीनां निधिं स्थानम् । दुरासदेन तेजसा हेतुना सर्वैः
कैश्चिदेव भक्तैरगम्यमेवविधं सर्वोत्तममहं स्तुवे ॥ इति श्लोकाभ्यां स्वह्रबन्धः ॥ युगल-
कम् ॥ ५४ ॥ ५५ ॥

सारज्ञं च सदाचारतापच्छिदमुमावरम् ।

रहसा नौम्यधिपतारम्यं मुक्तिफलप्रदम् ॥ ५६ ॥

मुसलबन्धः ॥

सारं मुक्तिफलं जानातीति तथाविधं सदाचाराणां समयिनो तापं त्रिविधं छिनत्ति
यत्समुमावरमत्वादुमावरं सर्वानिदामयिनं रहसा तरया अधिपतया सर्वभरत्वेन रम्यम् ।
तथा मुक्तिफलं प्रददामि यत्समं नमि ॥ मुसलबन्धः ॥ ५६ ॥

साधुचक्रनुत्तं वन्दे रेणुकोद्भवशीर्यदम् ।

दंष्ट्रा विपाटिता येन गजस्य विजिता रसा ॥ ५७ ॥

धनुर्बन्धः ॥

साधुचक्रनुत्तं निवर्तितमूर्तः स्तुतम् । रेणुकोद्भवो जामदग्न्यस्तस्य शीर्यदम् । राज्ञाय-
वर्मेतिहाप्रतिपादनेन । येन दुर्जयस्य गजामुरस्य दंष्ट्रा विपाटितोन्मूलिता । अत एव
रसा भूषिता ॥ इति धनुर्बन्धः ॥ ५७ ॥

मावतां मित्रपरमाण्वोऽपि कृतमे स्थि(ति)सा (१) ।

सा भा नैकस्य तेभ्योऽपि देव मत्तनुरग्रमा ॥ ५८ ॥

सारबन्धोऽयम् ॥

संगारे पितृपुत्रभ्रातृगृहप्रत्ययः सावतां भ्रमन्तो नवनवाः कृतमे तावन् अस्तरदा
पितृपुत्राद्योऽस्तदागम्याः, तेभ्यो मथ्यान्मत्तनुः एवमपि न सा भा सा ईर्ष्य. अ-
गमनो वाः तेषां भवत्राणासामर्थेति (१) मित्रस्य वा परमन्त्रः ॥ ५८ ॥

सामर्थ्येदं शुभूर्तिस्ते सदा जीयात्प्रभोऽगसा ।

सा रसासार सारास्थिरासा विदिता भुवि ॥ ५९ ॥

विस्तृतबन्धः ॥

सामर्थ्यं भगवान्नागरमरुतकोर्मं दृष्टान्ति यन्मन्त्राणि च, तत्र पूर्वमस्ते सर्वकर्म
रमाणां रमाणां मन्त्रे चार उक्तं, अथवा योमराणां माराणि कृत्वा स्मिन् अ
भिन्नेषाः । तथा भुवि विदिता ॥ इति विश्वकर्मन्त्रः ॥ ५९ ॥

सा विद्वन्महता नीत्वामवती कूरतां विभो ।

विस्तरे कुरुते कान्तेना दोषं मयि स्मिरा ॥ ६० ॥

हमस्मन्त्र

कान्तेनां मयि विस्तरे कुरुते विषये दोषं कुरुते । विद्वन्महत्वं कृत्वा तामा
जमकर्मन्त्रः ॥ ६० ॥

सारा बन्धैर्नाज विभो भियार्ता मे मतिः परा ।

सा राजते विनैव त्वा भगवन्नेहि रंहसा ॥ ६१ ॥

हस्तबन्धोऽयम् ॥

सङ्गबन्धात्पभृतिभिः सप्तभिरमीभिर्बन्धैः कविनामगर्मश्चकर्मन्त्रः
चक्रमिदं बन्धैरवतारेण सप्तभिः' इति निर्गच्छति ॥

हे भज भगवन्, इदं मे मतिर्नैव विराजते । बन्धैरापवमायीवकर्मन्त्रः (!)
यंत उपलक्षिता । सारा दुर्लभमनुष्यजन्मप्राप्त्या भव्या सती भिया यवमीत्या ।
परा उत्कृष्टा त्वं रंहसा स्वर्गितं एहि । मां पाहीत्यर्थः ॥ इति हस्तबन्धः ॥ 'कृतं
मिदं बन्धैरवतारेण सप्तभिः' इत्यक्षरानि चक्रानुचित्य निर्गच्छन्ति ॥ ६१ ॥

सो हेममग्नसग्नो सोहारोहक्समो विसुद्धो सि ।

सिद्धो सुविमोक्षहरो हासोग्नो संगममहेसो ॥ ६२ ॥

प्रतिलोमानुलोमगाथा ।

एतस्याः संस्कृतीकरणम्—

‘स हेममार्गसर्गः सोभारूपक्षमो विशुद्धोऽसि ।

सिद्धः सुविमोक्षहरो हासोग्नः संगममहेसः ॥’

स हेममार्गसर्गः महत्तं प्रति सोभारूपा क्षमा यस्य । सुविमोक्षः । परः (!) ।
संबन्धी अट्टहास उग्रः । सङ्गमेल्यामन्त्रणम् ॥ ६२ ॥

पथेन साधुना भाय कुसुमेषुस्पर्धते ।

परमसौ सतेजाम जोनमस्तेनमस्तव ॥ ६३ ॥

अपशब्दाभास

भो भगवन्, इयं साधिन, हे अजयस्तव न अया अर्जनाः सधीकाः स्वया यस्य र
विष । अविषयानां या अर्जनीर्नैवां वेष्ट्याः । तथा कुसुमेषोः कामस्य नः स्वदो दर्श

शयस्वस्य क्षते हानौ अमाय निष्पन्न, शुकरत्वात् । साधुना यथा उपलक्षित, ते तुभ्यं नमः । अस्मै अनुभवगोचरत्वात्संविद्रूपेण वर्तमानाय । 'पथेन' इति, 'साधुनामाय' इति, 'कुमुमेयुस्य' इति, 'दक्षते' इति, 'परमसौ' इति 'नमस्ते नमस्तव' इति, एते आमुखे अपराध्या भासन्ते इति अपराध्यामासाः ॥ ६३ ॥

किन्ते कार्यं मर्गमयं कामद काल-

चिन्तेयं मे मन्युममेयं जनयित्री ।

व्यङ्गे भालादग्निदलाभां तव दृष्टि-

भुङ्गे [नैनं मन्दमतिं] नैपुणतः किम् ॥ ६४ ॥

मत्तमयूरेण नन्दिकावर्तयन्धः ॥

हे कामद सर्वभिलषितदायिन्, इयं मम चिन्ता अमेयं बहुलं मन्युं जनयित्री । जन-
यिष्यतीत्यर्थः । इयं का । यत्कालाद्वयं कार्यं छिन्ते तव संबन्धिनी दृष्टिर्भालादलाटात्
अग्निदलाभां वह्निपण्डपुति व्यङ्गे प्रकाशयति सा दृष्टिरेनं मन्दमतिं तुच्छहृदयं नैपुणतो
दाह्येन किं न भुङ्गे । किमिति भस्मसाप्त करोतीत्यर्थः ॥ मत्तमयूरेण नन्यावर्तयन्धः ॥ ६४ ॥

गिरिभिद्विधिजिद्विद्धि द्विपि च्छिन्द्धि स्थितिं गिरि ।

श्रियि सिद्धिर्धियि विधिर्विच्छिन्निरिति चिद्विधियि ॥ ६५ ॥

इकारान्त एफस्वरः ॥

हे गिरिभिद्विधिजिन् गिरिभिदिन्द्रः, विधिर्ब्रह्मा तौ भुजस्त्वम्मेन शिरश्छेदेन च जित-
वान् । तत्संबोधनम् । त्वमिति विद्धि जानीहि । किम् । द्विपि वैरिणि या गीत्स्वत्यां
स्थितिं संनिधिं छिन्द्धि विदारय । अत एव नोऽस्माकं श्रियि सिद्धिः, पियि प्रज्ञायां
विधिर्विधानम् । विद्विधियं चितोऽपरिमितज्ञानाया गीतिः संसारभ्रमणात् तस्यां विच्छि-
न्निर्विच्छेदः । भवतीति सर्वत्र योज्यम् ॥ इकारान्तस्वरोऽयम् ॥ ६५ ॥

दार्च्यं नयः शुभो वितरणे गुणे रत विभो

तिष्ठति ते ध्रियेऽजर परं चिरं परजये ।

तत्कृपया सुचारुव मा क्षमावररुचा

दर्शय सद्धिते परमुखं सुखं सुरपते ॥ ६६ ॥

स्युरबन्धः ॥

हे दार्च्यं विभो, गुणे रत, अजर जरारहित, ते तव नयो नीतिराधारः शुभस्तिष्ठति । वि-
तरणे दानविषये परमत्यर्थं चिरं ध्रिये पर उत्कृष्टो यो जयत्यस्मिन्निति । तस्मात् हे सुर-

१. आदर्शपुलकयोस्तु 'किन्ते' इत्येव पाठ उपलभ्यते, परंतु टीकायां 'छिन्ते' इति
व्याख्यानस्योपलभ्यमानत्वात् 'छिन्ते' इत्येव पाठः स्यात्.

पते, त्वं कृपया गुचाः रमणीयः । मा अब मामव रक्ष क्षमया मामर्थ्येन सा व
या रक्षया संजो हिते विषये यापरमनिर्गम्यं तथाविधं मुखं मुष्टु खानीन्द्रियमि
तदस्य ॥ स्फुरन्धोऽयं श्लोकः ॥ ६६ ॥

कालाक्रान्ता तनुरमरनुत त्रस्तेयं मे विदितहित दिवि ।

नश्यत्यग्ने तव सरस वत ग्लानिः सेयं वशिदमद शिव ॥ ६७ ॥

प्रतिलोमानुलोमपादार्धः ।

हे अमरनुत, हे दिवि विदितहित, हे सरस लम्बात्मविश्रान्ते, हे वशिनां जिते
याणां दनद रावसहस्रदायिन्, मम संयन्धिनीयं तनुः कालेनाक्रान्ता त्रस्ता । वत आ
तव प्रभोरग्ने नश्यति सेयं ग्लानिः शिव सर्वेषां ध्रैयस्कर ॥ अमरविलसितं वृत्तम् ॥

दानासन्ना पवित्रानुतजनितरणत्रा रिपुत्वे न ज्ञेया

माराभिल्यासचर्याविरतकृदरमद्यापि दक्षा पराका ।

शापाकृत्यायनज्ञावनमनजनिमुक्तारगत्यानपाया

या सा रम्यागदत्वा शिवतनुरमदत्वातिहृत्तापरासा ॥ ६८ ॥

सारापत्ताहृतित्वादमरनुतवशित्वादगम्यारसा या

या पानत्यागरक्ता मुनिजनमनवज्ञा नयत्याकृपाशा ।

कारापक्षादपि धामरदकृतरविर्या च सख्याभिरामा

याजेनत्वे पुरि त्राणरतनिजतनुत्राविपत्ता सनादा ॥ ६९ ॥

प्रतिलोमानुलोमाभ्यां स्रग्धराद्वयम् ॥ (युग्मम्)

सा शिवतनुः एवंविधा सती मुनिजनं भक्तलोकं कारापक्षात्संसारबन्धादपि धां न
यति । यतः । दाने आसन्नाभ्यर्णवर्तिनी । तथा पवित्रा । आ समन्ताभ्युतं स्वर्गं येष
तथाविधैरानर्तैर्भक्तजनैर्जनितो यो रणो विपक्षैः सह कलहस्तत्रायते आनुतजनितरणत्रा
रिपुत्वे सति अमरादिभिर्न ज्ञेया । मारस्य कामस्य याभिल्या रूपलावण्यकान्तिमत्त्वा
च्छेमा तथा समानचर्या । तद्युक्त्यर्थः । विरुद्धं यद्गतं रमणं संसारासक्तिस्तत्कृतं त
छिनत्तीति विरतकृत् । अरमत्यर्थं अद्यापि अविच्छिन्नप्रवाहेण दक्षा पञ्चकृत्यकुशला
परान् शत्रून् अकति कौटिल्येनोद्बुध्यति पराका । शापोऽकृत्यं यस्याः शापाकृत्या कृ-
पया वरदायिनीत्वात् । अयनं मुक्तिमयनं जानातीति अयनज्ञा । अवनमनेन नमस्कारेण
जनेर्जन्मनो मुच्यति अवनमनजनिमुक् । तारगत्या विस्तारकेणोपायेन अनपायायिन-
श्वरी । एवंविधा या प्रसिद्धा सा रम्यमगदलमारोग्यं यस्याः सा रम्यागदला । तथा अ-
मदत्वं दीनतामतिशयेन हरति यस्तस्य भावोऽमदातिहृत्ता तेजःप्रसादस्तेन परानस्यति
क्षिपति परासा अमदातिहृत्तापरासा एवंविधा । सारा बहला या आपदस्त्रासां भावः

सारापत्ता तस्या हतित्वं हरणभावंस्तस्मात्सारापत्ताहतित्वात्, तथा अमरनुतवशित्वात्सु-
रस्तुतिजितेन्द्रियत्वादगम्या दुष्प्राप्ता । अरसा वीतरागा च । या च पाने रक्षणे त्यागे
च भक्तजनानां इष्टदाने रक्षा हेवाकिनी । तथा अनवज्ञा न विद्यतेऽवज्ञा भक्तजनं प्रत्य-
वहेत्ता यस्याः । तथा आ समन्तात् कृपया आशा यस्याः सकाशात् । तथा—अरदः
कृतो रविर्यया पूर्णो दन्तदलनादरदकृतरविः । या च तनुः सद्यः सेवयाभिरामा भ-
क्तानभिरमयति । या कारापक्षादपि अर्थात्संसाररूपात्कारागृहाद् यां स्वर्गं नयति । या
अजा आद्या शक्तिः । इतरे सति प्रभुत्वे सति पुत्रि भवने प्राणरता पालनोद्युक्ता या
निजतनुः क्षित्वादिरष्टविधा तामपि प्रायते परेण रूपेणामितिष्ठते । अत एव अविपन्ना
कल्पाद्वावच्यनभरी । सनादा सशब्दोद्भासा । यतः 'न सोऽस्ति प्रलयो लोके यः शब्दा-
नुगमादते । अनुविद्धमिव ज्ञानं सर्वं शब्देन भासते ॥' इति वचनाच्छब्दामकं परं ब्रह्म-
रूपम् ॥ युगलकम् ॥ ६८ ॥ ६९ ॥

सुरद्विपां धामनिवारणाय तुभ्यं समिद्धामनि वारणाय ।

नमोऽस्तु भव्याय भवाकुलाय संसाररक्षाप्रभवाकुलाय ॥ ७० ॥

यमकम् ॥

हे भगवन्, तुभ्यं नमोऽस्तु । सुरद्विपां दैत्यानां धामनिवारणाय तेजोग्ग्राहणाय ।
तथा समिद्धामनि वारणाय समिद्धामनि दन्तिनो(?) क्षोभकत्वात् । भव्याय सर्वोत्कृ-
ष्टाय । अकुलाय जन्मरहितत्वात् । संसाररक्षाप्रभवाकुलाय व्यप्राय ॥ ७० ॥

रसारसासारमार सारसाररसार सा ।

रसा रसासारसारसारसाररसारसा ॥ ७१ ॥

महम्बलीत्वं त्वदते मयीह सति धामनि ।

अतो मां यमसेनेर्ष्यामही हसति धामनि ॥ ७२ ॥

अत्रायो द्यक्षरो द्विखरोऽसंयुक्ताक्षरोऽर्धभ्रमः सर्वतोमद्रः, समुद्रय-
मकम्, मालायमकम्, आवृत्तयमकम्, गूढचतुर्थः, गूढतृतीयः, गूढत्रिंश-
दक्षरो वा, गोमूत्रिकादयश्च बहवो बन्धा अत्र श्लोके पृथक्प्रत्ययं प्रेक्ष-
णीयाः । द्वितीयः पादयमकः ॥

हे भगवन्, रसारसा रसेभ्यः १२ङ्गासादिभ्योऽरसो विमुखस्तदान्ध्रये हे रमारस,
तथा असारसार असारत्संसारान्सारः सात्सा हे असारसार । अरीणां समूहमारम्, सह
आरेण वर्तते यत्सारम्, गारं च तन्गारे बलं तत्र रसो यस्य सः । तद्विधा सा श्लोको-
त्तरा रसा भूमिः आर जगाम । महत्सत्त्वदीयं मयि विषये धामनि स्वे तेनैव सत्यमिदं
मंसारे । यमः । वीर्यवी भूः । रसासारसारसारसारसारसा । रम्यं अदम्यं ये असारसे

सारानि त्रैषु तानि रसासारसारानि, तथा सारसानां हंसानामारं गमनं
एवंविधानि सारसानि सारःसमूहा यस्यां वारप्त्वा जलपूर्णां तथाविधापि
अतो देतोर्ममसेना इष्ट्यामयी मां हसति । धामनि गृहे ॥ ७१ ॥ ७२

अक्षय्यं क्षीणसादं नृबुधहतमयं सत्फलं धीरचित्तं

तुङ्गं श्रीसाररक्षोमुरहतिरभसं त्वां सगङ्गं श्रितं वा ।

चर्यालक्षेण लोकक्षममलयमहासंक्रमं स्वरसज्जं

स्थाणो स्वावद्धसर्वाहवगरिमगुणं के तु नेह स्तुवन्ति
अयं श्लोको ग

हे स्थाणो, इह संसारे के त्वां न स्तुवन्ति, अपि तु सर्व एव ।
शक्यः क्षय्यः न क्षय्यः अक्षय्यः, तादृशम् । 'जिक्षेः शक्ये' इति य
सादः संसारावसादो यस्मात्, तादृशम् । तथा नृणां बुधानां देवानां
स तादृशं च । सतां फलं भुक्तिमुक्तिरूपं यस्मात् । धीरे स्थिरे भक्ता
यस्य । तुङ्गमत्युन्नतं सर्वोपरिर्बर्तित्वात् । श्रिया सारा ये रक्षोमुरहते
दरो यस्मात् । चर्यालक्षेण बहुलचर्याभिः सर्वदर्शनानां पृथक्प्रस्थ
श्रितं सेवितम् । सगङ्गं गङ्गाधरम् । लोकेषु सप्तसु मध्ये तु क्षमं सर्वस
नश्वरः महान् संक्रमो यस्य । स्वरं स्वातन्त्र्येण सज्जं पद्यकृत्यसनाह
आयद्धाः सर्वाहवेषु दैत्ययुद्धेषु गरिमगुणा येन दुरासदत्वात् । एवंवि
यम् ॥ गाथा यथा—'अय्यं नदबुद्धममलं रत्नाङ्गं सारमुहरत्तासज्जम्—'
समं रज्जं णो वसहगमणं तुह ॥' इति । अस्य संस्कृतीकरणम्—'
रत्नाङ्गं सारशुभरत्तासज्जम् । तव चरणकमलमसमं राज्यं नो वृषभ
अस्या गाथायाः स्थोऽर्थः ॥ ७३ ॥

सुरामुराजये जयेऽदरादरादमादमा ।

सदा सदारतारता विभो विभोगता गता ॥

सुरामुराणामाजये संप्रामाय जये विपये अदरो निर्भय आदरो
रादर हे विभो विभोगता । विशिष्टभोगता इति यावत् । सदा
गार्हस्थ्ये रतासथा । मा अविद्यमाना लक्ष्मीर्यस्याः [निः]श्रीका
गता ॥ आवली ॥ ७४ ॥

जय प्रसन्न तत्त्वद् स्वतन्त्रसर्गतत्वर ।

जगन्नयप्रवर्धन क्षतसर प्रहर्षद् ॥ ७५ ॥
अयमेक

हे हर हर रोराही होरां रंहोहरारिराहुदरे ।

रोहाहोरहरहरहिहारेहाहरां हा हा ॥ ७६ ॥

अयं श्लोको व्यक्षरः ॥ आर्यावृत्तम् ॥

हे हर, अर्हि[हार] वामुक्तिभूषण, त्वं होरां लभ्यस्विति रोराही दारिद्र्यावहां हर निवारय । रंहोहर रणे वेगहारो योऽरिः शत्रुः स एव राहुस्तस्य त्वमेव हरिः शिरोहरत्वात् । तदामन्त्रणं रंहोहरारिराहुदरे, रोहाः कन्दमूलादयस्त्रेयामाहारैर्महर्षणैरहरहः प्रतिदिनम् । हा कटे । ईहां चेष्टां हरति तथाविधां होरां हर ॥ व्यक्षरः ॥ ७५ ॥ ७६ ॥

सारतास्थिरवरस्थिता रसाभारसौम्य गणगम्यसौरभा ।

राजते स्तुतिमतिस्तुतेऽजरा दक्ष मान्य धनधन्यमाक्षद ॥ ७७ ॥

स्वर्गमार्गद निरर्गलातनुः सा मतात्कृतकृत्तामसा ।

इन्दुमण्डितशिरःस्यजाह्नवीतीरभाव्यभयभय्य भारती ॥ ७८ ॥

प्रतिलोमानुलोमपादार्धः ॥ युगलकम् ॥

हे स्वर्गमार्गद, तथा हे इन्दुमण्डितं च तच्छिरस्वत्र तिष्ठतीति तादृशी या जाह्नवी तस्यास्तीरभावि यदभयं तेन भव्य उत्कृष्ट । तथा हे दक्ष सर्वत्र कुशल, हे मान्य पूज्य, तथा हे धनधन्यम धनेन मरुतादिभ्यो दत्तेन धन्या मा शोभा यस्य तादृश, तथा हे अक्षद अक्षानि दिव्येन्द्रियाणि दूरदर्शनश्रवणयोग्यानि ददाति यस्तादृश, तथा हे रसाभारसौम्य रसाभारे भूभारोद्बन्धने सति.....असौ निर्बिकारा से तव भारती राजते । कीदृशी । सारतास्थिरवरस्थिता सारतया स्थिराश्च से वरास्तेषु स्थिता । पुनः कीदृशी । गणगम्यसौरभा गणनन्दिप्रभृतिमिगम्यं प्राप्यं सौरभं यशःपरिमलो यस्याः तथा किंभूता । स्तुति(मतिः) स्तुतिं मनियंस्याः । तथा निरर्गल निर्निरोधा । अजरा नित्यतरुणा । पुनः कथंभूता । मतात्कृतकृत्तामसा । मतेन आत्तं च तद् कृतं पुण्यं तेन कृतं छिन्नं तामसं यया । पुनः कीदृशी । अतनुरस्वल्पा ॥ रघोदन्ता ॥ युगलम् ॥ ७७ ॥ ७८ ॥

समाधिकारा सुरसारसादरा समाधिकारासुरसारसादरा ।

समाधिकारासुरसा रसादरासमाधिकारासुरसारसादरा ॥ ७९ ॥

सुदर्शनस्येव युधि द्विषां वधे मतिः सुतीक्ष्णा भवतो जयत्यर्त्ता ।

नमामि शंभो शमिमानवाभयं नयं भवानर्थजितं भवाततम् ॥ ८० ॥

आधः पादाभ्यासयमंकम् । द्वितीयस्त्रिगुलबन्धः ॥

हे शंभो, कीदृश । समाधिकार समाधि विसंशयं करोति समाधिकारस्तदरा, भवतो भवितुम् । सुतीक्ष्णा जयति । कथंभूता । समाधिकारा सह मया वर्तते यः स समः स-धीशोऽधिकारो यस्याः सा । तथा किंभूता । सुरसारसादरा सुरसारेषु विश्रुतप्रभृतिषु सादरा सातुष्यदा । पुनः कीदृशी । समाधिकारासुरसारसादरा समाधिकाराः सुस्तुतवर्तनं,

तथा अधिकः अतो गमनं वाप्यादी देशां तारणा मेऽमुरागेषां गारम्य बटस्य गारं सारं
 राति ददाति तारणी । तथा तिष्ठति । [आ]मुरगा नतेषु [गमन्तान्] शोभनरा ।
 पुनः तिष्ठति । रगादरा रसायो भूमी अदरा निर्भया । तथा अगुमाधिकारमुरा-
 गात् अरुमा आभयः तथा कारा बन्धनगृहं येषु ते तारणा ये अगवक्षेपु यो र्मो
 हेपाकम्पन्न आरे अरीनां समूह आरे सर्वसारसार आरगात् द्विषां यथेन तेषामेव अरा
 भारा मुरधेनरयेव । सा च अरिमटानां यथे मुनीदृशा संवास आरागरिसमूहा इव अहं
 तस्य नये नमामि । एवं हि शमिमानया भयसन्निभो मानवास्तेषां अभयमभयप्रदतात् ।
 आयुषं तानिो न्यायेन यतो भषानिर्जितः । नयं कथंभूतम् भवानयंजितं संतारानयने-
 दिनम् । आगतं भिन्नीर्णम् ॥ ७९ ॥ ८० ॥

कृतानवतनुप्राज्ञ स्वाभामुरसमाधिकृत ।

स्थिताज्ञाहिसितत्वाप्य दमासक्ताव मा व्यरि ॥ ८१ ॥

मुरमात्व स्थितिसम संततायाद्वयस्वन ।

सरसारमना माक्षामतिसारतमोद्यम ॥ ८२ ॥

द्वाभ्यामष्टदलपद्मबन्धः ॥ (कुलकम्)

हे कृतानवतनुप्राज्ञ कृता अनया आयास्वनवः पृथ्व्यादयो येन तथाविधधासौ प्रा-
 ज्ञथ तादृश । तथा हे स्वाभ शोभनदीप्ते । तथा अमुरसमाधिकृत । अमुराणां समाधि
 कृन्तति छिनति तद्विप्रकारितात् । तथा हे स्थिताज्ञाहिसितल स्थिता आज्ञाधाहयध
 वितत्वं च यस्य तद्विध । आप्य भक्तजनैः प्राप्य । तथा हे दमासक्त दमे आसक्त,
 मा मामिल्यर्थः । समवं रक्ष । कथम् । व्यरि विगता अरयो यत्र तथाविधं कृत्वा । तथा
 हे मुरमात्वस्थितिसम शोभनं यद्रमालमैश्वर्यं तस्य या स्थितिलस्यां सम अनुद्रिक्त ।
 तथा हे संतत अविनश्वर । तथा हे अद्वयस्वन अद्वयः स्वन आशरूपः शब्दो यस्य स
 तादृश । तथा हे माक्षामतिसारतमोद्यम मया लक्ष्म्या तथा अक्षैरिन्द्रियैरा समन्तात्
 मतिसारतम उद्यमः कर्तव्यता यस्य तादृश । त्वं कथंभूतः सन् । रससारमना आव
 मुराचितः सन् ॥ युगलकम् ॥ ८१ ॥ ८२ ॥

वरतास्थिरसामन्त सारतातिसमाहित ।

मुकृताक्तासन स्वाज्ञादमाससुमतावसि ॥ ८३ ॥

त्वमद्य भव्य साज्ञत्वानुकृताप्राप्य सद्वर ।

नाम सुखिर मोक्षाय मैमाधिरिति सा तथा ॥ ८४ ॥

एतदुक्तचतुरङ्गाश्वपादपूरणश्लोकयुगलकम् ॥

हे शंभो, वरतया प्राधान्येन स्थिराः सामन्ताः सेवका यस्य स तादृश वरतास्थिर
 मन्त । तथा हे सारतातिसमाहित सारतयोत्कृष्टत्वेन अतिसमाहित । तथा हे मुकृ

चासन मुकृतेन धर्मेणाकं सेवितमासनं यस्य तद्विध । तथा हे स्वाज्ञादमासमुमत शो-
भनाथ ते आज्ञादयाथ तेषां य आसस्तेन शोभना मता यस्य तादृश । अय । मामित्य-
र्थात् । स्वमवशि रक्षसि । तथा हे [सा] ज्ञत्वानुकृतप्राप्य [सा] ज्ञत्वस्य यदनुद्धतमनुक-
रणम् । नपुंसके मांवे कः । तेन प्राप्य । सतां वर । नाम संभावनायाम् । इत्यतो हेतो मो-
क्षाय मम । तथा य आधिर्मनोदक् । नय स्वमवसीति स्पष्टीकृतं पुनः ॥ ८३ ॥ ८४ ॥

कृतानतज्ञमुरमाहितत्वाप्यवताद्वय ।

रसारसासारतम कृतज्ञ मुर माप्यव ॥ ८५ ॥

अष्टापदाभिर्गतसमञ्जसबोधो गूढचतुर्थः

कृतमानतं जानन्ति ये सादृशाः कृतानतज्ञा देवा योगिनस्तेषां वा मुरमा शोभना
धातो रमा लक्ष्मीस्त्वर्थं हितत्वं यस्य तथाविध हे कृतानतज्ञमुरमाहितत्वं, तथा हे आप्य
भक्तिगम्य । तथा हे अद्वय । तथा हे रसायां रक्षतया सारतम कृतज्ञ हे मुर देव न
अपि मामपि स्वमव ॥ ८५ ॥

सुप्रज्ञानतसारज्ञ सकृतान्ततनुव्यय ।

रक्षावतारमद्य त्वमतिभामुर सुस्थिर ॥ ८६ ॥

अष्टापदनिर्गतः कविनाम्ना कुमुमोद्ययबन्धः ॥

हे सुप्रज्ञ शोभनधातो प्रज्ञत्वाविध, तथा आनतसारज्ञ आनतानां भक्तानां सार-
मुक्त्वा जानाति यस्तद्विध, तथा हे सह कृतान्ततनुव्ययेन बर्तये तद्विध, अवतारं र-
क्षेति कविरासास्ते आत्मनि । हे अतिभामुर दीप्तिमन् । हे सुस्थिर अपि नभर ॥ अष्टा-
पदनिर्गतकविनाम्ना कुमुमोद्ययबन्धः ॥ ८६ ॥

वेद वेदविदां वादविदेवो दिवि दावदः ।

वादो वादेवदेवादिविधो वादिवदे विदम् ॥ ८७ ॥

एकान्तरितद्वयक्षरः ॥

हे देवदेव, अहं वेदे व्यक्तं वदामि । देवः देवादिबस्तुभावि वेदं जानातीत्यर्थः ।
वेदविदां मध्ये वादवित् दिवि दावमुपनायं दैत्यैः कृतं दति खण्डयति यः ॥ दावदः ।
आदिवित् सर्वज्ञत्वात् । देवाविदं अहं न क्षटित्वविदम् ॥ ८७ ॥

कथाभोगजहो मूढवया आरोपणामुखः ।

आपा पलायदिशतो नाहं क्षटिति चानुधः ॥ ८८ ॥

अपुनरुक्तव्यञ्जनः ॥

अहं कथाभोगजहः, मूढं व्यर्थं वयो यस्य, आ समन्तान् रोषणया आमुखः, अर्ध-
रश्मिवासाप्रदिशतः । अनुधः ॥ ८८ ॥

स्तिर गुरवरगुपसाद् क्षमोपेत हा गोपमोहातपे मोक्षद् त्वामत्रं
दिवि भुवि च विभुं कृपादे(वे)शरीरानाविर्मा कालकामौ विनाहीशदेहाद्
जेतरणगुणरत्न तौ रौरवीयाधिदौ मा किमादौ धिया वीररौद्रौ यतः
किमु भय भवभङ्गदोषागते पाशवे साधुसावेशपाते गदा ग्रन्थलम् ॥ ८९

चण्डव्यष्टिप्रपातदण्डकेन नन्दिकावर्तवन्धः ॥

स्तिर अभिनभर, गुरवरेषु ब्रह्मविष्णुब्रह्मविष्णु शोभनः प्रगादो यस्य तपारिष, क्षमं
न क्षान्तिगुण, हा कष्टम् । मोषे निष्कले मोहातपे अज्ञानतापे मोक्षद्, त्वामत्रं ।
पि भुवि च विभुं पावापृथिव्योः स्वामिनम्, अहीरानां नागराजानां देहा अत्रदा यस्
पापिधम्, विना इमां तां कालकामौ विना रौरवीयाधिदां रौरवीया आधिः पीड
प्रदां, धिया प्रहया वीररौद्रं किं मा मादोघताः (?) सण्डयतः । किमु तव जितरण
गरत्न हे भय भवभङ्गदोषागते पाशवे पशोरयं पाशवस्तस्मिन्पाशवे, तथा साधुसावे
गते सति गदा रोगा जरादयो ग्रन्थलं तरसर्वं देवदेव देशे देवी वा इति ॥ चण्ड
विप्रपातदण्डकेन नन्दिकावर्तवन्धः ॥ ८९ ॥

तुभ्यं जगन्नयन्त्राणससंपज्जयते नमः ।

शिव संयत्सभाशील जय सज्जनवत्सल ॥ ९० ॥

‘जय सज्जनवत्सल’ इति चतुर्थः पादः समञ्जसेन प्रतिलोमेनैव पाठेन
निर्गच्छति आन्तिसमञ्जसबोधो गूढचतुर्थः ॥

हे शिव, जगन्नयन्त्राणे सह संपन्निरष्टाभिर्द्विद्विमयीभिर्वर्तते सत्सत्संबोधनम् । जगन्न-
यणससंपद् तुभ्यं जयते सर्वोत्कृष्टाय नमः ॥ संयत्सभाशील संग्रामपर्यत्परायण स-
द्वयवत्सल त्वं जय ॥ तुभ्यमित्यस्मात् ‘जय सज्जनवत्सल’ इति चतुर्थः पादः समञ्ज-
प्रतिलोमेनैव पाठेन निर्गच्छति ॥ समञ्जसबोधो गूढचतुर्थः ॥ ९० ॥

सुधीसारज्ञताभव्यजय मासामगक्षम ।

सुसाज्ञ भज मामक्षधीरताव्यय सागम ॥ ९१ ॥

प्रथमार्धादिकान्तरितान्यक्षराण्युचित्य तृतीयपादः, शिष्टाक्षरैस्तथैव
तृतीयपादः ॥

सुधिया शोभनप्रज्ञया या सारज्ञता तथा हेतुभूतया भव्य उत्कृष्टो जयो यस्य तद्विधः ।
शोभा तथा सामगा सान्त्वगा क्षमा यस्य तद्विधः, सर्वसहेत्यर्थः । सुसाज्ञ शोभनधासी
त्वं तदामन्त्रणम् । अक्षर्या धीरता तथा अव्यय । सागम सर्वायमसम । [मां भज ।]
मार्धादिकान्तरितान्यक्षराण्युचित्य तृतीयपादः, शिष्टाक्षरैस्तथैव चतुर्थपादः ॥ ९१ ॥

नूनं नमन्मेनमनिम्नमेनमुमामनोमानननुन्नमौनम् ।

मानं मिमानं मुनिमानिनीनामनूननामानमिनं नमामि ॥ ९२ ॥

द्याक्षरः ॥

अहमेनमिनं स्वामिनं अनूननामानं नमामि । अनन्ताभिधानम् । 'असंख्यातः सद्-
स्मालि' इति वेदश्रुतेः । तथान्यत्रागमेऽपि—'नवकोट्यस्तु चासुण्डा तावद्रूपाणि शंकरः ।
श्रुतवांस्तांश्च भजते पतिरूपेण भैरवः ॥' इति नीला भगवतोऽनूनानि [नामानि] ।
नूनं निधितम् । [नमन् प्रणमन्] माया इनो मेनः लक्ष्मीपतिर्यस्य तथा । अनिम्नमत्यु-
न्नतम् । तथा उमाया मनोमाननार्यं चेतोरञ्जनाय नुन्नं निवारितं मौनं देन तम् । मुनि-
मानिनीनां मानं भर्तृविषय [कं] संयमं मिमानं हिसन्तम् । देवदारुवनप्रवेशात् ॥ ९२ ॥

हृदि लसमान समा नो द्वियते [ते] शाश्वती समान समानः ।

फाल्गु समानसमानः करोष्यतस्त्यान्धकास मानसमा नः ॥ ९३ ॥

पादान्तयमकम् ॥

सर्वेषां हृदि लसमान, 'तथा स्थानं हृत्पद्मसमुद्रकम्' इति नीला । हे अन्धकास,
अन्धकदैत्यमस्यति यस्तत्संबोधनम् । कैश्चिदपि ते तव संबन्धिनी समान पूज्य शाश्वती
समा अनन्तकालं न(नो) हियते मापलप्यते । रामः आनः आननं जीवनं [यस्य]
तयाविधः । कान् न समान् सधीकान् करोषि । यतः [अ] समानः अतुल्यः । [नः]
अस्माकं मानसमा मानसस्य चेतसः मा शोभा मानसमा चेतःशोभा अतस्त्या अत आ
गता ॥ सर्वपादान्तयमकम् ॥ ९३ ॥

चित्ते सद्भासमत्ते समिदपरमहोऽजो गदासंकरोसा-

बाहेमासारवाही कदवरसमहामोहसचापहारी ।

पातादोजोगसचोऽविरलमुरणदोऽसच्चलासोऽकलङ्को-

ऽफाले कामेऽन्तको बोऽवितरततरसासज्जसंपत्तिदो वा ॥ ९४ ॥

अयं श्लोकः संस्कृतप्राकृताभ्यां भाषाश्लेषः ॥

अर्था अकाले असमये । असंग्रामे इत्यर्थः । कामे विषये अन्तको बो मुष्माकं पाताङ्ग-
क्षुद्रु । अवितरः, विगतः तरः तरणं यस्मात् स वितरः, न वितरः, ततः अवितरततः ।
अप च रसायां भूमौ राज्ञा चात्मा संपत्तिश्च, तां ददाति रसायज्जसंपत्तिः । तथा ओ-
जोगसतः । ओजोगानां तेजोगामिनां शक्ता अस्तित्वं यस्य । परप्रकाशरत्नात् । तथा
अविरलमुरणदः । अविरलं कृत्वा शुभ्रं घोभनान् गुणदायिनो रणान्ददाति । तथा अल-
चलासः । अललु वेदादिषु चला अस्थिरा आत्मा आस्था यस्य । अत एव अकलङ्कः ।

१. 'रामोर्ते' च.; 'रसते' ख.

मध० शु० ६

चिते पेशि गदागमने गतिं गन् हागो विरामः तेन मते गति । समिदन्ते
गतिषु पक्षेषु अरः गद उत्पन्नः । भगवतः स्वरूपेण सर्वेषां गृह्यमाणत्वं
अतः जन्मरहितः । तथा गदगमकः । न विज्ञे गदः गद गच्छे नस्य । दप
तमन्ताद् हेतुः सुवर्णं वरुणं वदति । आदेनागारकाही । कदवरसनहानोद्वेग
हारी । कद् बुधितः अवरगो नहानोदः सम्प सता स्थितिनिहरतीति ॥

शेखरभाष्येयः—

[निधे भद्रासमाप्तौ धामितपरमसो यो गताशङ्करोपा-

द्वापे मासारवाहिः कृतवरमुनहामोपसत्ताप्रधारिः ।

पातापो योगसक्तो विरलमुरनतः सत्यलास्यः कलाङ्कः

फाले कामेऽन्तको वा वितरु तरसा सदृशं प्राप्तिदो वा ॥]

निधे आधयंति भद्रासमाप्तौ आदरनिवृत्तौ । धामितपरमसः [धामितः परमयो
दक्षायरो येन । तथा गताशङ्करोपाद् । ब्रह्मिणे सति मासारवाहिः, मया शोभया उर
लक्षिताः सारया अहयः पाशुन्यादयो यस्य । तथा कृतवरमुनहामोपसत्ताप्रधारिः ।
कृतवरः मुनहा शारमोत्सवाद् मोपसत्ता या प्रया तस्या अरिः । पातापो(दु)पनताद्धेतो
विरलः कतिपर्यः गुरिः प्रदादिभिन्नतः सम्यपप्रार्थनया नमस्कृतः । यदाहुः—‘पूजक
दहयः सन्ति भक्ताः सन्ति सहस्रशः । प्रसादपात्रमाश्रया द्वित्रा एव न पञ्चपाः ॥
इति नीत्या । योगसक्तः । सत्यलास्यः । सत्यं लास्यं नटनं यस्य स सत्यलास्यः । क-
ल्पान्तादीं नृस्यति । तथा कलाङ्कः । कला चान्द्री अङ्को यस्य सः । फाले कामेऽन्तको
वा । फाले कामेण कोपः । वितरु । तरसा वेगेन । सेवसदृशं प्राप्तिदो वा । इति प्रा-
कृतभाषाश्लेषेण संस्कृतप्राकृतभाषाभ्यां श्लेषोऽयम् ॥ ९४ ॥

कमलभ्यमलीकविधौ कमलं वय आननशोकमलं कमलम् ।

कुरुपे न विशङ्कमलं कमलं सवितेव लसत्कमलं कमलम् ॥ ९५ ॥

सर्वपादान्तयमकं तोटकवृत्तेन ॥

त्वं कं जलं गात्रमलभ्यं दुस्तरं अलीकविधौ मुकुटचन्द्रे, न तु नैर्मल्याद् । कं प्र-
ह्लाणं आननशोकमलं वयः सुखभगा (?) तथा कं न [कमलं] जलं कुरुपे । अपि ॥
सर्वं सुखयति । अलं विशङ्कं कृत्वा । कमिव । सविता रविः कमलमिव । कथंभूतम् ।
लसन्ती कमला लक्ष्मीर्यत्र तथाविधम् ॥ ९५ ॥

१. ‘(सज्जलं) सदृशं’ इति पाठो भवेत्, २. इतः प्राक् ‘विभो प्रसमास्य निता-
न्तरीययोऽज्ञां प्रपद्यस्यतुल्यप्रताप । धिया दद्विष्य कृतावसाद दयार्द्र विश्वाधिपते
प्रसीद ॥’ इति श्लोको दृश्यते; स चाचमत्कारतया कोपक इति प्रतिभाति.

भीमारारा रामा मारा मारारारा मारारामा ।

[रामारारारामा] मारारारामामा मा मारा ॥ ९६ ॥

मारारतेराघाते सातेऽद्यासातेसा मा सेना ।

नादे नासादेनामानानादे सानासादेशा ते ॥ ९७ ॥

आद्यः श्लोकस्तुरगपदरूपक्षरः । द्वितीयो गजपदबन्धः । गजपदबन्ध-
स्यासंयुक्तद्विस्वरत्वम् ॥

हे भीम भगवन्, रामा नायिका । अरा कुटिला आरा गतिर्यस्याः तथाविधा राती
मारा मारणं मारस्तत्सहितेत्यर्थः । मारणपर्यय यतः । तथा मारस्य आराधकधाराः ता
राति तादृशी मारारारा इत्यर्थः । मारारामा मारस्यारामा विभ्रान्तिस्थानं रामा भवति
घनेनेति यतः आरामा । भीम फीदृश । रामारार । रामस्य जामदग्न्यस्य आरं शत्रुस-
मूहः तस्य आरः भीमः । नाशकत्वात् तत्संबोधनम् । मा लक्ष्मीस्तां रातीति तादृशी
[मारा] इत्यर्थः ॥ हे अनादे, तव संबन्धिनी सा भा दीप्तिः भामुरता मे मम मारा ।
अरातेर्वरिण आघाते गघे सति । अनाशः[?] अविनाशः[?] आदेश आशा यस्याः
सा । तथा सेना नादे सति सासास्था अयासा अचति(?) अस्ति निवारयति सह(?)
आशया आदेशः तस्य आशा दिक् । तवादेशेन मुक्तिरित्याशयस्थानम् ॥ विद्युन्मा-
लाभ्यां युगलकम् ॥ ९६ ॥ ९७ ॥

स्फूर्जन्महाः प्रसन्नास्ते क्षणादेव त्वयि स्तुते ।

स सन्महानमुत्रास्ते यस्त्वां देव नमोऽस्तु ते ॥ ९८ ॥

काञ्चीयन्धः ॥

स्योऽर्थः ॥ ९८ ॥

‘निजजानिं नुन्नानाजी नूनं नानाजनानजानानि(?) ।

निजानेनजानिनानुजजानूनानिजजनैः(?) ॥ ९९ ॥

व्यक्षरः ॥

हे इन स्वामिन्, ननु ऊनान् जनेर्जन्मनः हेतोः एतान् । वान् निजजनिं स्त्री भार्या,
तथा नुन्नानीन्(?) नाना जनान् सुभटान् अजाधन्दाणा(?) अघ्नानि च अननं जीव-
नम् । अजिनानि शत्रुवादीनि प्रावरणानि । अनुजाः स्वपरादयः निजा मित्रादयः ।

* [नूनं] निधितम् । ननु प्रश्ने । एतानि जनेः पुनः पुनः संसारभ्रमणात् । ऊनानुजनेनिः
सरसीत्यर्थः (?) सत्पादसेवां विनिति प्रतीतिः ॥ ९९ ॥

येन प्राञ्चो विभिन्नः कमवनतगताः के दिनेशस्य तीक्ष्णा

अन्तस्याघक्षरं किं द्विजकुलमधिकां वक्ति फां जातिमघ्न्याम् ।

१. ‘निजजानि ननु निजापूने नानाजनानि न ।

जानेननाजिनापानि नुभेनो जवर्नाजनेः ॥’ इति स्यात्.

भृत्यानां कुत्र भक्तिः किमुचितमजयन्दमां नरेन्द्राः किमर्थं

कस्मै भक्ता अजस्रं प्रविदधति नमः स्वामिने शंकराय ॥ १०० ॥

प्रहेलिकान्तर्लापिकारुयेनेति स्वामिने शंकरायेति पदच्छेदेनोत्तरम् ॥

यथा—केन कौष्ठः शैले विभिन्नः । अत्रोत्तरम्—स्वामिना इति कुमारेण । कं व वनतगताः । कं गत्वा गताः । लोकाः इति शेषः । अत्रोत्तरम्—ईशं महादेवम् । दिनेशस्य रवेस्तीक्ष्णाः । अत्रोत्तरम्—कराः रश्मयः । अन्तस्थानां आवक्षरं किम् अत्रोत्तरम्—य इति । द्विजकुलं ब्राह्मणवर्गः अधिकां श्रेष्ठामभ्यां कां जातिं वक्ति अत्रोत्तरम्—स्वाम् । भृत्यानां कुत्रभक्तिः । अत्रोत्तरम्—इने स्वामिनि । किमुक्ति युक्तम् । अत्रोत्तरम्—शं कल्याणम् । राजानः क्मां भूमिं किमर्थमजयन् । अत्रोत्तरम्—कराय प्रजाभ्यो ग्राह्यवस्तुयम् । भक्ताः कस्मै नमः अजस्रं प्रविदधति । अत्रोत्तरम्—शंकराय महादेवाय । इति स्पष्टः प्रहेलिकार्यः ॥ १०० ॥

रिपुरोपारोपपर प्रोरुपापपरैरम् ।

रोरैरपाररूपैरापपे पुररिपो पुरा ॥ १०१ ॥

व्याक्षरः ।

हे पुररिपो । कथंभूत । रिपुरोपारोपपर बाबुकुन्तारोपणे उद्युक्त । पुरा पूर्वं प्राग्जन्मनः प्रभृति अपाररूपैः अनन्तैः दौर्गल्यक्लेशैः प्रोरुपापपरैः प्रकर्षेण उरुणि यानि पापानि तान्येव परं परमाद्यो यत्र तथाविधैः पापैः प्राग्जन्मवैचित्र्यादेव जन्मादिदौर्गल्योपलब्धैः । अरमल्यर्थम् ॥ १०१ ॥

अपरूपो गतनिर्विभवासवः स्वयमिनः श्रितसत्यकलादयः ।

क्षततमा असुहृत्कलितापदस्त्वमसि नाथ वयं [च] तवार्थिनः ॥ १०२ ॥

हे नाथ, त्वं अपरूपः, न परूपः अपरूपः । पारम्परहितः । वयं च संसारं प्रति अपगतरूपः । तेनैव बाधितत्वात् । त्वं गतनिर्विभवासवः, गतो निर्विभः निष्कान्तिः यासव इन्द्रो यस्मान् । तत्सकलाद्यादयः... सम्मगाभिप्रतिभन्वं गतः । इन्द्र इत्यर्थः । वयं च गतनिर्विभवासवः, गता अस्माभ्यं पशुभ्य इव इति शेषः । निर्विभवाः असावः प्राणाः येषां ते । तथा त्वं स्वयमिनः सर्वेश्वरः । वयं च स्वयमिनः । त्वं श्रित-सत्यकलादयः, सत्यकला च दया च [धि]ने सत्यकलादये येन गः । वयं च धिनाः, सत्यकलादयः ऋषिप्रवहाराय सत्यं ऋषिप्रवहारादयो यैः तादृशाः । तथा त्वं शत-तनाः, शतं तमो येन गः । वयं च क्षततमाः, अतिरायेन क्षताः । त्वं अगुहता यम-भटानां युद्धमयेन कटिनापदं ददाति राः । वयं च अगुहद्विगमिभ्यः कटिना आपदो देनां तादृशाः वयं च तवार्थिनः यात्राभराः श्वकटाः पालनीयाः इति प्रार्थयमाना वि-द्वतिः । इत्येकवचनबहुवचनच्छेदः । उर्ध्वं चार्धेच्छादितैः श्वेदशब्दे—वर्णरद्विज्ञा-पदद्विनिमित्तवचनानादर्थिनः श्वेदः ॥ १०२ ॥

भाविदासहिते साररसा ते हि रमामय ।

यममारतनुत्यागगत्या नुत सदा विभा ॥ १०३ ॥

हे रमामय लक्ष्मीमय तव संबन्धिनी विभा सातिशया दीप्तिः भाविदासेभ्यः भा-
विभ्यो दासेभ्यो हिते सारः उत्कृष्टो रक्षो [यस्याः सा] यममारयोः तनुत्यागेन या गति-
विच्छित्तित्तया हेतुभूतया । सर्वैर्नुत स्तुत ॥ भद्रकावर्तबन्धः ॥ १०३ ॥

सादासन्ना रिपूर्णां परमुखमुरपक्षोतितस्त्रिरासा

सारास्त्रिस्त्रिच्छभावा विभवनवमवित्राणमव्योत्तमासा ।

सामाद्यव्योमरूपा तनुरमरनुत्तत्वात्पुरस्ताद्विरासा

सालाद्विस्तारलाभातियजन जयति स्वःप्रसन्ना सदासा ॥ १०४ ॥

भद्रकावर्तबन्धः अष्टदलपद्मबन्धः, षोडशदलश्च ॥

हे अतियजन, तव तनुर्जयति । अतिशयितानि सर्वोत्कृष्टानि यजनानि यस्य सा-
दासा । सर्वयज्ञेषु यदस्य मुख्यत्वात् । कीदृशी । रिपूर्णां सादे विनाशे आसन्ना सादा-
सन्ना । पुनः कीदृशी । परमुखे मुरपक्षे च तत्स्त्रन्वेन (?) स्थिरासा । सारः अस्ति
(सि) स्वच्छभावा यस्याः तथा विभवेन ऐश्वर्येण नवभविनां नूतनसंसारिणां प्राप्ते
रक्षणे भव्या उत्कृष्टा अपरुषा । सामात्ता(?) आर्त्त व्योमरूपं यया । अमत्तुतत्वात् ।
सर्वदेवस्तुतत्वात् । पुरस्ताद्विहिता विलासा यस्याः । तथा सालाद् देवदारोरपि वि-
स्तृता, सालप्रांशुः । स्वः देवानां प्रसन्ना । सह दासैर्वर्तते या सदासा ॥ १०४ ॥

भव जलवायुनभोजनरुचिकर-

म(मृ)दनलराजरमा(सा)मयदेह ।

अव मामतिमोहकमारसहर

हर नम इह ते पुरभयदेह ॥ १०५ ॥

हे भव, जलवायुनभोजनरुचिकर, म(मृ)दनलराज र[सा]मयदेह । जलपि (लादि)
रसान्तानां चाभे द्रव्यः । तेषामग्र्यानां भूतिरूपा या प्रकृतिस्त्रन्मयदेह । जनशब्दो यज-
मानवावकः । तद्रूपशरीर । एवं मामव रक्ष । यतः कीदृश । अतिमोहकोऽयं मारसो
लक्ष्म्यनिलायः तमिवारक । हे हर, इह सर्वत्र भुवनान्तरे ते दुभ्यं नमः । तथा कर्प-
भूत । पुरभयदेह, पुराणां भयं ददाति । तथा ईहा यस्य तत्संबोधनम् । इति संस्कृत-
वर्त्तनीरापभ्रंशान्धां शेषः ॥ १०५ ॥

विविधपररसासाम भव्य व्यसासा-

धुधुतवनन सासादद ज्ञज्ञ सासा ।

ततमुसुर रसासारर स्वस्व सासा-

यवननररसासावय न्यन्यसासा ॥ १०६ ॥

जयसि जलमनन्तं नन्दनं चाम्पुयेर्वा

नवमनमय धृत्वा देवदेवेशमृत्यः ।

जयसि जनमनन्तं नन्द्यंश्चाविधेये

अनवन नत कस्ते देवदेवेश मृत्यः ॥ १०७ ॥

आवली । गुम्भम् । एकेन एकावली द्वितीयेन षष्ठ्यन्वः ।

विविधधररसायां सर्वमययदुरूपपर्यंतभूमौ साम राक्षते । मय्य उरकृष्ट । अत्र
ज्ञेयेण असौ गमने यस्य । असाधूनां धृतं धृतं तननं येन तथाविध । असादं क
रणं ददाति तथाविध । सा देवास्तेषां मध्ये तमेव ज्ञः । देवदेव इति । सासा ।
आसेन आस्थया बतते सासा सास्था । एवंविधा तनुर्जयति । ततमुसुराः [ततः]
अन देवा येन हेतुना तद्विध । रसायां भूमौ सारं सुवर्णवर्णं राति । सासी स
स्वस्व आरमधन । अवनेन रक्षणेन नरेषु विषये रसो यस्याः । असौ । इयमेवैल
अवनौ भूमौ अन्येषु दैत्येषु विषयेषु विरुद्धेषु सासासासा सास्था ॥ हे अनवन उत
देवानां मध्ये देव, स त्वं जयसि । गन्ताजलमनन्तं यथा अम्पुधेः समुद्रस्य नवं न
चन्द्रं धृत्वा भारयित्वा अनन्तं जनं च नन्दयन् । अविधेये दैत्यस्वार्थे अनवन बत
नत । सर्वे त्वां नताः । त्वं न कंचित् । इह हि तेनैव देवदेवेश मृत्यः ॥ छत्र
गोमूत्रिकाग्रन्ध ॥ १०६ ॥ १०७ ॥

यमादजावद्भयमादिदेव वदेयमे यद्भवितार्थिनोऽज ।

जनोऽर्धिताविद्भविता ततो हि हितोऽव तावद्भवजादमाय ॥ १०८ ॥

यमागताकृत्यमवेहि येन नयेन वै सत्यसदासमेत ।

तमे सदासत्यनुते मिमान नमामि ते नुत्यकृतागमाय ॥ १०९ ॥

यदा तमोपेततथा ज्ञ चारुरुचाज्ञया तत्त्वमतोवधान ।

न धावतोऽमस्तनुमोनतेन नते नमोनुत्तममोक्षदाय ॥ ११० ॥

यताकृते पर्वतजे निवासे सेवा निजेतर्वशताकृतेन ।

न ते कृताशंस(मान)मदा मयाभिभिया सदा सर्वपते कृताय ॥ १११ ॥

चतुर्भिः श्लोकैः प्रसारः ॥

हे आदिदेव, मम यमाद्भयमस्ति । अजावच्छागतीवत् । दुर्बलवत् दुर्बलतात् । अ
र्धितस्तामर्थयन्ते इति भावः । हे अज, यतः रणन्तो जनः अर्धिताविद्भविता ममत्व

अर्थित्वस्य अन्तरङ्गो भविष्यतीति । भवजातसंसारजातः । ततः तमव रक्ष । हितः । अमाय मायावर्जितः । सत्यानुतिर्यस्य तत्संबोधनम् । यमं भिमानं हिसन् । यमा-
 ॥ १० ॥ यदकृत्यं तदवेहि । येन नयेति, विचारयेत्यर्थः । तुभ्यं नमामि । नुत्याकृता आ-
 ताः सर्वजनोपदेशार्थं शास्त्राणि येन तस्मै । वै सत्ये चैश्वर्ये च । एतं कर्धुरवर्णं, हे
 गवन्, इह अनन्तं स्वामिन् । ततः सात्वर्त(?) आह्वया चारुत्वा भणिप्रदीत्यालस्यव-
 न । यमनियममयेत्यर्थः । अतो हेतोर्यदा समुत्तया यत्कारित्वेन क्षमैमत (?) ततः
 काशाद्वातः भ्रमणात् अन्यः तनुमः अल्पश्रीकः नास्ति । तुभ्यं (न) ते नमो विषये
 ॥ ११ ॥ नुत्तममोक्षदाय उत्कृष्टमोक्षदायिने एवंविधाय नमः । हे शर्व (सर्वपते) यताकृते सं-
 तुतात्मन्, निजेतः निःशेषेण जयनशील, इह स्वामिन्, मया वशताकृता आपत्तता-
 शिरिणा, पर्वतजे निवासि सेवा न कृता । अभितः समन्तात् भीर्यस्य तथाविधेन ।
 सदा कृताय पुष्पसंचयायार्थम् । न विद्यते भदो यस्यां तादृशस्यैव कमपि मां कृपया
 अवेति पूर्वोक्तवाक्यार्थः । चतुर्भिः कुलकम् (कालापकम्) ॥ १०८ ॥ १०९ ॥
 ११० ॥ १११ ॥

महामते मन्त्रपते परं पदं विना विभुं विन्दति कोऽतिभूतिमान् ।

कृपाकृते कृचयमाय मायते नमो ननो नम्रहिते हि पाहि माम् ॥ ११२ ॥

हे महामते विष्णुदरणे दक्ष, तथा मन्त्रपते 'सत्सत्ततिकोटीनां मन्त्राणां प्रभुरव्ययः'
 इत्यागमे । त्वां प्रभुं विना परित्यज्य को जनः परं पदं मुक्तिरूपं विन्दति लभते । अति-
 शयेन भूतिमान् । अष्टविधैश्वर्ययुक्तः । नम्रहितप्राण ..... यदा स्वमेव मां पाहि रक्ष ।
 (मा) यते, तुभ्यं कृपाकृते वरुणापराय । कृत्वा[व]नाय छिन्नकालाय नमः । यनुर्महा-
 देवस्तस्मिन्कवन्धः ॥ ११२ ॥

भो भो भविभुमायीभविभावैभव भीभुवः ।

भवाव भवया भाविभवामिभवभावमित् ॥ ११३ ॥

भो भो भव महेश्वर, भानां नक्षत्राणां विभुः चन्द्रः । जूटेन्दुरित्यर्थः । तस्य [आ]
 भा दौत्ययः, तानिर्दिगता इभ्य गजायुरस्य विभा वैभवं यस्यात्तात्परा, तमव रक्ष ।
 मानित्यर्थः । ..... 'अर्थः प्रवरणं छिद्रम्' इत्यलंकारः । भावीयः भवनिभवः संसा-
 ररागीबारस्य को भावः सत्ता तद्विद् । भव काशान्तो विरहः । 'भो भो.' इति प्र-
 धानामन्त्रणं । अब [१]क्ष । कृतान्तात् । नियो भदस्य (भवस्य) भूरूपतिस्थानम् ॥
 यधुरोऽयं शोकः ॥ ११३ ॥

११ धीमहाकव्यवतारइतमीश्वररातये सतीये समःप्रम् ।

श्रीमधुसूदनकविप्रणीतम् ।

अन्यापदेशशतकम् ।

कालीयाहिफणाली क्रमणकरालीभवन्नघक्षाली ।

गोपालीकरतालीनर्तनशाली पुनातु वनमाली ॥ १ ॥

पद्मालयासादरदृक्चकोरीपेपीयमानाननचन्द्रबिम्बः ।

विघ्नौघविध्वंसविधिं विघत्तां राघामयूरीमुदिरो मुकुन्दः ॥ २ ॥

विद्वन्मनोविनोदाय सद्युक्तिपरिशीलितम् ।

अन्यापदेशशतकं करोति मधुसूदनः ॥ ३ ॥

मर्यादानुपमैव शीलममृतोत्पत्त्यैव निर्वर्णितं

नैर्मल्यं निजधर्म एव वचसां पारे तु गम्भीरता ।

किं वाच्यो महिमा तवारणव रमाप्रेयानपि प्रार्थने

तादृक्कौस्तुभभाजनेन भवता वैदग्ध्यमध्यापितः ॥ ४ ॥

हे पीयूषमयूख भूषणमणिः शंभोस्त्वमम्भोनिधे-

रूपन्नोऽसि तवैव दैवतकुलं प्रीणाति साध्वी सुधा ।

विश्वेषामुपरि स्थितिर्ननु तनुस्तत्तत्कलाभाजनं

किं वाच्या विभुता धराध्वरभुजां राजा त्वमाजानिकः ॥ ५ ॥

उन्मीलन्ति कियन्ति न क्षितितले पुष्पाणि नानाविधा-

न्युन्मीलन्तु परंतु निर्भरमिदं किंचिद्वदामो वयम् ।

धन्यं जन्म तवैव चम्पकतरो यत्कोरकाणां पुरो

हेमः श्रीरपि जायतेऽतिमलिना गण्या किमन्या रुचिः ॥ ६ ॥

भाभिर्भासितमम्बरं वितिमिरं क्षोणीतलं निर्मितं

चक्रे चक्रकुलव्यथाहतिरथादिष्टाः क्रतूनां क्रियाः ।

अम्भोजानि विकासितानि भवता सद्यो ननु द्योमणे

निर्वोजं वत कैरवोपरि परिक्षिप्तं किमन्यं तमः ॥ ७ ॥

१. अस्य श्रीमधुसूदनकवेर्देशो मिथिला, जनकः पद्मनाभः, माता शुभदा, इत्युपा-
ल्लक्षोकाद् 'दुजती(उचिती) कुलम्' इत्यन्तिमल्लोकात्प्रतीयते. कालस्य तु न निधयः.
२. अस्य काव्यस्य पुस्तकमेकमेव १८२२
नगरत आनीय काव्यमालार्थं दत्तमिति तदाद्यः । श्रीम पीठरंने

लक्ष्मीं लेभे मुरारिः समलभत सुधां स्वर्गिवर्गः समग्रां
 तत्तद्वस्तूनि वास्तोष्पतिरपि सहसैरावतादीन्यवाप ।
 पायोधे त्वत्त एव प्रमथपतिरथ प्रापदापत्करं य-
 त्स्वेडं तद्युक्तमेवाजनि जनिदिवसादेप यद्वामदेवः ॥ ८ ॥
 पाण्डित्यं त्वयि ताण्डवानि तनुते शेते स नारायण-
 स्वामध्यास्य कृतस्त्वदेककलया शीर्णः प्रलम्बामुरः ।
 धन्योऽसि त्वमनन्त संततमसौ यत्रातिसौख्योदया-
 द्विश्रामं लभते चराचरमराक्नन्तान्तरा मेदिनी ॥ ९ ॥
 माफन्दा मकरन्दविन्दुविधुरा व्यग्रो गजग्रामणी-
 रप्यन्तर्मदशोपदोषकलितं चक्रे हरेर्हुकृतैः ।
 त्वं हे कल्पतरो करोपि नहि चेदन्तः कृपाकोमलं
 कुत्रायं भ्रमरो मनागपि मनो विश्राममालम्बताम् ॥ १० ॥
 त्वं तावन्निरुपाधिरम्बुद सुधासारानुकाराः पयो-
 धारा मुञ्चसि विश्वमोदजननीः सर्वत्र साधारणीः ।
 द्वित्रा एव पतन्ति यत्पुनरमुप्यान्तर्मुखे बिन्दव-
 स्तद्गाढं जयतीह चातकशिशोर्दुर्दुर्बदुधेष्टितम् ॥ ११ ॥
 चापल्यं परिमुञ्च चातकशिशो नैवार्तनादं वृथा
 कुर्याद्विन्त्य निधलेन मनसा धाराधरानन्वहम् ।
 एषां जीवनमुन्नतिं च सहजामन्यार्धमेवासृज-
 दाता त्वं पुनरेतदेकक्षणस्तद्वैर्यमालम्ब्यताम् ॥ १२ ॥
 नोर्ध्वजल्पति धारिदो यदधुना कासार तन्मा मनो-
 मालिन्यं समुपहि हन्त महतां नैसर्गिकोऽयं क्रमः ।
 काले धर्षितुमुद्यतो यदि भवेदेकक्षणार्थं तदा
 मुष्माकं म्रियती कृपा त्रिजगती पूर्णा भविष्यत्यनौ ॥ १३ ॥
 श्रीगण्डाचलगण्डशैलशिखरप्रान्ताटदासेम्बिताः
 पाटीरा निभवन्ति शात्मलिमुग्धा निःसारभूनीरुहाः ।

मालत्याः सजि गुम्फितानि कुटजान्यप्यामुवन्ति स्फुटं
चिद्रदृन्दशिरोधिरोहणकृतमुच्चैस्तरामुन्नतिम् ॥ १४ ।

अहो किं न कलङ्कतामपि गतं घटे मृगं चन्द्रमाः

किं वा शल्यमिवान्तरा वहति नो मैनाकमम्भोनिधिः
त्रायन्ते तरयो दहन्तमनलं वृष्टेः स्थितं कोटरे

किं किं नाश्रितपालनाय सहते कष्टं शरण्यो जनः ॥

स्फीता शीतांशुफान्तिर्मुदमथ कुमुदान्यापुराशा विकाशा-
नाजमुर्वारिसुग्भिः प्रखरमुखरता दूरतो द्रागपास्ता ।

नैर्मल्यं वारि भेजे शरदुदयदिनारम्भ युष्मत्प्रसादा-

त्स्रोतः स्रोतस्वतीनां कथय कथमहो क्षैष्यमभ्येति भूयः

विश्वोपकारकरणाय गुरुप्रयत्ना-

त्सृष्टः सरोरुहमुवा स्फुटमम्बुवाहः ।

धाराः स्वयं पुनरयं परितो विमुञ्च-

न्किं नाभिपिञ्चति लतां विपिने विषस्य ॥ १७

चञ्चू चारुतरे चिराय विहिते मञ्जिष्ठरागारुणे

पक्षौ चापि कृतौ हरिन्मणिनिभौ दूर्वाद्वालेपनैः ।

काकैवं भवता शुकस्य समता निर्बन्धतो निर्मिता

सा संसारमनोविनोदजननी वाणी क लभ्या पुनः ॥ १८

यस्मिन्नम्बुरुहाणि जातसुहृद्वप्रेमाणि यस्मिन्प्रसन्ना-

नन्दं विन्दति चक्रवाकपटली यस्मिन्प्रसन्ना दिशः ।

तस्मिन्विश्वविकाशितेजसि रवौ रज्यत्युल्लको न चे-

द्धानिः कैव तदा रवेः परमसौ हास्यास्पदं जायते ॥ १९

म्लानान्मूमिरुहोऽभिपिञ्च परितः शुष्काः स्रवन्तीः पुन-

र्धाराभिः परिपूरय प्रतिदिशं संप्लवयोर्वीमिमाम् ।

अम्भोवाह परं त्वकीर्तिद्रमिदं पानीयपानाशया

स्तोकोऽसौ भवदेकवृत्तिरनिशं यद्गारटीत्याकुलः ॥ २० ॥

उच्चैरुपथगा नदीः प्रकुरूपेऽनच्छं च नीराशयं
 पन्थानं मलिनीकरोपि परुषं मौखर्यमालम्बते ।
 प्रावृष्येव क्रियन्त्यहान्यधिकृतस्त्वं वारिदैवं क्रिया
 नो जाने चिरमेपि चेदधिपतां स्यात्कस्तदोपद्रवः ॥ २१ ॥

कान्तिः काञ्चनरूपदर्पदमनी सौरम्यमभ्याहतं
 मध्ये चापि न धूलिधूसरतरं रोचिष्णुरुच्चैः स्थितिः ।
 सर्वे विश्वविलक्षणास्तव गुणाः किं चम्पकैतावता
 नो चेत्त्वय्यनुरज्यते क्षणमपि क्षीणोऽपि पुष्पंधयः ॥ २२ ॥

कः संबन्धो यदभिरमते वीक्ष्य मेघं मयूरी
 कैवासत्तिर्यदमृतरुचौ सानुबन्धा चकोरी ।
 को वा हेतुः पतति परितो यत्कृद्गानौ पतङ्गः
 प्रायेणैवं विधिपरवशा प्राणिनां चित्तवृत्तिः ॥ २३ ॥

मन्दारो विविदे व्यलोकि बहुलं संशीलितधन्पकः
 पर्यालोचनयावधारितमिदं वन्धस्तु चाम्पेयकः ।
 येनैकेन विधीयते मधुमरावृष्टालिमालागरु-
 द्वातोद्भूतपरागसौरभभरैरामोदिता मेदिनी ॥ २४ ॥

कुन्दं वारिभिरुक्ष यच्छ सुमना(नो)मूले मृदं यूथिका-
 पर्यन्ते रचयावृतिं कुरु गुह्यमह्नीतले कर्पणम् ।
 मालाकार विशेषतः पुनरसौ सेव्यो रसालस्त्वया
 सर्वेषामुपयोगिनी फलवती वृद्धिर्यदस्यैव हि ॥ २५ ॥

दत्त्वा स्कन्धतले पदं विनमितां कृत्वा तु शारदाशिखां
 सर्वेषां कुसुमावलीमवचिनु स्वच्छन्दमुर्वीस्ताम् ।
 किं त्वस्मिन्वनपाल केतकतरौ यैर्निदध्याः करो
 स्यातां कण्टककोटिभिः फलितौ नो तावदेतौ यथा ॥ २६ ॥

आरोतो निशिताङ्गुरेण कनिधा कुम्भं निनति कुशा
 पद्माद्वंशचयैरयोमयमुस्तैर्निभन्ति चान्ये जनाः ।

क्वापि स्थैर्यमुपागतस्य सहजेनाग्रे यदान्यर्पितुं

स्वेच्छाचारपरस्य पेचकिपते रोमापि न स्पन्दते ॥ २७ ॥

फेत्कुर्वन्त्यपि फेरवोऽतिपरुषं चेत्पार्श्वयोराश्रिताः

काकाश्चेदुपरि स्थिताः प्रतिदिशं कुर्वन्ति कोलाहलम् ।

मन्दं मन्दमुपान्तमीलितदृशो मार्गे पदं न्यस्यतः

किं भेदं समुपैति कुञ्जरपतेर्मनोव्रता झूलता ॥ २८ ॥

यद्युधाधिपपालितेन भवतारण्या वने निर्जिता

हे दन्तावलडिम्भ किं भवति ते तत्कीर्तये पौरुषम् ।

यूथेशो समयेन कालवशतां प्राप्तेऽथ कुत्रापि चे-

त्किञ्चित्सेत्स्यति ते बलं तदमलं कर्ता यशोमण्डलम् ॥ २९ ॥

चन्द्रस्तावदलंकरोतु रजनीं मासां भरैर्मुद्वर्ती

व्याघ्रतां च कुमुद्वर्ती विनयतु ध्वान्तोपरोधं दिशाम् ।

किं च क्लान्तचकोरचेतसि मुदं पुष्पातु किं तावता

यद्येता मलिनीकरोति पुरतस्ताराः सुदारानपि ॥ ३० ॥

माकन्दे कुरु मञ्जरीभिरशनं कर्णे सुधावर्षिणीं

वाणीं व्याहर किंतु कोकिल शुक्रस्पर्धां वृथा मा कृथाः ।

योऽसौ फाञ्चनपञ्जरे परिलसन्नाकर्णितान्युच्चर-

न्देवीभिः समुपास्यते सविनयं दुग्धौदनप्राशनैः ॥ ३१ ॥

त्वच्छन्दं कलहंस संचर सुखं निद्राहि पारावत

त्वं चोच्चै रट हे शिखावल शिखामारुह्य भूमीरुह्य ।

अल्लाभिः शुक्र एव केवलमिहारण्ये समन्विष्यते

यस्यै राजनितम्बिनी स्पृहयति श्रोतुं गिरां पाटवम् ॥ ३२ ॥

अङ्गीकृतः प्रसवबन्धनतो विमोगः

सौदानि तानि फरजश्रुतिर्पीडितानि ।

दद्यानपाल तदिदं ॥ मनो दुनोति

प्रमासि यत्कुरुष्वैः सः मालतीं माम् ॥ ३३ ॥

लवङ्गि द्रागङ्गीकुंरु सुरभितामाहर मन-

स्त्वमप्यम्भोजश्रीः कुमुद मुदमाधेहि हृदये ।

नमस्या सा कापि स्फुरति पुनरन्यैव लतिका

गतग्रीडं क्रीडन्निवति मधु यस्यां मधुकरः ॥ ३४ ॥

क्रियत्यः श्रीमत्यः कुमुमकुलसौरभ्यसुभगा

दृगानन्दं यूनां जगति जनयन्त्येव हि लताः ।

परं त्वासां मध्ये सफलजनिरैकैव मुमना

विना सङ्गं यस्या दलति हृदयं हा मधुलिहः ॥ ३५ ॥

धन्याः स्पृशन्ति मधुपास्तव पङ्कवाली-

मन्तर्निविश्य मधु किंतु पिबन्ति पुष्पे ।

एतावतैव सफलं मम जन्म जात-

माकसिकं यदिह मालति वीक्षितासि ॥ ३६ ॥

रे फाफ कालवशातो यदि सौधपृष्ठ-

मारूढवानसि तथापि हि काफ एव ।

जम्बालजालपतितोऽपि मरालबालः

कैर्नाद्रियेत रमणीगमनोपमायाम् ॥ ३७ ॥

स्पर्धा जातिवृत्तां भजन्तु भवता सार्धं परे सागराः

किंवा दुग्धपयोनिधे तव तुलामभ्येतुमेते क्षमाः ।

त्वं सादृष्णहिमालयो दिजयते तच्छादशं ते यशो

देव्या सिन्धुभुया समं यदुदरे निद्राति दामोदरः ॥ ३८ ॥

केऽमी दिव्यरिणो रणोद्भूततरब्धोदसि कांसिध वा

शक्तिस्तादृगिहासि यस्य न भयं जागर्ति मद्भजिते ।

एवं केवलमात्मनैव गुरुतामात्मन्यभिद्योतय-

न्साहंकारमितस्ततो विहरते कृपोदरे र्दुर्दुरः ॥ ३९ ॥

द्वित्राग्भोषरयारिबिन्दुजटिले गर्ते स्थितः स्वां तनुं

पांक्ष्य स्वर्णसमां विनित्यतितमां जल्पन्मुखा मोदसे ।

रे रे वर्वर ददुर स्फुटमिदं जानीहि वर्षात्यये

यत्नेनापि गवेपितः कुतुकिभिः कुत्रापि न प्राप्यसे ॥ ४० ॥

तुङ्गः साहजिकोऽसि नम्रतरतामस्येपि भूयः फलैः

पुष्पाभोदभरेण कस्य न मनोभोदं विधर्चेतराम् ।

फस्ते हे वकुलान्यजन्मदुरितोद्रेको गरीयानयं

येनेयं वनितावितीर्णमदिरागण्डूपपानस्पृहा ॥ ४१ ॥

सोढा श्रीविगमव्यथातिविपमा कल्लोलकोलाहलै-

रन्तस्तापभरा न चाभिलपिता दत्ता मणीनां चयाः ।

उच्चैर्मन्दरमन्थनेन हृदये व्यालोलितेऽतीव भू-

मर्यादा न विलङ्घिता तु भवता बन्धोऽसि वारांनिधे ॥ ४२ ॥

यः सखौ सुरसिन्धुनीरनिकरे नित्यं निदाघार्दितो

हेमाम्भोजवनीपरागपटलैश्चक्रे रजःक्रीडनम् ।

निःशङ्कं समवाप नन्दनवने स्वेच्छाविहारोत्सर्वं

सोऽयं कालविपर्ययात्करिषुवा शुष्कं सरः सेवते ॥ ४३ ॥

यत्राजायत कौस्तुभो हि फकुभो भासा समुदीपय-

क्षुत्पन्नो हिमदीधितिस्तरुवरो जज्ञेऽथ कल्पद्रुमः ।

शम्बूका अपि संभवन्ति शतशस्तत्रैव पाथोनिधौ

विख्यातस्त्रिजगत्सु तस्य महिमा किं तावता दीयते ॥ ४४ ॥

मा खेदं समुपेहि चेतसि सखे पद्माकरोष्मागमे

शुष्कोऽसीति मरीचिः । लिजदिल

भावी कोऽपि स वासरः पुनरपि

यत्र त्वं भवितासि धारि-

अग्रे कूप इतीव लोकमुखे

पास्यामीह यथाभिलाष

धावित्वाथ समागतोऽस्य

पाताले विनिवेद्य

काकुं चातकपोत नाकुलतया कुर्या वृथा शारदे
 यावद्धारिभरव्ययेन नितरां रिक्तीकृते वारिदे ।
 त्वत्तृष्णा न विराममेप्स्यति परं काका पयोविप्रुषो-
 ऽप्युत्सर्गे हतशक्तिरेष भविता व्रीडां व्रजः केवलम् ॥ ४७ ॥
 स्थाने स्थाने सुमेरुप्रभृतिगिरिवराः सन्ति नोर्व्या कियन्तः
 किं तैरेको.....मलय महिमा पूजनीयस्तवैव ।
 चञ्चत्पाटीरवाटीप्रभवनवनवामोदसंपत्समृद्ध्या
 यस्त्वं शश्वत्समामोदयसि निरुपधिः सर्वतो दिङ्मुखानि ॥ ४८ ॥
 सद्रुचोऽसि गुणान्वितोऽसि विमलच्छायोऽसि पृथ्वीपति-
 त्रस्यच्चारुचमूरुशायकदृशामभ्येपि दन्तोपमाम् ।
 मुक्ताहार परं त्वरंतुदमपि धूमो घणं यद्गवा-
 नन्तःशून्यतरोऽस्ति तद्व्यतिपलं चेतः समुत्ताम्यति ॥ ४९ ॥
 भ्यां सो जलविन्दवो जलमुच्चा स्वातौ विमुक्ताः परं
 निःपीता खलु शुक्तिकाभिरिह ये ते विन्दवो विन्दवः ।
 तद्गर्भे परिणामतः परिणता मुक्ता नृपमेयसी-
 पीनोत्तुङ्गपयोधरोपरि सुखं खेलन्ति हारस्विताः ॥ ५० ॥
 भ्रातः पदपद यत्र तत्र कुमुमे तृष्णातुरो न भ्रमः
 स्वल्पादेन विगममेप्स्यति सरोजानां विपच्छेदशिरी ।
 अन्ताग्दबिसप्रगून्गुकुलामोदरिदं सूष्यते
 द्वित्रैरेव दिनैः प्रपुलकमलाकीर्णं सरः स्यादिदम् ॥ ५१ ॥
 भ्रमर भ्रमतोऽपि घेतकीनां विपिनं नैव कदाचिदप्युपेहि ।
 रसलब्धिपरिहास्तु या न वास्तु नियतः कण्टकसंकटे निपातः ॥ ५२ ॥
 दृष्टवान्यपि महान्ति धीमतां संवृणोति समुपार्जितो गुणः ।
 सन्निवृत्तपति गुणेन केवलं मौक्तिकी भ्रष्टरन्ध्रमात्मनः ॥ ५३ ॥
 मोहितो रूपरूप रूपसंपदा कर्णिकारकुमुमं विनीहसे ।
 नेह रौरभसमागमराव व्यक्तिमेप्स्यति परं तु मृत्ता ॥ ५४ ॥

सिन्धुवन्धुगमुगम्बुलिप्ताया सेवसे किन्तु निदाघवाधितः ।

सेवनस्य परिदेवनं फलं लप्स्यसे न फणमप्यपां पुनः ॥

यत्र नैव फलहंसकृजितं नाथ पङ्कजसमूहसंभवः ।

नापि कापि जलखेलनक्रिया तत्किमम्बुजलमुच्यते जलम् ॥ ५६

यद्विशालजपनाम्ननागणग्रानधौतकुचकुन्दमारुणम् ।

उन्नदज्जलपतत्रिचित्रितं तत्सरोवरपयः पयः स्मृतम् ॥ ५७ ॥

हंसैर्मौनमकारि वारिजकुलैरासादितं मुद्रणं

शोकः फोकमवाप कामपि दिशं भेजे दिनश्रीरपि ।

अस्ते भास्वति हा दिगम्बरतलं व्याप्तं तमोभिर्दिशो

भीमाः फेरवङ्क(पू)ल्लुतिव्यतिकरैर्नृत्यन्त्यमी पेचकाः ॥ ५८ ॥

ज्योत्स्नाभिः फकुभो विभूषय तमोमालाजटालाम्बरं

द्रागुल्लासय वासयापि कुमुदामोदैर्महीं त्वं विधो ।

सर्वं सम्यगिदं तथापि किमपि ब्रूमी वयं कुप्य मा

यादृक् श्रीर्जगतां रवौ न तु पुनस्तेनैव सा भाविनी ॥ ५९ ॥

वासन्ती न विलोकिता कमलिनी नालिङ्गिता नेक्षिता

यूथी नापि कुमुद्वती परिचिता नापेक्षिता मालती ।

युष्मद्दानसमीहया मधुलिहा हन्त त्वयायं पुन-

र्वैरादेव निवार्यते गजप किं कर्णस्य विक्षेपणैः ॥ ६० ॥

यावन्नृत्यं कलयितुमलं सज्जते नीलकण्ठे

यावच्चक्षुमपि च विवृणोत्यम्बुने चातकोऽपि ।

संनद्धोऽयं वियति जलदस्तावदुत्पातवातै-

रागत्योच्चैरहह सहसा काप्यपाकृष्य नीतः ॥ ६१ ॥

एकत्रैव कुलायकोपकुहरे वृद्धिं परां प्राप्तयो-

रेकाकारजुयो रसालशिखरे साकं समासीनयोः ।

इत्थं कोकिलकाकयोः कथमहोत्पद्येत भेदग्रहो

नो चेज्जातिनियन्त्रितेह वचसां व्यक्तिर्भवेद्भेदिका ॥ ६२ ॥

यः प्रासूत सुतं सुधाकरमुमाप्राणेशचूडामणिं
 लक्ष्मीर्यस्य सुता हरिप्रियतमा यः कालकूटाश्रयः ।
 पातुं पाणिपुटे कृतस्य मुनिनागस्त्येन तस्याम्बुधे-
 र्जाताः केऽपि न रक्षणक्षमतमा दैवं ततो व्येतु कः ॥ ६३ ॥
 यो दिष्मण्डलमुद्धरत्युरुतमोप्रासादनायासतो
 येनानन्दमनिन्दितेन लभते चित्ते कुमुद्वानपि ।
 यं चाद्रित्य जगज्जयत्यतनुरप्येवंगुणोऽसौ विभू
 राहोरास्यकरम्मतामुपगतः कस्मै किमावेयताम् ॥ ६४ ॥
 कैरविणीकुलबन्धो हिमकर सिन्धोरवासजन्मासि ।
 इति तव महदयशस्यं मलिनयसि यदम्बुजश्रेणिम् ॥ ६५ ॥
 संगम्य दुग्धनिबर्हरविशेषनुष्ठ्या
 किं वारिपूर बहुदूरमुपेहि मोदम् ।
 दुग्धामिलापिणि वियेकिनि राजहंसे
 हा हा क थास्यति पदं भवतोऽभिमानः ॥ ६६ ॥
 यो मन्दारमरन्दविन्दुनिबहैः संपर्धितः शैशवे
 तारण्ये मदभाचचाम बलभिद्वेतण्डगण्डम्भले ।
 सोऽयं जीर्णतनुर्निनीपति जनुः कार्पासपुष्पेप्यलि-
 हुर्दैवप्ययसायतोऽय्य तदपि प्रायोऽभावदुर्लभम् ॥ ६७ ॥
 नादत्तेऽनुचरोपनातकबलं सर्पिःसिताश्रावितं
 यत्नेनापि न पातुमिच्छति मनोहारीणि वारीण्यपि ।
 विन्ध्यामद्यवनीवियुक्तकारिणीचिन्तादुरन्ताधिवा-
 न्मूर्धानं विधुनोति बन्धनगतः स्वम्भेरमः केवलम् ॥ ६८ ॥
 देशोऽयं मररुतो विधिवशादस्मिन्महागोल्पक-
 मश्रकाजनि गद्विधातिनिषरमाकपुष्पनः पल्लिनी ।
 तागुःशूलयितुं समुद्यतकर्मन्वं तादनुत्कण्ठसे
 दे दन्नादल ते कथं न पश्यते दृष्टिः हृषाकोनय ॥ ६९ ॥

फलो दैन्यमुपैतु फाननतले कोऽन्यो गरीयानितो

यं यालम्ब्य करेण कर्षति वपुर्नरि न साहवतरुः ।

गृभ्योऽंशि शिवागर्जमुवि मुहुर्जिज्ञासितामुष्यो

दा धिक् पद्मपरामये निपतितो दन्तावलो ह्रीयते ॥ ७०

परस्पर्शेऽजानपर्यन्तेन सह यस्तन्या तदन्वाययौ

साधर्म्यं श्रुतसप्तधामदपयःसारेण धारामृताम् ।

दिग्दन्तावलराजिमाजिषु रदापातैर्जिगायौजसा

सोऽयं दैवनिबन्धनं विपहते दन्तावलो बन्धनम् ॥ ७१ ।

अजनि रजनिजानिर्यद्यपि क्षीरसिन्धो-

रलभत पदमुच्चैर्मूर्ध्नि कंदर्पशत्रोः ।

तदपि यदि जडात्मत्यात्कलहावगुण्ठं

बहति हृदयमध्ये कस्तदा किं करोति ॥ ७२ ॥

शरद्धने गर्जति वारिवान्छा कदापि रे चातक नैव कार्या ।

इदं तु निर्व्यूढमघेहि तत्त्वं गर्जन्ति ये ते न फलोपलब्धयै ॥

रे काक किं रटसि कर्णभिदः कटूक्षी-

र्वाचालता नहि विदग्धविनोदभूमिः ।

पश्येति कोकिलयुवा समये कदाचि-

त्सूक्तिं लपन्नभिमतो न जनस्य कस्य ॥ ७३ ॥

वैदग्ध्यमन्दिर मनोहररूपमात्रा-

दिन्दिदिरं भ्रमणमिच्छ न कर्णिकारे ।

असिञ्जुदेप्यति न कोऽपि रसोपलम्भः

सौरभ्यदुर्मगमिदं जगति प्रसिद्धम् ॥ ७५ ॥

अकाले संनद्धो नमसि मुदिरो मेदुरतरः

परीतस्तोयाशाविवृतवदनैश्चातकगणैः ।

तथानेनारब्धं किमपि चरितं येन करका-

निपातैरेतेषां सपदि शतधामिचत शिरः ॥ ७६ ॥

यद्यपि सन्ति बहून्यपि कुसुमानि तथापि वारिजं वन्दे ।
निशि निशि मधुपयुवायं यन्मधुने बन्धनं सहते ॥ ७७ ॥

तुल्यैव रूपरचना गणनापि धातु-
मध्ये समैव समता घटते तथापि ।

हेम्ना समं न दहने प्रविशारकूट
व्यक्तीमविप्यति यतो भवतो विशेषः ॥ ७८ ॥

दृमानतिक्रामति पल्लवश्रीः प्रवालशोभां हरति प्रसूनम् ।
तरोरशोकस्य तथापि नाभूद्दुर्दैवतः साधुफलोपलब्धिः ॥ ७९ ॥

नैव त्यत्सदृशी परागपटली कुत्रापि पुष्पान्तरे
नो वा सौरभमुग्रमीदृशमथो नैतादृशी सुच्छविः ।

अन्यस्यै स्पृहयन्ति किं मधुलिहो हित्वा भवन्तं तदा
भ्रातः केतक कण्टकैः कटुमुसैस्त्वं स्या न चेदावृतः ॥ ८० ॥

स्निग्धं न वीक्षितमसिक्षितिलस्यमास्यं
मुग्धे मुधा हलिफनारि कुचेष्टितेन ।
अन्यानि तानि ललितानि विलासिनीनां
वैराहतानि हृदयानि हरन्ति यूनाम् ॥ ८१ ॥

एकः स एव धरणीधरचक्रवर्ती
भूमृत्यु बन्धमहिमा हिमषाल चान्यः ।
योऽसौ तपोभिरभिगम्य मुतामपर्णा-
मर्थाचकार मुरसारमपीन्दुमौलिम् ॥ ८२ ॥

इतन्मतः ध्रावणवारिवाह किमूपरे वारिभरव्ययेन ।
स्वमुर्वरां शब्ददिमां निषिञ्च जीवातुभृता जगतां यदेषा ॥ ८३ ॥

उपरि चरणपातं कुर्वती मौक्तिकानां
हरिहतकरिबुग्भप्रच्युतानां समन्तात् ।
वनमटति किराती चिन्वती सशु गुञ्जां
रसति किमु गहत्त्वं येन मुक्तामणीनाम् ॥ ८४ ॥

उच्चैर्विरौति परितो यदि सारमेय-

स्तस्मिन्भवन्ति किमु केऽपि कृतावधानाः ।

धीरं ध्वनत्यवनिमृत्कुहरे हरीन्द्रो

दिग्दन्तिनां सपदि शुष्यति दानधारा ॥ ८५ ॥

ध्वनति मधुरमम्भोमुक्कशरधेप भावी

झटिति जलनिपातोऽपीत्यनन्दत्कुमुद्वान् ।

तदिह पुनरनेनाफारि येनास्य जाता

रुचिरपि हिमरश्मेर्दुर्लभा सैव वृष्टिः ॥ ८६ ॥

कतिविधा बिलसन्ति मधुश्रुताः कुसुमभारनता न लता वने ।

कमलिनीविरहव्यथितो रतिं वितनुते किमु तासु मधुव्रतः ॥ ८७ ॥

नैवासन्कति सन्ति नैव कति वा के के न वा भाविनो

राजानो जनकस्य जातु किममी कर्तुं तुलामीशते ।

सीताकल्पलताप्रतिग्रहमिह क्षोणीभुजामग्रतः

स्वस्तीत्युक्तवते त्रिलोकपतये रामाय योऽयं ददौ ॥ ८८ ॥

रे हंस संचर सरोरुहवृन्दमध्ये

त्वं चापि चक्र चर चंक्रमणं ततः किम् ।

योऽन्तर्निगूढमकरन्दरसोऽस्य हृद्यो

गृह्णाति तं परमसौ रसिको द्विरेफः ॥ ८९ ॥

वन्द्ये किमन्ध शुक्र सीदसि काञ्चनारे

पुष्पश्रिये पटुरसौ न फलागमाय ।

उड्डीय गच्छ फलितं तरुमन्यभाशु

प्रातर्न चेत्यनुरूपेप्यति तेऽनुतापः ॥ ९० ॥

एधन्तां त्वयि पीनमीननिबहग्रासैर्बका निर्भरं

पङ्केरुदफलमूलशैवलगणानश्नन्तु क्षारण्डवाः ।

अन्ये चापि चिरं चरन्तु विहगाः स्वच्छाश्च पद्माक्षर

प्रातर्या पुनरभ्युदेति सुपमा हंसैरर्माभिर्न सा ॥ ९१ ॥

स्थाने स्थाने विकचकमलश्रेणिगुञ्जद्विरेफा
 न आजन्ते किमिह सलिलोदीर्णरागास्तडागाः ।
 उत्प्लुत्यायं तदपि कुधियां दर्दुराणां समूहः
 कस्मात्कूपे निपतति वयं तत्र बीजं न विद्मः ॥ ९२ ॥
 चेदेकदा न सरसीषु न वा नदीषु
 वारीष्यवाप दुरवग्रहदूषितासु ।
 तत्किं तृपार्तिविमवाकुलितोऽपि तोय-
 षानाय कूपमनुधावति वारणेन्द्रः ॥ ९३ ॥
 नास्मै हस्तिपते प्रसारय करं कृपाय तृष्णातुरो
 भावी नैव तव प्रसारितकरस्याप्यम्बुलाभोऽप्यतः ।
 द्वित्राणीह दिनानि भेहि हृदये धैर्यं भविष्यन्त्यमी
 द्वाग्धाराभिरितस्ततो जलमुचां पूर्णान्मु पश्चाक्ताः ॥ ९४ ॥
 किं गर्वमुद्वहसि फच्छप गाधतोये
 पद्माकरे समवहेलितदिव्यकूर्मः ।
 स्यादेष चेतुनरवग्रहदोषशुष्क-
 स्तत्रायधारय विधिं निजजीवनस्य ॥ ९५ ॥
 निदापे छायार्थं तरणिकिरणोत्तापिततनु-
 र्पटं यावद्विन्ध्येऽनुमरति समृद्धं करियुवा ।
 तथा तुङ्गध्वजं दधदहनवीलैः कवलितो
 यथाभूदामूले दहनमहसा भस्मनिचयः ॥ ९६ ॥
 यदृच्छा जाताभूदुपवनतटे काचन शमी
 समृद्धिं योऽपानाधिकृतपुरूपैः प्रापि कूरया ।
 तथाकस्माद्यस्यां हुतभुगुदियायान्तरगतो
 यथाभूदामलद्रुमनिवहदाहाय कुशला ॥ ९७ ॥
 संतोषयाहि मकरन्दभरेण भृङ्गा-
 न्गम्भोजं संपदि दरो हि परोदकरः ।

दोषागमोऽयमतिसंनिहितो यदस्मि-

न्यान्तिर्न तेन मधुना गमनं त्वमीषाम् ॥ ९८ ॥

अन्येऽपीह लसन्ति किं न कुसुमश्रेणीसमृद्धश्रिय-

स्ते ते चम्पककाञ्चनारवकुलाशोकादयो भूरुहः ।

हे माकन्द तथापि भेदविदुषामिन्दिन्दिराणां मनः

सान्द्रानन्दमहर्निशं रसयति त्वय्येव विश्राम्यति ॥ ९९

यज्जातोऽपि चतुःपथेऽत्र विषये निःशास्त्रिभूमण्डले

शाखाभिर्निर्विडाभिरुन्नततरच्छायोऽसि यत्त्वं पुनः ।

तं न्यग्रोधतरो सहस्र बहलच्छायाभिलाषाय त-

त्पान्थानामुपरोधखेदमधुना नैदाघमध्यंदिने ॥ १०० ॥

विश्वेषां त्रिदिवौकसामपहरन्नार्तं हृदामन्बहं

यद्यप्याकुल एव तिष्ठति भवाज्जानाम्यहं तत्त्वहो ।

हंहो कल्पतरो परोपकृतये सृष्टोऽसि यद्वेधसा

तत्त्वतोऽहमपीप्सितामुपकृतिं किञ्चित्समीहेतमाम् ॥ १०१

तिष्ठामो विपिने सरःसु सलिलं स्वैरं पिबामस्तृणा-

न्यन्नो यद्यपि सर्वतो मयपराधीनाश्च वर्तामहे ।

निर्वाजं प्रहरन्ति हन्त तदपि व्याधा इमेऽस्मान्मृगा-

नीदृश्येव विधातृनिर्मितिव(र)तः किं कुर्म एते वयम् ॥ १

धन्या रोहणभूरियं सहजतो यस्यां मणिश्रेणयः

पर्यन्तेषु लुठन्त्यकुण्ठतरुचिव्यालिप्तदिग्भित्तयः ।

किं त्वस्याः पुनरन्य एव महिमा श्लाघ्यः समन्तान्मणी-

न्यो गृह्णाति निजेच्छयैव सरसं गृह्णातु ना संमतिः ॥ १०३

मातङ्गाश्चलताप्यतस्त्वमपि हे शार्दूल दूरं गज

त्वं चान्यत्र वराह निःसर पुरो यावत्स्थितं तत्स्थितम् ।

सोऽयं दीर्घक्रीन्द्रकुम्भनखरक्रोडस्थमुक्तावली-

भासा दन्तुरप्यन्दिशो निविशते पञ्चाननः कानने ॥ १०४ ॥

चेदङ्गीक्रियते न मत्तकरिणा मृङ्गीयुवा गौरवा-

द्भ्यादस्य गुणालयस्य तद्व्ये चित्तव्यया किं वृथा ।

सौरम्यसवनिर्झरभ्रमदलिभ्राजत्प्रसूनप्रभा-

स्ताः सन्ति लवङ्गिकाप्रभृतयश्चेतोमुदे चेष्टताः ॥ १०५ ॥

करटिकठिनदन्तोलेखसंकर्षिताया-

मविरलघनवारासारसेकाद्भुतायाम् ।

अपि सुभगमुहूर्ते यत्नतो बीजमुसं

गिरिशिखरशिलायां रोहते किं कदापि ॥ १०६ ॥

एतस्यां वनसीन्नि यद्यपि वसत्युग्रोऽपि कण्ठीरवो

निःशङ्कं करिशाव संचर तथाप्याकर्ष्य वार्तामिमाम् ।

अन्ये ते करिणो मदोत्कटकटस्थानभ्रमच्छ्लापद-

श्रेणीगुञ्जितरज्जितेषु हरयो येषु प्रहारप्रदाः ॥ १०७ ॥

रे रे शूकरयूथनाथ महता तारुण्यदर्पोष्मणा

दन्ताभ्यामिह पातनाय यतसे शालद्रुमस्थास्य किम् ।

जग्मुर्यत्र कटोरपर्वतशिलालुल्यत्वचि प्रांशवो

दन्ता निष्ठुरवज्रफोटिकटिना दिग्दन्तिनां कुण्ठताम् ॥ १०८ ॥

लेभे यं शुभदा तपोभिरमलैः श्रृंगप्रनाभात्सुतं

मद्देशो मिथिलाखिलावनितलालंकारचूडामणिः ।

तेनेद्रं मधुसूदनेन कविना विधावता निर्मितं

श्लोकानां शतकं मुदे सुकृतिनामन्यापदेशाहुयम् ॥ १०९ ॥

निरवधमद्य शतमेतदतिप्रकटार्थवर्णपदसंबलितम् ।

दुज(उचि)तीकुलाम्बुजवनीरविणा मधुसूदनेन कविना रचितम् ॥ ११० ॥

इति मैथिलमधुसूदनहजमन्यापदेशशतकं समाप्तम् ।

श्रीलक्ष्मणाचार्यप्रणीता
चण्डीकुचपञ्चाशिका ।

• श्रियं नौमि देवीं परां पारिजातां पदाम्भोजरेणुपसेवापराणाम् ।

यदाद्याक्षरस्याभिधेयेन शूली प्रलीदोऽपि मृत्युप्रजेता गरेण ॥ १ ॥

आशादासीभिरूर्ध्वं करविधृतचतुष्कोणमागामस्रण्डैः

खण्डैराद्या पटानां विधुरविषट्तिता शुष्कतावासयेया ।

स्वात्मानाधः पतन्ती सजवमसकृदाकर्षणक्लान्तिपङ्क्ति-

श्वासोद्धासौषपूर्णा हिमगिरिदुहितुः पातु वोऽपूर्वकन्या ॥ २ ॥

आसीद्विरिञ्चिवरदा मुरसार्धतीर्थं

तेजोमयी मस्तमुजामखिलास्ति शक्तिः ।

एवं भविष्यति पुरोऽपि पुरारिपत्नी

त्रैकालिकं यदिति तन्मह आचमीडे ॥ ३ ॥

मध्ये पीयूषसिन्धोर्धनकुसुमलसत्कल्पवृक्षान्तराले

दिव्ये मण्यन्तरीपे त्रिदशपरिवृढमौढगीर्वाणवर्ण्यो ।

शर्वाणी पूर्णमण्याभरणरणरत्नाणिनाभ्यर्णवाणीं

तूर्णं चिन्तामणेर्मागमि सदसि सदाश्लिष्य सिंहासनेऽस्ति ॥ ४ ॥

बन्दारुवृन्दारकसुन्दरीणां सीमन्तभृङ्गाञ्चितपादपद्मा ।

संस्तौतृपद्मापतिपद्मजन्मस्वारादपिकात्याभ्रगुणा विभाति ॥ ५ ॥

यत्रोदग्रहरिन्मणिप्रविलसत्सौधाङ्कुराणां गणै-

रुद्रीर्णैर्निजगर्भतश्च चणकैः साम्यं गतानां नवैः ।

मुक्तानाममृतद्युतेरपि भरं वीक्ष्य स्थितानां हृदि

श्रान्त्याखू रमसोत्पपात हृदये सारङ्ग एतन्मुधा ॥ ६ ॥

१. राधावेणीमाधवयोस्तनूजन्मा सामगोपनामकोऽत्रिवंशमुक्तामणिदांक्षिणालप्रकाण्डं
लक्ष्मणाचार्यः सहाद्रिप्रान्तवर्तिनि याईसंज्ञके नगर आसीदित्यादि सर्वं प्रकृतनिबन्धस्थै-
कादशद्वादशत्रयोदशश्लोकैरुपसंहाराच्च व्यक्ततरमास्ते. भाति चायं नवीनः. २. अस्याः
पञ्चाशिकाया एकं पुस्तकं राजगुरुपर्वणीकरोपनामक-अट्टीनारायणशास्त्रिभिः स्वहस्तेन
विलिख्य काव्यमालार्यमसम्भ्यं दत्तम्, तदाधारेणेतन्मुद्रणमजनीति तेषां विद्वन्मणीनां
महान्तमुपकास्मरीकुर्मः.

पादारविन्दस्य पुरंदरोऽपि सेवां विधातास्म्यहमेव देव्याः ।

नार्हस्त्वमसिन्निति वज्रपाणिर्व्याक्षिप्यते यत्र गणैर्विचित्रम् ॥ ७ ॥

विडौजसि पदाम्बुजे निविडतेजसि त्र्यम्बक-

स्त्रियाः प्रणतिमीप्सितप्रतिपदास्तये निर्जरैः ।

हरावपि हरे विधौ प्रणतिकर्मकामीणके

जयाम्ब जगदम्बिके जयजयेति यत्र ध्वनिः ॥ ८ ॥

तत्रैकदा निखिललोकचरित्रविद्धिः

संपार्थिता भगवती प्रणिधीनवर्गैः ।

विज्ञाप्यमस्ति किमपीति रहस्यमस-

दृम्यायिनः कविवरस्य कृतेर्विचित्रम् ॥ ९ ॥

किं कुङ्कुमोऽस्ति फलितामरभोज्यवीची-

सारप्रसारयचसां प्रमुखः कवीनाम् ।

यत्काव्यमन्यकवितां विधुनोति जीर्णा

जायामिवाभिनयमुग्धवधूस्तनूनाः ॥ १० ॥

अमद्यमरसद्यभूधरमणी महाराष्ट्रके

महाबलजटात्वनिष्प्रथितकृष्णवेणी धुनी ।

तदम्बुलहरीधृता जयति वाजिसंज्ञा पुरी

स लक्ष्मणकवीश्वरो बसति तत्र कृत्या ररया ॥ ११ ॥

येणीमाधव एव यस्य जनकः प्रख्यातकीर्तिमन्था

राधा यज्जननी सती गुणपती रामोऽपि यत्सोदरः ।

अत्रिर्गोत्रपुमांश्च यस्य कविता धेतोहरा सामगो-

पाहो यः विल राजते चरणयोर्देव्या भवान्याः स्वयम् ॥ १२ ॥

यस्य गुरुर्यो जातो दण्डकराभिलषरतान्दयतः ।

रघुनाथमन्दराद्रिर्गन्धितुं तर्षादिशालूचयजलधिम् ॥ १३ ॥

स रवस्तपदपङ्कजम्पु-रदमन्दानन्दसदोद-

स्यन्दन्मङ्गलमन्दगुन्दरमपुष्पालोहरोलम्बकः ।

सत्पोतेतरताविनीतवनितासंमोगशून्यः पुन-

र्योऽसौ संप्रति कथ्यते मम गुणप्रौढिप्रबद्धात्मकः ॥ १४

तस्यैव चेत्किमपि काव्यमकव्ययेच्छो-

रस्मत्सभापरिसरे पठनीयमस्ति ।

यन्मत्पदाम्बुजमधुप्रतिपेचनेऽस्य

मृद्वीकयापि न कयापि न मृद्वीकासः ॥ १५ ॥

श्रुत्वादेशं दूतवर्गेर्भवान्या न्यासान्धन्यान्वीक्ष्य वाचः कवेस्तान् ।

न्यस्तो मूर्धा स्वामिनीपादपद्मे कर्त्रेत्युक्तं तत्कृतेर्यत्कृतेऽत्र ॥ १६ ॥

सावधाना ततो देवी काव्यश्रवणकर्मणि ।

जातेत्यालोच्य सहगवर्गेः काव्यं प्रवर्ण्यते ॥ १७ ॥

यद्यपि पदनुतिरादौ कार्यं मातुस्तथापि विश्वस्य ।

मुख्यमिति स्तनपानं लक्ष्मणबालेन तत्स्तुतिर्विहिता ॥ १८ ॥

प्रालेयशैलजनुपः सुहिरण्यवहया

गौर्याः पयोधरविचित्रफलं पिबामि ।

यत्स्पर्शनादपि बभूव स शूलिनोऽपि

मृत्युंजयत्वविभवैकपदेऽभिषेकः ॥ १९ ॥

कल्याणावलिमातनोतु नितरां कर्पूरपूराधिक-

प्रालेयं तुहिनालिशैलदुहितुस्तुङ्गं तदङ्गं हृदः ।

येनाकारि पुरारिभालनयनज्वालाकरालावली-

बाढोल्लीढतनुस्तदीयहृदि सोऽनङ्गोऽपि रङ्गे नदः ॥ २० ॥

आजीवं तदुपासहेऽद्रिदुहितुः कर्पूरगौरं कुच-

द्वन्द्वं नीलगलं मुचन्दनयुतं तत्प्राङ्मुखेन्द्रजितम् ।

यद्वीक्ष्यैव ममर्द किं नवमिदं जीवत्यशेषे मयि

प्रारूढं शिवयुग्ममन्यदवलाहन्मर्मणीतीर्ण्यया ॥ २१ ॥

प्रत्युद्भावलिमातुनातु दयया यद्धारणारीकुच-

प्रान्तोत्तुङ्गपटीरपङ्कमदनीर्मानैकमुद्राङ्कुरः ।

यं कृत्वा स्वयमेव मन्मथरिपुः पाणिश्रितस्वेदतो

यातः सात्त्विकतां हि तत्कज इति ध्यात्वा सरातोऽभवत् २२

शर्वाणीकुचकूलमूलविलसत्कूर्पूरकस्तूरिका-

काश्मीरत्रितयावलेपरचनाचातुर्यचर्यावतात् ।

यामुद्दिश्य महेशमानसमहाहंसः प्रयागस्थिता

वेष्णेवेत्यवधारयन्निव ममज्ज्ञानवृत्तिश्चिरम् ॥ २३ ॥

नित्यं पायादपायाज्जगदिह तु शरच्चन्द्रगौरप्रभासौ

गौर्या बक्षोजयुगमद्वयशिखरचरचारहीरालिमाला ।

चण्ड्या मे नाथचेतोविहरणनिपुणेतीर्प्यया तत्र बद्धां

गङ्गां निधित्य भगः करमपि च ददौ यत्पदे मोक्षकामः ॥ २४ ॥

नुमोऽपर्णारामम्बलहृदयकासारतटग-

प्रयत्नद्वक्षोजच्छलमिलितचक्राद्वयुगलम् ।

दरालोकाच्छंभोः शिनिरश्मिशिरेस्तानस्तगता

स्मरन्ती सापश्यं ध्ययति नितान्तं यदिह सा ॥ २५ ॥

यन्दे सत्कुमुमायुधान्नयःपधूतुङ्गस्तनाब्जद्वयं

दुग्धामन्दमरन्दमन्दिरमिदं घूचालिलीढं परम् ।

नित्याग्नेन्दुविकासनान्मुकुलितं पटङ्गवक्त्राम्बुजैः

पीतं किं किमितीश्वरस्य मनसो येनामयद्विन्त्यः ॥ २६ ॥

मालीसवफणिभोगमूषणमणिधेर्णाविदूरोलस-

न्मैनाकाचलसोदरी घुचरसाधारद्वयी मञ्जुला ।

यस्याः स्पर्शनतन्त्रिलोचनमनोमानव्यपायोऽभव-

त्स्यात्सा निग्विलां हि निष्पलनां संसारस्तन्तानितान् २७

नुषारगिरिकन्यकाकुचतटीपटीराटयी-

विषाटमनु वृष्टोद्गच्छटोरतापं हि सा ।

यदीयदरदर्शनादपि गरपटीदो हरः

सुरेण घनसारवि स्मरतिपुमं तोमः सिखः ॥ २८ ॥

रचयतु शिवं वक्षोजन्मद्वयं द्रुहिणोज्ज्वल-
 त्कनककलशत्विह्वीजं तन्निशुम्भरिपोश्चिरम् ।
 तदपि च मुहुर्दर्शं दर्शं कपालिकरोच्छ्रित-
 प्रखरनखरप्राञ्चच्चन्द्रोदयोऽपि भवत्यहो ॥ २९
 दूरीकरोतु दुरितानि पुरारिदार-
 वक्षोजशैलमिथुनं जितमन्दराद्रिः ।
 येनाभवद्भवमनोऽर्णवतः प्रमोद-
 पीयूषमत्र हुतमन्मथजीवनाय ॥ ३० ॥

अपारां संपत्तिं दिशतु कुचरत्नक्षितिधरः
 समुत्पुङ्गस्थानं सुमनस उमे ते मम चिरम् ।
 यदीये मूर्ध्नि श्रीगलकरनखालिघुतिभर-
 स्फुरद्गङ्गाभङ्गा इह हि विहरन्त्येव सततम् ॥ ३१ ॥
 तं कासरासुरविमर्दसमुत्थशोण-
 शोणार्द्रशोणितकणं स्ननमम्बिकायाः ।
 वन्देऽमरेन्द्रकरिणः कृतशिल्पचित्रं
 यच्छंभुद्वयपि कटं स्मरणीयमूय ॥ ३२ ॥

उद्दामद्विपकुम्भदर्पदमनं प्रालेयशैलाङ्गजा-
 वक्षोजद्वयमत्र भद्रमनिनं धत्तां ममापाकृतम् ।
 यच्छ्रीकण्ठकटोरकोटिनगरश्रेणीमृनिम्बानन-
 मद्योतं धुमाजनें मममयन्तुःपुष्पायोधने ॥ ३३ ॥
 गीवर्णाचलमानुमन्तिवृचद्वन्द्वं भवान्पाः शुभः
 सेनानीश्वरितद्विधेदरगनामर्ममद्यपितम् ।
 ईशो नैत्रकण्ठेभूतनयनं सत्येति मयमग-
 मादातुं यत्ने सदीपनिभारमगम्यनिधयः ॥ ३४ ॥
 मादुर्गुह्यकनदरुणमन्त्रं मादेषणनीधर-
 मन्त्रान्तिष्ठतुर्दिवसां दुर्गं शम्भुर्दिवसः ।

यद्भोगैकदशः पिशाचनृपतेर्वैशः स्वले जाग्रती

चित्रा कापि विसंस्थुला नमत तत्कण्डूरखण्डाभवत् ॥ ३५ ॥

दिग्दन्तावलकुम्भमौक्तिकमणिध्रेणीकमेणीदशः

शर्वाण्याः कुचमुच्छयुग्ममवतात्संसारतापाद्भुतम् ।

यस्योपान्तसमुत्पतत्पशुपतिव्यालोलसाभिस्फुर-

हीलापाङ्गतरङ्गमृद्धसुभगैः शृङ्गाररङ्गायिवन्(?) ॥ ३६ ॥

स्मरारातेः स्यान्तप्रकटकुमुदं मोदयति यो

हृदापाङ्गम्यस्मदहननयनाङ्गं मुकुलयन् ।

दधश्चं लक्ष्म प्रकटयति चक्राद्युगलं

निहन्वद्रेः कन्याकुचदिधुरषज्यान्नपटलीम् ॥ ३७ ॥

प्राटेयाचलकम्पकाकुचतटीपाटीरमोद्गायितां

पापाटोषकटोरकटपटलान्यापाटयन्तीं शुभम् ।

यत्रार्पानपिनाकपाणिफटिनोरःपीटकण्डोलुट-

द्याललीषलयाचलेष्वमकरोदादिङ्गनेऽप्योग्यतः ॥ ३८ ॥

गतः पर्यभिवादये गुरुगुणेधानाः नरात्योत्तम

मूज्जन्यप्रसवासावसथगुहक्षोजकोपद्वयम् ।

यस्यान्तः परमेश्वरस्य करतः शीमर्दनव्याधृती

भूतिः संक्षरति क्षपापरिवृढार्गमेष्वदामणेः ॥ ३९ ॥

परिधीमहिते शुबम्पटी गजिकान्तिसुनदीनभःस्वर्तःम् ।

शिखपाणिनमेन्दुगण्डली निजगीली विनिपाद्य वा स्थिताः ॥ ४० ॥

गेपरां रिजगनामारम्भकुम्भैः शुभैः

विजयं नान्यथैव नान्यथैव नान्यथैव ।

पदवी

विजयं विजयं विजयं

विजयं विजयं विजयं

विजयं विजयं विजयं

वक्षस्रस्तुवरसंस्वमुमे कुचं ते
तं नीलकण्ठपरिलिङ्गितभोगमीडे ।

यत्रेश्वरस्य मनसस्तव रूपमेवे-

त्याकरूपकल्पनमभूत्प्रविलोकनेन ॥ ४९ ॥

घनं वक्षोजं ते नव[न]वहिरण्याकृतिधरं
नुमस्तं प्रहादावलिजनकमद्रीश्वरमुते ।

यदीयाभोगेऽस्मिन्ननुपमनखालित्रणततिः

स्फुरत्याकल्पं श्रीगलकपटकण्ठीरवकरैः ॥ ५० ॥

वर्धिष्णुर्वलिमस्तकस्थितपदो वक्षःकृतश्रीः मुखं
कुर्यान्नस्तुहिनावनीधरमुते वक्षोजविष्णुस्तव ।

विष्णुः शंभुहृदीति वाक्यममलं सत्यं विधातुं स्वयं
यस्तूर्णं कृतसंस्थितिर्विजयते तस्यैव हृन्मन्दिरे ॥ ५१ ॥

मनस्तिमिरशान्तये प्रतिपदं कुचार्कद्वयं

भवानि तव चिन्त्यते हृदयदेववर्त्मस्थितम् ।

विफासयति संततं शिवमनःसरोजं परं

यदेव दिवसे कथं व्यथयतीह कोकानहो ॥ ५२ ॥

सरान्तकरवल्लभे तव पयोधरश्रीफल-

द्वयं सरति यो जनः स भवतीह सच्छ्रीफलः ।

इतीव किल बोधयन्मृतभवत्कुचश्रीः स्वयं

ममुद्रमयने पपावपि गरं हरः श्रीफलः ॥ ५३ ॥

कुचद्वयी तुहिनशैलवाले हर-

ने नृभिः कैरपि ।

वंशिरोविभेदोद्भवं

वालिवः कपाली ध्रुवम् ॥ ५४ ॥

वर्धयत्येव

वे

शरीराभिः कपर्दी प्रयत्नपरिवृद्धो भैक्ष्यवृष्टिः कृपाली

सोऽपि क्षीमांश्चिन्तितं सपदि च जगनानीश्वरोऽभूत्पुनरेन ॥ ५५

पञ्चःस्यं दितिजरिपोन्नावभिवन्दे

तारूपोदधिजमुरोजफौन्मुमं तम् ।

मत्स्याने सारजनकं महो हि किञ्चि-

त्संमोहं सपदि महेन्तितुश्चकार ॥ ५६ ॥

तारूप्याभोधिजन्मा दलितमुमकरः कामदत्ते प्रकामं

कामं यच्छत्वपर्णे पृथुहृदयजनुः पारिजातद्रुजातः ।

दैत्यमातातपाः पदगतजगतीं छायाया सै रसौपै

रक्षंस्तृप्तिं च कुर्वन्नावहृदयमहानन्दने नन्दते यः ॥ ५७ ॥

मातः सान्यमधु खानस्यमनपं यच्छत्वजसं तव

मौढोल्लासमखण्डितं पशुजनुःपाशच्छिदं सुन्दरि ।

यत्पानं गणपे प्रकुर्वति शिशौ चेतोदृशौ पश्यतः

शंभोर्मुग्धमभूद्भ्रूवतुरहो व्याघूर्णिते च क्षणात् ॥ ५८ ॥

शैलेलापालयाले नुम इह विबुधप्राणजीवातुमूर्तिं

क्षीरोदन्यत्प्रभूतं भवगदहमुरोजन्मधन्वन्तरि ते ।

यस्योपास्तिप्रभावात्पितृगहनगतो बासुकिं कालकूटं

कण्ठे विभ्रञ्च शूली नयनगहुतभुक्सोऽपि मृत्युञ्जयोऽभूत् ॥ ५९ ॥

चञ्चलीलाभचोलीसलिलदपटलीलीनमम्लानमाला-

लोलाल्पाङ्गं दधानं धरणिधरमुते नौमि ते तं कुचेन्दुम् ।

यस्यालोकैर्विनिद्रं भवति भवमनःकैरवं हर्षितं च

क्षीरासारामृतौषं रसवदनमुखैः पातुकामैश्चकोरैः ॥ ६० ॥

क्षीराशसंसकलकामदमावके ते

वक्षोजनुः सुरभिरूपमकं निहन्त ।

यत्पातृपण्मुखगजास्यहरीन्द्रमुख्या

वेत्ता रसस्वरसनावसनैर्विरिजु

विचित्रालेखाढ्यं समरदमुचातुर्यकलितं

दधे मातस्त्वं ते हृदि हृदयजैरावणमहम् ।

यदीयाच्चद्रोमावलिकपटशुण्डा शिवमनः-

सरोजं तच्चक्षुः सरसि परिविश्यैव हरति ॥ ६२ ॥

भगवति तव वक्षोजन्मरम्भास्वरूपं

शुकहृदि सुफलस्य भ्रान्तिदं दर्शनेन ।

दिशतु मम शिवं तन्नृत्यतीशस्य चेतः

कमलमिव सुधर्मा दिव्यदेशे चिरं यत् ॥ ६३ ॥

उदग्रग्रीवं तेऽविरलमसृणं नौमि गिरिजे

सुवृत्तं हीरोद्यन्मणिरुचमुरोजेन्द्रतुरगम् ।

पयः पातुं श्लिष्टद्विरदमुस्तपङ्कजवदना-

न्यपश्यत्सप्तेशो गणपतिपिता यत्र सहसा ॥ ६४ ॥

दितिजजनविनाशकं नमस्ते भगवति कुचकूटकालकूटम् ।

यदिह हृदि हरस्य कण्ठलग्नं किमिति मदन्यदितीर्ष्यावतस्ये ॥ ६५ ॥

कर्पूरकुङ्कुममुनाभिजचित्रलेखं

मन्ये कुचं धलयितं जननीन्द्रचापम् ।

यस्योद्भवे स्मररिपोः प्रववर्ष शंभो-

रानन्दजाश्रुसलिलं नयनाम्बुवाहः ॥ ६६ ॥

शर्वाणि ते तरुणिमोद्गमसिन्धुजातं

मन्ये कुचं दरमहं वृजिनावलिग्नम् ।

यं कुर्वतो निजकरे शशिशेखरस्य

जातः स्मरैकजनकत्वपदेऽभिप्रेकः ॥ ६७ ॥

धराधरमुते मुतत्रिदशपेयमाशासाहे

तव स्ननजनुःसुधारसमसारसंसारहम् ।

स्मरामि नयनोज्ज्वलनजालदग्धोऽप्यसा-

यनन्न इह यत्पदे कृतपदेन संजीवितः ॥ ६८ ॥

अलमलममलोहैः श्लोकजालैः कवेस्तै-

र्यदिदमखिलमेतैः क्रीतमेवासदीयम् ।

पुनरपि यदि चैवं वर्ण्यते तर्ह्यहं स्यां ३९ ॥

तदपि भवतु चेत्किं पारितोषीयमस्य ॥ १

इत्याकर्ण्य वचो विचार्य च चमत्काराञ्चितं चेतसि परम् ।

श्रीदेव्याश्चकिताः प्रभोः प्रणिधयश्चक्रुस्तथा तैः

भूयः किञ्चिदुदञ्चितस्तवकया वाचेदमन्विष्यते ॥ वद ॥ ७० ॥

यच्चोक्तं किल पारितोषिकमिति स्यात्किं तदुक्तं

स्तोत्रं गृहीतमनघं स्तनपाललक्ष्म्या

शुल्कं मदीयमखिलं हि मयास्य दत्त्वा

शिष्टाहमस्मि मदभेदमनघमेतं ७१ ॥

दास्यामि तस्य पारितोषणिकं सुखेन ॥

एतदेव कविराजमानसे काङ्क्षितं लसति संततं किलम् ॥ ७२ ॥

अन्यदेकमपि दीयते स्वतः श्रूयतामनुचरेश्वराः स्फुट

इति स्तनघटस्तवं पठति यस्तु चण्ड्या मम

प्रसन्नहृदयः प्रियो भवति मे सदा सनुवत् ।

कविर्भवति भूमिपस्तुतवचःप्रपञ्चः क्षितौ ७३ ॥

लभेत किल वाञ्छितं सहृदि सुन्दरीणां स्मरः ॥

मदीयचरणाम्बुजे भवति भक्तिभाजां प्रभुः

क्षितीशमुकुटस्थितप्रसवपूज्यपादाम्बुजः ।

अनेकनवपद्मिनीस्तनगिरीन्द्रकान्तिच्छटा- ७४ ॥

जटालहृदयान्तरो(रः) [सद]सि संस्थितो राजते ॥

यः श्रद्धया मम घनस्तनकुम्भलक्ष्म्याः

स्तोत्रं पठेत(!) किल संगृणुयात्सलोकः

गीर्वाणदामनयनानयनारविन्द-

जलभासरणिकज्जलतामुपैति ॥ ७५ ॥

पृथिव्यां मूपालो भवति नववामोरुनयन-

प्रफुल्लाम्भोजन्मद्युमणिरपि वाचा सुरगुरुः ।

निरस्तप्रोच्चण्डाखिलरिपुगणो मत्कुचतटी-

स्तवं कुर्वन्नित्यं जयति निजलक्ष्म्यापि धनदम् ॥ ७६ ॥

यश्चित्ते मम कुचसंस्तवं दधाति

प्रावीण्यं सकलकलासु सोऽयमेति ।

आम्नायस्मरणमपीह मामकीने

पादाम्भोरुहयुगले लभेत भक्तिम् ॥ ७७ ॥

रमापि सद्ने सदा कृतपदा मुदा दासव-

द्विपुर्भवति मित्रवद्युवतिसंगमो मोक्षवत् ।

अवागपि कयीशवद्भवति पातकं पुण्यव-

द्यशोभिरमला दिशो दक्ष भवन्ति यस्तं पठेत् ॥ ७८ ॥

चण्डीकुचपद्माशस्तं जमिमं यः स्तवं नवं पठति ।

म नरो न पुनर्जनुषे भवति हि निःश्रेयसाय मे दयया ॥ ७९ ॥

तथाम्नु किल तत्परं तव जयन्तु मातः प्रभो

पदाम्बुजमधुच्छदाः कविवरस्य मौलौ वरम् ।

यतो हि कवितामृतं पिबति यः ■ मुक्तः श्रुत-

स्ततः स भविता न किं जगति शुक्तिक्कन्तापतिः ॥ ८० ॥

इत्युक्तवत्यनुचरेन्द्रगणे पुरम्ना-

दम्बापदाम्बुजनुपो(जनिता) मकरन्दधारा ।

या स्मन्दिता शिरसि मे कविलक्ष्मणस्य

स्वप्नोत्थितस्य तु पुनातु पुनस्त्रिलोकीम् ॥ ८१ ॥

यावच्छिवार्धगतमस्ति वपुस्त्वदीयं

यावत्त्वदद्विकमलं च पुनाति विश्वम् ।

तावत्तवाम्बु चरणाम्बुजयोर्निपत्य

याचाम्यहं(मद्दे)निमपि यः शयनोत्थितस्त्वाम् ॥ ८२ ॥

यथाऽपि विष्णुर्हृदि यथाऽपि-

मुखाऽपिः सदा भवेत्ति सदा भवेत् ।

यथाऽपि सदा भवेत्ति सदा भवेत्ति-

यथाऽपि सदा भवेत्ति सदा भवेत्ति ॥ ८१ ॥

११) भवेत्ति सदा भवेत्ति सदा भवेत्ति सदा भवेत्ति सदा भवेत्ति सदा भवेत्ति सदा भवेत्ति सदा भवेत्ति

यथाऽपि सदा भवेत्ति सदा भवेत्ति सदा भवेत्ति सदा भवेत्ति सदा भवेत्ति ॥

धीविद्यावागीशकपिविरचितं

कौन्तेयगृह्यम् ।

अथ नः मतेः ।

द्विपुत्राणां भिक्षा हिमाचनं च घ्राणि शैलः किल गन्धमादनम् ।

अन्वधं गुदां निजनामि योजयन्मृगूनसंपत्तिविसारिसारभैः ॥ १ ॥

तिष्ठन्ति चेतः मुसृष्टिभारया यत्कन्दराभ्यन्तरयासिनधिरम् ।

गुह्यन्ति किं पाणुचिताः सनातर्नानिरन्वयं बन्धनवासनाः सैमाः ॥ २ ॥

सदा सदा रेनुदारमानसैर्गुदा यद्वारामविहारसादरैः ।

सनादनालोकितमानुभानुभिर्विद्याधराधैरतिनीयते तपः ॥ ३ ॥

गाढं परिष्वज्य रसाद्रमुन्दरीरासां पियन्तो रदनच्छदामृतम् ।

हिमागमे यत्र हि मायता दरीरध्यासते धन्यतरा निरन्तरम् ॥ ४ ॥

अपि धन्यन्तो यदधित्यकावनं न शास्त्रिनः किं परिणाहशालिनः ।

करन्वितास्तारकमौक्तिकश्रिया स्फुरन्ति नित्यं निशि पुष्पिता इव ॥ ५ ॥

शृङ्गाणि यस्मिन्निशि मान्त्यनारतं विचित्ररत्नप्रचुराणि कानिचित् ।

विसृत्वैरुर्ध्वमुखं मरीचिभिः किर्मीरयन्त्यन्तिकतारकागणम् ॥ ६ ॥

१. अस्य धीविद्यावागीशकवेदेशकालौ न ज्ञायेते, परंतु समाप्तिलेखे 'माधवभट्ट-
तनय' 'भट्टाचार्य' इति श्रुतिपूरणस्योपलभ्यमानत्वेन भट्टाचार्यपदस्य वक्त्रेषु प्रसिद्धत्वेन
पक्षदेशः कदापि भवेत्. मातापितरौ तु सर्वसमाप्ती 'रमाभाषवौ' स्वयमेव स्ववीति.

२. अस्य काव्यस्य पुस्तकनेकमेव शुद्धप्रार्थं सप्तपत्रात्मकं प्राचीनं धीकृष्णचन्द्रभट्टः
काव्यमालार्थं प्रतमिति तेषामुपकारवर्णनेऽशक्तास्त्राविशेषाणि यो ज्ञायाम्. ३. सर्वा
४. सदा इत्यर्थः.

यत्रास्त किञ्चित्पुरुषायितश्रमास्तल्पान्तमध्यास्य शरनिशान्तरे ।
 सलीलमिन्दावरविन्दनालकैः पिबन्ति पीयूषरसं सुराङ्गनाः ॥ ७ ॥
 प्रभिन्नसप्तच्छदगन्धिभिर्मन्दैर्निरस्तविन्यस्तपदैरपि क्रमात् ।
 यस्मिन्मदान्धद्विपदर्शनोत्सुका मार्गं मृगेन्द्रा मृगयन्ति मानिनः ॥ ८ ॥
 पञ्चापि पार्थास्तु विना धनंजयं पञ्चालभूपालजया ज्ञेयान्विताः ।
 तीर्थाश्रमारामगतिप्रसङ्गतो गिरीन्द्रमेनं समया सुग्राययुः ॥ ९ ॥
 संभेदमुज्जादतरं तरङ्गिणं वनानि मङ्गल्यवनानि मेवयोः ।
 निरूपयन्तस्तदुपत्यकानु ते सुतेजसस्तत्र विचैरश्रमाः ॥ १० ॥
 विचित्रधातुद्रवनिर्झरस्फुरन्नानामणीनिर्मितरामणीयकम् ।
 अन्तर्विलोकोत्कलिकासमाकुलैस्तद्वर्मराजादिभिरारुक्षितम् ॥ ११ ॥
 अधैकमत्या मिलिता जितश्रमाः प्रपातभागानपहोय ते सुमान् ।
 अकृत्रिमेणैव गतागताध्वना नगं समारोदुमुपोपचक्रमुः ॥ १२ ॥
 अधाज्ञसा स्वेदपृषन्तिसंततिं मुक्तामणिश्रेणिमिवातिमञ्जलाम् ।
 शिरीषमृद्धी स्तनभारमन्थरा बभार माल्यभरणं नितम्बिनी ॥ १३ ॥
 सवत्सुधे वक्रविधौ तथाविधे चलाञ्चले श्वासबलादुरःस्पले ।
 सकम्पयोः किं च तदूरदण्डयोर्मृदुधियोः शोणपद्मारविन्दयोः ।
 समाधिमन्तः स्तिमितातिकातराः पेतुध्वतुर्णा मवृणा दृगंशवैः ॥ १४ ॥
 विलासिनीनामिष चारवीरुधामधाङ्गहारानुपशिक्षयन्निव ।
 वनाधिदेव्या मृदुचञ्चलीकृतात्किं तालवृन्तादुपलम्भमागतः ॥ १५ ॥
 समीरणः शीकरसारमुद्रिरन्पराङ्गसङ्गी मकरन्दमेदुरः ।
 आनन्दयाभास नितम्बिनीमिमां विश्रान्तिमेतेऽपि वितेरन्तरा ॥ १६ ॥
 * * * * *
 तथानुबुर्वज्रनुरागसागरः ।
 गाम यामेन समं सहोदरैः ॥ १७ ॥

भा. अत्रयादोलिखता वा.
 इति ५ अर्थे सार्धसोद-

विधूनयद्विस्तिमितांस्तनूरुहान्विहंगमैरन्तिकतो निवेदितम् ।

अन्यिष्य तस्यां विमलापमाप सा सुधारसं पद्मतयी सरोवरम् ॥ १८

अतिप्रकाशेन तलावलम्बिनीं विलोकमानेन कणामणीयसीम् ।

तटन्वलीमाश्रयताप्यनाविलं क्षणं न साक्षात्क्रियते यदज्ञाता ॥ १९

अजस्रचक्षुःप्रसरावरोपिनो निस्वातभूमीवदनायलम्बिनः ।

चक्रासतः स्फाटिकपट्टकस्य यत्तुलामुपास्ते चतुरस्रतामृतः ॥ २० ॥

समस्तमन्तर्गतमस्तसंशयं निवेदयद्बुद्धसितप्रभाप्रभम् ।

जानाति मन्ये जनता सरस्तया समीरणान्दोलितसंयरेण यत् ॥ २१

पिराजिकादम्बनितम्बिनीगिरं रथाङ्गनारीरतिकैलिगन्धिरम् ।

पद्मेन्दुसोनतिरोहितान्तरं तदन्तिकं भाति परं सरोऽन्तरम् ॥ २२

नितान्तदीव्यत्कैलहंसकव्यनिः प्रतीकचयन्मैत्रसंज्ञनौर्धिका ।

मनोहरन्ता रभिरय पद्मिनी रसोत्तरेयं सरसी शिरान्ते ॥ २३ ॥

तदारविन्दप्रतिहर्षरोहिता ममुदमगयञ्चार्णवरा ।

निम्नाजरोषाशस्मृतिशमा कादन्विनी मा गम्भीरि निषयः ॥२४॥

एतेषु गौरीयमभावि सार्वत्रिकविद्या युता विंश हरेमनुगिय ।

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ २५ ॥

अग्निं पात्र्यां कमलानि मङ्गलं गुह्येष्टनाथा वरुणं विभेति पुनः ।

३३ अथः कृत्स्नमिदं नमोः समुद्रतटीरं शुभानि श्रीगुह्याय ॥ २३ ॥

: सुयवश्याय नालादिमा एका सुयवि वी श्या विमायायमा ।

၂၆၃။ နိဗ္ဗာန်သို့ရောက်သောအခါ အနာဂတ်ဘဝ၌ နိဗ္ဗာန်သို့ရောက်သောအခါ ၂၀။

[illegible]

የጥቅም ላይ የዋለው የጥናት ዘመን 1996-2000 ዓ.ም. (5 ዓመት) ነው።

अथो मृणालानि मृदूनि कानिचिन्मरन्दसाराणि सरोरुहाणि च ।
 आदाय मध्येऽहनि विश्रमाय ते निषेदुरध्यासितसाधुवेदिकाः ॥ ३० ॥
 आहर्तुक्कामो विहितेन हेतुना समानुमत्यात्तरसं रसोत्तरम् ।
 भव्ये मृगव्ये विनिधाय मानसं जगाम जह्वालतयार्जुनाग्रजः ॥ ३१ ॥
 महीरुहच्छायमदभ्रमाश्रितं युवानमेकं तृणतृप्तमंसलम् ।
 सकृष्णसारं शरपातसंमितां महीमतीत्य स्थितिमन्तमैक्षत ॥ ३२ ॥
 स यावदिष्यासनिपङ्क्तसङ्गिनं विभाव्य भीमं बलते पलायितुम् ।
 संधाय बाणं पवमाननन्दनो जगाम तावत्तदुपान्तिके जवात् ॥ ३३ ॥
 प्रस्कन्दमानं वसुहस्तपातिनं पश्यन्तमत्यन्तमधीरया दृष्ट्वा ।
 आलक्ष्यलक्ष्यं चलमेनमञ्जसा बिभेद भीमो निशितेन पत्रिणा ॥ ३४ ॥
 तेने ततस्तेन तदेतदद्भुतं गुणावतंसेन विसारि सौरभम् ।
 विचित्रचेतोहरमाधुरीभरं फरन्वितं नूनमनूनतेमनैः ॥ ३५ ॥
 विभज्य भोज्यं मृदुमेदुरोज्ज्वले शिलातले बल्लभयोपकल्पितम् ।
 आत्साद्य सर्वेऽपि विधाय विश्रमं विहारकासारमुपेयुरुत्सुकाः ॥ ३६ ॥
 यथोचितं तान्यवचित्य कौतुकाददूरपद्माकरवारिजानि ते ।
 प्रसन्नवारिण्यवसन्निपद्वरे सरोवरे चिक्षिपिरे विलासिनः ॥ ३७ ॥
 तस्मिन्मवं ते भजमानमञ्जसा योगेन पद्माकरनामधेयताम् ।
 आश्लेषलेशादपि तापमञ्जनं शनैः शनैरेव सरो जगाहिरे ॥ ३८ ॥
 पयोभिरुच्चैः करतालचालितैः पाणिद्वयीयव्रविनिर्गतैरपि ।
 तौ सारसासारसिकेलिसंगरं जायापती विभ्रमतौ वितेनतुः ॥ ३९ ॥
 तदा रसाद्रेण हृदा कृतादरावनेकजातीयजलादिकेलिपु ।
 श्रियं दधानौ रतिपञ्चबाणयोर्जगन्ति जाने जयतः स्म जम्पती ॥ ४० ॥
 तत्रारविन्दच्छदभावि बक्षसा भुजक्षिपाभिश्चरणप्रचारणैः ।
 निमग्नभक्त्या शयनीयशीलनैस्तेरुः कलाकौशलकल्पनैरमी ॥ ४१ ॥
 निर्गम्य तस्मात्सरसो रसोत्तराग्राभारविन्दच्छदचारुचक्षुषः ।
 आयासनिधाससगीरसंगमैरभ्यासमामोदमयं विधायिनः ॥ ४२ ॥

हर्षावगाहोद्भवदेहलापवाः खेलासमारम्भनिवद्धमध्यमाः ।

विश्रामकामां दयितामपीदृशीं निपीयमानाः मुदशं विशत्रनुः ॥ ४३

मुदं दधानेन तपानुबन्धिना दिनेन तेनेत्यमुदित्वरश्रियम् ।

सीमानमुल्लङ्घ्य निसर्गनिर्मितां परावभूवे कतमो न वासरः ॥ ४४ ।

चित्रार्चिपो रोचिरुदञ्चयन्करैः संकोचयन्कंचन भानुसंचयम् ।

अचण्डचञ्चदुचियुगिरोचनश्चुचुम् चूलं किल पाश्चिमाचलम् ॥ ४५

आसन्नविश्लेषमलीमसश्रियां विश्वासमाधातुमिहाम्बुजन्मनाम् ।

समाचरन्सत्यामिवात्मसंगमे दधार मध्येऽग्नि करं स रागवान् ॥ ४६

दिवाधिकारादपनिद्रपद्मया जगन्ति संतोष्य चरत्करश्रिया ।

दैवादियं संकुचतीति भावयन्नदृश्यतां नूनममन्यतोचिताम् ॥ ४७ ॥

जपावसाने जगतीविलोचनं बद्धा विवस्वन्तमुपासितुं मुदा ।

काले तदा कुञ्जलदम्बुजन्मनां (तां) दधुस्तला(मा)मञ्जलयो द्विजन्मनाम्

निर्गम्य माहेन्द्रमहीध्रकंदरादुद्दाममास्वन्मणिमौलिमञ्जुना ।

निपीतकिंचित्पयसा पयोनिधौ न्यमज्ज्यताहीनदिनेन पश्चिमे ॥ ४९ ॥

प्रसादयन्निर्भरमम्बरस्पृशा करेण माहेन्द्रदिगङ्गनामुखम् ।

ततश्चिरोत्कण्ठचकोरचक्षुषामासेचनश्चारु चचार चन्द्रमाः ॥ ५० ॥

ततः प्रसन्नामुदिते कलानिधौ कुमुद्वतीं योषितमात्ममन्दिरात् ।

पद्मासना सत्वरमेत्य संमुखी शृङ्गारयामास मुदेव नन्दिनी ॥ ५१ ॥

श्रीसंनिधानत्रयया तया समं न प्राप साक्षात्परिरम्भसंग्रमम् ।

प्रभाभिरेनां परिरम्य निर्भरं प्रमोदयामास परं कलानिधिः ॥ ५२ ॥

नीलैकभागां तदखण्डमण्डलं प्राकल्पि लोकैः किल शुक्तिसंपुटम् ।

गलन्ति यचारकवृन्दकैतवात्समौक्तिकानीति गृहीतयुक्तिभिः ॥ ५३ ॥

ते कौमुदीसंगतचन्द्रकान्तसवत्सुधानिर्झरमञ्जुनादम् ।

निपीयमानाः किल कीरकण्ठीमालापयन्तो मधुरेति हान्तः ॥ ५४ ॥

यामान्तरोज्ज्वलितवक्रचन्द्राः प्रगीलदम्भोरुहचारुनेत्राः ।

तयापि तादृग्विधया समेतास्त्रिरस्कृतोद्यद्गतिकामदर्पाः ॥ ५५ ॥

मन्दं बहस्युत्पलगन्धवाहे समन्ततश्चन्दनकाननान्तः ।

शिलामिलत्पल्लवतूलिकायां निद्रामवापुः प्रमदार्द्रचिचाः ॥ ५६ ॥

गोपीकान्तपदारविन्दयुगलीरोलम्बशीलान्तरौ

यं मातापितरौ हितोन्नतिपरौ श्रीमद्रमामाधवौ ।

स्निग्धाशीर्भिरपुष्यतां मधुमिदो भृत्येन तेनाहिते

काव्येऽस्मिन्प्रमदाद्भवत्यवसितः सर्गोऽयमौपक्रमः ॥ ५७ ॥

इति श्रीविद्यावागीदाकृतौ कौन्तेयवृत्तामिधाने काव्ये केहविहारो नाम प्रथमः सर्गः ।

द्वितीयः सर्गः ।

अथ सुप्तोत्थितानेतानसेवत समीरणः ।

कह्लारसारमुरभिर्भीरो नरेणुरौत्तरः ॥ १ ॥

तदीयसौरभभरैरुत्तरोत्तरपीवरैः ।

अनाघ्रातचरैस्तेषामञ्जसा हृतचेतसाम् ॥ २ ॥

आनन्दोच्छ्वसदङ्गानां दर्शनोत्कलिकावताम् ।

विषयान्तरसंचारं मनागपि न बिभ्रताम् ॥ ३ ॥

दत्तसादरदृष्टीनामुत्तरायतवर्त्मनि ।

फर्धंचित्सहमानानां तद्रालोकपिलम्बनम् ॥ ४ ॥

क्रियतापि क्षणेनेदमभून्नयनगोचरः ।

अभ्यासमेप्यदानीतमनुकूलेन वायुना ॥ ५ ॥ (पद्मभिः कलापकम्)

जघनाभोगभारेण भववारणगामिनी ।

मनोरधेनाभिययौ द्रुतं द्रुपदनन्दिनी ॥ ६ ॥

उत्पद्मणिकलक्षेण चक्षुषा वीक्षमाणया ।

करद्वये तदूर्ध्वाग्रे जगृहे महदेतया ॥ ७ ॥

सौगन्धिकमदो रेजे तन्वक्ष्या करधारितम् ।

विकासिनीव राजीवे स्मेरं सरसिजान्तरम् ॥ ८ ॥

प्रकृत्या पुण्डरीकेण सदृशं पाणिपल्लवे ।

धार्यमाणमिदं सद्यो दधे कोकनदपुनिम् ॥ ९ ॥

तन्मुखाभोजकहारमन्तरा दृग्पुतिच्छटा ।

रेजे द्विरेफराजीव राजीवद्वयसंगता ॥ १० ॥

अथ प्रसङ्गे परितः पादपान्प्रक्षिपन्पदा ।

पार्थः पन्थानमपधे प्रययन्पवनोपमः ॥ २४ ॥

क्रियदूरमतिक्रम्य स दूरस्तनिताकृतिम् ।

निरुध्य सरणि सन्तं हनुमन्तमलोकत ॥ २५ ॥

मुञ्च पन्थानमित्युक्तो नाहं चलितुमुत्सहे ।

त्यमेव मामितः क्षिप्रं क्षिपेति छद्मनावीन् ॥ २६ ॥

गिरं गृहीत्वा भृतार्था यनैः भ्रमविवर्धितैः ।

मनागपि स्पन्दयितुं न क्षमं प्रणनाम तम् ॥ २७ ॥

गम्भीरकरुणाम्भोधेः प्रकाशितनिजाकृतेः ।

तन्माद्विदिनवृत्तान्तः श्रीदपञ्चाकरं ययौ ॥ २८ ॥

अन्तगयतया प्राप्ता यथा रक्षाधिकारिण ।

क्षणेन भीममेनस्य गदया विकर्त्ताकृत्वा ॥ २९ ॥

तमुपद्रवमाकर्ण्य धनदः प्रारिणोन्मुहुः ।

कटकं नमहो भीममरुतृण्यामिवाक्षिपन् ॥ ३० ॥

अथ त्रयमुपायातः कुवेरः परिचिन्त्य तम् ।

पूजयामास शेषतया तत्कार्यं चान्यमन्यत ॥ ३१ ॥

अथन्ययवीक्षणान्न(त)स्तादधिगम्य प्रवर्तिताम् ।

सौमन्धिपान्युपादाय यथेष्टमथ सोऽभ्ययात् ॥ ३२ ॥

ततस्तत्रैव समागम्य त्रयस्ते पाण्डुनन्दनाः ।

पाप्माली ममदं पूर्णमवापुः सिद्धलालसा ॥ ३३ ॥

गोर्षाकान्तपदारविन्दगुमलीरोलम्बरीयान्तरौ

सं गातापिर्मरौ हितोत्तिपरां श्रीगदनामाधरौ ।

स्निग्धाशीमेरुपुष्पतां भवनिरो भूत्वेन तेनारिते

तितः सन्तो हितोत्तिपरा ॥ ३४ ॥

येन तन्ममदं पूर्णमवापुः सिद्धलालसा ॥

स्निग्धां गातापिर्मरौ

श्रीमदुत्प्रेक्षावल्लभकविरचितं

सुन्दरीशतकम् ।

जयति विलासवतीनां नेत्रप्रान्तावलोकनप्राणः ।

वदनेन्दुद्युतिसदनः स्मितमाध्वीमेदुरो मदनः ॥ १ ॥

सहृदयहृदयग्राह्यं मदनमहीपालशासनादेव ।

विरचयति सुन्दरीशतमुत्प्रेक्षावल्लभः सुकविः ॥ २ ॥

चन्द्राधिकरुचयोऽपि क्षालनशुचयोऽपि चन्द्रकान्तेन ।

सुन्दरि तव नखमणयो न नयो यत्तापयन्ति मनः ॥ ३ ॥

वरवर्णिनि तव चरणौ कस्य न हृदयानुरञ्जनं कुरुतः ।

परमेष्ठिनोऽतिनिष्ठुरपाणितलस्पर्शतस्ताम्रौ ॥ ४ ॥

सुन्दरि जङ्घायुगमिदमुपासनस्तम्भविभ्रमं धत्ते ।

इषुभिरतनोर्मनो मे विद्धं यल्लभमात्रमिह ॥ ५ ॥

सुन्दरि काञ्चनकदली कर्पूरोत्पत्तिशालिनीत्यनया ।

चन्द्रोद्वर्तेनसुरभिस्तवोरु रूपमीयते कविभिः ॥ ६ ॥

विपरीतरतसमुच्चमपुलकप्रथमानमांसलभोगम् ।

सुरतमुखैकनिधानं सुन्दरि जघनस्वलं जयति ॥ ७ ॥

बलिभिर्वन्धमकलादुपेत्य मध्यस्तनूभवत्यस्याः ।

आनन्दीति नितम्बः समुन्नतिं निर्भरं धत्ते ॥ ८ ॥

अम्वरसुम्बिनमेनं नितम्बमधिरुह्य मुग्धनयनायाः ।

दृशात्पश्यति यूनां मनांसि पाटशरो मदनः ॥ ९ ॥

१. यस्य कवन्दो न ज्ञायते. गोपुलनाग्रधास्योत्तमकाव्यनिर्मिता 'उत्प्रेक्षावल्लभ' इति नाम जातमिति चरमश्लोको ज्ञायते. आदर्शपुण्यवर्णनामा 'विन्नामनिमग्नानामिदं' पदम्—'अनलशरसंधाराद्देवैर्मायस्य दृष्टमुभयपक्षम् । सुरशरे देवतां मूर्ते सुन्दरी-शतकम् ॥' इत्युपलब्धते. तथा च विक्रमसंवर १६५३ (श्रमणाः १५१४) कालः सुट एव. २. अस्य काव्यस्य पुनरुक्तं तद्वन्धेव शुद्धं ज्ञेयं : मनसिनिमनेव भवेत्.

अस्मिन्प्रकृतिमनोज्ञे लम्बा प्रायेण मान्मथी दृष्टिः ।
 सुन्दरि यतो भवत्याः प्रतिक्षणं क्षीयते मध्यः ॥ १० ॥
 या तव गात्रे यौवनतपनरथारोहनेमिनवरेखा ।
 सुन्दरि सैव जनानां जनयति रोमावलिभ्रान्तिम् ॥ ११ ॥
 स्तरविपुलःसरीकृतयौवनमायातमभिमुखं सुतनोः ।
 आलक्ष्यते यधेया रोमालिच्छन्नतद्व्याया ॥ १२ ॥
 सुतनोरियद्विशेषे तिष्ठतु नवरोमराजिभुजगीती ।
 त्रिवलित्रिसत्यरेखा वयःफणिप्राहिणाकारि ॥ १३ ॥
 वक्षसि सुमुखि भवत्या मनोहरं कान्तिमण्डलं जयति ।
 भ्रामितमभिनववयसा कामनृपादेशचक्रमिव ॥ १४ ॥
 वयसा कुम्भकृतास्याः परिभ्रमत्कान्तिमण्डलच्छलतः ।
 अभ्रमि किमुरसि चक्रं कुचकुम्भं कर्तुंकामेन ॥ १५ ॥
 कृतचन्दनाङ्गरागो मदनसखः श्रीफलद्वेषी ।
 सुन्दरि सुवर्णवर्णो वक्षोजः कीदृशो रुद्रः ॥ १६ ॥
 फरनखललितभुजायाः पादवकुमुमाभिरामलतिक्रियायाः ।
 अनयोर्विशेषदर्शी सुन्दरि कुसुमेषुरेवैकः ॥ १७ ॥
 यस्य स्तरेण विजितः प्रिये पिकोऽभूद्भनप्रियः सपदि ।
 उपमामुपैतु शङ्कः कण्ठे तस्मिन्निधित्वेन ॥ १८ ॥
 वदनमिदमृतमयमिति न तर्किनं किं तु तत्प्रमितम् ।
 मुग्धे दग्धरतिप्रियजीवनमेव प्रमाणमिह ॥ १९ ॥
 इन्दोरखण्डमण्डलनिर्यतीयृपमृष्टरसनो यः ।
 अधरदलं तव सुन्दरि वर्णयितुं कल्पते यदि मः ॥ २० ॥
 सुन्दरि तव दृक्पुलनामारोहं विकसितं मरोजेन ।
 विधिना तदैव दत्तं परागविषतो मुखेऽन्य रजः ॥ २१ ॥
 लोचनयोः श्रीभूतयोः कर्णान्निकषातिनोः पृथुक्रमयोः ।
 अनयोस्तन्वि त्रिभुविना यद् परदृष्ट्यापहारिणी रीतिः ॥ २२ ॥

सुन्दरि तव नयनाम्बुजमालकलानाथखण्डयोर्मध्ये ।
 अन्योन्यकलहशान्त्यै मुकुटिभ्रमरावली व्यरचि ॥ २३ ॥
 तव नयनवारिरुहयोः संकोचो मालचन्द्रमुद्वीक्ष्य ।
 मा भूदिति कमलमुवा भ्रूलेखा व्यरचि किं मध्ये ॥ २४ ॥
 तव निर्मलौ कपोलौ सौन्दर्यासारसुन्दराभोगौ ।
 किं वर्णयामि सुन्दरि चुम्बनयोग्याकृती कृतिनः ॥ २५ ॥
 सीमन्तिनि तव कुटिलस्निग्धायतमेचकः फटाक्ष इव ।
 हा हन्त केशहस्तो हृदयं हस्ताद्विहस्तयति ॥ २६ ॥
 युवजनमारणशाला सुन्दरि वेणीकृपाणिकोपेता ।
 तव चरममङ्गमेतत्कवयित्वा पातकी कः स्यात् ॥ २७ ॥
 कुसुमशरनृपनिदेशात्सुतनौ चकितं नवं वयो विशति ।
 नयसेवक इव पार्थिवसन्नि दत्तप्रवेशोऽपि ॥ २८ ॥
 शरणमिव याचमानं कचित्कचिद्वात्यमङ्गेषु ।
 भ्रमति मनोजनिदेशादधिकारिणि यौवने भवति ॥ २९ ॥
 कुसुमशरनृपतिशासनमभिनवसौन्दर्यसारसौभाग्यम् ।
 युवजनमनोविनोदो जयति प्रथमं वयममस्याः ॥ ३० ॥
 जयति मितप्रकारः स्फुरदधरोपान्नविभ्रममस्याः ।
 कुसुमाञ्जलिगिव दत्तो नयेन वयमा रतीनाम् ॥ ३१ ॥
 सुन्दरि तव मितेन मृगिणापरपलवाङ्गमितेन ।
 मन्दरघ्वजगृहमेव यद् दृश्य मनो न प्रीतिम् ॥ ३२ ॥
 अहं कोन्यदनन्नादधरोऽप्यग्नोऽपि चन्द्रमुखि वचनम् ।
 वचनदतिः स्निग्धं ते तच्छ्रमस्तर्जनिनि मम ॥ ३३ ॥
 अथगदलोति स्निग्धं मुग्धापूतं दग्धिनि नमः ।
 अथगदलोति स्निग्धं मन्दो मय कोन्यदनिदरि ॥ ३४ ॥
 मन्दो मय कोन्यदनिदरि मन्दो मय कोन्यदनिदरि ॥ ३५ ॥
 सुन्दरि तव मितेन मृगिणापरपलवाङ्गमितेन ।
 मन्दरघ्वजगृहमेव यद् दृश्य मनो न प्रीतिम् ॥ ३६ ॥

तरुणि तरलनयनान्तं वलितग्रीवं वधूतचेलान्तम् ।
 भवनद्वारि विशन्त्यास्तव दृष्टं द्रष्टुमुत्कण्ठे ॥ ३६ ॥
 पश्यत्यसंमुखं मां मयि पश्यति साथ संमुखीभवति ।
 स्मरमेकतोऽवरोहैः श्रमयति कोटिद्वये गौर्वी ॥ ३७ ॥
 तव सुन्दरि मधुरस्मितमेदुरमच्चक्षुरभिमुखं चक्षुः ।
 शरदिन्दुकिरणतुन्दिलकुमुदोन्मुखमधुपमनुहरते ॥ ३८ ॥
 सुन्दरि विवृत्य दृष्टः कष्टमपाङ्गेन भुजगेन ।
 अधरामृतेन जीवति सोऽयमुपायान्तरासाध्यः ॥ ३९ ॥
 कुञ्चन्मृदुकरशाखाकृष्टाञ्चलकोणतिर्यगुल्लसितः ।
 लक्ष्मीकरोति धन्यं सुन्दरि दीर्घः कटाक्षस्ते ॥ ४० ॥
 निष्ठुरपञ्जरकोपे नवसंयमितस्य स्वजनस्येव ।
 गुरुजनसमक्षमक्षिव्यापारो जयति मुग्धाक्ष्याः ॥ ४१ ॥
 तव नयनपुण्डरीकाग्रिये कटाक्षक्रमा विराजन्ते ।
 विकसितविचकिलकुसुमात्कुसुमानीवावतीर्णानि ॥ ४२ ॥
 किञ्चिदुदञ्चय चञ्चलमञ्चलमचिरेण लोचनांशुकयोः ।
 सुन्दरि कर्णवतंसः कैरवमिन्दीवरं भवतु ॥ ४३ ॥
 चक्षुरपाङ्गमपाङ्गः कर्णं कर्णोऽपि दूतिकावचनम् ।
 अवधत्ते मम तपसामुदारसारः क्रमः सोऽयम् ॥ ४४ ॥
 धातरनयननिवेदितनिर्दयकंदर्पवेदनातिशयम् ।
 दृष्टं निस्वातमन्तः प्रियया प्रस्नानवैलासाम् ॥ ४५ ॥
 संसदि सखीजनानां गोष्ठ्यां कर्तुं पुरः प्रवृत्तायाः ।
 गोष्ठस्खलनदिलक्षं सुन्दरि मुखमीक्षणीयं ते ॥ ४६ ॥
 अरविन्दद्युतिशोणं लोचनकोणं सरोजाक्ष्याः ।
 प्रणमति मय्यथ सदयं हरिहरि(!) हृदयं न विस्मरति ॥ ४७ ॥
 सागति मयि भन्दपदं पद्मादेत्य स्थिते सरोजहृत्तम् ।
 मुशुरं प्रदर्शयन्त्या तत्सारया किमिव नोपहृतम् ॥ ४८ ॥

सुन्दरि तव नयनाम्बुजमालकलानाथखण्डयोर्मध्ये ।
 अन्योन्यकलहशान्त्यै भ्रुकुटिभ्रमरावली व्यरचि ॥ २३ ॥
 तव नयनवारिरुहयोः संकोचो गालचन्द्रमुद्वीक्ष्य ।
 मा भूदिति कमलमुवा भ्रूलेखा व्यरचि किं मध्ये ॥ २४ ॥
 तव निर्मलौ कपोलौ सौन्दर्यासारसुन्दरामोगौ ।
 किं वर्णयामि सुन्दरि चुम्बनयोम्याकृती कृतिनः ॥ २५ ॥
 सीमन्तिनि तव कुटिलस्निग्धायतमेचकः कटाक्ष इव ।
 हा हन्त केशहस्तो हृदयं हस्ताद्विहस्तयति ॥ २६ ॥
 युवजनमारणशाला सुन्दरि वेणीकृपाणिकोपेता ।
 तव चरममङ्गमेतत्कवयित्वा पातकी कः स्यात् ॥ २७ ॥
 कुसुमशरनृपनिदेशात्सुतनौ चकितं नवं वयो विशति ।
 नवसेवक इव पार्थिवसद्वनि दत्तप्रवेशोऽपि ॥ २८ ॥
 शरणमिव याचमानं कचित्कचिद्वात्यमङ्गेषु ।
 भ्रमति मनोजनिदेशादधिकारिणि यौवने भवति ॥ २९ ॥
 कुसुमशरनृपतिशासनमभिनवसौन्दर्यसारसौभाग्यम् ।
 युवजनमनोविनोदो जयति प्रथमं वयस्तस्याः ॥ ३० ॥
 जयति सितप्रकारः स्फुरदधरोपान्तविश्रमस्तस्याः ।
 कुसुमाञ्जलिरिव दत्तो नवेन वयसा रतीशाय ॥ ३१ ॥
 सुन्दरि तव स्मितेन स्फुरिताधरपल्लवाङ्गमिलितेन ।
 मकरध्वजनृपहस्तो वद कस्य मनो न विक्रीतम् ॥ ३२ ॥
 अङ्गं कोमलमन्नादधरोऽधरतोऽपि चन्द्रमुखि वचनम् ।
 वचनादपि स्मितं ते तत्कथमन्तर्भिनति मम ॥ ३३ ॥
 अधरदलोपरि निहितं मुक्ताचूर्णं दरग्नितं तस्याः ।
 आस्ताद्योच्छ्रानमिदं मनो मम येहमभिलपति ॥ ३४ ॥
 सस्मितमुग्धमवधीरित्तेलाश्रयमीयदाननप्रीवम् ।
 तिर्यग्निर्लोभ्यन्त्या कोऽपि कृती लशितः क्रियते ॥

सस्मितमरुणकपोलं रचितभ्रूमङ्गमञ्चितव्रीडम् ।
 संपृक्तभावरुचिरं वदनं तस्याः स्मरामि सखे ॥ ४९
 ज्ञातासि गृहजनैरिति कथिते संभ्रान्ततारकं दूत्या ।
 अरुणमपि मानवत्याः स्मरामि पाण्डूभवद्वदनम् ॥ ५०
 प्रेमासवोन्मदिष्णोः प्रणयतनीयांसि तानि वचनानि ।
 करणीयानि न हृदये दयिते यदयं दयावसरः ॥ ५१
 तव विरहानलतप्तं स्नेहकटाहं मदन्तरात्मानम् ।
 सुन्दरि चन्दनशाखे शीतलये स्पर्शमात्रेण ॥ ५२ ॥
 सहचर कुशलं तस्याः कुशलवती कथय किमपि संदि
 कं संदिशतु कुशाग्री न तत्र मरुतोऽपि यद्रमनम् ॥
 अवधिदिवसप्रयाणाः प्रियतम तस्या मृगीदृशः प्राणाः
 तिष्ठन्ति कतिपयाहं कृत्वा प्रस्थानमधिकण्ठम् ॥ ५४ ॥
 गच्छति वर्षाकाले जलधरपटली यथा यथा रिक्ता ।
 वर्षति लोचनयुगली तथा तथा पुण्डरीकदृशः ॥ ५५
 नदति कलापिकलापे नवजलदच्छायशान्तसंतापे ।
 संशयदोन्धारूढं जीवितमस्याः क्षरेण कृतम् ॥ ५६ ॥
 किं वा कृतैः मयैरैतैस्तुहिनोपचारगमपैतैः ।
 उष्णमिवानि यदस्याः परितः शीतोऽपि संनरन्पवनः ॥
 अग्निश्चन्दनग्रेषो निषममृतं मरणमेव जीवानुः ।
 सुन्दरि निगदिजनानां कापन लोकोत्तम रीतिः ॥ ५८
 निगदन्ति दलनमौषधमेकं वेष्टामु तामु मादात्म्यम् ।
 सुन्दरि यन्निजाने प्रभानन्दोऽयं नःकाङ्क्षयः ॥ ५९ ॥
 सुन्दरि यद्वन्द्यमिदं कल्याणी शृणुतिव सव वेद ।
 तेषाम्भवनमयेन त्यक्ता यद्वन्द्यः मम ॥ ६० ॥
 सुन्दरि यमन्तविद्वन्मन्त्रिणुवर्गः यथा यथा दर्शयति ।
 तन्निजमन्त्रिणुवर्गः तस्या शृणुते देवदेव ॥ ६१ ॥

सुन्दरि समुदितशशिकरपौततमा नेयमष्टमी रात्रिः ।
 विरहिजनमसितभुजगी विदृश्य परिवर्तितोत्ताना ॥ ६२ ॥
 पर्यङ्कपार्श्वलम्बां गलदश्रुप्लावितैकमुजमूलाम् ।
 अञ्चलसंवृतवदनां तामन्तश्चिन्तयामि चिरम् ॥ ६३ ॥
 अश्रुप्लुतमत्तिकातरमनिमिपमस्पन्दतारकं तस्याः ।
 लोचनयुगलं सरतः सरतो मम केवलं भीतिः ॥ ६४ ॥
 प्रत्येकमिन्द्रियाणामास्तां भिन्नैव देवतान्यस्य ।
 परिणमति मम तु सैका सफलेन्द्रियदेवतात्वेन ॥ ६५ ॥
 अयि पथिक रक्ष जीवं परिहर दूरेण केतकीकुसुमम् ।
 इह वसति पुष्पधन्वा सरहरनयनान्निरातङ्कः ॥ ६६ ॥
 तव रघ्या राजगृहं प्रेमधनं किं च परिजनो बन्धुः ।
 सख्यौ मूर्ताः प्राणाः सुन्दरि किमतो ममाकाङ्क्षयम् ॥ ६७ ॥
 साहसमवनमदूतिकमवलोकनदानवर्धमानमिदम् ।
 जयति क्वचिदपि धन्ये सुन्दरि सहजं तव प्रेम ॥ ६८ ॥
 शितिकण्ठकण्ठकान्तिप्रतिमहे स्फुरति सर्वतस्तिमिरे ।
 धन्याय वदति सुन्दरि तवागमं परिमलोत्कर्षः ॥ ६९ ॥
 ममो मनसा द्वेषश्चन्द्रमसा हन्त परिचयस्तमसा ।
 सुन्दरि तवाभिसारे परिपाटी क्वचिदन्यैव ॥ ७० ॥
 आसाररूपिते मत्प्रयासि पथि दुस्तरे पयोदजलैः ।
 प्राक्तनमुदयासतपः फलोन्मुखं कस्यचित्कृतिनः ॥ ७१ ॥
 द्विगुणीकृतान्धतमसं वर्षति रुद्धानिलं पयोवाहे ।
 आकस्मिकभागमनं कान्त्यानुमितं सखे तस्याः ॥ ७२ ॥
 अतिमन्दवर्षदम्बुदशीकरशिशिरार्द्रसान्द्रवसनायाः ।
 आकस्मिकगतायाः कण्ठग्रहणं फलं जनुषः ॥ ७३ ॥
 सितवसनमौक्तिकावलिचन्दनवर्चासहायशालिन्याः ।
 ज्योत्स्नाभिसारिणि तव च्छाया परिपन्थिनी भवति ॥ ७४ ॥

सलितमरुणकपोलं रचितभ्रूभङ्गमधितवीडम् ।
 संपृक्तभावरुचिरं वदनं तस्याः स्मरामि सखे ॥ ४९ ॥
 ज्ञातासि गृहजनैरिति कथिते संभ्रान्ततारकं दृष्ट्वा ।
 अरुणमपि भानवत्याः स्मरामि पाण्डूभवहृदनम् ॥ ५० ॥
 प्रेमासयोन्मदिष्णोः प्रणयतनीयांसि तानि वचनानि ।
 कर्णीयानि न हृदये दयिते यदयं दयावसरः ॥ ५१ ॥
 तव विरहानलतप्तं ज्वलकटाहं मदन्तरात्मानम् ।
 सुन्दरि चन्दनसारो शीतलय स्पर्शभागेण ॥ ५२ ॥
 सहचार कुशलं तस्याः कुशलवती कथम किमपि संदिष्टम् ।
 कं मेदिशनु कृशाक्षी न तत्र मरुतोऽपि यदुमगम् ॥ ५३ ॥
 अवधिदिशसप्रयागाः प्रियतम तस्या भृगीदशः प्राणाः ।
 विष्ठन्ति कनिन्याहं कृत्वा प्रम्मानमधिकष्टम् ॥ ५४ ॥
 मण्डलि वर्णकाले जलधरपटली यथा यथा रिक्ता ।
 वर्णानि लोचनपुग्वी तथा तथा पुण्डरीकरताः ॥ ५५ ॥
 नरति कदाचिद्व्यापे नरजगदव्यापसान्तमनापे ।
 मानसदोषादहं नीरितमयाः स्मरेन कृतम् ॥ ५६ ॥
 किं वा कृतं मयैवैतन्मुदिनोत्पन्नममरे ।
 जलान्तरि वदमानं मयि न कोतोऽपि संवन्दनम् ॥ ५७ ॥
 अतिशयदमेवैव विषमम् । मानसेन तं वदन् ।

सुन्दरि समुदितशशिकरधौततमा नेयमष्टमी रात्रिः ।
 विरहिजनमसितमुजगी विदृश्य परिवर्तितोचाना ॥ ६२ ॥
 पर्यङ्कपार्धलम्बां गलदध्रुप्लावितैकमुजमूलाम् ।
 अञ्चलसंवृतवदनां तामन्तश्चिन्तयामि चिरम् ॥ ६३ ॥
 अश्रुभुतमतिफातरमनिमिपमस्पन्दतारकं तस्याः ।
 लोचनपुगलं स्मरतः स्मरतो मम केवलं भीतिः ॥ ६४ ॥
 प्रत्येकमिन्द्रियाणामास्तां मित्रैव देवतान्यस्य ।
 परिणमति मम तु सैका सकलेन्द्रियदेवतात्वेन ॥ ६५ ॥
 जयि पथिक रक्ष जीवं परिहर दूरेण केतकीकुसुमम् ।
 इह वसति पुष्पधन्वा स्मरहरनयनान्निरातङ्कः ॥ ६६ ॥
 तव रय्या राजगृहं प्रेमधनं किं न परिजनो बन्धुः ।
 सस्यो मूर्ताः प्राणाः सुन्दरि किमतो ममाकाङ्क्षयम् ॥ ६७ ॥
 साहसमवनमदूतिकमवलोकनदानवर्धमानमिदम् ।
 जयति क्वचिदपि धन्ये सुन्दरि सहजं तव प्रेम ॥ ६८ ॥
 शितिकण्ठकण्ठकान्तिप्रतिमले स्फुरति सर्वतस्त्रिमिरे ।
 धन्याय वदति सुन्दरि तवागमं परिमलोत्कर्षः ॥ ६९ ॥
 मग्नो मनसा द्वेषश्चन्द्रमसा हन्त परिचयस्तमसा ।
 सुन्दरि तवाभिसारे परिपाटी काचिदन्येव ॥ ७० ॥
 आसाररूपिते यत्प्रयासि पथि दुस्तरे पयोदजलैः ।
 प्राक्तनमुदवासतपः फलोन्मुखं कस्यचित्कृतिनः ॥ ७१ ॥
 द्विगुणीकृतान्धतमसं वर्षति रुद्धानिलं पयोवाहे ।
 आफसिकमागमनं कान्त्यानुमितं सखे तस्याः ॥ ७२ ॥
 अतिमन्दवर्षदम्बुदशीकरशिशिरार्द्रसान्द्रवसनायाः ।
 आफसिकागतायाः कण्ठग्रहणं फलं जनुषः ॥ ७३ ॥
 सितवसनमौक्तिकावलिचन्दनचर्चासहायशालिन्याः ।
 ज्योत्स्नाभिसारिणि तव च्छाया परिपन्थिनी भवति ॥ ७४ ॥

यावत्पतति न चरणं छाया दुर्वारवैरिणी शिरसि ।
 ज्योत्स्नाभिसारवेपः सहचरि नेशः कृतार्थयितुम् ॥ ७५ ॥
 वचनरचनैः कृतं तव कितवप्रणिपातमात्रसाध्यायाः ।
 अस्या मानकदल्याः फलावसानः परीपाकः ॥ ७६ ॥
 भ्रूभङ्गभङ्गिमुमं तिर्यक्चललोचनं मुखं दधती ।
 सुरतप्रार्थनवेलाकृतावहेला वधूर्जयति ॥ ७७ ॥
 विश्वधयति किमपि नीवीं फलकण्ठि रतस्य कूजितं यत्ते ।
 शिक्षाविस्मृतिरेषा गुरोरभक्तिं निवेदयति ॥ ७८ ॥
 मधुधौतमधुरमधुरं धृतधम्मिल्लं धवे धयति ।
 फवलयति किमपि कम्पितकान्ताकरकंकणकणितम् ॥ ७९ ॥
 अर्चितचण्डीचरणप्रसादफलमन्यदुर्लभं तरुणः ।
 सुन्दरि हसितकरम्बितमखण्डपुण्येन खण्डयत्यधरम् ॥ ८० ॥
 स्मेरानने मुखं तव सुधानिधेर्मण्डलेन तुल्यन्तम् ।
 एनं निजाधरसुधादानेन न किं विलक्षयसि ॥ ८१ ॥
 निबिडीकृतोरुबन्धं वेलितवदनेन्दुनिहुतोच्छ्वासम् ।
 तस्याः स्मरामि सुरतं तत्करभररुद्धमन्नाभि ॥ ८२ ॥
 सस्मिततिर्यग्बेह्लितमुखपर्यन्तप्रकीर्णकबरीकम् ।
 अतिभाग्यवान्भवत्याः सुन्दरि पुरुषायितं लभते ॥ ८३ ॥
 प्रतिपणितमेकवारं पातुं धूते जितं पिबन्नधरम् ।
 आवृत्तिद्वयभीत्या नायं निश्च्युते धूर्तः ॥ ८४ ॥
 आश्लेषोऽधरदानं चुम्बनमनिमेषवीक्षणं सुरतम् ।
 इत्येकैकपणेन क्रीडति मिथुनं जितान्योन्यम् ॥ ८५ ॥
 संस्पृष्टपद्मिनीको यथा यथार्कः करान्प्रसारयति ।
 सुन्दरि मानवतीयं संकुचति तथा तथा छाया ॥ ८६ ॥
 प्रातः पृच्छति निभृतं सखीजने रजनिकेलिवृत्तान्तम् ।
 मन्दलितादजायत रहस्यभेदः सरोजाक्ष्याः ॥ ८७ ॥

॥ ००३ ॥ सुप्रसन्नः शुभ लक्ष्मी

। : मन्त्रोद्धारप्रणाली ।

॥ ४४ ॥ :ክፍል ሦስት፡ ስብከት፡

नि सर्वत्र भवति इत्युक्तं ।

॥ ८६ ॥

। हृत् पुत्रे वसिष्ठः हस्ति मन्त्र पु

[illegible]

। निवेदनार्थक ।

॥ ३७ ॥ पुण्ड्रिका ध्यानादिति

1. மேற்கோள்

॥ ५८ ॥ प्रत्यक्षं प्रत्यक्षं

भाति तेः पञ्चवर्षिणा जतिनी ।

॥ ४४ ॥ प्रथमः प्रश्नः

। ॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥

॥ ३७ ॥ महेश्वरप्रसाद पुनः

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

|| 28 || :|| 29 || 30 || 31 || 32 || 33 || 34 || 35 || 36 || 37 || 38 || 39 || 40 || 41 || 42 || 43 || 44 || 45 || 46 || 47 || 48 || 49 || 50 || 51 || 52 || 53 || 54 || 55 || 56 || 57 || 58 || 59 || 60 || 61 || 62 || 63 || 64 || 65 || 66 || 67 || 68 || 69 || 70 || 71 || 72 || 73 || 74 || 75 || 76 || 77 || 78 || 79 || 80 || 81 || 82 || 83 || 84 || 85 || 86 || 87 || 88 || 89 || 90 || 91 || 92 || 93 || 94 || 95 || 96 || 97 || 98 || 99 || 100 || 101 || 102 || 103 || 104 || 105 || 106 || 107 || 108 || 109 || 110 || 111 || 112 || 113 || 114 || 115 || 116 || 117 || 118 || 119 || 120 || 121 || 122 || 123 || 124 || 125 || 126 || 127 || 128 || 129 || 130 || 131 || 132 || 133 || 134 || 135 || 136 || 137 || 138 || 139 || 140 || 141 || 142 || 143 || 144 || 145 || 146 || 147 || 148 || 149 || 150 || 151 || 152 || 153 || 154 || 155 || 156 || 157 || 158 || 159 || 160 || 161 || 162 || 163 || 164 || 165 || 166 || 167 || 168 || 169 || 170 || 171 || 172 || 173 || 174 || 175 || 176 || 177 || 178 || 179 || 180 || 181 || 182 || 183 || 184 || 185 || 186 || 187 || 188 || 189 || 190 || 191 || 192 || 193 || 194 || 195 || 196 || 197 || 198 || 199 || 200 || 201 || 202 || 203 || 204 || 205 || 206 || 207 || 208 || 209 || 210 || 211 || 212 || 213 || 214 || 215 || 216 || 217 || 218 || 219 || 220 || 221 || 222 || 223 || 224 || 225 || 226 || 227 || 228 || 229 || 230 || 231 || 232 || 233 || 234 || 235 || 236 || 237 || 238 || 239 || 240 || 241 || 242 || 243 || 244 || 245 || 246 || 247 || 248 || 249 || 250 || 251 || 252 || 253 || 254 || 255 || 256 || 257 || 258 || 259 || 260 || 261 || 262 || 263 || 264 || 265 || 266 || 267 || 268 || 269 || 270 || 271 || 272 || 273 || 274 || 275 || 276 || 277 || 278 || 279 || 280 || 281 || 282 || 283 || 284 || 285 || 286 || 287 || 288 || 289 || 290 || 291 || 292 || 293 || 294 || 295 || 296 || 297 || 298 || 299 || 300 || 301 || 302 || 303 || 304 || 305 || 306 || 307 || 308 || 309 || 310 || 311 || 312 || 313 || 314 || 315 || 316 || 317 || 318 || 319 || 320 || 321 || 322 || 323 || 324 || 325 || 326 || 327 || 328 || 329 || 330 || 331 || 332 || 333 || 334 || 335 || 336 || 337 || 338 || 339 || 340 || 341 || 342 || 343 || 344 || 345 || 346 || 347 || 348 || 349 || 350 || 351 || 352 || 353 || 354 || 355 || 356 || 357 || 358 || 359 || 360 || 361 || 362 || 363 || 364 || 365 || 366 || 367 || 368 || 369 || 370 || 371 || 372 || 373 || 374 || 375 || 376 || 377 || 378 || 379 || 380 || 381 || 382 || 383 || 384 || 385 || 386 || 387 || 388 || 389 || 390 || 391 || 392 || 393 || 394 || 395 || 396 || 397 || 398 || 399 || 400 || 401 || 402 || 403 || 404 || 405 || 406 || 407 || 408 || 409 || 410 || 411 || 412 || 413 || 414 || 415 || 416 || 417 || 418 || 419 || 420 || 421 || 422 || 423 || 424 || 425 || 426 || 427 || 428 || 429 || 430 || 431 || 432 || 433 || 434 || 435 || 436 || 437 || 438 || 439 || 440 || 441 || 442 || 443 || 444 || 445 || 446 || 447 || 448 || 449 || 450 || 451 || 452 || 453 || 454 || 455 || 456 || 457 || 458 || 459 || 460 || 461 || 462 || 463 || 464 || 465 || 466 || 467 || 468 || 469 || 470 || 471 || 472 || 473 || 474 || 475 || 476 || 477 || 478 || 479 || 480 || 481 || 482 || 483 || 484 || 485 || 486 || 487 || 488 || 489 || 490 || 491 || 492 || 493 || 494 || 495 || 496 || 497 || 498 || 499 || 500 || 501 || 502 || 503 || 504 || 505 || 506 || 507 || 508 || 509 || 510 || 511 || 512 || 513 || 514 || 515 || 516 || 517 || 518 || 519 || 520 || 521 || 522 || 523 || 524 || 525 || 526 || 527 || 528 || 529 || 530 || 531 || 532 || 533 || 534 || 535 || 536 || 537 || 538 || 539 || 540 || 541 || 542 || 543 || 544 || 545 || 546 || 547 || 548 || 549 || 550 || 551 || 552 || 553 || 554 || 555 || 556 || 557 || 558 || 559 || 560 || 561 || 562 || 563 || 564 || 565 || 566 || 567 || 568 || 569 || 570 || 571 || 572 || 573 || 574 || 575 || 576 || 577 || 578 || 579 || 580 || 581 || 582 || 583 || 584 || 585 || 586 || 587 || 588 || 589 || 590 || 591 || 592 || 593 || 594 || 595 || 596 || 597 || 598 || 599 || 600 || 601 || 602 || 603 || 604 || 605 || 606 || 607 || 608 || 609 || 610 || 611 || 612 || 613 || 614 || 615 || 616 || 617 || 618 || 619 || 620 || 621 || 622 || 623 || 624 || 625 || 626 || 627 || 628 || 629 || 630 || 631 || 632 || 633 || 634 || 635 || 636 || 637 || 638 || 639 || 640 || 641 || 642 || 643 || 644 || 645 || 646 || 647 || 648 || 649 || 650 || 651 || 652 || 653 || 654 || 655 || 656 || 657 || 658 || 659 || 660 || 661 || 662 || 663 || 664 || 665 || 666 || 667 || 668 || 669 || 670 || 671 || 672 || 673 || 674 || 675 || 676 || 677 || 678 || 679 || 680 || 681 || 682 || 683 || 684 || 685 || 686 || 687 || 688 || 689 || 690 || 691 || 692 || 693 || 694 || 695 || 696 || 697 || 698 || 699 || 700 || 701 || 702 || 703 || 704 || 705 || 706 || 707 || 708 || 709 || 710 || 711 || 712 || 713 || 714 || 715 || 716 || 717 || 718 || 719 || 720 || 721 || 722 || 723 || 724 || 725 || 726 || 727 || 728 || 729 || 730 || 731 || 732 || 733 || 734 || 735 || 736 || 737 || 738 || 739 || 740 || 741 || 742 || 743 || 744 || 745 || 746 || 747 || 748 || 749 || 750 || 751 || 752 || 753 || 754 || 755 || 756 || 757 || 758 || 759 || 760 || 761 || 762 || 763 || 764 || 765 || 766 || 767 || 768 || 769 || 770 || 771 || 772 || 773 || 774 || 775 || 776 || 777 || 778 || 779 || 780 || 781 || 782 || 783 || 784 || 785 || 786 || 787 || 788 || 789 || 790 || 791 || 792 || 793 || 794 || 795 || 796 || 797 || 798 || 799 || 800 || 801 || 802 || 803 || 804 || 805 || 806 || 807 || 808 || 809 || 810 || 811 || 812 || 813 || 814 || 815 || 816 || 817 || 818 || 819 || 820 || 821 || 822 || 823 || 824 || 825 || 826 || 827 || 828 || 829 || 830 || 831 || 832 || 833 || 834 || 835 || 836 || 837 || 838 || 839 || 840 || 841 || 842 || 843 || 844 || 845 || 846 || 847 || 848 || 849 || 850 || 851 || 852 || 853 || 854 || 855 || 856 || 857 || 858 || 859 || 86

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

॥ ३९ ॥

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 84

ዘ ዓኦ ዘ ዘሰከሩ ገረ ዘሰሩ

1. በጥንቃቄ ማረጋገጥ

|| ५३ ||

॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥

॥ २३ ॥

॥ कृष्णाय नमः ॥

सुनारपुण्यपिदवचपुत्रिचिवा

औवतुतिः ।

(पटीका ।)

हं सुकिरवदकधीवटं

उरं कपिलकुडनेत्रयम् ।

यामपुणं मीन-

नेकठ ने पुपुवेधने वीधाम् ॥ १ ॥

धमनीनं मयपानिधमकम् ।

तस्य जाकरीव विवकुलिम् ॥

पुणं वे पुः कदा न्वेधुव दलनपः । सिनिः कवे

सिनिवव नीलकण्ठ । 'सिनी भवमेवकी' दलनः ।

पुः धीरे कम् कदा हं कसिन्ना समवे एके यथा

अवेधुवेववेसिपवे । कदा न्वे(कवेनी) पणः ।

पुः । एकिववदकधीवटं एकिने (वद) धवसं

धीयासं वा एवेधिया अदा यस्य तव । पुनः । ध-

धावेव उव वेधरे यस्य सिनिपुणं यस्य तव ।

सिक्क सिक्कितं नेत्रयं यस्य तव । पुनः । तस्य-

त थया वा कसिन्नासं तवसासिनि । तवपण—'आ-

पुनः । मयपुणं मयपणः धमः वे मयपुणवेववे

मयपुणं वेववे दलनपम् ॥

वने लसति वे ललमासिने

पुसाये निपमिनामनद्रससाव ।

पदीवववनी सतीव सती

मवानपि वदी मदीयं मय ॥ २ ॥

नि यसासी मयवगः तस्य वेदीयं वे मयवग । वे

पुवमिने सिनिवे वेदीयं वे ववसि मयपुणं वे ववसि साः

व एति मयपुणं अ-र । सिनपुणः । निवमिने सिन-

पुव वदी सपदी सती तया स-मिक्कवेव ववमय

मयपुणं वदी सपदी सपदी मयपुणं ववमयः सपदीय

मय वदी मयवे मयवे ॥

भक्त्या किं नु समर्पितानि बहुधा रत्नानि पाथोधिना
किं वा रोहणपर्वतेन सदनं यैर्विश्वकर्माकरोत् ।

आ ज्ञातं गिरिजे कटाक्षकलया नूनं त्वया तोषिते-
शंभौ नृत्यति नागराजफणिना कीर्णा मणिश्रेणयः ॥ ११ ॥

विदूरमुक्तवाहनैर्विनम्रमौलिमण्डलै-
र्निर्बद्धहस्तसंपुटैः प्रयत्नसंयतेन्द्रियैः ।

विरञ्चिविष्णुशंकरादिभिर्मुदा तवाम्बिके
प्रतीक्ष्यमाणनिर्गमो विभाति रत्नमण्डपः ॥ १२ ॥ ✓

ध्वनन्मृदङ्गकाहलः प्रगीतकिनरीगणः
प्रनृत्तदिव्यकन्यकः प्रवृत्तमङ्गलक्रमः ।

प्रकृष्टसेवकव्रजः प्रहृष्टभक्तमण्डलो
मुदे ममास्तु संततं त्वदीयरत्नमण्डपः ॥ १३ ॥

प्रवेशनिर्गमाकुलैः स्वकृत्यरत्नमानसै-
र्वहिःस्थितामरावलीविधीयमानभक्तिभिः ।

विचित्रवस्त्रभूषणैरुपेतमङ्गनाजनैः
सदा करोतु मङ्गलं ममेह रत्नमण्डपः ॥ १४ ॥ ✓

सुवर्णरत्नभूषितैर्विचित्रवस्त्रधारिभि-
र्गृहीतहेमयष्टिभिर्निरुद्धसर्वदैवतैः ।

असंख्यमुन्दरीजनैः पुरस्सितैरधिष्ठितो
मदीयमेतु मानसं त्वदीयतुष्टतोरणः ॥ १५ ॥

इन्द्रादींश्च दिगीश्वरान्सहपरीवारानथो सायुधा-
न्योपिद्रूपधरान्सदिक्षु निहितान्संचिन्त्य हृत्पत्रजे ।

शस्त्रे श्रीवसुधारया वसुमतीषुक्चं च पद्मं जल-
न्दाभं नौनि रतिमिवं सद्बन्धं श्रीत्या वसन्तं भजे ॥ १६ ॥

विमयुरे हुंकारमवाच्यती-

तीतिह माल्यादिकाः पूजयन् ।

सुरगणप्रीया मदेनोन्मादा

या पारिलसन्मुक्ताविभूषा भजे ॥ १७ ॥

महाङ्गी कादम्बरीपानमदाब्जसाङ्गीम् ।

भा मातङ्गकन्या मनसा समामि ॥ १८ ॥

नरे विगालिताम्बरादम्बरे

भवन् विमलभूषणोद्भासिनि ।

कं चरणपङ्कजं चिन्तय-

मण्डलीमलिकामोदुन्मथाश्रयाम् ॥ १९ ॥

रुद्रे विष्वक्पुमानलोचनाः

स्वसूदनः प्रविष्टमकमानसाः ।

अविच्छेदाविशिविभ्रमहाः

अधारीणीः सुखे लब्धिवर्द्धिकाः ॥ २० ॥

अविवाभोगीः पुरः स्थापिते-

अशोभितमसुखैः कृन्तनैर्वैः शोभना

मदलीषधत्कपादाक्षिणा

भन गिरिजे वन्दे भणीमन्दिरम् ॥ २१ ॥

सनयुतं पुष्पोपहारोन्निवृतं

दीपयुग्मा राजद्विजानोत्तमम् ।

मममिच्छद्भृङ्गावलीगण्डितं

वि मुङ्गवतं क्षमोदयाम्यन्दरम् ॥ २२ ॥

उपवसन्तेन विराजिते

न रक्तोत्तान्मणिसरणीवने ।

नरे दिव्योपयानसुखावहं

मार्गद्वेषां भजे परदेवताम् ॥ २३ ॥

॥ क. २. टीका ॥ क. २. टीका ॥ क.

सर्वाङ्गस्थितिर्म्यरूपरुचिरां प्रातः समभ्युत्थितां

जृम्भामञ्जुमुखाम्बुजां मधुमदव्याघूर्णदक्षित्रयाम् ।

सेवायातसमस्तसंनिधिसखीः संमानयन्तीं दृष्ट्वा

संपश्यन्परदेवतां परमहो मन्ये कृतार्थं जनुः ॥ २४ ॥

उच्चैस्तोरणवर्तिवाद्यनिवहध्वाने समुज्जृम्भिते

भक्तैर्भूमिविलग्नमौलिभिरलं दण्डप्रणामे कृते ।

नानारत्नसमूहनद्धफधनस्थालीसमुद्रासितां

प्रातस्ते परिकल्पयामि गिरिजे नीराजनामुज्ज्वलाम् ॥ २५ ॥

पाद्यं ते परिकल्पयामि पदयोरर्घ्यं तथा हस्तयोः

सौधीभिर्मधुपर्कमम्ब मधुरं धाराभिरास्वादय ।

तोयेनाचमनं विधेहि शुचिना गात्रेण मत्कल्पितं

साष्टाङ्गं प्रणिपातमीशदयिते दृष्ट्वा कृतार्थीकुरु ॥ २६ ॥

मातः पश्य मुखाम्बुजं सुविमले दधे मया दर्पणे

देवि स्वीकुरु दन्तधावनमिदं गङ्गाजलेनान्वितम् ।

सुप्रक्षालितमाननं विरचयन्निग्धाम्बरप्रोम्बुधं

द्रागङ्गीकुरु तत्त्वमम्ब मधुरं ताम्बूलमास्वादय ॥ २७ ॥

निधेहि मणिपादुकोपरि पदाम्बुजं मज्जना-

लयं व्रज शनैः सखीकृतकराम्बुजालम्बनम् ।

महेशि करुणानिधे तव दृगन्तपातोत्सुका-

न्विलोकय मनागमूनुमयसंस्थितान्दैवताम् ॥ २८ ॥

हेमरत्नवरणेन वेष्टितं विस्तृत्वारुणवितानशोभितम् ।

सज्जसर्वपरिचारिकाजनं पश्य मज्जनगृहं मनो मम ॥ २९ ॥

कनककलशजालस्फाटिकस्नानपीठा-

द्युपकरणविशालं गन्धमत्तालिमालम् ।

स्फुरदरुणवितानं मञ्जुगन्धर्वगानं

परमशिवमहेते मज्जनागारमेहि ॥ ३० ॥

मुक्तारत्नविचित्रदेमरचनाचारुप्रभाभास्तरं

नीलं कनुकमर्पयानि गिरिशप्राणप्रिये सुन्दरि ॥ ३७ ॥ ✓

पिबुलितचिकुरेण च्छादितांसप्रदेशे

मणिनिकरविराजत्पादुकान्यन्त्रपादे ।

सुललितमवलम्ब्य द्राक्सस्तीमंसदेशे

गिरिशगृहिणि भूपामण्डपाय प्रयाहि ॥ ३८ ॥

लसत्कनककुट्टिमस्फुरदमन्दमुक्तावली-

समुत्ससितफान्तिभिः कलितशक्रचापप्रजे ।

महाभरणमण्डपे निहितहेमसिंहासनं

सस्त्रीजनसमावृतं समधितिष्ठ कात्यायनि ॥ ३९ ॥

स्निग्धं कलतिकामुखेन शनकैः संशोध्य केशोत्करं

सीमन्तं विरचय्य चारु विर्मलं सिन्दूररेखान्वितम् ।

मुक्ताभिर्ग्रथितालकां मणिचितैः सौवर्णसूत्रैः स्फुटं

प्रान्ते मौक्तिकगुच्छकोपलतिकां ग्रभामि वेणीमिमाम् ॥ ४० ॥

विलम्बिवेणीभुजगोत्तमाङ्गस्फुरन्मणिभ्रान्तिमुपानयन्तम् ।

स्वरोचिपोल्लासितकेशपाशं महेशि चूडामणिमर्पयामि ॥ ४१ ॥

त्वामाश्रयद्भिः कवरीतमितैर्वन्दीकृतं द्रागिव भानुबिम्बम् ।

मृडानि चूडामणिमादधानं वन्दामहे तावकमुत्तमाङ्गम् ॥ ४२ ॥

स्वमध्यनद्धहाटकस्फुरन्मणिप्रभाकुलं

विलम्बिमौक्तिकच्छटाविराजितं समन्ततः ।

निबद्धलक्षचक्षुषा भवेन भूरि भावितं

समर्पयामि आस्तरं यवानि भालमूषणम् ॥ ४३ ॥

मीनाम्भोरुहखञ्जरीटसुपमाविस्तारविस्मारके

कुर्वाणे किल कामवैरिमनसः कन्दर्पवाणप्रभाम् ।

माध्वीपानमदारुणेऽतिचपले दीर्घे दृग्भोरुहे

देवि स्वर्णशलाकयोजितमिदं दिव्याञ्जनं दीयताम् ॥ ४४ ॥ ✓

मध्यस्थारुणरत्नकान्तिरुचिरां मुक्तामुगोद्भासितां
देवाद्भार्गवजीवमध्यगरवेल्लक्ष्मीमधः कुर्वतीम् ।

उत्सिक्ताधरविम्बकान्तिविसरैर्भौमीभवन्मौक्तिकां
मद्भामुररीकुरुष्व गिरिजे नासाविभूषामिमाम् ॥ ४५ ॥

उदुक्कृतपरिवेषस्पर्धया शीतमानो-
रिव विरचितदेहद्वन्द्वमादित्यविम्बम् ।

अरुणमणिसमुद्यत्प्रान्तविभ्राजिमुक्तं
श्वसि परिनिधेहि स्वर्णताटङ्गयुग्मम् ॥ ४६ ॥

भरकतवरपद्मरागहीरोत्थितगुलिकात्रितयावनद्धमध्यम् ।
विततविमलमौक्तिकं च कण्ठाभरणमिदं गिरिजे समर्पयामि ॥ ४७ ॥

नानादेशसमुत्थितैर्मणिगणप्रोद्यत्प्रभामण्डल-
व्यासैराभरणैर्विराजितगलां मुक्ताछटालंकृताम् ।

मध्यस्थारुणरत्नकान्तिरुचिरां प्रान्तस्वमुक्ताफल-
म्रातामम्ब चतुष्पिकां परशिवे वक्षःस्थले स्थापय ॥ ४८ ॥

अन्योन्यं प्लावयन्ती सततपरिचलत्कान्तिकल्लोलजालैः
कुर्वाणा मज्जदन्तःकरणविमलतां शोभितेव त्रिवेणी ।

मुक्ताभिः पद्मरागैर्भरकतमणिभिर्निर्मिता दीप्यमानै-
नित्यं हारत्रयी ते परशिवरसिके चेतसि द्योततां नः ॥ ४९ ॥

करसरसिजनाले विस्फुरत्कान्तिजाले
विलसदमलशोभे चञ्चदीशाक्षिलोभे ।

विविधमणिमयूखोद्भासितं देवि दुर्गे
कनककटकयुग्मं बाहुयुग्मे निधेहि ॥ ५० ॥

व्यालम्बमानसितपट्टकगुच्छशोभि
स्पर्जन्मणीपटितहारविरोचमानम् ।

मातर्महेशमहिले तव बाहुमूले
केयूरकद्वयमिदं विनिवेशयामि ॥ ५१ ॥

विततनिजमयूखैर्निर्मितामिन्द्रनीलै-

र्विजितकमलनालालीनमत्तालिमालाम् ।

मणिगणस्वचिताभ्यां कङ्कणाभ्यामुपेतां

कलय बलयराजीं हस्तमूले महेशि ॥ ५२ ॥

नीलपट्टमृदुगुच्छशोभितावद्वनैकमणिजालमञ्जुलाम् ।

अर्पयामि बलयात्पुरःसरे विस्तुरत्कनकतैतृपालिकाम् ॥ ५३ ॥

आलवालमिव पुष्पघन्वना बालविद्रुमलतासु निर्मितम् ।

अङ्गुलीषु विनिधीयतां शनैरङ्गुलीयकमिदं मदपितम् ॥ ५४ ॥

विजितहरमनोभूमत्तमातङ्गकुम्भ-

स्थलविलुलितकूजर्त्किङ्किणीजालतुल्याम् ।

अविरतकलनादैरीशचेतो हरन्ती

विविधमणिनिबद्धां भेखलामर्पयामि ॥ ५५ ॥

व्यालम्बमानवरमौक्तिकगुच्छशोभि-

विभ्राजिहाटकपुटद्वयरोचमानम् ।

हेम्ना विनिर्मितमनेकमणिप्रबन्धं

नीवीनिबन्धनगुणं विनिवेदयामि ॥ ५६ ॥

विनिहितनवलाक्षापट्टबाल्यतपौषे

मरफ्तमणिराजीमङ्गुमङ्गीरपोषे ।

धैर्यमणिसमुद्यत्कान्तिधाराविचित्र-

स्तव चरणसरोजे हंसकः प्रीतिमेतु ॥ ५७ ॥

निबद्धशक्तिपट्टकप्रवरगुच्छसंशोभितां

फटकजितमङ्गुलां गिरिशचित्तसमोदनीम् ।

अमन्दननिमग्नलीनिमलछान्तिस्मिन्नीरवां

निषेहि पदपङ्कजे कनकपुङ्गवमभि ॥ ५८ ॥

विस्तुरन्तद्वसागरजिते शिञ्जितेन कश्चिदां समीपनेः ।

पद्मरागननिनूतद्वर्कनपेयानि तव पदपङ्कजे ॥ ५९ ॥

पदाम्बुजमुपासितुं परिगतेन शीतांगुना

कृतां तनुपरम्परामिव दिनान्तरागारुणाम् ।

महेशि नवयावकद्रवभरेण शोणीकृतां

नमामि नखमण्डलीं चरणपद्मज्वालां तव ॥ ६० ॥

आरक्तधेतपीतस्फुरदुरुकुमुभैश्चित्रितां पट्टसूत्रै-

र्देवस्त्रीभिः प्रयत्नादगुरुस्तमुदितैर्धूपितां दिव्यधूपैः ।

उद्यद्गन्धान्धपुष्पंधयनिबहसमारब्धज्ञांकारगीतां

चञ्जत्कहारमालां परशिवरसिके कण्ठपीठेर्पयामि ॥ ६१ ॥

गृहाण परमामृतं कनकपात्रसंस्थापितं

समर्पय मुखाम्बुजे विमलवीटिकामम्बिके ।

विलोक्य मुखाम्बुजं मुकुरमण्डले निर्मले

निधेहि मणिपादुकोपरि पदाम्बुजं सुन्दरि ॥ ६२ ॥

आलम्ब्य स्वसखीं करेण शनैः सिंहासनादुत्थिता

कूजन्मन्दमरालमञ्जुलगतिमोहसिम्भूपाम्बरा ।

आनन्दप्रतिपादकैरुपनिषद्वाक्यैः स्तुता वेधसा

मन्त्रिते स्थिरतामुपैति(तु) गिरिजा यान्ती समामण्डपम् ॥ ६३ ॥

चलन्त्यामम्बायां प्रचलति समस्ते परिजने

सवेगं संयाते(!) कैनकलतिकालंकृतिभरे ।

समन्तादुत्तालस्फुरितपदसंपातजनितै-

र्क्षणात्कारैस्त्वारैर्क्षणाग्नितमासीन्मणिगृहम् ॥ ६४ ॥

चञ्चद्वेत्रकराभिरन्नविलसद्भूषाम्बराभिः पुरो-

यान्तीभिः परिचारिकाभिरमरवाते संमुत्सारिते ।

रुद्धे निर्जरसुन्दरीभिरभितः पृथान्तरे निर्गतं

वन्दे नन्दितशंभु निर्मलचिदानन्दैकरूपं महः ॥ ६५ ॥

वेधाः पादतले पतत्ययमसौ विष्णुर्नमत्यग्रतः

शंभुर्देहि हगच्चलं सुरपतिं दूरस्थमालोक्य ।

इत्येवं परिचारिकाभिरुदिते संमाननां कुर्वती

दृग्द्वन्द्वेन यथोचितं भगवती भूयाद्विभूतौ मम ॥ ६६ ॥

मन्दं चारणसुन्दरीभिरभितोयान्तीभिरुत्कण्ठया

नामोच्चारणपूर्वकं प्रतिदिशं प्रत्येकमावेदितान् ।

वेगादक्षिपथं गतान्सुरगणानालोकयन्ती शनै-

लिप्स(र्दित्स)न्ती चरणाम्बुजं पथि जगत्पायान्महेशप्रिया ॥ ६७ ॥

अग्रे केचन पार्श्वयोः कतिपये पृष्ठे परे प्रस्थिता

आकाशे समवस्थिताः कतिपये दिक्षु स्थिताश्चापरे ।

समर्द्धं शनकैरपास्य पुरतो दण्डप्रणामान्मुहुः

कुर्वाणाः कतिचित्सुरा गिरिसुते दृक्पातमिच्छन्ति ते ॥ ६८ ॥

अग्रे गायति किंनरी कलपदं गन्धर्वकान्ताः शनै-

रातोद्यानि च वादयन्ति मधुरं सव्यापसव्यस्थिताः ।

कूजनूपुरनादमञ्जु पुरतो नृत्यन्ति दिव्याङ्गना

गच्छन्तः परितः स्तुवन्ति निगमस्तुत्या विरङ्ग्यादयः ॥ ६९ ॥

कसैचिल्लुचिरादुपासितमहामन्त्रौषसिद्धिं क्रमा-

दैकसै भवनिस्पृहाय परमानन्दस्वरूपां गतिम् ।

अन्यसै विषयानुरक्तमनसे दीनाय दुःखापहं

द्रव्यं द्वारसमाश्रिताय ददतीं वन्दामहे सुन्दरीम् ॥ ७० ॥

नग्रीभूय कृताञ्जलिप्रकटितप्रेमप्रसन्नानने

मन्दं गच्छति संनिधौ सविनयात्तोत्कण्ठमोषत्रये ।

नानामग्नगणं तदर्धमसिलं तत्साधनं तत्फलं

व्याचक्षाणमुदमकान्तिं कैलये यत्किञ्चिदायं महः ॥ ७१ ॥

तेव दहनसदृक्षैरीक्षणैरेव चक्षु-

निखिलपशुजनानां भीषयद्वीपणास्यम् ।

कृतवसति परेशप्रेयसि द्वारि नित्यं

शैरभमिधुनमुच्चैर्भक्तियुक्तो नैतोऽसि ॥ ७२ ॥

कल्पान्ते सैरसैकदासमुदितानेकार्कतुल्यप्रभां

रत्नस्तम्भनिचद्धकाञ्चनगुणस्फूर्जद्वितानोत्तमाम् ।

कर्पूरागुरुगर्भवर्तिकलिकाप्रोसप्रदीपावलीं

श्रीचक्राकृतिमुल्लसन्मणिगणां वन्दामहे वेदिकाम् ॥ ७३ ॥

स्वस्यानस्थितदेवतागणवृत्ते बिन्दौ मुदा स्थापितं

नानारत्नविराजिहेमविलसत्कान्तिच्छटादुर्दिनम् ।

चञ्चत्कौमुदतूलिकासनयुतं कामेश्वराधिष्ठितं

नित्यानन्दनिदानमम्य सततं वन्दे च सिंहासनम् ॥ ७४ ॥

वदद्भिरभितो मुदा जय जयेति वृन्दारकैः

कृताञ्जलिपरम्परा विदधती कृतार्था दृशा ।

अमन्दमणिमण्डलीखचितहेमसिंहासनं

सखीजनसमावृतं समधितिष्ठ दाक्षायणि ॥ ७५ ॥

कर्पूरादिकवस्तुजातमसिलं सौवर्णभृङ्गारकं

ताम्बूलस्य करण्डकं मणिमयं चैलाञ्चलं दर्पणम् ।

विस्फूर्जन्मणिपादुके च दधतीः सिंहासनमभित-

स्थिष्ठन्तीः परिचारिकास्तव सदा वन्दामहे सुन्दरि ॥ ७६ ॥

त्वंदमलवपुरुषरक्तान्तिकल्लोलजालैः

स्तुटमिव दधतीभिर्बाहुविक्षेपलीलाम् ।

मुहुरपि च विधूते चामरग्राहिणीभिः

सितकरकरगुम्फे चामरे चोलयानि ॥ ७७ ॥

१. 'दहनसदृ' ख-ग. २. 'पञ्च' क. ३. 'नमामि' क. ४. 'सरस' ख-ग. ५.

'दीप' क. ६. 'कृतां तनु' क. ७. सवन्धसानान्यविबधुदा पदा. ८. 'दहनवपुनरुदत्त' क. ९. 'अप्ययामि' क.

प्रान्तस्फुरद्विमलमौक्तिकगुच्छजालं

चञ्चन्महामणिविचित्रितहेमदण्डम् ।

उद्यत्सहस्रकरमण्डलचारु हेम-

छत्रं महेशमहिले ^१ विनिवेशयामि ॥ ७८ ॥

उद्यत्तावकदेहकान्तिपटलीसिन्दूरपूरप्रमा-

शोणीभूतमुदग्रलोहितमणिच्छेदानुकारिच्छवि ।

दूरादादरनिर्मिताञ्जलिपुटैरालोक्यमानं सुर-

व्यूहैः काञ्चनमातपत्रमतुलं वन्दामहे सुन्दरम् ॥ ७९ ॥

संतुष्टां परमामृतेन विलसत्कामेश्वराङ्गसितां

पुष्पोपैरैभिपूजितां भगवतीं त्वां वन्दमाना मुदा ।

स्फूर्जत्तावकदेहरश्मिकलनाप्राप्तस्वरूपाभिदाः

धीचक्रावरणस्थिताः सचिनयं वन्दामहे देवताः ॥ ८० ॥ ✓

आधारशक्त्यादिकमाकलय्य मध्ये समस्ताधिकयोगिनीं च ।

मित्रेशनाथादिकमत्र नाथचतुष्टयं शैलमुते नतोऽसि ॥ ८१ ॥

त्रिपुरामुधारणवासनमारभ्य त्रिपुरमालिनी यावत् ।

आवरणाष्टकसंस्तुतमासनपदकं नमामि परमेशि ॥ ८२ ॥

ईशाने गणपं सरामि विचैरद्विघ्नान्धकारच्छिवं

वायव्ये यदुकं च कञ्जलरुचिं व्यालोपनीतान्वितम् ।

नैर्ऋत्ये महिषासुहृन्मथिनीं दुर्गां च संपूजय-

ज्ञामेयेऽखिलभक्तारक्षणपरं क्षेत्राधिनाथं भजे ॥ ८३ ॥ ✓

उर्व्यान्जालं पराधमरूपपीठानिमान्पूर्वगिरिप्रसन्नान् ।

त्रिकोणदक्षप्रिमसव्यभागमध्यस्थितान्सिद्धिकराग्रनानि ॥ ८४ ॥

लोकेशः पृथिवीपतिर्निर्गदितो निष्पुर्जानां प्रभु-

स्तेजोनाथ उमापतिश्च मरुतामीशस्तथा चेश्वरः ।

१. 'विनिवेशयामि' क. २. '८८' क. ३. '८८४' क. ४. '८८४' क.

आकाशाधिपतिः सदाशिव इति प्रेताभिधामागता-

नेतांश्चक्रवहिःस्थितान्सुरगणान्वन्दामहे सादरम् ॥ ८५ ॥ ✓

तारानाथकलाप्रवेशनिगमव्याजाद्गतासुप्रथं(जादुताशप्रभं)

त्रैलोक्ये तिथिषु प्रवर्तितकलाकाष्ठादिकालक्रमम् ।

रत्नालंकृतिचित्रवस्त्रललितं कामेश्वरीपूर्वकं

नित्यापोडशकं नमामि लसितं चक्रात्मनोरन्तरे ॥ ८६ ॥

हृदि भावितदैवतं प्रयत्नाभ्युपदेशानुगृहीतभक्तसंघम् ।

स्वगुरुक्रमसंज्ञचक्रराजस्थितमोघत्रयमानतोऽसि मूर्ध्ना ॥ ८७ ॥

हृदयमथ शिरः शिखास्त्रिलाघे कवचमयो नयनत्रयं च देवि ।

मुनिजनपरिचिन्तितं तथास्त्रं स्फुरतु सदा हृदये पडङ्गमेतत् ॥ ८८ ॥

त्रैलोक्यमोहनमिति प्रथिते तु चक्रे

चञ्चद्विभूषणगणत्रिपुराधिवासे ।

रेखात्रये स्थितवतीरणिमादिसिद्धी-

र्मुद्रा नमामि सततं प्रकटाभिभास्ताः ॥ ८९ ॥ ✓

सर्वाशापरिपूरके वसुदलद्वन्द्वेन विभाजिते

विस्फूर्जन्निपुरेश्वरीनिवसतौ चक्रे स्थिता नित्यशः ।

कामाकर्षणिकादयो मणिगणभ्राजिष्णुदिव्याम्बरा

योगिन्यः प्रदिशन्तु क्राद्वितफलं विख्यातगुप्ताभिधाः ॥ ९० ॥ ✓

महेशि वसुभिर्दलैर्लसति सर्वसंक्षोभणे

विभूषणगणस्फुरन्निपुरसुन्दरीसघनि ।

अनङ्गकुसुमादयो विविधभूषणोद्भासिता

दिशन्तु मम क्राद्वितं तनुतराश्च गुप्ताभिधाः ॥ ९१ ॥

लसद्गुग्दशारके स्फुरति सर्वसौभाग्यदे

शुभाभरणभूषितत्रिपुरवातिनीमन्दिरे ।

स्थिता दधतु मङ्गलं सुभगसर्वसंक्षोभिणी-

मुखाः सकलसिद्धयो विदितसंप्रदायानिधाः ॥ ९२ ॥

वहिर्दशारे सर्वार्थसाधके त्रिपुराश्रयाः ।

कुलकौलाभिधाः पान्तु सर्वसिद्धिप्रदायिकाः ॥ ९३ ॥

अन्तःशोभिदशारकेऽतिललिते सर्वादिरक्षाकरे

मालिन्या त्रिपुराद्यया विरचितावासे स्थितं नित्यशः ।

नानारत्नविभूषणं मणिगणभ्राजिष्णु दिव्याम्बरं

सर्वज्ञादिकशक्तिवृन्दमनिशं वन्दे निगर्भाभिधम् ॥ ९४ ॥

सर्वरोगहरेऽष्टारे त्रिपुरासिद्धयान्विते ।

रहस्ययोगिनीर्नित्यं वशिन्यांघ्रा नमाम्यहम् ॥ ९५ ॥

चूताशोकविकासिकेतकरजःप्रोद्धासिनीलाम्बुज-

प्रस्फूर्जन्नवमल्लिकासमुदितैः पुष्पैः शरान्निर्मितान् ।

रम्यं पुष्पशरासनं सुललितं पाशं तथा चाङ्कुशं

वन्दे तावकमायुधं परशिवे चक्रान्तराले स्थितम् ॥ ९६ ॥

त्रिकोण उदितप्रभे जगति सर्वसिद्धिप्रदे

युते त्रिपुरयाम्बया स्थितवती च कामेश्वरी ।

तनोतु मम मङ्गलं सकलशर्म वज्रेश्वरी

करोतु भगमालिनी स्फुरतु मामके चेतसि ॥ ९७ ॥

सर्वानन्दमये समस्तजगतामाकाङ्क्षिते वैन्दवे

भैरव्यौ त्रिपुराद्यया विरचितावासे स्थिता सुन्दरी ।

आनन्दोल्लसितेक्षणा मणिगणभ्राजिष्णुभूषाम्बरा

विस्फूर्जद्वदना परापररहः सा पातु मां योगिनी ॥ ९८ ॥

उल्लसत्कनकक्रान्तिभामुरं सौरभस्फुरणवासिताम्बरम् ।

दूरतः परिहृतं मधुव्रतैरर्पयामि तव देवि चम्पकम् ॥ ९९ ॥

वैरमुद्धतमपास्य शंभुना मस्तके विनिहितं कलाच्छलात् ।

गन्धलुब्धमधुपाश्रितं सदा केतकीकुसुममर्पयामि ते ॥ १०० ॥

चूर्णाकृतं द्रागिव पद्मजेन त्वदाननस्पर्धिमुधांशुभिम्बम् ।

समर्पयामि स्फुटमञ्जलिस्रं विकासित्रार्ताकुसुमोत्करं ते ॥ १०१ ॥

अगरुवहलधूपाजससौरभ्यरभ्यां

मरकतमणिराजीराजिहारिसगभाम् ।

दिशि विदिशि विसर्पद्गन्धलुब्धालिमालां

चकुलकुसुममालां कण्ठपीठेऽर्पयामि ॥ १०२ ॥

ईकारोर्ध्वगबिन्दुराननमधोबिन्दुद्वयं च स्तनौ

त्रैलोक्ये गुरुगम्यमेतदखिलं हार्दं च रेखात्मकम् ।

इत्थं कामकलात्मिकां भगवतीमन्तः समाराधय-

ज्ञानन्दान्बुधिमज्जने प्रलभतामानन्द्युं सज्जनः ॥ १०३ ॥

धूपं तेऽग्राह्यं भवं भगवति प्रोद्गासिगन्धोद्वरं

दीपं चैव निषेद्यामि महता हार्दान्धकारच्छिदम् ।

रत्नस्यर्णविनिमित्तेषु परितः पात्रेषु संस्थापितं

नैषेद्यं विनिवेदयामि परमानन्दात्मिके मुन्दरि ॥ १०४ ॥

जार्ताक्षोरकृत्यमोदनमिदं सौवर्णपात्रे चितं

शब्दाजं शब्दि मुद्रमापचणकोद्भूतास्तथा रूपकाः ।

प्राज्यं माहिषमाज्यमुत्तममिदं दैत्यगवीनं पृथ-

वपात्रेषु प्रतिपादितं परक्षिप्ते तत्त्वव्यवहारीकुरु ॥ १०५ ॥

द्वेयं रोहितवण्डमण्डजपलं धौर्माजरात्रं पृथ-

षष्ट्यत्रिंशन्ति(!) सुसाधितानि मृदला सञ्जज्ञानान्यमिना ।

गपत्तानि च वेसवारयिसंरक्ष्यन्ति भवत्या कृता-

न्यम्रे ते विनिवेदयानि गिरिजे सावर्णेपात्रनजे ॥ १०६ ॥

भाष्यजननातमुत्तमतमं मुद्रप्रभारान्वह-

नृदारिद्र्यविकारसंविदुद्विगतापूपास्तथा चाणक्यम् ।

मांसं सपिण्डि साधितं बहुतरं शूयकृतं भारिच

मत्पार्थिव सुसंस्कृतान्परशिषे सत्यापयाम्यमृत ॥ १०७ ॥

निम्बूकार्द्रफचूतकन्दकदलीकौशातकीकर्कटी-

धात्रीबिल्वकरीरकैर्विरचितान्यानन्दचिद्विग्रहे ।

राजीभिः कटुतैलसैन्धवहरिद्राभिः स्थितान्पातये

संधानानि निवेदयामि गिरिजे भूरिप्रकाराणि ते ॥ १०८ ॥

सितयाश्चितलङ्कुक्रजान्मृदुपूपान्मृदुलाश्च पूरिकाः ।

परमान्नमिदं च पार्यति प्रणयेन प्रतिपादयामि ते ॥ १०९ ॥

दुग्धमेतदनले सुसाधितं चन्द्रमण्डलनिभं तथा दधि ।

फाणितं शिखरिणीं सितासितां सर्वमस्य विनिवेदयामि ते ॥ ११० ॥

अग्रे ते विनिवेद्य सर्वममितं नैवेद्यमङ्गीकृतं

ज्ञात्वा तत्त्वचतुष्टयं प्रथमतो मन्ये सुतृप्तां ततः ।

देवीं त्वां परिशिष्टमस्य कनकामत्रेषु संस्थापितं

शक्तिभ्यः समुपाहरामि सकलं देवेशि शंभुप्रिये ॥ १११ ॥

वामेन स्वर्णपात्रीमनुपमपरमालेन पूर्णां दधाना-

मन्येन स्वर्णदर्वीं निजजनहृदयाभीष्टदां धारयन्तीम् ।

सिन्दूरारक्तवस्त्रां विविधमणिलसद्भूषणां मेचकाङ्गीं

तिष्ठन्तीमग्रतस्ते मधुमदमुदितामन्नपूर्णां नमामि ॥ ११२ ॥

पङ्क्त्योपविष्टान्परितस्तु चक्रं शक्त्या स्वयालिङ्गितवामभागान् ।

सर्वोपचारैः परिपूज्य भक्त्या तवाम्बिके पारिपदाक्षमामि ॥ ११३ ॥

परमामृतमत्तसुन्दरीगणमध्यस्थितमर्कभासुरम् ।

परमामृतघूर्णितेक्षणं किमपि ज्योतिरुपासहे परम् ॥ ११४ ॥

दृश्यते तव मुखाम्बुजं शिवे श्रूयते स्फुटमनाहतध्वनिः ।

अर्चने तव गिरामगोचरे न प्रयाति विषयान्तरं मनः ॥ ११५ ॥

त्वन्मुखाम्बुजविलोकनोल्लसत्प्रेमनिश्चलविलोचनद्वयीम् ।

उन्मनीमुपगतां सभामिमां भावयामि परमेशि तावकीम् ॥ ११६ ॥

चक्षुः पश्यतु नेह किञ्चन परं प्राणं न वा जिघ्रतु

श्रोत्रं हन्त शृणोतु न त्वगपि न स्पर्शसमाह्वयताम् ।

जिह्वा वेत्तु न वा रसं मम परं युष्मत्स्वरूपामृते

नित्यानन्दविघूर्णमाननयने नित्यं मनो मज्जतु ॥ ११७ ॥ ✓

यस्त्वां पश्यति पार्वति प्रतिदिनं ध्यानेन तेजोमयीं

मन्ये सुन्दरि तत्त्वमेतदखिलं वेदेषु निष्ठां गतम् ।

यस्तस्मिन्समये तवार्चनविधावानन्दसान्द्राशयो

यातोऽहं तदभिलतां परशिवे सोऽयं प्रसादस्तव ॥ ११८ ॥ ✓

गणाधिनाथं बडुकं च योगिनीः क्षेत्राधिनाथं च विदिक्चतुष्टये ।

सर्वोपचारैः परिपूज्य भक्तितो निवेदयामो बलिमुक्तयुक्तिभिः ॥ ११९ ॥ ✓

वीणामुपान्ते खलु वादयन्त्यै निवेद्य शेषं खलु शेषिकायै ।

सौवर्णभृङ्गारविनिर्गतेन जलेन शुद्धाचमनं विधेहि ॥ १२० ॥ ✓

ताम्बूलं विनिवेदयामि विलसत्कर्पूरकस्तूरिका-

जातीपूगलवङ्गचूर्णैस्सदिरैर्भक्त्या समुल्लासितम् ।

रंजितद्रव्यसमुद्रकप्रणिहितं सौवर्णपात्रे स्थितै-

र्दीपैरुज्ज्वलमन्त्रचूर्णरचितैरारार्तिकं गृह्यताम् ॥ १२१ ॥ ✓

काचिद्वायति किंनरी कल्पदं बाधं दधानोर्वेशी

रम्भा नृत्यति केलिमञ्जुलपदं मातः पुरस्ताच्चव ।

कृत्यं प्रोज्झ्य सुरलियो मधुमदव्याघूर्णमानेक्षणं

नित्यानन्दमुधाम्बुधिं तव मुखं पश्यन्ति हृष्यन्ति च ॥ १२२ ॥

ताम्बूलोद्भासिवक्त्रैस्त्वदमलवदनालोकनोल्लासिनेयै-

परिहृतविषयासङ्गमाकर्ण्यमानम् ।

किंनरीभि-

नेहेतोः ॥ १२३ ॥

ध्वजमुजातम् ।

॥ १२४ ॥

अमितां ममतां मम तां तनु तां तनुतां गतां पदाब्जं ते ।
 कृपया विदितो विहितो यया तवाहं हि कान्तिमत्यम्ब ॥ ४ ॥
 मम चरितं विदितं चेदुदयेन दया कदापि ते सत्यम् ।
 तदपि वदाम्ययि कुरु तां निर्हेतुकमाशु कान्तिमत्यम्ब ॥ ५ ॥
 न बुधत्वं न विधुत्वं न विधित्वं नौमि किं तु भृङ्गत्वम् ।
 असकृत्प्रणम्य याचे त्वचरणाब्जस्य कान्तिमत्यम्ब ॥ ६ ॥
 अभजमहं किं सारे कंसारे वीपदेऽपि संसारे ।
 रुचिमत्तां शुचिमत्तामहह त्वं पाहि कान्तिमत्यम्ब ॥ ७ ॥
 मामसकृदाप्रसादाहुःकृतकारीति मावमन्यस्य ।
 स्मर किं न मया सुकृतं वर्धितमिदमद्य कान्तिमत्यम्ब ॥ ८ ॥
 करुणाविषयं यदि मां न तनोपि यथा तथापि वर्तेऽहम् ।
 भवति कृपाशुत्वं ते सीदामि मृषेति कान्तिमत्यम्ब ॥ ९ ॥
 अतुलितभवानुरागिणि दुर्यर्णाचलविहारिणि मयि त्वम् ।
 समतेर्ष्यया प्रसादं न विधत्से किं नु कान्तिमत्यम्ब ॥ १० ॥
 द्यां गां वाभ्यपतं यदि जीवातुस्त्वामृतेऽन्ततः को मे ।
 हित्वा पयोदपङ्क्तिं स्त्रोकस्य गतिः क्व कान्तिमत्यम्ब ॥ ११ ॥
 कं वा कटाक्षलक्ष्यं न करोष्येवं मयि त्वमासीः किम् ।
 किं त्वामुपालभेऽहं विधिर्गरीयान् हि कान्तिमत्यम्ब ॥ १२ ॥
 तनुजे जननी जनयत्यहितेऽपि प्रेम हीति तन्मिथ्या ।
 यदुपेक्षते त्रिलोकीं मातर्मा देवि कान्तिमत्यम्ब ॥ १३ ॥
 निन्दामि साधुवर्गं स्त्रौमि पुनः क्षीणपङ्कसंसर्गम् ।
 वन्दे किं ते चरणे किं स्याद्रीतिस्तु कान्तिमत्यम्ब ॥ १४ ॥
 गीर्वाणवृन्दजिह्वारसायनस्वीयमाननीयगुणे ।
 निगमान्तपञ्जरान्तरमरालिके पाहि कान्तिमत्यम्ब ॥ १५ ॥
 त्रिनयनफान्ते शान्ते तान्ते स्वान्ते ममास्तु वद दान्ते ।
 कृपया मुनिजनचिन्तितचरणे निवसाद्य कान्तिमत्यम्ब ॥ १६ ॥

भुतफदने कृतमदने मृशमदने योगिशर्वभक्तानाम् ।

मणिसदने शुभरदने शशिवदने पाहि कान्तिमत्यम्ब ॥ १७ ॥

गिरितनुजे हतदनुजे वरमनुद्वाजेभिधे च हर्यनुजे ।

गुदतनुजेऽपित्तमनुजे कुरु करुणां देवि कान्तिमत्यम्ब ॥ १८ ॥

गजगमने रिपुदमने हरकमने क्लृप्तपापकृच्छमने ।

कलिजनने मयि दयया प्रसीद हे देवि कान्तिमत्यम्ब ॥ १९ ॥

यन्मानसे पदाब्जं तव संविद्भास्वदाभयाभाति ।

तत्पाददासदासकदासत्वं नौमि कान्तिमत्यम्ब ॥ २० ॥

दुष्करदुष्कृतराशेर्न बिभेमि शिवे यदि प्रसादस्ते ।

दलने दृपदां टङ्कः कल्पेत न किं नु कान्तिमत्यम्ब ॥ २१ ॥

कोमलदेहं किमपि श्यामलशोभं शरन्मृगाङ्गमुखम् ।

रूपं तव हृदये मम दीपश्रियमेतु कान्तिमत्यम्ब ॥ २२ ॥

किञ्चनवञ्चनदक्षं पञ्चशरारेः प्रपञ्चजीवातुम् ।

चञ्चलमञ्चलमक्ष्णोरयि मयि कुरु देवि कान्तिमत्यम्ब ॥ २३ ॥

अञ्चति यं त्वदपाङ्गः किञ्चित्तस्यैव कुम्भदासत्वे ।

अहमहमिकया विबुधाः कलहं कलयन्ति कान्तिमत्यम्ब ॥ २४ ॥

किमिदं वदाद्भुतं ते कस्मिंश्चिद्विशिते कटाक्षेण ।

बृंहादीनां हृदयं दीनत्वं याति कान्तिमत्यम्ब ॥ २५ ॥

प्रायो रायोपचिते मायोपायोल्बणासुरक्षणे ।

गेयो जायोर्बले श्रेयो भूयोऽस्तु कान्तिमत्यम्ब ॥ २६ ॥

करणं शरणं तव लसदलकं कुलकं गिरीशभाग्यानाम् ।

सरलं विरलं जयति सकरुणं तरुणां हि कान्तिमत्यम्ब ॥ २७ ॥

शंकरि नमांसि वाणी किंकरि दैतेयरादभयंकरिते ।

करवै सुरवैर्यनुजे पुरवैर्यमिकेऽद्य कान्तिमत्यम्ब ॥ २८ ॥

तव सेवां भुवि के वा नाकाङ्क्षन्ते क्षमाभृतस्तनये ।

त्वमिव भवेयुर्यदि ते भजन्ति ये यां हि कान्तिमत्यम्ब ॥ २९ ॥

भवदवशिखाभिनीतं शीतलयेर्मा कटाक्षविक्षेपैः ।
 फादम्विनीव सलिलैः शिखण्डिनं देवि कान्तिमत्यम्ब ॥ ३० ॥
 त्वद्गुणपयःकणं मे निपीय मुक्तेरलंक्रियां गिरतु ।
 चेतःशुक्तिर्मुक्तां भक्तिमिषां देवि कान्तिमत्यम्ब ॥ ३१ ॥
 गुणगणमहामणीनामागमपाथोधिजन्मभाजां ते ।
 गुणतां कदा नु भजतां मम धिषणा देवि कान्तिमत्यम्ब ॥ ३२ ॥
 पाटीरचर्चितस्तनि कौटीरकृतक्षपाधिराट्कलिके ।
 वीटीरसेन फवितापाटीं कुरु मेऽद्य कान्तिमत्यम्ब ॥ ३३ ॥
 तव करुणां किं ब्रूमस्त्वामप्येषानवेक्ष्य तूष्णीकाम् ।
 ऊरीफरोति पापिनमपि विनतं देवि कान्तिमत्यम्ब ॥ ३४ ॥
 ईशोऽपि विना भवतीं न चलितुमपि किं पुनर्ययं शक्ताः ।
 किमुपेक्षसे प्रसीद क्षितिधरकन्येऽद्य कान्तिमत्यम्ब ॥ ३५ ॥
 मन्मानसाग्रशास्त्री पल्लवितः पुष्पितोऽनुरागेण ।
 हृपेण च प्रसादाद्गु तव फलिनोऽस्तु कान्तिमत्यम्ब ॥ ३६ ॥
 ध्यानाम्बरवसतेर्मम मानसमेपस्य दैन्यवर्षस्य ॥
 पदयुगली तव शम्पा लक्ष्मीं विदधातु कान्तिमत्यम्ब ॥ ३७ ॥
 कलितपनभानुतप्तं चित्तचकोरं ममातिशीताभिः ।
 जीवय कटाक्षदम्भज्योत्स्नाभिर्देवि कान्तिमत्यम्ब ॥ ३८ ॥
 ज्योत्स्नासभीर्चाभिर्दुग्धभीः कटाक्षवीर्चाभिः ।
 शीत देवि कान्तिमत्यम्ब ॥ ३९ ॥

मे माम् ।

४० ॥

।

मत्यम्ब ॥ ४१ ॥

निर

जाज्य

अखिलदिविपदालम्बे पदयुग्मं देवि ते सदालम्बे ।
 जगतां गोमत्यम्ब क्षितिधरकन्येऽद्य कान्तिमत्यम्ब ॥ ४३ ॥
 अत्रैव कल्पवल्लीचिन्तामणिरस्ति कामधेनुरपि ।
 वेद्मि न किं यदि बुधता पुंसा लभ्येत कान्तिमत्यम्ब ॥ ४४ ॥
 नाहं भजामि दैवं मनसाप्यन्यत्त्वमेव दैवं मे ।
 न मृषा भणामि शोधय मानसमाविश्य कान्तिमत्यम्ब ॥ ४५ ॥
 खेदयसि मां मृगं किं मृगतृष्णेव प्रसीद नौमि शिवे ।
 मोदय कृपया नो चेत्क नु यायां देवि कान्तिमत्यम्ब ॥
 कार्यं खेन स्वहितं को नाम वदेदयं जनो वेत्ति ।
 त्वं वा वदसि किमस्माद्गतिस्त्वमेवास्य कान्तिमत्यम्ब ॥ ४७ ॥
 धन्योऽस्ति को मदन्यो दिवि वा भुवि वा करोषि चेत्करुणाम् ।
 इदमपि विश्वं विश्वं मम हस्ते किं च कान्तिमत्यम्ब ॥ ४८ ॥
 तरुणेन्दुचूडजाये त्वां मनुजा ये भजन्ति तेषां ते ।
 भूतिः पदाब्जधूलिर्धूलिर्मूर्तिस्तु कान्तिमत्यम्ब ॥ ४९ ॥
 त्वामत्र सेवते यस्त्यत्सारूप्यं समेत्य सोऽमुत्र ।
 हरकेल्यां त्वदसूयापात्रति चित्राङ्गि कान्तिमत्यम्ब ॥ ५० ॥
 चित्रीयते मनस्त्वां दृष्ट्वा भाग्यावतारमूर्ति मे ।
 किंच सुधाब्धेर्लहरीविहारितामेति कान्तिमत्यम्ब ॥ ५१ ॥
 किरतु भवती कटाक्षाञ्जलजसदृक्षात्रसेन तादृक्षान् ।
 कृतसुररक्षान्मोहनदक्षान्भीमस्य कान्तिमत्यम्ब ॥ ५२ ॥
 मानसवार्धिनिनीनौ रागद्वेषौ प्रबोधवेदमुपौ ।
 मधुकैटभौ तवेक्षणमीनो मे हरतु कान्तिमत्यम्ब ॥ ५३ ॥
 मञ्जुलमापिणि वज्जुलकुब्जलललितालके लसत्तिलके ।
 पालय कुवलयनयने वालं मां देवि कान्तिमत्यम्ब ॥ ५४ ॥
 पुरमथनविलोलाभिः पटुलीलाभिः कटाक्षमालाभिः ।
 शुभशीलाभिः कुवलयनीलाभिः पश्य कान्तिमत्यम्ब ॥ ५५ ॥
 करुणारसार्द्रनयने शरणागतपालनैककृतदीक्षे ।
 प्रगुणाभरणे पालय दीनं मां देवि कान्तिमत्यम्ब ॥ ५६ ॥

नरजनमैव वरं त्वद्भजनं येन क्रियेत चेदस्मात् ।
 किमवरमेवं नो चेदतस्तदेवास्तु कान्तिमत्यम्ब ॥ ५७ ॥
 यहूर्लभं मुरैरपि तन्नरजन्मादिद्यो नमाम्येतत् ।
 सार्धय दानाद्भक्तेर्व्यर्थय मान्येन कान्तिमत्यम्ब ॥ ५८ ॥
 जीवति पञ्चभिरेभिर्न विनास्त्येभिर्जनस्तनुं भजते ।
 तदपि तदासीनां त्वां दरमपि नो वेत्ति कान्तिमत्यम्ब ॥ ५९ ॥
 यत्प्रेमद्विपवदने षड्ददने वा कुरुष्व तन्मयि ते ।
 जात्वपि मा भूद्भेदः स्तोकेष्वस्मास्तु कान्तिमत्यम्ब ॥ ६० ॥
 शम्बररुहरुचिवदने शम्बररिपुजीविके हिमाद्रिसुते ।
 जम्बरमध्ये शम्बरशम्बरचिकुरेऽव कान्तिमत्यम्ब ॥ ६१ ॥
 मन्मानसपाटीनं कलिपुलिने क्रोधभानुसंतप्ते ।
 सिद्ध परितो भ्रमन्तं कृपोर्मिभिर्देवि कान्तिमत्यम्ब ॥ ६२ ॥
 यमिनः क वेद मुकुटान्यपि भवतीं भावयन्ति वा नो वा ।
 यद्येवं मम हृदयं वेत्तु कथं ब्रूहि कान्तिमत्यम्ब ॥ ६३ ॥
 क्लिश्यत्ययं जनो यत जननाद्यैरित्यहं श्रितो भवतीम् ।
 तत्राप्येवं यदि यद तव किं महिमात्र कान्तिमत्यम्ब ॥ ६४ ॥
 वृजिनानि सन्तु किमतस्तेषां धृत्यै न किं भयेद्भद ते ।
 स्मरणं हृपदुत्क्षेपणमिव काकगणस्त कान्तिमत्यम्ब ॥ ६५ ॥
 प्रसरति तव प्रसादे किमलभ्यं व्यत्यये तु किं लभ्यम् ।
 लभ्यमलभ्यं किं नस्तेन विना देवि कान्तिमत्यम्ब ॥ ६६ ॥
 किं चिन्तयामि संविच्छरदुदयं त्वत्पदच्छलं कतकम् ।
 घृष्टं यदि प्रसीदेद्दुदयजलं नेऽद्य कान्तिमत्यम्ब ॥ ६७ ॥
 विभजतु तव पदयुगली हंसीयोगीन्द्रमानसैकचरी ।
 संविदसमित्पयसी मिलिते हृदि मेऽद्य कान्तिमत्यम्ब ॥ ६८ ॥
 क्रियदायुस्तत्रार्थ स्वप्नेन हृतं क्रियच्च चाल्याद्यैः ।
 क्रियदस्ति केन भजनं तृप्तिलाव केन कान्तिमत्यम्ब ॥ ६९ ॥
 पेक्षि न धर्ममधर्मं कायकेशोऽस्त्यदो विचारफलम् ।
 जानाम्येकं भजनं तव शुनदं हीति कान्तिमत्यम्ब ॥ ७० ॥

क्षिप्रति भोगे द्रुषति योगायेदं वृथाद्य मुह्यति मे ।

हृदयं किमु स्वतो वा परतो वा वेत्ति कान्तिमत्यम्ब ॥ ७१ ॥

न विभीमो भवजलधेर्दरमपि दनुजारिसोदरि शिवे ते ।

आस्ते कटाक्षवीक्षातरणिर्ननु देवि कान्तिमत्यम्ब ॥ ७२ ॥

चिन्तामणौ करस्येऽप्यटनं वीथीषु किं ब्रुवे मातः ।

यद किं मे त्वयि सत्यामन्याश्रयणे न कान्तिमत्यम्ब ॥ ७३ ॥

नरवर्णनेन रसना परवनितावीक्षणेन नेत्रमपि ।

क्रौर्येण मनोऽपि हतं भाव्यं तु न वेद्मि कान्तिमत्यम्ब ॥ ७४ ॥

प्रासितसुरपतितप्तं तप्तं किं धर्ममेव वा क्लृप्तम् ।

किमपि न संचितममितं वृजिनमये किं तु कान्तिमत्यम्ब ॥ ७५ ॥

पापीत्युपेक्षसे चेत्पातुं कान्या भवेद्विना भवतीम् ।

किमिदं न वेद्मि सोऽयं वक्त्रमन्त्रः कस्य कान्तिमत्यम्ब ॥ ७६ ॥

वञ्चयितुं वृजिनाद्यैर्मुग्धान्भवतीं विनेतरात्रेक्षे ।

किमतः परं करिष्यसि विदितमिदं मेऽद्य कान्तिमत्यम्ब ॥ ७७ ॥

वञ्चयसि मां रुदन्तं बालमिव फलेन मां धनाढ्येन ।

मास्तु कदापि ममेदं कैवल्यं देहि कान्तिमत्यम्ब ॥ ७८ ॥

ब्रह्म्या किं मेऽद्य गुणे तव विदिते यो यतस्तु संभवति ।

आस्तां मौक्तिकलाभे सति शुक्त्या किं नु कान्तिमत्यम्ब ॥ ७९ ॥

अद्भुतमिदं सकृद्येन ज्ञाता वा श्रियो दिशस्येभ्यः ।

ये खलु भक्तास्तेभ्यः कैवल्यं दिशसि कान्तिमत्यम्ब ॥ ८० ॥

सुरनैचिकीव विबुधान्कादम्बिनिकेव नीलकण्ठमपि ।

प्रीणयसि मानसं मे शोभय हंसीव कान्तिमत्यम्ब ॥ ८१ ॥

कर्तुं मनःप्रसादं तव मयि चेत्किं करिष्यति वृजिनम् ।

जलजविकासे भानोः परिपन्थितमो नु कान्तिमत्यम्ब ॥ ८२ ॥

तव तु करुणा सवन्त्यां प्रवहन्त्यां स्तोकता गतेति मया ।

लुठति स्फुटति मनो मे नेदं जानासि कान्तिमत्यम्ब ॥ ८३ ॥

शोधयितुमुदासीना यदि मां पात्रं किमस्य पश्याहम् ।

मादृशि का वा वार्ता दासजने कान्तिमत्यम्ब ॥ ८४ ॥

अभजमनन्यगतिस्त्वां किं कुर्यास्त्वं न वेद्यतः प्रभृति ।
 अवने वानवने वा न विचारो मेऽस्ति कान्तिमत्यम्ब ॥ ८५ ॥
 किं वर्तते ममास्त्रान्त्रिलजगन्ममालालितं भाग्यम् ।
 यनिहृदयपद्महंसी यत्त्वां सेवेऽय कान्तिमत्यम्ब ॥ ८६ ॥
 फर्तु जगन्ति विधिवद्भर्तु हरिवद्विरीशवद्भर्तुम् ।
 लीलावती त्वमेव प्रतीयसे देवि कान्तिमत्यम्ब ॥ ८७ ॥
 केचिद्विदन्ति भवतीं केचिन्न विदन्ति देवि सर्वमिदम् ।
 त्वत्कृत्यं वद सत्यं किं लब्धं तेन कान्तिमत्यम्ब ॥ ८८ ॥
 शास्त्राणि कुक्षिपूर्त्यं स्पृष्ट्यं निगमाश्च कर्मणां किं तैः ।
 किं तव तत्त्वं ज्ञेयं यैस्त्वत्कृपयैव कान्तिमत्यम्ब ॥ ८९ ॥
 किं प्रार्थये पुनः पुनरवने भवतीं विना विचारः स्यात् ।
 कस्याः क इति विदन्नपि दूये मोहेन कान्तिमत्यम्ब ॥ ९० ॥
 विदुषस्त्वां शरणं मे शास्त्रधमलेशवार्तयापि कृतम् ।
 करजुपि नवनीते किं दुग्धविचारेण कान्तिमत्यम्ब ॥ ९१ ॥
 प्रणवोपनिपन्निगमागमयोगिमनस्त्रिवातितुङ्गेषु ।
 भाहि प्रभेव तरणेर्मम हृदि निम्नेऽपि कान्तिमत्यम्ब ॥ ९२ ॥
 स्फुटितारुणमणिशोभं घुटिताभिनवप्रवालमृदुलस्त्वम् ।
 ध्रुतिशिखरशेखरं ते चरणाब्जं स्तौमि कान्तिमत्यम्ब ॥ ९३ ॥
 तव चरणाम्बुजभजनादमृतरसस्यन्दिनः कदाप्यन्यत् ।
 त्वमेऽपि किञ्चिदपि मे मा स भवद्देवि कान्तिमत्यम्ब ॥ ९४ ॥
 विस्मापनं पुरारेरस्माद्व्यजीविकां परात्परमम् ।
 सुषुमामयं स्वरूपं सदा निषेवेय कान्तिमत्यम्ब ॥ ९५ ॥
 मङ्गलमस्त्विति पिष्टं पिनष्टि गीः सर्वमङ्गलायास्ते ।
 वशितजयायाश्च तथा जयेति वादोऽपि कान्तिमत्यम्ब ॥ ९६ ॥
 आशासितुर्विभृत्यै भवति भवत्यै हि मङ्गलाशास्तिः ।
 स्वामिसमृद्धचाशंसा भृत्योन्नत्यै हि कान्तिमत्यम्ब ॥ ९७ ॥

निगमैरपरिच्छेद्यं क वैभवं तेऽल्पधीः ॥ चाहमिति ।

तूष्णीकं मां भक्तिस्तव मुस्तरयति स कान्तिमत्यम् ॥ ९८ ॥

अनुकम्पापरवशितं कम्पातटसीञ्जि कल्पितावसधम् ।

उपनिषदां तात्पर्यं तव रूपं स्तौमि कान्तिमत्यम् ॥ ९९ ॥

जय धरणीधरतनये जय वेणुवनाधिराट्प्रिये देवि ।

जय जम्भभेदिविनुते जय जगतामम्ब कान्तिमत्यम् ॥ १०० ॥

गुणमञ्जरिपिञ्जरितं सुन्दररचितं विभूषणं मुदशाम् ।

गीतिशतकं भवत्या क्षयतु कटाक्षेण कान्तिमत्यम् ॥ १०१ ॥

वत्सा यस्य मनीषिहारतरलः धीवेद्वटेशो महा-

न्माता यस्य पुनः सरोजनिलया साध्वीशिशिरोभूषणम् ।

धीयत्साभिजनामृताम्बुधिविभुः सोऽयं कविः सुन्दरः

देव्या गीतिशतं व्यापत् महितं धीकान्तिमत्या मुदे ॥ १०२ ॥

इति शिरनेल्पेतिगप्रदेशार्तिभिदलपुरनिशार्तिभिः, अटगोत्रं विदमर्तनज्ञान्वद्वर्गिभीसा-
त्सवेद्वटेशविद्वन्मनितमूर्तः, धीमुन्दराभावेकविभिरनिनिमित्तं गीतिशतं पदम् ।

श्रीसामराजदीक्षितविरचितं

त्रिपुरसुन्दरीमानमपूजनस्तोत्रम् ।

अमृतजत्रधिमध्यात्तासिरान्तगीत-

मममगिरिमाध्वीरुग्निनोयानगोमे ।

गुरुरग्निरुग्निममृष्टरत्नायनान्ति-

मममगिरिमाध्वीरुग्निममृष्टरत्नायनान्ति ॥ १ ॥

मममगिरिमाध्वीरुग्निममृष्टरत्नायनान्ति-

मममगिरिमाध्वीरुग्निममृष्टरत्नायनान्ति ॥

१. अमृतजत्रधिमध्यात्तासिरान्तगीत-
मममगिरिमाध्वीरुग्निममृष्टरत्नायनान्ति
गुरुरग्निरुग्निममृष्टरत्नायनान्ति
मममगिरिमाध्वीरुग्निममृष्टरत्नायनान्ति
मममगिरिमाध्वीरुग्निममृष्टरत्नायनान्ति

तदुपरि कृतवासं दत्तबालकहासं
 दिशतु शुभमनन्ते देवि सिंहासनं ते ॥ २ ॥
 तदुपरि धृतनानाहेतिभूपाश्मरश्मि-
 व्यतिकरपुनरुक्तीभूतरम्योच्चरीयाम् ।
 गलदमलदयाम्भःसिक्तभक्तप्ररोहां
 प्रणवनलिनभृङ्गीं भावये ज्ञानभङ्गीम् ॥ ३ ॥
 द्रुहिणहरिहराणां मौलिसंचारशीलं
 मणिघटितविभूपारश्मिनिर्णेजितं च ।
 निजमतिदृषदाहं भक्तिगङ्गापयोभिः
 पदयुगममलं ते देवि निर्णेजयामि ॥ ४ ॥
 गरुडमणिमयूखस्पर्धिदूर्वासनाथैः
 कुंक्षशिगुपरिजुष्टैः स्फीतसिद्धार्थसार्थैः ।
 उपहितसितगन्धैः साक्षतैर्वारिभिस्ते
 जननि चरणपद्मे पाद्यमाद्यं ददामि ॥ ५ ॥
 फलकुसुमसनार्थं नृत्तरत्नप्ररोहं
 मलयजरसदिग्धं सिग्धमुग्धाक्षतं च ।
 दरनियमितभक्तार्नीकयान्छापदाने
 फरसरसिरुहेऽलिमर्घ्यमर्घ्ये ददामि ॥ ६ ॥
 शिशिरकिरणजातीपद्मदेवप्रसून-
 स्फुटितदलनवैलाकान्तककोलगन्धम् ।
 शिशिरममलमेतद्वद्वपीयूषसस्यं
 प्रसन्नाचमेधाः ॥ ७ ॥

ॐ

पुनराचमनं कार्यं जगज्जननि सुव्रते ।
त्वच्छिक्षितेन मार्गेण यतो लोकः प्रवर्तते ॥ ९ ॥

त्वरितसहचरीभिर्दत्तहस्तावलम्बं
चरणनलिनमेतत्पादुकास्थं विधाय ।
प्रविश विविधशालं स्नानगेहान्तरालं
पशुपतिसहितैवाभ्यङ्गमङ्गीकुरुष्व ॥ १० ॥

अपि रसिकविगीतं भक्तचित्तानुमत्यै
सदयहृदयभावे स्नाहि पञ्चामृतेन ।
शशिमृगमदमुस्तागौरसिद्धार्थचूर्णैः
कुसुमजलविमिश्रैः स्वैरमुद्वर्तयाङ्गम् ॥ ११ ॥

परिजनपरिमृष्टे त्वच्छरीरे न याव-
च्छिशिरसलिलधारां कापि चिक्षेप तावत् ।
उदयिनि जनमातः सीत्कृते बद्धभावै-
स्त्रिपुरमथनहासैर्ब्राडितं क्रीडितं ते ॥ १२ ॥

अथ विमलितरत्नस्पर्णदुर्वर्णकुम्भै-
स्त्रिभुवनगततीर्थानीतपानीयपूर्णैः ।
स्नपयति सुरनारीवृन्दमेतत्तथापि
प्रणयजलमिदं नः स्नानकृत्यं करोतु ॥ १३ ॥

विमलधवलचीनप्रच्छदप्रावृताऽस्या-
स्त्रव शिरसिरुहेभ्यो निर्दरेऽम्बाम्बुविन्दून् ।
अगरुशकलधूपैर्धूप्यतां चाङ्गमन्त्रं
सह पशुपतिना त्वं याहि वासोगृहान्तः ॥ १४ ॥

नयविमलविचित्रे वाससी नृजरत्न-
द्युतिर्यत्पुनरुक्तायाममंशोर्निनी ते ।
अथ कुचपरिपादाच्छादिनीं शंभुनेत्र-
व्रितयनवदग्रां ऋधुर्दामपेयामि ॥ १५ ॥

नहनमपि कचानां कङ्कतीभिर्विधाय
 ग्रथितमणिविभूषां देवि वेणीं करोमि ।
 निहितनवकिरीटालम्बिमुक्तालताभि-
 स्ततबहलमयूखां चन्द्रलेखां विदध्याम् ॥ १६ ॥
 अलिकतलविलम्बिस्फीतसीमन्तमुक्ता-
 सरणिघटितहीरास्पष्टचन्द्राक्षतन्द्रे ।
 विविधमणिगणाङ्कोत्तंससंस्लिष्यदश्मा
 श्रवणयुगविभूषा देवि तोषाय भूयात् ॥ १७ ॥
 विविधविरचनाभिर्भिन्नभिन्ना विभूषा
 जनयतु तव कण्ठे देवि कामप्यभिरूपाय ।
 गुणिनमपि गिरीशक्षेपदत्तान्तरायं
 कठिनकुचयुगाग्रे हारमारोपयामि ॥ १८ ॥
 दरतरलविलम्बिस्वर्णसूत्रान्तगुच्छे
 जननि तव दिशेतामङ्गदे शर्मकर्म ।
 अथ बलयमणीनां रश्मिसंभिन्नमुद्रां
 जनयतु पुनरुक्तां शृङ्खलामन्तरीणाम् ॥ १९ ॥
 मणिमयरश्मनाधःक्षुद्रघण्टानिनादा
 मणितगुणनिकानां स्वारकाः स्युः शिवस्य ।
 मरकतमणिजातं मञ्जुमञ्जीरयुग्मं
 रचयतु शशिमौले रञ्जनं सिञ्जितेन ॥ २० ॥
 अरुणमणिकृतानामहुलीभूषणानां
 प्रभवतु पदमुसैर्लक्षया रजितं ते ।
 मृगमदरचितायां पद्मभञ्जीलताया-
 मनुभवतु दृगन्तो बन्धनं भूतभर्तुः ॥ २१ ॥
 भज जननि हरिद्रां दत्तहारिद्रमुद्रां
 कुमुमसलिलतैलाक्रान्तकाशनीरकोशाम् ।

अथ नसि कुरु मुक्तां दन्तवासोनुपक्तां
 स्मितरुचिपुनरुक्तां नन्दितानेकभक्ताम् ॥ २२ ॥
 सहजनलिननीले खञ्जने खञ्जनानां
 भवनिगडगतानां मोचने लोचने ते ।
 जननि गिरिशचेतोरञ्जने मन्दमन्दं
 मसृणिमसृणितैस्तैरञ्जनैरञ्जनेयम् ॥ २३ ॥
 प्रणतिभिरुपनीतं दीप्तलालाटनेत्र-
 प्रतिभटमिव शंभोर्मृत्युबाधाविरोधि ।
 शशिन इव मुखेन्दोर्भेदकः कोऽपि धर्मो
 जनयतु मुदमुच्चैः कुङ्कुमं रङ्गनेत्रे ॥ २४ ॥
 युगपदुपगतेन्द्रोपेन्द्ररुद्रादिमौलि-
 स्थलमुकुटविघट्टचण्डदण्डाभिषातैः ।
 कृतसरणिरजस्रकुद्धदौवारिकैस्ते
 जननि भव विभूषा प्रेतपद्मासनस्य ॥ २५ ॥
 अहमहमिकयाधः पातुकानां मुराणां
 प्रपदमपि शरीरे देवि संयोज्य शीघ्रम् ।
 करुणरसमयीनां लोचनान्तश्छटानां
 कतिपयबलनाभिर्देहि पूजावकाशम् ॥ २६ ॥
 अगुरुघुसृणचोरीशीरगोरोचनाभि-
 र्मलयत्रमृगनाभिस्फीतकर्पूरपूरैः ।
 कुसुमसलिलवृष्टैः कल्पयित्वा व्ररागं
 पदुतरपटवासैर्वासये तेष्वङ्गानि ॥ २७ ॥
 कमलकुमुदमङ्गीमालतीकुन्दजाती-
 यकुलरुनरुनीपाशोरुचाम्प्येयधूपैः ।
 नरुपद्रुतुलसीभिः केतकीदित्तिरग्रे-
 र्दन्तनरुगतैरर्चये त्वत्पुञ्जम् ॥ २८ ॥

हारशेखरवतंसशाटिकाप्रच्छकातुलितकङ्कुकीमुखैः ।

मण्डपैर्जवनिकाभिरुचकैः कौमुदीस्तव मुदं कदम्बये ॥ २९ ॥

कनकमयहसन्तीकोटिमध्यस्थितानां

मृदुपवनपुतानां दीप्तवैश्वानराणाम् ।

अगरुमुपरि हुत्वा गुग्गुलुं सर्जसण्डा-

न्यूतजतुपरिमिश्रं त्वां शिवे धूपयामि ॥ ३० ॥

धूपवर्तितरुमन्तरान्तरा गन्धतैलपरिपूर्णदीपिकाः ।

आवहन्तु तव पार्श्वयोस्तरामम्बिके जवनिकापटश्रियम् ॥ ३१ ॥

सुरसुरभिजसर्पिःपूरिते रत्नपात्रे

हिमकिरणरजोभिर्लेङ्गितां तूलवर्तीम् ।

तरुणदहनयुक्तामम्ब कृत्वा ददेयं

निरयनिरसनाय प्रस्फुरन्तं प्रदीपम् ॥ ३२ ॥

रजतकनकहीराद्यश्मपात्रेषु मात-

र्विविधरससनायैश्चोप्यलेढ्यप्रपेयैः ।

उपहितचहुभक्ष्यैर्व्यजनैश्चारुखाद्यै-

र्जठरदहनवृषिं नित्यतृप्ते चरेथाः ॥ ३३ ॥

परस्परकुतूहलैः कवचदानरूपैः शिवे

पुराणतरुणौ युवां चरतमत्र लीलाश्रितम् ।

सुगन्धि सलिलं तथा पिबतमेणनाभीरसैः

सकेसरनिशाकैरै रचयतं फरोद्धर्तनम् ॥ ३४ ॥

पनसकदलजम्बूकर्कटीहारहरा-

मलकयदरनिम्बदुम्बैर्वीजपूरैः ।

अमृतलकुचविल्वैर्दाडिमीनालिकैरै

रुचिरचितफलैस्ते वर्धतां यद्वरागा ॥ ३५ ॥

शशिकरधवलानां नागवल्लीदलानां

अमुककदरजातीचन्द्रसंयोगभाजाम् ।

मृगमदसुरसन्नुस्फ्रीतचूर्णावृतानां

भजतु जननि रागं त्वन्मुखाम्भोजमेतत् ॥ ३६ ॥

कनकभरितपृथ्वीं मानुषानन्दमाहु-

स्तदुपरि शतकोटिकामुकानन्दमाहुः ।

जननि तव ददेयं दक्षिणां कां तथापि

प्रथय मयि दृगन्तं दक्षिणावीक्षणेन ॥ ३७ ॥

त्रिभुवनकुहरेऽस्मिन्पूरिते वेणुवीणा-

पदुपटहकक्षित्तीतालघण्टानिनादैः ।

उरगसुरबधूभिर्गीयमानं समन्ता-

ज्जनयतु पदमुच्चैर्देवि नीराजनं ते ॥ ३८ ॥ ✓

प्राणेषु पञ्चसु निधाय पडात्मवृत्ति-

वर्तींश्चिदग्निपरिचुम्बितजातशोभाः ।

नीराजयामि भवतीं भवतीव्रताप-

निर्वापहेतुमधुना मधुनालसाक्षि ॥ ३९ ॥ ✓

उरगतुरगहंसीकेकिशालरभृङ्गी-

मदकलकलविङ्कीश्येनपारावतानाम् ।

गतिभिरुपचितोऽयं मौलितः पादमूलं

हरतु दुरितजातं देवि कर्पूरदीपः ॥ ४० ॥ ✓

जय देवि जय देवि जय विश्वाधारे

दीनानाथोद्धरणप्रवणे जनसारे ।

त्वत्पदपद्मे पद्मे विधृतव्यापारे

मयि दीने कुरु करुणां करुणामृतपारे ॥ ४१ ॥ ✓

अमृतोदधिमध्यस्थितनवरत्नद्वीपे

विष्वग्विकसितसुरतरुनवचम्पकनीपे

नानाकुसुमामोदिनि विधुतागरुधूपे

चिन्तामणिमवनेऽङ्गनतिष्ठत्सुररूपे ॥ ४२ ॥ ✓

माणिक्योज्ज्वलचत्वरसिंहासनशोभे

शवपञ्चकमञ्चेऽश्वितजनलोचनलोभे ।

सुश्वेतातपचारणचलचामरदम्भे

ध्याये भवतीमनिशं कृतजगदारम्भे ॥ ४३ ॥ ✓

दलितजपाकुसुमोपमवसनच्छात्री

तरुणारुणकरुणप्रदकिरणावलिभङ्गीम् ।

दधतीं रचनां नयने यमुनातारङ्गी

कलयन्तीं कुचकोशे सुषमां नारङ्गीम् ॥ ४४ ॥ ✓

शरपञ्चकयाणासनसृणिपाशोल्लसितां

मलयानिलपरिवाददमुखपद्मश्वसिताम् ।

बालामृतकरमण्डितचूडातटमहितां

ज्योतिस्लितयालंकृतनयनत्रयसहिताम् ॥ ४५ ॥

पशुपतियन्त्रणपटुतररोमावलियूपां

मन्मथतस्करगुप्तिक्षमनाभीकूपाम् ।

प्रपद्मालम्बिशिखामणिवृन्दारकभूषां

कमलासनहरिहरमुखचिन्त्यामितरूपाम् ॥ ४६ ॥ ✓

काली वगला बाला तारा भुवनेशी

बाराही मातङ्गी कमला वचनेशी ।

छिन्ना दुर्गा गङ्गा फाशी कामेशी

त्वत्तो नान्यत्किञ्चित्त्वं चिद्रसपेशी ॥ ४७ ॥ ✓

त्वं भूमिस्त्वं सलिलं त्वं तेजः प्रबलं

त्वं वायुस्त्वं व्योम त्वं चित्तं विमलम् ।

त्वं जीवस्त्वं चेशस्त्वं ब्रह्मात्ममलं

सत्यानृतयोरन्यत्त्वत्तः किं सकलम् ॥ ४८ ॥ ✓

१ त्वं कुरुषे शयने प्रस्तापं

नीला नाभौ कण्ठे शशिभा हृत्पापं

वर्षस्वमृतं बिन्दावानन्दावापम् ॥ ४२ ॥

त्यत्पदपत्रे चित्तं त्रिपुरे मे रमतां

तत्रैव प्रतिचेलं मौलिर्मे नमताम् ।

यातायातक्लेशः सद्यः संशमतां

याचे भूयो भूयो भवता मे भवताम् ॥ ५० ॥

नृत्यति गायति सुरसं सुरनारीवृन्दे

करतालीदानोत्सुकमुरविततानन्दे ।

नीराजनकाले तव मुनिजननुतवेदे

चरणानतसम्राजः परिहृतभवस्वेदे ॥ ५१ ॥ ✓

मिलदलिपटलीभिः केवलं घ्रातपूर्वः

स्फुटितकुसुमगर्भः सैरसचारिणीभिः ।

उपहितपटवासः पुष्पधूलीकदम्बैः

प्रभवतु पदपाती देवि पुष्पाञ्जलिस्ते ॥ ५२ ॥ ✓

सकृदपि विनताद्विस्त्वां परिक्रम्य मात-

र्भवति मखफलेषु क्षीणलोभं मनो नः ।

सरसिजमकरन्दास्वादतृप्तो मिलिन्दः

कचिदपि पिबुमन्दे चित्तवृत्तिं तनोति ॥ ५३ ॥

जननि खलकपोतन्यायतः पातुकाना-

मधिपदकमलं ते मन्दवृन्दारकाणाम् ।

भवतु नयनयोस्ते गोचरः कानतिर्मे

न लसति पुनरुच्चैः सैरमुद्गीचिका चेत् ॥ ५४ ॥

विमलमुकुरबिम्बं पुण्डरीकातपत्रं

विमलमुकुरबिम्बं पुण्डरीकातपत्रं

अथ कृतपरिवाराम्यर्चनं ते समर्प्य

स्तुतिभिरनुपमाभिः पावये त्वां रसज्ञाम् ।

यदपि न रविरश्मिः स्वोपकारं विधत्ते

तदपि कमलमालाम्लानहार्नि तनोति ॥ ५६ ॥

श्रवसि विशति यस्य त्वन्मनोरेकवर्णः

सकृदपि विधियोगादम्बिके मानवस्य ।

लघुतरफलमेतद्यन्निवर्गाश्रयत्वं

परिचरति पुरस्तात्पूरुषार्थंश्चतुर्थः ॥ ५७ ॥

हृदयकमलमध्ये त्वां समानीय मातः

पवनभरितनाडीरन्ध्रमुद्राविधिज्ञाः ।

दधति परमधन्याः कुण्डलीस्पर्शहृष्य-

च्छशिगलदमृतापह्लावजन्यप्रमोदम् ॥ ५८ ॥

वदति विधिकलत्रं त्वां शिवे कोऽपि कश्चि-

त्रिपुरमथनपुण्यं धीपतेः कोऽपि भाग्यम् ।

प्रकृतिमिति परेऽपि प्रौढविज्ञानमेकं

निलिलनिगममूलं मन्महे बोधनेव ॥ ५९ ॥

कदा तव पदाभ्युज्ज्वलरणजातरोमोद्गमः

सदाशिवमदालते जननि मातरितुङ्गिरन् ।

निलीनकरणक्रियश्चिदशमर्षसर्वकषा-

मस्पर्शपदधी भजे हरिहरादिनिर्मादितान् ॥ ६० ॥

त्वदीयमुखचन्द्रिरे चरितलोचनेन्द्रिन्दरे

भसादुलम्बिन्दरे स्वमिउपचन्द्रेन्द्रिरे ।

प्रभापटलत-पुरे ललितहायकलीपुरे

दुतल्लरहरान्तरे धूनभतिर्नभं तन्तरे ॥ ६१ ॥

ललीत-सुखं-तव-भक्ति-निर्वाण-तन्त्रं

इदं को जानाते क्षणमपि हरार्धं प्रजपतां

हसार्धं व्यालम्ब्य प्रतिफलति हंसः परिणतिः ॥ ६२ ॥

जननि निभृतं यत्ते रूपं वदत्यतिशयतं

लसतु हृदि नो दीपप्रायः स कोऽपि हसात्मकः ।

सारणविषये येन स्वैरं स्वरेण विजृम्भता

त्रिपुरमथनः प्रापेशत्वं तदात्मकतां गतः ॥ ६३ ॥

ऋचामाचार्यासि स्तुतिशतजुषां चापि यजुषां

महाधाम्नां सामां ग्रथितयशसोऽथर्वेशिरसः ।

हरिब्रह्मेशाद्याः प्रपदकिरणोत्तंसमुकुटा-

स्तयात्तस्त्वां स्तोतुं जनजननि को वा प्रभवतु ॥ ६४ ॥

त्रस्यत्सञ्जनगञ्जनव्यसनिनीमुन्माधिनीं माद्यतो

जीर्णजीवकुलस्य भृङ्गपटलीन्यङ्कारवद्व्रताम् ।

रङ्गच्छङ्कुविधायिनीं च नलिनश्रीगर्वसर्वकपां

कारुण्यामृतवर्षिणीं मयि शिवे दृष्टिं मनाब्जोदय ॥ ६५ ॥

रिङ्गद्भृङ्गकदम्बडम्बरपरिष्वङ्गप्रसङ्गाकुल-

प्रत्यूषस्फुरमाणपङ्कजवनीसौभाग्यसर्वकपः ।

दृक्कोणः करुणाङ्कुराङ्किततनुः कोऽप्यद्रिजे मद्रुपः-

पान्थत्वे तरसा भवेत्परिकरी धन्यस्तदा स्यां न किम् ॥ ६६ ॥

समुद्यन्मार्तण्डप्रसृमरकरालीमसृणया

पदद्वन्द्वानन्दप्रणयिजनरिङ्गत्करुणया ।

लललीलामाजा परशिवपरिष्वङ्गपरया

धिया चेतः कालं नय गतनय त्वं क्षणमपि ॥ ६७ ॥

नेत्रैर्महिसिरुन्मूलोपनिप्रदां वन्दैरधःकल्पितैः

तरुणारुणप्रतिमरम्यरुचिं कुसुमेषुचापसृणिपाशकराम् ।
 त्रिगुणात्परां त्रिगुणरूपमयीं भवतीमहर्निशमहं कलये ॥ ६९ ॥
 इति निजमतिवैभवानुरूपामकृत कविर्भुवि सामराजनामा ।
 समयिजनमुदेऽम्बिकासपर्याममृतमुखात्मकताविकासपर्याम् ॥ ७० ॥
 इति श्रीसत्त्वानन्दनाथापरनामधेयसामराजदीक्षितविरचिते पूजारत्ने स्थितं
 त्रिपुरमुन्दरीमानसपूजनस्तोत्रम् ।

श्रीशंकराचार्यविरचितं

चतुःपञ्चपचारमानसपूजास्तोत्रम् ।

उपसि मागधमद्वलगायनैर्क्षटिति जागृहि जागृहि जागृहि ।
 अतिकृपाद्रकटाक्षनिरीक्षणैर्जगदिदं जगदम्ब सुखीकुरु ॥ १ ॥
 कनकमयवितर्दिशोभमानं दिशि दिशि पूर्णमुवर्णकुम्भयुक्तम् ।
 मणिमयगृहमध्यमेहि मातर्मयि कृपया हि समर्चनं ग्रहीतुम् ॥ २ ॥
 कनककलशशोभमानशीर्षं जलधरलैम्बि समुल्लसत्पताकम् ।
 भगवति तव संनिवासहेतौर्मणिमयमन्दिरमेतदर्पयामि ॥ ३ ॥
 तपर्नायमयी सुतूलिकाकमनीया मृदुलोत्तरच्छदा ।
 नवरत्नविभूषिता मया शिविकेयं जगदम्ब तेऽर्पिता ॥ ४ ॥
 कनकमयवितर्दिस्थापिते तूलिकाढ्ये
 विविधकुसुमकीर्णे कोटिवालार्कवर्णे ।
 भगवति रमणीये रत्नसिंहासनेऽसि-
 द्रुपयिष्य पदयुगं हेमपीठे निधेहि ॥ ५ ॥
 मणिमौक्तिकनिर्मितं महान्तं कनकस्तम्भचतुष्टयेन युक्तम् ।
 कमनीयतमं भवानि तुभ्यं नवमुल्लोचमहं समर्पयामि ॥ ६ ॥

दूर्यया सरसिजान्वितविष्णुकान्तयापि सहितं कुसुमाद्यम् ।
 पद्मपुग्मसदृशो पद्मयुग्मे पापमेतदुररीकुरु मातः ॥ ७ ॥
 गन्धपुष्पयवसर्पपदूर्वासंयुतं तिलकुशाक्षतमिधम् ।
 हेमपात्रनिहितं सह रत्नैरर्घ्यमेतदुररीकुरु मातः ॥ ८ ॥
 जलजघ्नुतिना करेण जातीफलकङ्कोललवङ्गगन्धयुक्तैः ।
 अमृतैरमृतैरिवातिशीतैर्भगवत्याचमनं विधीयताम् ॥ ९ ॥
 निहितं फनफल्सु संपुटे पिहितं रत्नपिधानकेन यत् ।
 तदिदं भवतीकरेऽर्पितं मधुपर्कं जननि प्रगृह्यताम् ॥ १० ॥

एतच्चम्पकतैलमम्य विविधैः पुष्पैर्मुहुर्वासितं
 न्यस्तं रत्नमये सुवर्णचपके भृङ्गैर्भ्रमद्भिर्वृतम् ।
 सानन्दं सुरमुन्दरीभिरभितो हस्ते धृतं तन्मया
 केशेषु भ्रमरप्रभेषु सकलेष्वङ्गेषु चालिष्यते ॥ ११ ॥

मातः कुङ्कुमपङ्कनिर्मितमिदं देहे तबोद्धर्तनं
 भक्त्याहं कलयामि हेमरजसा संमिश्रितं केसरैः ।
 केशानामलकैर्विशोध्य विशदान्कस्तूरिकाद्यर्चितैः
 स्नानं ते नवरत्नकुम्भविधिना संवासितोष्णोदकैः ॥ १२ ॥

दधिदुग्धघृतैः समाक्षिकैः सितया शर्करया समन्वितैः ।
 स्नपयामि वताहमाहतो जननि त्वां पुनरुष्णवारिभिः ॥ १३ ॥

एलोशीरसुवासितैः सैकुसुभैर्गङ्गादितीर्थोदकैः
 र्माणिक्यैर्द्रवमौक्तिकामृतरसैः स्वच्छैः सुवर्णोदकैः ।

मन्त्रान्वैदिकतर्पिकान्परिपठन्सानन्दमत्यादरा-
 त्स्नानं ते परिकल्पयामि जननि स्नानं त्वमङ्गीकुरु ॥ १४ ॥

चालार्कद्युति दाडिमीयकुसुमप्रैस्पर्धि सर्वोत्तमं
 मातस्त्वं परिधेहि दिव्यवसनं भक्त्या मया कल्पितम् ।

नवरत्नमेये मयापिंते कमनीये तपनीयपादुके ।

सविलासमिदं पदद्वयं कृपया देवि तयोर्निधीयताम् ॥ १६ ॥

बहुभिरगुरुधूपैः सादरं धूपयित्वा

भगवति तव केशान्कङ्कतैर्मार्जयित्वा ।

गुरभिभिररविन्दैश्चम्पकैश्चार्चयित्वा

झटिति कनकसूत्रैर्जूटयन्वेष्टयामि ॥ १७ ॥

सौवीराञ्जनमिदमम्ब चक्षुषोस्ते विन्यस्तं कनकशलाकया मया यत् ।

तन्न्यूनं मलिनमपि त्वदक्षिसङ्गाद्भस्मेन्द्राद्यभिलषणीयतामियाय ॥ १८ ॥

मञ्जीरे पदयोर्निधाय रुचिरां विन्यस्य काञ्चीं कटौ

मुक्ताहारमुरोजयोरनुपमां नक्षत्रमालां गले ।

केयूराणि भुजेषु रत्नवलयश्रेणीं करेषु क्रमा-

त्ताटङ्गे तव कर्णयोर्विनिदधे क्षीर्षं च चूडामणिम् ॥ १९ ॥

धम्मिल्ले तव देवि हेमकुमुमान्याधाय भालस्रले

मुक्ताराजिविराजमानतिलकं नासापुटे मौक्तिकम् ।

मातर्मौक्तिकजालिकां च कुचयोः सर्वाङ्गुलीशूर्भिकाः

कट्यां काञ्चनकिङ्किणीर्विनिदधे रत्नावतंसं भुजौ ॥ २० ॥

मातर्भालतले तवातिविमले काश्मीरकस्तूरिका-

कर्पूरागरुभिः करोमि तिलकं देहाङ्गरागं तव ।

वक्षोजादिषु यक्षकर्मरसं सिक्तानु पुष्पाक्षतैः

पादौ कुङ्कुमलेपनादिभिरहं संपूजयामि क्रमात् ॥ २१ ॥

रत्नाक्षतैस्त्वां परिपूजयामि मुक्ताफलैर्वा रुचिरैरपिदैः ।

अखण्डितैदपि यवादिभिर्वा काश्मीरपद्माद्रितनण्डुलैर्वा ॥ २२ ॥

जननि चम्पकतलमिदं पुरो भृगमदोऽयमिदं पटवास्तकम् ।

गुरभिगन्धमिदं च चतुःसमं सपदि सरसमिदं प्रतिगृह्णत्वान् ॥ २३ ॥

सीमन्ते ते भगवति मया सादरं न्यस्तनेत-

स्तिन्दूरं ते हृदयकमले हर्षदर्पं तनोतु ।

मन्त्रादिभिः मया मोहिता यन्त्राणि
मेवैतानि हस्तं गच्छन्ति विनश्यन्ति ॥ २४ ॥

मन्त्रा कुलसंरक्षणार्थम्-

मयां देवि सननन्द परित्यज्यानि ।
मयां देवि सननन्द परित्यज्यानि ।

मार्ता नपावतुतयम् दन्तानि
मिपति यन्मनि च

नानानिधानि कुनुमानि च तेष्वप्यानि ॥ २५ ॥

नानानिधानं कुमुदानि ।
पृथग्विभक्तं देवपुत्रिणाद्याधनारक्षारक्षकः ।
विभक्तं विभक्तिभिः पूजयानि जगदम्ब

अर्धशरणिः शरणिः पञ्चशरणिः ।
अर्धशरणिः शरणिः पञ्चशरणिः ।

प्राज्ञातस्तत्पराद्वैतं नान्यथा ।
प्राज्ञातस्तत्पराद्वैतं नान्यथा ।

अम्बुनः गुह्यगुह्य सादरं पूजयामि ।
लाक्षासंमिलितैः सिताभ्रमहितैः धोयाससंनिधितैः
सितामधुगुतैर्गोमर्त्तपिपा लोडितैः ।

सितामभ्रगहितैः धावासितानाम्
 कर्पूराकलितैः सितामधुगुतेर्गोस्तपसा लोडितैः ।
 विभिन्नानाविधैर्वेम्बुभि-

धूपं ते परिकल्पयामि जैननि रोहात्त्वमक्षीकुरु ॥ २८ ॥

रसालंकृतहेमपात्रनिहितैर्गोसेपिपा दीपितै-
रुत्तमैर्वाक्यकारभिर्दुरैर्वाल्क्योत्पिप्रभैः ।

दांपैर्दांपितरान्यकारभिर्दुस्खालि
आताम्रज्वलदुज्वलज्वलनवद्रलप्रदीपैः सदा
नीराजयाभ्युच्चैः

मातस्त्यामहमादरादनुदिनं नीराजयाम्युच्चैः ॥ २९ ॥

मातस्त्वां दधिदुग्धपायसमहाद्यात्यन्नसंतानिकाः
सिन्धुपतैः सवटकैः सधुद्रम्भाफलैः

सूपापूपसिताधृतैः सवटकः सखुद्रः
अजीरकहिङ्गनागरनिशांकस्तूरिकासंस्कृतैः
सुधाधिकरसैः संतर्पया

सूपापूषितापृतैः सवटकैः सङ्गु-
जीरकहिङ्गुनागरनिशांकस्तूरिकासंस्कृतैः
शकैः साकमहं मुधाधिकरसैः संतर्पयाम्यम्बिके ॥ ३

शाकैः साकमहं सुखा
सापूपसूपदधिदुग्धसिताघृतानि
सुखादुभक्ष्यपरमान्नपुरःसराणि ।

सापूपसूपदायि
मुखादुभक्ष्यपरमानपुरःसराणि ।

१. 'सुध्यांनं' क. २. 'कुरष्ट' क. ३. 'अम्युजैथ कुमुमैथ' ख. ४.
 'सुधोदीपितैः' क. ६. 'प्रदीपेत्तथा' ख. ७. 'कुमुम्वरीपंसकृतै

सुखादुःखभेदात्
'अमृतैव कुमुदीपैः' क. ३. 'कुण्डलं' क. २. 'प्रसीपैस्त्रया' ख. ७. 'कुमुदीपैस्तृप्तैः'
'कुमुदीपैः' क. ६.

शाकोलसन्मरिचजीरकवाल्हिकानि

भक्ष्याणि भैक्ष जगदम्ब मयार्पितानि ॥ ३१ ॥

क्षीरमेतदिदमुत्तमोत्तमं प्राज्यमाज्यमिदमुत्तमं मधु ।

मातरेतदमृतोपमं त्वया संभ्रमेण परिपीयतां मुहुः ॥ ३२ ॥

उष्णोदकैः पाणियुगं मुखं च प्रक्षाल्य मातः फलधौतपात्रे ।

कर्पूरमिध्रेण सकुङ्कुमेन हस्तौ समुद्वर्तय चन्दनेन ॥ ३३ ॥

अतिशीतमुशीरवासितं तैपनीयावपने निवेदितम् ।

पटपूतमिदं जितामृतं शुचि गङ्गामृतमम्ब पीयताम् ॥ ३४ ॥

जम्बवाभ्ररम्भाफलसंयुतानि द्राक्षाफलाक्रोडसमन्वितानि ।

सनालिकेराणि सदाडिमानि फलानि ते देवि समर्पयामि ॥ ३५ ॥

फैलिङ्गकोशातकिसंयुतानि जम्बीरनारङ्गसमन्वितानि ।

सवीजपूराणि सैवादराणि फलानि ते चाम्ब समर्पयामि ॥ ३६ ॥

कर्पूरेण युतैर्लवङ्गसहितैः कङ्गोलचूर्णान्वितैः

मुस्तादुक्रमुकैः सगौरखदिरैः सुस्निग्धजातीफलैः

मातः केतकपत्रपाण्डुरुचिभिस्ताम्बूलवल्लीदलैः

सानन्दं मुखमण्डनीयमतुलं ताम्बूलमङ्गीकुरु ॥ ३७ ॥

एलालवङ्गादिसमन्वितानि कङ्गोलकर्पूरसमिधितानि ।

ताम्बूलवल्लीदलसंयुतानि पूगानि ते देवि समर्पयामि ॥ ३८ ॥

ताम्बूलवलिदलनिर्जितहेमवर्ण

स्वर्णाक्तपूगफलमौक्तिकचूर्णयुक्तम् ।

रत्नस्यगिस्वितमिदं स्वदिरेण युक्तं

ताम्बूलमम्ब वदनाम्बुरुहं गृहाण ॥ ३९ ॥

महति कनकपात्रे स्थापयित्वा विशाला-

न्दनरत्नदृश्यरूपान्वद्गोधूमदीपान् ।

बहुभूतमथ तेषु न्यस्य दीपानुकम्पा-

न्मुवनजननि कुर्वे नित्यमारार्तिकं ते ॥ ४० ॥

सविनयमथ दत्त्वा जानुयुग्मं धरण्यां

सपदि शिरसि धृत्वा पात्रमारातिंकस्य ।

मुखकमलसमीपे तेऽम्ब सार्धं त्रिवारं

भ्रमयति मयि भूयाचे कृपाद्रिः कटाक्षः ॥ ४१ ॥

अथ बहुमणिमिश्रैर्मौक्तिकैस्त्वां विकीर्य

त्रिभुवनकमनीयैः पूजयित्वा च वसैः ।

मिलितविविधमुक्तादिव्यलावण्ययुक्तां

जननि कनकशृष्टिं दक्षिणां तेऽर्पयामि ॥ ४२ ॥

मातः फाञ्चनदण्डमण्डितमिदं पूर्णेन्दुबिम्बप्रभं

नानारत्नविशोभिहेमकलशं लोकत्रयाहादकम् ।

भास्वन्मौक्तिकजालिकापरिवृतं प्रीत्यात्महस्तैः धृतं

छग्रं ते परिकल्पयामि शिरसि त्वष्टा स्वयं निर्मितम् ॥ ४३ ॥

शरदिन्दुमरीचिगौरवर्णैर्मणिमुक्ताविलसत्सुवर्णदण्डैः ।

जगदम्ब विचित्रचामरैस्त्वामहमानन्दभरेण वीजयामि ॥ ४४ ॥

मार्तण्डमण्डलनिभो जगदम्ब योऽयं

भक्त्या मया मणिमयो मुकुरोऽर्पितस्ते ।

पूर्णेन्दुबिम्बरुचिरं वदनं स्वकीय-

मल्लिन्विलोक्य त्रिलोकविलोचने त्वम् ॥ ४५ ॥

इन्द्रादयो नतितर्तनुकुटप्रदीप-

नीराजयन्ति सततं तव पादपीठम् ।

तन्नादहं तव समस्तशरीरमेत-

नीराजयानि जगदम्ब सदृशदीपैः ॥ ४६ ॥

दिव्यगतिरतिपुत्रो रत्नसङ्घनमुक्तः

धनद्वन्द्वचरिभूतः प्रियवन्धनीयपौरः ।

भगवन्नि हस्तिनोऽयं दाह्यार्थं मया ते

तुरगश्चतुर्भुजो रातुसङ्घमुत्तमः ॥ ४७ ॥

मधुकरवृतकुम्भे न्यस्तसिन्दूररेणुः

कनककलितघण्टः किङ्किणीशोभिकण्ठः ।

श्रवणयुगलचञ्चलामरो मेघतुल्यो

जननि तव मुदे स्नान्मत्तमातङ्ग एषः ॥ ४८ ॥

द्रुततरतुरगैर्विराजमानं मणिमयचक्रचतुष्टयेन युक्तम् ।

कनकमयमहं वितानवन्तं भगवति ते हि रथं समर्पयामि ॥ ४९ ॥

हयगजरथपत्तिशोभमानं दिशि दिशि हुन्दुभिमेघनादयुक्तम् ।

अतिबहुचतुरङ्गसैन्यमेतद्भगवति भक्तिभरेण तेऽर्पयामि ॥ ५० ॥

परिखीकृतसप्तसागरं बहुसंपत्सहितं मयाम्ब ते ।

विपुलं धरणीतलाभिधं प्रचलं दुर्गमिदं समर्पितम् ॥ ५१ ॥

शतपद्मयुतैः स्वभावशीतैरतिसौरभ्ययुतैः परागपीतैः ।

भ्रमरीमुखराकृतैरनन्तैर्व्यजनैस्त्वां जगदम्ब वीजयामि ॥ ५२ ॥

भ्रमरलुलितलोलकुन्तलाली विगलितकाल्यविकीर्णरङ्गभूमिः ।

इयमतिरुचिरा नदी नटन्ती तव हृदये मुदमातनोतु मातः ॥ ५३ ॥

मुखनयनविलासलोलवेणीविलसितनिर्वितलोलभृङ्गमालाः ।

युवजनमुखकारिचारुलीला भगवति ते पुरतो नटन्ति बालाः ॥ ५४ ॥

रुचिरकुचतटीनां नाट्यकाले नटीनां

प्रतिगृहमथ तत्र प्रत्यहं प्रादुरासीत् ।

धिमिकितिधिमिधिद्वी धिद्धिधिद्वीधिमिद्वी

धिमिकितिधिमितचाधेयधेयेति शब्दः ॥ ५५ ॥

अमदलिकुलतुल्या लोलघम्मिलभारा

सितमुखकमलोद्यद्दिव्यलावण्यपूरा ।

अनुपमतमवेषा वारयोषा नटन्ती

परमृतकलकण्ठी देवि धैर्यं तनोतु ॥ ५६ ॥

डमरुदिण्डिमशुशुरभल्ली मृदुरवार्द्रपटार्द्रपटाहयः ।

विपरीतु सप्त भगवन्त्यन्त्यन्तं शारि गायन्ति गन्धर्वाः ।

शनं सायभानेन विप्रेन मातः सनाहनेन त्वं नया प्राधिगति ॥५८॥

अभिनवकननोर्धनेर्धनेर्धनेर्धनां

क्षयमथ रमयित्वा चेत्त एवं त्वदीयम् ।

सपनहमपि विप्रेर्गुत्वराद्यवर्गादे-

भगवति भवदीयं मानसं रजयानि ॥ ५९ ॥

तव देवि गुणानुपजने चतुरा नो चतुराननादयः ।

तदिदं कुरोषु जन्तुषु सपनं कनय कर्तुमीश्वरः ॥ ६० ॥

पदे पदे या परिपूजकेभ्यः तयोऽध्वनेभादिफलं ददाति ।

तां स्रग्प्रापयहेतुभूतां प्रदक्षिणां ते परिकल्पयानि ॥ ६१ ॥

रक्षोत्पत्तारक्तलताप्रनाभ्यां ध्वजोर्ध्वरेत्ताकुलिशाङ्किताभ्याम् ।

अशेषपुन्दारकवन्दिताभ्यां नमो भवानीपदपङ्कजाभ्याम् ॥ ६२ ॥

चरणनलिनयुगलं पङ्कजैः पूजयित्वा

कनककमलमालां कण्ठदेशेऽर्पयित्वा ।

शिरसि विनिहितोऽयं रत्नपुष्पाञ्जलिस्ते

हृदयकमलमध्ये देवि हर्षं तनोतु ॥ ६३ ॥

अथ मणिमयमञ्चकाभिरामे शुतिमति पुष्पवितानराजमाने ।

प्रसरदगरुधूपधूपितेऽस्मिन्भगवति वासगृहेऽस्तु ते निवासः ॥६४॥

तव देवि सरोजचिह्नयोः पदयोर्निर्जितपञ्चरागयोः ।

अतिरक्ततरैरलककैः पुनरुक्तां रचयामि रक्तताम् ॥ ६५ ॥

अथ मारुतशीतवासितं निजताम्बूलरसेन रञ्जितम् ।

तपर्नायमये हि पट्टके मुखगण्डूषजलं निधीयताम् ॥ ६६ ॥

एतस्मिन्मणिसन्निभे सुवर्णपीठे त्रैलोक्याभयवरदे निधाय पादौ ।

विस्तीर्णं मृदुतरलोत्तरच्छदेऽस्मिन्पर्यङ्के कनकमये निषीद मातः ॥६७॥

क्षयमथ जगत्त्रय मञ्चकेऽस्मिन्मृदुतरतूलिकया विराजमाने ।

अतिमहति मुदा शिवेन सार्धं सुखशयनं कुरु मां हृदि सरन्ती ॥६८॥

मुक्ताकुन्देन्दुगौरां भणिमयमुकुटां रत्नताटङ्गयुक्ता-

मक्षस्रक्पुष्पहस्तामभयवरकरां चन्द्रचूडां त्रिनेत्राम् ।

नानालंकारयुक्तां मुरमुकुटमणिद्योतितस्पर्णपीठां

सानन्दां सुप्रसन्नां त्रिभुवनजननीं चेतसा चिन्तयामि ॥ ६९ ॥

एषा भक्त्या तव विरचिता या मया देवि पूजा

स्वीकृत्यैनां सपदि सकलान्मेऽपराधान्क्षमस्व ।

न्यूनं यत्तत्तव करुणया पूर्णतामेति सर्वं

सानन्दं मे हृदयकमले तेऽस्तु नित्यं निवासः ॥ ७० ॥

पूजामिमां पठेत्प्रातः पूजां कर्तुमनीश्वरः ।

पूजाफलमवाप्नोति वाञ्छितार्थं च विन्दति ॥ ७१ ॥

प्रत्यहं भक्तिसंयुक्तो यः पूजनमिदं पठेत् ।

वाग्वादिन्याः प्रसादेन वत्सरात्स कविर्भवेत् ॥ ७२ ॥

पूजामिमां यः पठति प्रभाते मध्याह्नकालेऽप्यथवा प्रदोषे ।

धर्मार्थकामान्पुरुषोऽभ्युपैति देहावसाने शिवतामुपैति ॥ ७३ ॥

इति श्रीपरमहंसपरिजातकाचार्यश्रीमच्छंकराचार्यविरचितचतुःपक्षुपचार-

मानसपूजास्तोत्रं समाप्तम् ।

